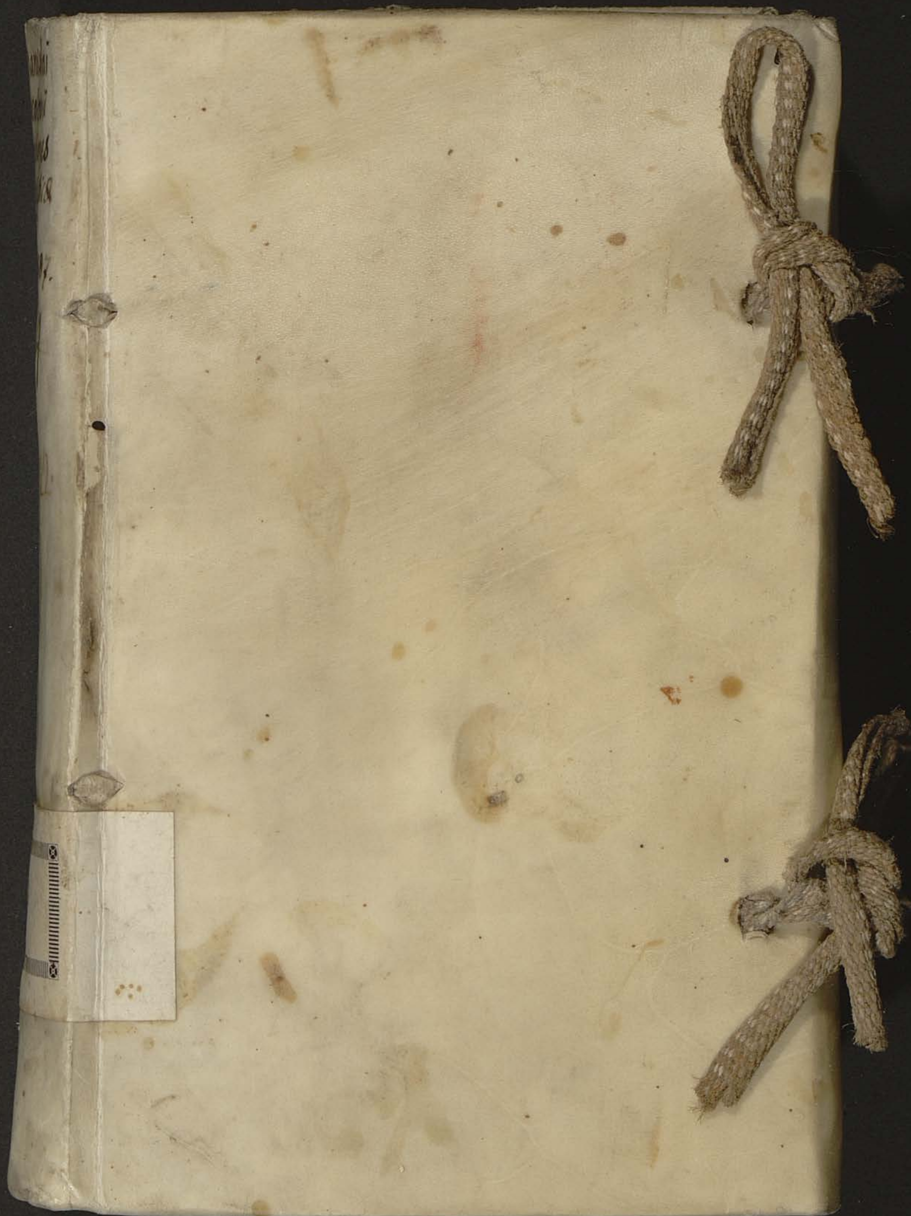
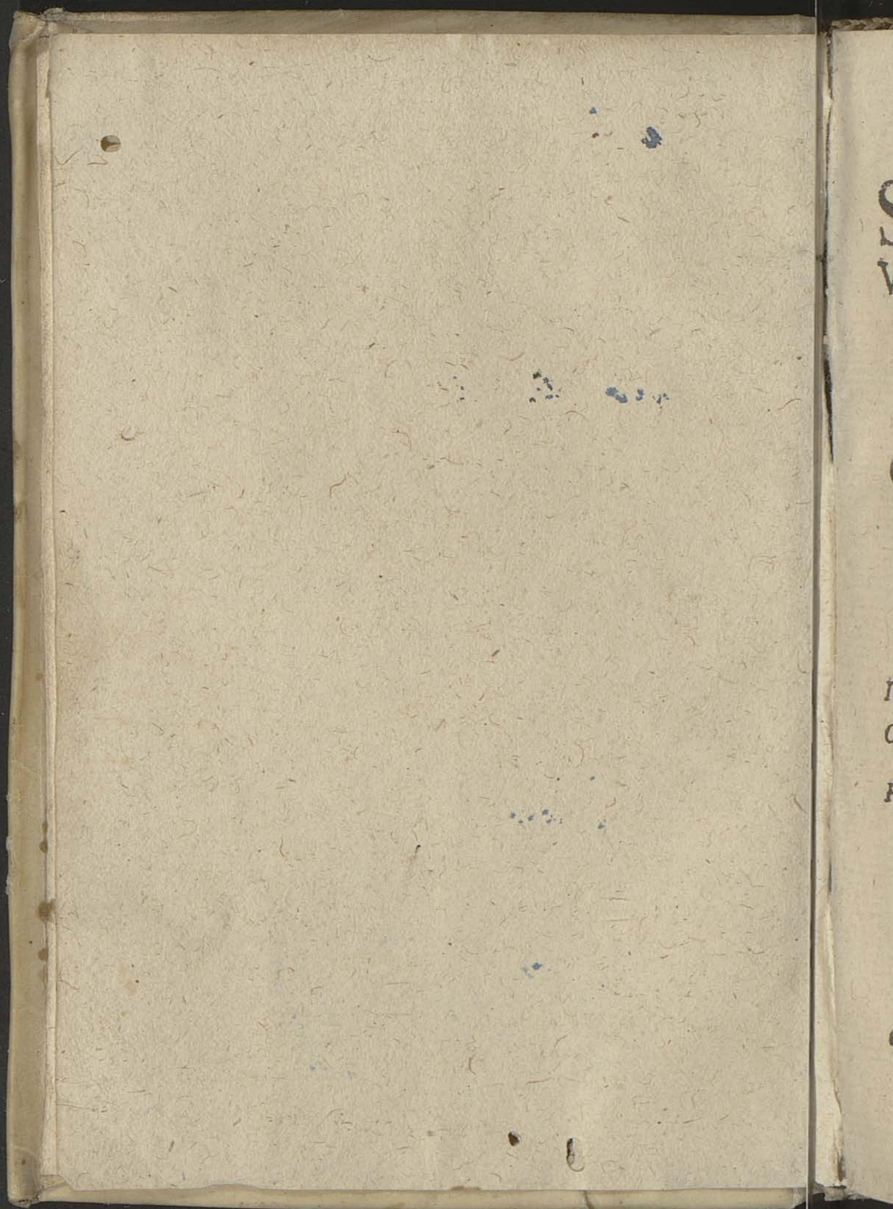

STANISLAI

SOCOLOVII SERENISS. STEPHANI POLONIAE REGIS THEOLOGI, & CANONICI CRACOVIENSIS.

STANISLAI
SOCOLO-
VII SERENISS. STE-
PHANI POLONIAE RE-
gis Theologi, & Canonici
Cracouiensis.

ORATIONES ECclesiasticæ septem.

QVARVM SERIEM
post præfationem offendes.

IOANNES COCHANOVIVS.

Corpore non magno est Socolouius: at loquitur sic
Vt Laertiadem, Nestoraque æquiparet.
Felix qui præsentem audit, felix quoq; & ille est
Qui legit eximij scripta diserta viri.

Ex legato R. D. Lucae Swadii Decani et Plebani O. patronarensi PP. Camaldulen. eremi montis argentini Orate p eo.

COLONIAE.
Apud Maternum Cholinum.
M. D. LXXXVII.

Cum Gratia & Priuilegio Cæsareæ Maiest.

GREGORIUS PAPA XIII.

DILECTO FILIO STAnislao Socolouio, Cracouiensis Ecclesiæ Canonico.

Dilecte fili, salutem & Apostolicam benedictionem.

ACcepimus pios, & eruditos libros tuos de notis Ecclesiæ Dei, & versionem Orientalis Ecclesiæ, cognouimus te nō solum scribendo, sed concionibus etiā habendis, Christi gloriæ, Catholicæque eius religionis amplitudini inseruire. Diligimus te hoc nomine, plurimique facimus pietatem tuam, neque du-

dubitamus, quin pari ſemper ſtudio verſaturus ſis in hoc negotio laudatiſſimo, fructuoſiſſimo, diuinæ bonitati acceptiſſimo. Nihil igitur eſt, quod te hortemur, eſt autem multum, quod Deo gratias agamus, quodque virtuti tuæ gratulemur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris xij. Maij. M. D. LXXXIIII. Pontificatus noſtri Anno xij.

Ant. Buccapadulius

SERENISSIMO STEPHANO Poloniæ regi, &c. Stanislaus Hosius, Cardinalis Varmiensis.

Voties de bello cogito, quod cõtra Moschos Maiestas vestra suscepit, simul quis sit status regni Maiestatis vestræ, mecũ animo reputo, nõ possum de exitu illius, quem faustum & fœlicẽ vestræ Maiestati precamur, non esse valde sollicitus. Nam etsi de viribus vestræ Maiestatis, quin pares ad id prosperè conficiendum esse queant, nihil dubito: tamẽ vt propitium Deum habere poßimus, vt ille conuertat nos, vt iram suam auertat à nobis, vt ne grauibus peccatis nostris offensus durius aliquid pro eo vt meremur statuat contra nos, id summo studio prouidendum esse censeo. Legi quas coram Maiestate vestra duas conciones habuit vir pius & doctus, quas ardens quidam ab eo cõmunis patriæ nostræ conseruandæ zelus extorsit Stanislaus Socolouius, quem quod Maiestas vestra hoc in aula sua munere fungi

præ cæteris voluit, iudicium hoc illius non possum non vehementer probare. Quamuis enim viuam illius vocem non audiuerim, quæ multò plus habere solet energiæ, tamen & hæc quam literis ille mandauit, oratio, vita quadam sua non videtur esse destituta. Proximo superiore anno miseram vestræ Maiestati Prophetam Isaiã Tulliane loquentem, & vt inter preces quas è lecto surgens, ad Deum fundere consueuit, vnam aut alteram paginam in eo libro legeret, sum hortatus. Huic meo consilio si quid loci datum est, quod omnino factum existimo, bona spe sum, quod in solo Deo fiducia sua collocata, Ægyptiorum præsidijs non ita multum confidet. Quid autem aliud facit hic noster Socolouius, quàm quòd nonnullis in locis inculcat eadem illa, quæ præclarè apud Isaiam scripta legimus: quando, quibus artibus Imperia parta & amplificata, contrà, quibus peccatis atque flagitijs prolapsa sunt, & funditus euersa, commemorat: vt pulchrè cum Isaia Prophetà, huic Maiestatis vestræ Prophetæ conueniat: Cuius cum ego posteriorem orationem legissem, quam de causis supremi

mi excidij Hierosolymitani ex Iosepho & Hegesippo collectis, conscripsit, quandoquidem imaginem quandam illorum temporum in regno vestræ Maiestatis, ad viuum expressam videre mihi sum visus, totus cohorrui: nec enim potui non vehementer metuere, ne cum alijs grauibus peccatis & flagitijs nostris, præcipuè tot sectis tam inter se dissectis grauiter offensus Deus, quibus olim Hierosolymam, ijsdem & nos nihilo ciuibus illis meliores cladibus affectos, & calamitatibus oppressos velit. Nam si quæ germana fuit oliua, rationem illius habendam Deus non putauit, qui fieri potest, vt pluris faciat syluestrem oleaginem, si non pepercit electæ suæ genti, sceleribus illis prouocatus: quomodo parcet ei, quæ multitudine grauitateque scelerum illam longe superare videtur, in qua plures etiam quam in illa, sectas mirabiliter inter se dissectas, non sine magno stupore quodam cernimus? De quarum numero non modò non detrahitur quicquam, verum etiam indies ad priores maior accessio fieri dicitur: quandoquidem & mendacij veritas arguitur, quæ di-

dixit accepto pane, Hoc est corpus meũ: accepto calice, hic est sanguis meus, & sacerdotium & sacrificium omne prorsus abrogatur: omnis agnitio Dei tollitur, dũ seorsim à cæteris mortalibus nullus ei peculiaris cultus tribuitur; & adoranda Trinitas venerandaque vnitas tam horrendis conuitijs, maledictis, blasphemijs afficitur: vt quãuis longanimis & patiens, ac multæ sit misericordiæ Deus, diutius hæc tanta sacrilegia ferre nõ posse videatur. Quare supplex à Maiestate vestra peto, ne quam in AEgyptiorum viribus fiduciam collocet, sed illud imprimis curet, vt quem enormibus flagitijs nostris auersum à nobis Deum esse cernimus, eum placatum nobis habere possimus. Quamlibet magnas copias collectas habuerit, nisi nos oculis ille misericordiæ suæ respexerit, nisi propitium illum reddere nobis conati fuerimus, nisi Prophetam dicentem audierimus: Declina à malo, & fac bonum: non video quæ sit spes, fœlicem nos exitum huius belli habituros. Quomodo res gesta fuerit ante sesquiannũ, tenet proculdubio memoria Maiestas vestra. Cõgregatus fuit aduersus Moschos non contemnendus quidam exercitus, verum in eo toto,

nec

nec sacerdos, nec sacrificium fuit vllum, nec Deus in cœlis agnoscebatur. Volabat Volanus quidam, & clamabat: Non est verum, quod in veritate de pane dictum est: Hoc est corpus meum, nec fuit inuentus quisquam, qui tam blasphema loquentis os obstrueret. Misericordiæ Domini, quod non statim cõsumptus, & hiatu terræ fuit absorptus exercitus ille: cuius dux quin fuerit Christi perduellis aliquis hæreticus, dubium nõ est. Qui vero fuit præfectus his copijs, quibus cum Moschis ante quinq; plus minus menses prælium fuit initum, eximius est Christi cultor, vir insigni pietate præditus, quã etiam Romæ cũ esset ab anno Iubilæo multis documentis declarauit D. Sapia. Is quãuis non esset multum in militia versatus, vt esse tyro quidam adhuc videretur, quoniam tamen priusquam ad arma ventum esset, precibus & sacrificijs reconciliandum Deum curauit, quãlibet parua manu multis partibus maiorem exercitũ vicit, fudit, profligauit: quæ res documento esse debet Maiestati vestræ, quantum in eo positum sit, Christianúm ne ducem copiarum suarũ habeat, an Christi perduellem aliquem hæreticum: Hæc igitur prima debet esse cura

Maiestati vestræ. Si fieri non potest, vt omnes AEgyptios arceat ab exercitu suo, saltē vt illius duces non alios habeat, quàm qui sunt ex populo Israel, hoc est, ex his qui verè credūt in Christū, & vt nullas in suis castris blasphemas voces edi permittat. Ita futurū spes est, vt prosperos consiliorū suorū progressus & exitus habeat. Cæterum sub initiū anni huius à Maiestate vestra me petere memini, vt strenæ loco mihi largiretur hoc, vt in Elbingensi ciuitate, quæ meæ iurisdictionis est Ecclesiasticæ, Vestrā verò Maiestatem itidem, vt nos Regem atq; Dominum suū agnoscere deberet, liberā Euangelij Christi prædicandi potestatē permitti iuberet. Habet enim illa ciuitas Antichristos multos, Christus vbi caput in illa reclinare possit, non habet. Cui locum vt aliquē dari iubeat, & quæ sunt adhuc in ea ciuitate reliquiæ Christianorum, eas ne deteriori velit esse loco, quàm sint illæ, quæ sub Turcarum tyranno degunt, quanti vel fortunarum suarum, vel regni sui, vel animæ suæ, quin multarum potius animarum, quas precioso suo sanguine Christus redemit, salutem facit, tātum vt prouidere velit, supplex ab illa peto. Nec enim quicquam

quam dubito, modo ſeriò velle Maieſtatem veſtrã intelligant, quin ad illius etiã nutũ ſe ſint hædi mei conuerſuri. Pertinebit hoc etiã ad iram dei placandã, quã iſti ſathanæ miniſtri maiorẽ indies prouocant: Ex quibus quidã ante decẽ annos, ſub illud ipſum tempus, quo mãdato Sereniſsimi Regis mei mihi fuit ex Pruſsia diſcedendũ, auſus fuit pro cõcione publicè blaſphemare, diabolum adorare, ſi quis quo tẽpore ſacerdos eleuat Euchariſtiã, eam adorauerit. Quid magis impiũ & blaſphemũ dici potuit? Iterũ atq; iterum à Maieſtate veſtra ſupplex peto, ſi nõ prohibendũ eſſe cẽſet, in ea ciuitate cultũ Antichriſti, ne patiatur, quo minus in ea liberè Chriſtus annuncietur, pieq; colatur, quẽquã prohibere. Quod ſi prouiſum opera Maieſtatis veſtræ fuerit, piorũ præcibus et ſacrificijs placatus Deus, irã ſuam à nobis auertet, & optatã cõtra Moſchos victoriã largietur. Quod vt ita fiat, nos etiã in his ſacris locis, ad ſanctorũ Apoſtolorũ, et martyrum thecas prouoluti, Deũ ſupplices præcari nunquã intermittemus. Exaudiet ille preces & lachrymas piorũ, dũmodo cõuertamur ad illum in toto corde noſtro, & Chriſtum aperte confeſsi fuerimus. Datum Romæ xxvij. Martij. M.D.LXXIX.

STANISLAVS HOSIVS Cardinalis Varmiensis Reuerendo Domino Stanislao Socolouio, Serenissimi Stephani Poloniæ Regis Theologo.

Reuerende domine, frater in Christo Charissime,

QVas ad me dedisti literas 19. Ianuarij, redditę mihi sunt 21. Maij Conciones verò tuas ante vnum aut alterum mēsem legi magna cum animi mei voluptate: quin & Maiestati Regię sum gratulatus, qui munus hoc Euangelistę tibi mandandum curauerit, qui non loqueris placentia (quod multi faciunt) sed nudè nudam veritatem exprimis, & Esaiam (quem ego pure Latine loquentem Regiæ Maiestati superioribus mensibus misi) repræsentare nobis videris.

Mirabiliter me affecerunt, quę scribis de causis supremi excidij Hierosolymitani, & vt ea memori mēte teneret, nec vnquam è pectore suo elabi pateretur, Serenissimū Regem nostrū diligenter sum hortatus: quandoquidem etiam ea vrbs (quæ solebat sine armis

armis vincere) ille populus, cui Sol ſtetit, Mare & Iordanis ceſſit, non alia de cauſa perijt, quàm quod auctorē vitæ & incolumitatis ſuæ grauibus peccatis ſuis offenſum, reconciliandum nō curauit. Quamobrem inſta opportunè, importunè, clama, ne ceſſes, argue, obſecra, increpa, nec vllum clamandi finem facias, donec Regi perſuadeas, vt primam de reconciliando Deo patrum noſtrorum, deq́ue eijciendis è regno ſuo dijs alienis (quos ignorauerunt patres noſtri) curam cogitationemq́ue ſuſcipiat. Quod cum fecerit, ſicut olim populus Iſrael, etiam ſuis armis vincet quemlibet potētem hoſtem: Si minus, non reconciliato Deo, ne ſibi parum feliciter conſilia ſua cedant, etiam atque etiam reformidet. Bene vale. Datū Scripta ferrata. 22. Maij.
1579.

SERIES ORATIONVM.

SERIES HEPTACHORDI SOCOLOVIANI.

CAEtera lætitiã iactent, & molliter aures
Vellant, ad teneros organa nata sonos,
Venturi excidij canit Heptachordon acerbos
Casus, hisque offert, spemq́ metumq́ malis.
Deflet enim fidei liuentia vulnera, & ipsos,
Qui tanti sceleris causa fuere, notat.
Omnesq́ Hæretica putrescere in arbore fructus,
Corticibusq́ cauis virus inesse monet.
Quod Solymæ infando saturatũ sanguine funus
Iudaici sceptri vis & adempta probat.
Néue lupus lanam simulans deglubat ouile,
Pastorum excubias officiumq́ refert.
In quorum manibus non mortua signa recũbunt
Omnia, sed viuo numine plena vigent.
Vtque suis nunquam careant cultoribus aræ,
Dotem quam statuit, lex sacra ferre iubet.
Illicita tandem ne libertate triumphent
Christiadæ, liber qui sit, & vnde, docet.
His septem fidibus medicina salutis amica
Subiacet, in sacris, nata, reperta iugis.
Vos igitur ne cana fides in sanguine vitam
Expiret, medicas huc adhibete manus.

And. Eumorph.

PETRO MISCOVIO AMPLISSIMO CRA. COVIENSI EPISCOPO, Seuerienſiq; Duci, fautori ſuo S. S.

REbus potius quàm verbis PETRE MISCOVI, gratias referendas eſſe præcipiunt docti: nam & agri fertiles non cortices tantùm aut folia: ſed multò magis nucleos fructuſq; ipſos ſuis reddũt agricolis. Idem mihi hoc tẽpore faciendum putaui; qui, vbi primum nouo beneficio, Dei immortalis munere, à te amantiſſimè prouocatus fuiſſem; quod etſi quidem per ſe pulcherrimum, ad vitæq; meæ rationes maximè accommodatum ſit: tamen longè pulchrius auguſtiuſq; fuit: quod à te Pontifice ampliſſi-

ſimo Principe aūt in hac Rep. doctrinæ & iudicij viro, profectū fuerit: ſtatim de referenda gratia (quod primū officiū boni viri eſſe puto cogitare) cepi; ſeptḗq; has ſiue Actiones, ſiue Conciones noſtras, in quibus aliquādo ortus, cauſas, progreſſus, atq; adeò exitus ipſos eorū malorū, quæ nunc orbem diuexant Chriſtianum, Eccleſiamq́; Dei turbant, non quidem ex noſtro ſenſu (erubeſcimus enim aliquid in rebus diuinis ſine teſtibus loqui) ſed ex ſacræ ſcripturæ ſanctorumq́; Patrum tam Orientis, quam Occidentis orbis authoritate explicamus; quibus initijs ac quaſi radicibus malorum nō euulſis, planeq́; extirpatis, fruſtra medicam manum adhiberi, tu ipſe pro tua ſingulari ſapientia, qua cætera omnia vides, recte iudicare potes: Quarum quidem Concionum prima, in quæ extrema religio Chriſtiana deducta ſit, & quibus modis & rationibus, quaſq́; ob cauſas, docet. Secunda, notas, & fructus hæreſeon explicat. Tertia, exemplo vltimi occaſus, & vrbis & gētis Hebreæ hoc idem adumbrat.

Quar-

Quarta, paſtorum officia tradit. Quinta, omnem ſuſpicionem idololatriæ à vera Sponſa Ieſu Chriſti, Eccleſia Dei, remouet. Sexta, pro dote eiuſdē ſponſæ ac pro hæreditate Chriſti inſtituta eſt. Septima, veræ & falſæ libertatis diſcrimen quærit. In quibus quidē omnibus, nō tam eloquentiæ nitorē, (in quo nunquam nimis nobis, propter grauiora quædā ſtudia, quibus ſemper intēti fuimus, elaborandū putauimus, nec valetudo etiā fracta, vt elaboraremus ꝑmiſit) q̃ orationis quādam ſinceritatē & veritatem ſecuti ſumus. Has, inq̃, ſeptē Conciones noſtras ad te Pontificē, fautorem & Dominum meū beneuolentiſſimū, teſtes meæ ꝑpetuæ in te obſeruantiæ & gratitudinis, fero; tibiq; apud oēs bonos, ꝓ tua ſingulari erga me voluntate immortales gratias ago & habeo. Quibus equidem, hoc loco ſuſceptis, monitis noſtris, an potius eorum, quos authores in his concionibus noſtris ſecuti ſumus, ſi aliquando obtemperatum fuiſſet, aut etiam nunc obtemperaretur, religionem & pietatem, ſed & mo

resipsos, aliaq; reip. ornamenta, quæ nulla ferè habemus, saltem aliqua haberemus, sed nobis idem contingebat semper; quod Cassandræ illi Priami filiæ contigisse aliquando legimus, vt omnia quidem, quæ prædiceret, euenirent; nemo tamen illi (funesto & vltimo Troiæ exitu) fidem haberet: & commendabantur quidem labores nostri, sed fortasse proficiebāt parum & apud paucos. Nos certè earum rerū nihil prætermisimus, quæ ad communem salutem restituendam, auitamq; religionem confirmandā aliquo modo pertinere videbantur, sed more perennium fluminum, ex quibus siue quis hauriat siue non, illa tamen defluunt, aquis veritatis arentes irrigabamus hortos domini. Quam quidem veritatem, etsi minus grata eius oratio esse soleat, dissimulauimus nunquam, sine ciuiusquam iniuria aut infamia tamē, ideoq; offendebātur tūc oratione nostra, vel ferè nemo, vel valde pauci, sed neque nunc offendi debēt, quia vel profuimus, vel saltem prodesse voluimus semper: verū hæc

vi-

viderit Deus Opt. Max. cuius nos vas fragile ac indignum inſtrumentum fuimus tantum. Quod quidem leuidenſe donum noſtrum, vt illuc vnde egreſſus ſum, reuertar: cò gratius accipere, iucundiusq́, recognoſcere debes, quod eorum, qualeſcunq; ſint laborum noſtrorum, aliquando tu ipſe inſpector, fautor, laudatorque fuiſti. Habet autem, vt noſtrarum præteritarum, ita & alienarum cõtentionum, ſecura recordatio delectationem, quibus ipſi interfuimus, quarum ſpectatores eramus, & ad quas authoribus ipſarum ſtimulos & calcaria addidimus. Vt autem hæc pro illa tua humanitate, qua cæteros omnes vincis, grato animo accipies, maturiſſimoq́; iudicio tuo conatus noſtros confirmabis, credo; ita pro ſumma authoritate & dignitate, optimaq́; in Remp. Eccleſiamq́; Dei voluntate, dabis, quantum in te erit, omnem operã, vt hæc mala, quæ hic explicamus, & quæ tantam ſecum trahunt ruinam, amoueãtur, bona autem in eorum locum quamprimum ſuccedant, & ſubſtitu-

antur. Sic te Deus omnipotens hancque tuam vigentem & virentem senectam, longum diuq; foueat, & tueatur: sic conatus tuos in omnibus secundet: sic cœlo sempiterno potiri faciat. Vale Antistes amplissime; tuumq; Socolouium, vt cœpisti, ama, orna, & tuere. Cracouiæ Calendis Iunij, Anno Domini

1 5 8 4.

STANISLAI SOCOLOVII, SERENISSIMI STEPHANI, POloniæ Regis, Theologi & Canonici Cracouien. oratio pro Religione Catholica.

Mali homines & seductores proficient in peius: errantes & in errorem mittentes. ij. Tim. iij

A ferè est rerum omnium cōmunis lex & conditio, vt vbi primū adoleuerint, aliquantumque in suo statu, iuuentute, ac quasi maturitate quadam perstiterint; post tandem vel cōmuni mortalitatis iure, vel malitia & negligentia hominum, sensim ac pedetentim à sua quidem adolescentia ad senectam, à vigore & maturitate ad occasum, à me-

diocritate ad extrema, à vita denique ad mortem, prolabantur, ac retrò quasi, vt inquit Poeta, sublapsæ referri incipiant, ad eumq́; locum deduci; ad quem vbi semel peruenerint, eas omnino occidi ac extingui oporteat, si præsertim medica manus adhibeatur nulla: Videre hoc licet in plantis, videre in vita & ætatibus animantiū, videre in partibus anni, in omnibus deniq; rebus, quæ hoc naturæ complexu continentur. Quod idem religioni christianæ, cultuiq́ue diuino, cum alias, tum in hoc nostro Septentrionali orbe, non quidem natura sua, quæ semper eadem fixa, stabilis, & insuperabilis manet, sed summa hominum improbitate & negligentia, in eorum tamen animis tantum indies euenire, magna rerum omnium conuersione videmus & dolemus. Quæ cum aliquando sanctissimorum Antistitum studio & diligentia, pientissimorum Regum authoritate & opibus, pietate & munificentia populorum, in suo flore ac mediocritate quadam aliquo tempore perstititisset, post pedetentim, peccatis hominum, negligentia ac supinitate pastorum, regum conniuentia, populorum curiositate & inobedientia, hæretico-

Religio Christiana quomodo concidit.

rum

rum fraudibus & insidijs, à sua mediocritate & sanitate, ad ea extrema prolapsa est, vt nomen quidem eius teneamus tantùm, rem autem ipsam propemodum amiserimus; quam exclusam atq; expulsam, secutæ sunt deinde eius pedissequæ, ac quasi germanæ sorores; Fides, inquam, Spes, Charitas, iustitia, pudor, continentia, castitas, omnisq; vitæ sanctitas, modestia, mansuetudo, obedientia, veritas & synceritas, sobrietas, animi magnitudo, ac reliquus pulcherrimus nobilissimarum virtutum chorus: Neque aut restitui, aut reuocari vllo modo poterit vnquam, nisi illa prius restituta, ac quasi postliminio reuocata. Cuius quidem nobilissimæ virtutis, an potius parentis, & magistræ reliquarum omnium virtutum, priusquam reliquiæ de manibus nostris elabantur, quæ illa sit, & quo in loco hoc ipsum tantum vniuersæ salutis & incolumitatis fundamentum, in hoc nostro orbe constiterit, ad quæ extrema deductum sit, quibus item gradibus eò peruenerit, paucis demonstremus. Vt dum hic languens aliquantisper spirat, dum sani ac vtilis aliquid in ea, pulchræ dilectionis & magnæ spei, matre inest, manus medica

Religionis pedissequę

adhibeatur; vt priusquam præstantissima hæc virgo vltimo funere efferatur, maturè occurratur; vt dum hæc lucerna pedibus nostris aliquo modo lucet, oleum infundatur; vt antequam semen hoc benedictum,

Isa. 1. sine quo tanquam Sodoma & Gomorrha essemus, penitus arescat, irrigetur ac excitetur: & ne illud expectemus, dū ad extremam impietatm rebus deductis simul occinamus omnes: Non est Deus, & pereamus. Deus autem sit dux sermonis & orationis nostræ. Sic enim demum benè erit, dicebat Plato, si Deus ipse dux extiterit.

Religio fūdamētum omnium virtutum. Religionem summam & primam virtutem esse ac veluti fundamentum reliquarum, non modo nostri homines, sed etiam illi, qui foris sunt agnoscunt. Plato quidem

In Epino. in suis legibus, maiorem virtutem religione pietateq; in Deum nullam in humano genere inueniri, huncq; finem legum propositum esse debere, vt ciuitas Dei cultu & vitæ puritate optimum & pulcherrimum

Religionis causa homo conditus. exitum consequatur, verissimè docet. Hæc enim est virtus illa, cuius causa nos conditos, ac in hanc lucem productos esse, & cui reliquæ omnes virtutes ministrant atque

Deut. 28. famulantur, Diuina docent eloquia. Si

ser-

seruaueris, inquit, mandata Dei, facit te Dominus excelsiorem cunctis gentibus, quas creauit in laudem & nomen & gloriam suam. Vbi non alio fine nos conditos, vitaeque huius vsura donatos esse, quàm vt in laudem & nomen & gloriam, quae summa religionis est, praepotentis DEI, simus, scriptura docet. Quod qui consecutus non est, ille frustra se conditum, ac in hanc lucem productum fateatur oportet. Deinde haec virtus est, quae sola verè & propriè homines à brutis distinguit animantibus: Nam caeteras partes rationis, prouidentiae, ac ingenij, sagacitatis, memoriae, iudicij in brutis magna & expressa vestigia esse cernimus, ac longè nonnunquam maiora, quam in nobis ipsis. Deum autem cognoscere, cognitum desiderare, desideratum quaerere, quaesitum inuenire, inuentum amare, amato potiri, ab eoq́ omnem spem faelicitatis & incolumitatis suae expectare, vltrà hanc vitam & vltimos cineres, alteram longè meliorem vitam sperare; hoc humanae naturae est decus proprium. Magnificè id explicat lacteus ille Lactantius:

Homo ad quid creatus.

Religio homines à brutis distinguit.

Humanae naturae decus proprium.

Sum-

Lactan.lib. 3. Instit. cap. 10.

Summum bonum hominis in religione.

Summum, inquit, bonum, hominis in religione est. Nam cætera etiam quæ putantur esse homini propria, in cæteris quoque animalibus reperiuntur. Cum enim suas voces proprijs inter se notis discernũt atq; dignoscunt, colloqui videntur, ridendiq; ratio apparet in his aliqua; cum demulsis auribus, contractoq; rictu, & oculis in lasciuiam resolutis, aut homini alludunt, aut suis quisq; coniugibus ac fœtibus proprijs. Nónne aliquid amori mutuo & indulgentiæ simile impartiunt? Iam, illa, quæ sibi prospiciunt in futurum, & cibos reponunt, habent vtiq; prouidentiam. Rationis quoquè signa in multis deprehenduntur. Nam quando vtilia sibi appetunt; mala cauent; pericula vitant; latibula sibi parant, in plures exitus disparentia, profectò aliquid intelligunt. Potest aliquis negare illis inesse rationem, cum hominem ipsum sæpè deludant? Nam quibus generandi mellis officium est; cum aßignatas incolunt sedes, castra muniunt, domicilia inenarrabili arte componunt, regi suo seruiunt; nescio an in his perfecta sit prudentia. Incertum est igitur vtrumné illa, quæ homini tribuuntur, communia sint cum a-

Rationis signa in brutis.

lijs

liis viuentibus: Religionis certè sunt expertia. Equidem sic arbitror, uniuersis animalibus esse datam rationem, sed mutis tantummodo ad vitam tuendam, homini autem ad propagandam. Et quia in homine ipsa ratio perfecta est, sapientia nominatur; quæ in hoc eximium facit hominē, quod soli datum est homini intelligere diuina. Qua de re Ciceronis vera est sententia. Ex tot, inquit, generibus, nullū est animal, præter hominē, quod habeat notitiā aliquam Dei. Ipsisq; in hominibus nulla gens est neq; tam immansueta, neque tam fera, quæ non, etiamsi ignoret, qualem Deum haberi deceat, tamen habendum sciat. Ex quo efficitur, vt is agnoscat Deum, qui, vnde ortus sit, quasi recordetur. Si religio tollitur, nulla nobis ratio de cœlo est. Itaq; aut eò est spectandum, aut in terram procumbendum. In terram procumbere, nisi velimus; quidem non possumus; quorum status rectus est. In cœlum igitur spectandum est, quò natura corporis prouocat. Hæc ille.

Ratio animalibus ad quid data.

Deinde in hac eadem virtute decus & laus hominis cum priuatim, tum publicè consistit proprium. (Hæc est, inquit Moyses, ve-

Decus hominis in religione.

vestra sapientia & intellectus coram populis, vt audientes hæc, dicant: En populus sapiens & intelligens, gēs magna. Quæ.n. est talis gens sic inclita, vt habeat ceremonias, iustaq; iudicia & vniuersam legem, quam ego propono hodie ante oculos vestros? Quo genere laudis quondam nostros cæteris præstitisse homines legimus. Quorum Reges ita pietati addicti, Ecclesiæq; Dei amantes fuerunt, vt VVladislaus Vitoldusq; fratres, pulcherrimum sibiq; maximè vicinum Bohemiæ regnum ad illos sponte delatum, eo potissimum nomine, quod Hæretica labe infectum esset, admirabili quadam animi magnitudine respuendum sibi potius duxerunt, quam vt indignum aliquid Christianis Principibus committerent: illud disertis verbis Bohemorum legatis renunciantes, sibi religionem esse apud Hæreticos regnare.

Deut. 4.

Polonorū religio & pietas olim.

Quorum ciues, eadem quondam lege hæreticos, qua publicos perduellones damnauerunt, eademqúe pœna plectendos censuerunt. Quorum maiores eosdem Republica principes & cæremoniarum antistites sapientissimè esse voluerunt. Quod idem

Vide Confœderationem Polonorum cōtra hæreticos.

idem tot templa, tot publica monimenta, tanta rei ſacræ ſuppellex, tot ædificia, tam munificæ donationes, tot Epiſcopatus ampliſsimi, tot monaſteria ditiſsima, abundè teſtantur: At nunc obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus. Denique abſque ea virtute leges quidem aranearum telis perſimiles eſſe, reſpublicas autem rectè gubernari, vitia coërceri, virtutes inſeri nullo modo poſſe, docuit idem Plato: Deficiunt, inquit, leges humanæ ad ea vitia, quæ clam & per potentiam committuntur, & ideo religione metuqúe numinis diuini, tanquam potentiſsimo, atque omnia penitiora etiam vidente custode & correctore, opus eſt. Et merito: Quo enim parentes, quo magiſtri, quo cenſor, quo iudex peruenire non poſſunt, ipſa peruenit: quod omnes effugit, illa tenet: quod omnes latet, illam latere non poteſt: quod omnia vincet & ſuperat, ipſa coërcet, intimi etiam cubiculi atque lectuli conſcia eſt, ſibïpſi ſimul iudex, custos, & vindex.

Thren. 4.

Abſq; religione, leges aranearum telis ſimiles.

8. de legib.

Religio & metus numinis diuini potentiſſimus cuſtos.

Vltimo eius virtutis maieſtate læſa, clauſtrisq́; eius perfractis, cætera omnia facile læduntur ac contemnuntur. Maximæ pe-

Religione contempta omnia facile contemnuntur.

petulātiæ, dicebat Plato, contumeliæ & iniuriæ illæ ſunt, quæ in ſacra committuntur, præſertim publica. Vbi autem ciues in hoc genere petulanti contumeliarum fuerint exercitati, à quo genere contumeliæ ſibi temperabunt? Abunde hoc noſtra probauit ætas. Spreta eſt maiorum religio ac pietas, contemptæ ceremoniæ, & res ſacræ iacent, maieſtas diuina læſa: quid deinceps ſanctum permanſit? Senatus & Patres ſilicernia vocantur, Reges mutæ in ſcena perſonæ cenſentur, iudices corporum inanes vmbræ, mariti vxorum ſerui, domini ſeruorum mancipia, leges aranearum telæ & ſunt & eſſe putantur. Quid mirum? vbi maximæ petulantiæ contumelia impunè admittitur, ibi minores contumelias in laude cenſeri? Præclarè igitur concludit Lactantius: Naturam hominis hanc Deus eſſe voluit, vt duarum rerum cupidus & appetens eſſet, religionis inquam & ſapiētiæ; ſed homines ideo falluntur, quod aut religionem ſuſcipiunt omiſſa ſapientia, aut ſapientiæ ſoli ſtudent, omiſſa religione, cum alterum abſq; altero non poſsit eſſe verum. Cadunt ergo ad multiplices religiones, ſed ideo falſas, quia ſapientiam reli-

Lib. 3. ca. 11. de falſa ſapientia.

Religio ſine ſapiētia eſſe nō poteſt.

Religiones multiplices vnde.

que-

quærunt, quæ illos docere poterat, deos multos esse non posse. Aut student sapientiæ, sed ideo falsæ, quia religionem summi Dei omiserunt, qui eos ad sciẽtiam veri potuit erudire.

Præclarum item Marcus Cicero suis legibus illud principium præfixit: Sit igitur hoc iam à principio persuasum ciuibus, dominos esse omnium rerum ac moderatores deos, eaq́ quæ gerantur, eorum geri iudicio ac numine, eosdẽq́ optimè de genere hominũ mereri, & qualis quisq́ sit, qd agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate religiones colat, intueri, piorũq́ & impiorum habere rationẽ: his enim rebus imbutæ mentes, haud sanè abhorrebunt ab vtili & vera sententia. Et de magnitudine quidem ac dignitate tantæ virtutis satis.

Nunc, ad quæ extrema erroris primũ, licentiæ deinde, post negligentiæ, vltimò perditæ cuiusdam hominum malitiæ peruenerit, paucis vt proposuimus expendamus. Et vt ab extremo erroris incipiamus. De paucis quibusdam christianæ religionis ritibus ac cæremonijs, de indulgentijs, aqua lustrali, mortuorum suffragijs, de

Satanismi progressus & incrementum in Polonia.

Ex paruis initijs ad quantam impietatẽ peruẽtũ sit.

idiomate sacrorum, cereis, igne sacro tota, in primo ortu eius mali controuersia fuit: ad sacramẽta deinde trãsitũ: de vsu vtriusq; speciei disputabatur primũ, mox Confirmatio, Matrimoniũ, atq; extrema vnctio de numero sacramentorum sublata, Sacer ordo, partes pœnitentiæ, primus & summus Cœnæ Domini vsus, Missæ sacrificium, inquam, abrogatum, ipsa veritas Corporis & sanguinis IESV CHRISTI ex sacramento, vt nihil præter ieiuna & vacua maneant elementa, exclusa est; vltimo porta illa religionis Christianæ, Arrabo fidei, ortus iustitiæ, baptismus inquam vel diminutus, vel repetitus, vel contaminatus, vel abrogatus, ac planè tanquam superfluus reiectus ac repudiatus. A sacramentis ad iustitiam eiusq; partes peruentum est, vbi primo omne æqui & honesti meritum ac præmium sublatum, mox aliæ virtutis partes abrogatæ, sola fides eaque mortua & informis relicta; hæc deniq; ipsa, vtpotè vacua & inanis facilè spreta & contempta. Terra deinde relicta homines impudentes, Aloidarum more, comportatis impietatis & blasphemiæ montibus, cœlum appetierunt. Diuos, eorumq; sacros spi-

Sacramentorum contemptus.

ſpiritus, perpetua luce & quiete cœli fruentes, primum charitate omni erga nos, quæ illos ardens ad æthera euexit, ſpoliarunt, cognitione & præſenſione rerum humanarum demum, tum omni cultu & reuerentia, ad extremum infamia & contumelia notatos cœlo detruſerunt, cum illiſqúe ſimul omnem pietatem, caſtitatem, iuſtitiam, ſanctitatem, aliaſqúe virtutes omnes inde excluſerunt, illiſqúe æternum cœlo, cœliq́; ſedibus interdixerunt, miniſteria angelorum irriſerunt: Amplius audacia elati, caput ipſum, hæredem ipſum, inquam ipſum cœli & terræ dominum aggreſſi ſunt. Hunc primum à patre auulſum veluti caput, vt ita dicam, diminuerunt, poſt ab ipſa diuinitate excluſerunt, legesq́; Deo patri (vt præclarè ſcripſit noſter quidam) tulerunt, ne vnquam filium ſuum vnigenitum agnoſcat, vt infra creatas res eum locet, paulò poſt ipſum æternum patrem cum ſancto Spiritu, ac omni ſanctorum cœtu exturbaturi, cœlum clauſuri, ſuamqúe impietatem, ſacrilegia, hæreſes & blaſphemias, ſcelera, peccandiq́; impunitatem, in illorum locum repoſituri, regnaq́; illa ampliſſima & bea-

Iacob Goſſcius in Doct. & in præfat. lib. de iuſtit.

*tiſsima furori ſuo ſubiecturi, vt Deo ipſo
loris eorum impiè doctrinæ alligato, cum
principe tenebrarum in aula cœleſti ſe ia-
ctent, ac licenter in omnem pietatem de-
bacchentur.*

*Pulſi cœlo, ac veluti Aloidæ quidam à
magnifica gloria oppreſsi ac obcæcati, inde
intra ſeipſos animosq́; ſuos ſe receperunt,
quorum primum liberam voluntatem in-
teremerunt, deinde omnem ſpem cœli ac
optatæ Dei viſionis illis præcluſerunt, poſt
triſtiſsima mortalitatis ſententia illos, ho-
mines miſeri, & dura ſorte vſi, tanquam
in omnem ſuam felicitatem & incolumita-
tem conſpiraſſent, confoderunt. Itaq; iam
non modo nullam religionem habent, non
modo ſacrorum certum modum & ratio-
nem nullam, non modo templa atq; aras
ritè & ſanctè Deo dicatas nullas, non
certa & fixa ſacrorum tempora, ſed ne
Deum quidem aliquem certum, quem co-
lant, quem deprecentur, cui ſe commendēt,
ad quem in neceſsitatibus ſuis confugiant,
dum alij vnum, alij multos, alij nullum eſ-
ſe cenſent: ita vno pede ad Iudaiſmum, al-
tero ad Gentiliſmum, vel Atheiſmum pro-
labimur. Quod hoſtile ferrum? quis gla-
dius?*

Hęretici nullam habent religionem.

dius? quæ tormēta, aut q cruciatus, hos tales sensus à maioribus nostris persuasisset, quos nunc sensim isti, si dijs placet, noui orbis reformatores, ac magistri, Christum, vt videbantur, eiusquè regnum prædicantes, mentibus hominū inseruerunt? Quantum sanguinis effusum fuisset, quot homines cæsi, quot vrbes & arces demolitæ, quot prouinciæ captæ & desolatæ, anteq̄ huc res Christiana deducta fuisset? Hincq; probatum est, nullā pestem, nullum virus heretica labe nocentius esse, fraudi magis quàm ferro Christianam fidem succumbere: potētiorem esse diabolum in hæreticis, quàm in tyrannis: Persecutio, inquit Tertullianus, & martyres facit, hæreses Apostatas tantùm. Cur ita? Viscerum morbus est, domesticum malum: & tamen isti amantur, coluntur, ac in manibus quasi feruntur. Siste igitur gradum Polonia, siste Hungaria, siste Germania, siste Gallia, si enim progrederis amplius, cades, non stabis.

Hæresi nullum virus nocentius.

Diabolus potentior hæreticis quam in tyrannis.

Persecutio martyres facit.

Sed vnde tandem ad hoc extremum erroris est peruentum? Non aliundè certè, quàm ab extremo licentiæ. Fuit illa quondam reuerentia sacris, vt ea quæ mystica sunt, non nisi mysticè, & sancta sanctè

Licentia Religionis ruina.

tractarentur, & ea quæ diuina sunt, paucis admodum Antistitibus ac principibus sacrorum crederentur, ac per gradus & ordines deinceps mediis ac infimis ordinibus ad certum modum & mensuram impartirentur. Ad populum autem non nisi ex superiore loco tantum, quantum fidei summa capita & vitæ recte & piè instituendæ recta ratio posceret proferentur. Neque id tamen ad voluntatem & arbitrium eorum, qui docerent, sed iuxta Canonem & traditionem eorum, qui eam doctrinam tradiderunt. Docet hoc inprimis vniuersæ veteris legis historia, in qua ad eum locum, qui sanctißimus fuit, summo soli Pontifici, idque semel tantum in anno ingredi licebat. In qua eadem nunquam Deus ipse, aut cum inferioris ordinis sacerdotibus, aut cum leuitis, aut cum populo, nisi aut per summum Pontificem, aut per Prophetas, locutus esse inuenitur. Sic in monte Sinai legem laturus, ipsum quidem Moysen nubem subire iubet: si quis autem Aaron summus sacerdos erat, comitem se ascensus præbere, atque in proximo stare, extra nubem tamen esse. Si autem Nadab quispiam aut Abiud, aut ex seni-

Exod. 30. Leuit. 16. Heb. 9. In Sancta sanctorum semel in anno Pont. Max. ingrediebatur.

Exod. 19. Lex Moysi data.

ſeniorum ordine, aſcendere quidem illi permittitur, cæterum procul conſiſtere, pro puritatis ſuæ meritò atque dignitate. Si verò quiſpiam ex vulgo huiuſcemodi, maieſtate & ſpeculationibus indignus, ſiquidē omnino impurus ac prophanus ſit, nullo modo accedere, ne ea temeritate periculum ſibi accerſat; ſi autem leuiter ſaltem purgatus inferiori loco manere, ac ſolam vocem atque buccinam audire præcipitur, montem autem circumfuſum ac coruſcantem videre, terrore ac admiratione afficientem eos, qui aſcendere nequeunt: quod ſi quis bellua ſit ſacra conculcans. hunc longius à monte abſcedere, ne lapidibus opprimatur aut obruatur, malusque malè pereat. Idem hoc docet multò luculentius noua lex, in qua ipſe princeps Paſtorum Chriſtus Ieſus ſublimiorem aliquam ſuis doctrinam traditurus, cum duodecim ſolis illis præſtantiſſimis doctrinæ ſuæ nuncijs atque interpretibus, Apoſtolis inquam, ſemper vel in ſolos montes, vel in deſertos locos, vel in mare ſe procul à turbis recipere ſolet. Vnde illud: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis. Et illud:

Chriſtus dominus ſolis Apoſtolis ſeorſim myſteria explicat

Matth 7. Christus Dominus nõ omnia simul tradidit Apostolis. Ioan. 14. 1.Cor.2.

Nolite dare sanctum canibus: neq; mittatis margaritas vestras ante porcos. Sed ne his quidem ipsis simul omnia tradidit, sed tum demum, vbi prius multis annis probati, sanctificati, ac cœlesti spiritu ex alto illuminati fuissent. Vnde illud: Multa habeo dicere vobis, sed non potestis portare nunc. Quod idem D. Paulum fecisse legimus. Sapientiam, inquit, loquimur inter perfectos, sapientiam verò non huius seculi, neque Principum huius seculi, qui destruuntur; sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ absconditа est. Quem eundem morem primæuam Ecclesiam secutam fuisse, vetustißimi testantur Patres, in quibus princeps germanus ille sublimioris doctrinæ Pauli discipulus Dionysius Areopagita; qui hac de re in hunc modum Timotheo condiscipulo suo scribit: Hierarchiam quidem nostram, sanctorum filiorum sanctißimæ diuinitus traditæ ac diuinæ, diuinosq; efficientis, & scientiæ, & actionis, & perfectionis esse, diuinis sanctißimisq; scriptis, ijs qui sacrosanctæ disciplinæ mysterijs ex Pontificijs mysterijs traditionibusq; initiati sunt, demonstrare debemus. Vide autem, ne sancta sanctorum

Dionys. de Ecclesiastica Hierarchia.

enun-

enuncies, sed reuereberis ea potius, & quæ occulti Dei sunt, cognitione mentis & animi in honore habebis, ac pretio, ita tamen, vt ea & minus perfectis non tradas, & cũ ijs solis, qui sancti erunt, cum sancta illustratione pro sacrarum rerum dignitate communices. Sic enim, vt nobis qui diuinitus illustrati sumus, Theologia tradidit, Iesus etiam ipse, qui mens est, & diuina maximè, & essentia superior, omnisqúe Hierarchiæ, tum sanctitatis, tum diuinæ actionis principium, visq; diuinitatis particeps maximè, naturas illas beatas nobisqúe præstantiores, euidentius pariter & intelligentius illustrat, facitq; quoad eius fieri potest, vt ad luminis sui similitudinẽ accedant. Nostras etiam, quæ multæ sunt dissimilitudines ac varietates, honestarũ rerum amore, qui & in ipsum excitatur, & nos excitat, coniungit, ac constringit in vitam vnius modi atq; diuinam. Dat præterea nobis sanctis dignum habitum & actionem, id est, vim diuini sacerdotij, ex qua ad sanctum sacerdotij munus & officium venientes, ipsi ad naturas illas cælestes, quæ nobis præstant propius accedamus: constantis immutabilisqúe earum,

Sancta sanctorum mysteria silentio honoranda.

q̃ sancta est firmitatis, quã præstare possumus imitatione: atq; ex hac cum in beatũ diuinumq; Iesu radium aciem mentis intenderimus, & omnia quæ cerni possunt, sanctè viderimus, mysticaq; contemplationum scientia illustrati fuerimus: tum consecrari & consecrare, illustrari & illustrare, perfici & perficere posimus. Et in alio loco: Neque enim quiuis sanctus est, nec omnium est, (vt ait Paulus) scientia. Quocirca primi illi hierarchiæ nostræ duces ac principes, cum & ipsi à diuina bonitate plenè cumulateq; sanctũ hoc munus accepissent, & à diuina benignitate eius apud posteros propagãdi prorogãdiq; causa missi essent, ij démque valdè vt diuini posteros ad cœlestia, & diuinitatis similitudinem traducere cuperent: signis quæ sub sensum cadunt cœlestia, varietatéque ac multitudine, id quod coniunctum connexumque erat, & humanis diuinas res, quæque materia carent, ijs quæ ex materia constant, ac nostris eas quæ essentia superiores sunt, partim scriptis, partim non scriptis suis institutionibus ex sacrosanctis legibus nobis tradiderunt: ídque fecerunt, non prophanorum modo causa, quibus ne signa qui-

quidem fas est contingere & tractare, sed etiam quod Hierachia nostra, id quod dixi, pro modo nostro signis continetur, cum egeat rebus, quæ sensus mouent, ad diuiniorem nostri ex ipsis ad eas, quæ mente comprehenduntur, reuocationem. Sunt tamen apertæ & expositæ signorum rationes, ijs qui sacra procurant ac perficiunt, quas illis nefas est, ijs qui etiam sacris nostris initiãtur enunciare, quod latores sanctarum legum, quæ à DEO traditæ sunt, hierarchiam firmis simplicibusque ornamentorum ordinibus consentaneisqúe vniuscuiusque facultati ac sanctis distinctionibus descripsisse intelligant. Itaque sanctis tuis promißionibus ductus (eas enim sanctum est commemorare) sacrosancti muneris Pontificij, vt quod præstet omnibus, rationem cum alio non communicabis, nisi cum diuinis sacrorum professoribus collegis tuis, quibus suadebis, vt profiteantur ex instituto Pontificio, se mundos ac sanctos ad ea, quæ sancta sunt, tractanda venturos, communicaturósque, & diuina cum diuinis solis, & ea quæ vim perficiendi habent, cum ijs qui perficiunt, & cum san-

sanctis ea quæ sunt sanctissima. Nam cum alia munera, quæ hierarchiæ propria sunt, tum hoc tibi mandaui. Et alio loco: Precationes autem quæ in mysterijs adhibentur, nefas est scripto interpretari, & mysticam eorum intelligentiam, aut vim, quæ in eis Deo auctore efficacitatem habent, ex adito in publicum efferre: Sed quemadmodum à maioribus nostris traditum accepimus, cum eas doctrinas quæ foras exire non debent hauseris, & ad paulò diuiniorem animi constitutionem viuendiqúe rationem diuino amore ductus, sanctisqúe rationibus perueneris, tum deniq. diuino lumine, ad summam earum scientiam deducere. Hactenus Dionysius. Docet hoc idem Tertullianus, qui ex forma omnibus mysterijs silentij fidem adhiberi oportere testatur. Docent illa duo posteriora Orientis orbis lumina, D. Basilius, inquam, cum Nazianzeno. Basilius quidem in hunc modū: Nonnè, inquit, ex doctrina, quam patres nostri in silentio, quod curiosos & ociosos submouet, seruarunt? Pulchrè quidem illi nimirum docti arcanorum venerationem silentio conseruari; Nā quæ nec intueri fas est, non initiatis, qui conueniebat horum do-

Mysterijs silentij fides adhibenda.

Baf. de Spiritu sancto cap. 27.

doctrinam publicitus circumferri scripto? Deinde Moysis exemplo probans, qui non omnes ad penitiora sacramenta admisit: Probè, inquit, sciens pro sua sapientia res vsu tritas & vndecunq; parabiles, expositas esse contemptui: cæterum ei quod sepositum est, quodqúe rarum est, huic natura coniunctam esse summam admirationem & studium. Ad eundem profecto modum, & qui in primordijs Ecclesiæ certos ritus perscripserunt Apostoli & Patres, in occulto silentióque mysterijs suā seruauere dignitatē. Neq; enim omnino mysterium est, quod ad populares & vulgares aures effertur. Est autem silentij species, etiam ipsa obscuritas, qua vtitur scriptura, mentem ad contemplationem dogmatum inhabilem exercens, idq; ad vtilitatem in scripturis versantium. Hæc Basilius. Nazianzenus autem idem hunc in modum. Illud saltem, inquit, inter nos conueniat, vt mystica mysticè, & sancta sanctè proloquamur, nec in prophanas aures, quæ in vulgus efferri nefas est, proijciamus, ne alioqui constet eos, qui dæmones adorant, & turpium fabularum, ac rerum, cultum profitentur, nobis grauitate superiores esse, quippe in his

Nazianzenus.
Mystica mysticè tractanda.

his, qui non iisdem sacris initiati sunt, cruorem potius suum, quam sermones quosdam impertirent. Vnde ille communis vetustissimorum patrum dicendi modus. ORIGENIS. Nouit, inquit, qui mysteriis intentus est, & carnem & sanguinem verbi Dei: non ergo immoremur in his, vt quæ & sciētibus nota sunt, & ignorantibus patere nō possunt. CHRYSOSTOMI. Qui mysteriis initiati sunt intelligunt, quæ dicūtur: mysteriorum Dei consortes, norunt quod dicitur: initiati quæ dicuntur norunt fideles. Vnde nunc in Catholica Ecclesia inter illos, qui sobriè & sanctè philosophantur, alia sunt studia scholæ, quæ rectè Peripateticorum nomine ἀκροαματικοὺς λόγους voces quæ solis doctis eruditisq́; hominibus proponi solent, & debent, alia fori & publicæ cathedræ, quæ rectè ἐξωτερικοὺς λόγους appelles, quæ populo pro forma fidei & morum doctrina proponuntur, quæ qui miscet & confundit, ille se fateatur non esse illum prudentem scribam in regno cœlorum, qui de thesauro suo profert noua & vetera; qui disponit sermones suos in iudicio, datq́; lac cum Diuo Paulo paruulis, adultis autem solidum cibum. Felices, inquit Fabius, essent

Artes felices artifices iudicarent.

sent

ſent artes, ſi de illis ſoli artifices iudica-
rent. Poetam non poteſt noſſe, niſi qui ver
ſum poteſt ſtruere. Philoſophos non intelli-
git, niſi qui ſcit dogmatum varietates.
Manufacta & oculis patentia magis
probant artifices. Hieronymus. 26. Epiſtola
ad Pammachium. Diſceſſum eſt poſtea ab
ea diſciplina, diſceſſum à more maiorum,
ſacrorum reuerentia ſpreta, primumqúe Sacrorum reuerentia ſpreta.
ipſa prædicatio verbi, Sacramentorumqúe
adminiſtratio, quæ apud ſolos primos an-
tiſtites & hierarchas quondam fuit mino
rum gentium ſacerdotibus communieata,
poſt pedetentim tota cauſa ad populum, opi
fices, mulieres ac pueros data eſt. Neq; id ſo
lum vt ipſi ea quæ ſanctiſſima ſunt cogno-
ſcerent, prophaniſq; manibus attrectarẽt,
ſed etiã vt alijs tradant, alios doceãt: neq;
vt doceant tantũ ea q̃ ipſi nõ didicerũt, ſed
eò amplius vt impunè à maioribꝰ tradita
in dubiũ vocent. Parũ eſt hoc, ſed eo magis
vt vetera quidẽ ſapientiſſimorũ hominum
totiuſq; vetuſtatis inſtituta abrogent, no-
ua aũt pro voto & libito ſuo fingant, ac pro
catholicis et Apoſtolicis obtrudãt, cõtra ſan
ctiſſimæ Epheſinæ ſynodi Canonem, quo vni
uerſa fides Chriſtiana concluſa atq; ante
mil-

Ephes. Synod can. 7. mandat, ne quis aliam fidem componat.

mille hos ipsos annos obsignata est in hunc modum: Vt nemini liceat aliam fidem vel proferre, vel conscribere, vel componere, quàm eam, quæ præstituta ac perscripta est à sanctis patribus, qui Nicænorum vrbe, cum auxilio Spiritus sancti coacti fuerũt. Qui autem audeant aliam fidem componere, vel producere, vel offerre volentibus cõuerti ad agnitionẽ veritatis siue ex Gẽtilitate, siue ex Iudaismo, siue alia quacũq; secta, vt hi si quidẽ episcopi aut Clerici sint; illi ab Episcopatu, hi à clero remoueantur, ac prohibeãtur; sin aũt laici sint, vt extrema detestatione & execratione percellantur. Quo Canone spreto, illud consequutum est: quod alicubi D. Hieronymus deplorat.

Hiero. epi. ad Paulinã

Nullum artificium absq; doctore discitur.

Ad minores, inquit, artes veniam, & quæ non tam lingua, quàm manu administrantur. Agricolæ, cæmentarij, fabri, metallorum, lignorumque cæsores, lanarij quoque & fullones, & cæteri qui variam suppellectilem & vilia opuscula fabricant, absque doctore esse nõ possunt, quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractãt fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant. Scribimus indocti, doctiq; poemata passim. Hanc

S. Scripturarum intelligentiã omnes sibi vendicant.

gar-

garrula anus, hanc delirus senex, hanc Sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. Alij adducto supercilio grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris literis philosophantur. Alij id discunt, prô pudor, à fœminis, quòd viros doceant, & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò audacia, edisserunt alijs, quod ipsi non intelligunt. Hæc ille. Cuius extremæ licentiæ rerumq́; omnium prophanatiõis, primum quasi vexillum, temulentus erexit Lutherus, qui idem mihi fecisse videtur, quod quondam dissimili prudentia & sobrietate, simili autem exitu Policletum præstantissimum statuarium fecisse scribit Aelianus. Qui vt temeritatem Atheniensium, ac curiositatem ad omnem licentiam de aliena industria detrahendi effusam proderet, atq; quasi digito commõstraret, quodq́; & quale de rebus magnis vulgi sit iudicium, quàm imperitum, quã impudens & constans doceret. Duo simulachra simul eodem tempore fecisse legitur, alterum ad arbitrium & voluntatem populi illius: alterum iuxta perfectam & exactam artis regulam, proposuit spectanda

Lutheri doctrinam quid consecutum sit, ex Policleti duabus imaginibus pulcherrimè declaratur.

vtraq; curioso populo. Ac vt illud quidem arte factum, quod ille suum vocabat, sinerent, diligenter admonuit, néue illi aut manum, aut censuram vllam adhiberent: In illo altero autem ad suum arbitrium facto, vterentur iudicio suo, ac quod vellent corrigerent, permisit, normas & torna, dolabra item, aliaq; artis instrumenta in medium protulit, ad singulorumq́; arbitrium & iudicium transposuit, & immutauit multa: ita vt morem cuiusq; voluntati & dictationi gereret. Ac vbi iam satis simulachrum deprauatum ac deformatum esset; (quid enim stultum vulgus, nisi ineptè, nisi imperitè ac ridiculè, nisi inconcinnè facere aut corrigere potuit?) vtramque imaginem de medio sustulit. Ac anno deinde post, eidem plebi vtramque proposuit, vbi alteram quidem, illam inquam, quæ Polycleti fuit, omnes admirati sunt, omnes summis laudibus in cœlum extulerunt: alteram autem, hoc est, suam, ob eius miram inconcinnitatē irriserunt, ac ludibrio habuerunt oēs. Atqui, inquit Polycletus, quod vituperatis & reprehenditis, à vestra arte profectum est, quod verò laudatis & admiramini, meæ est facultatis
opus

opus proprium. Erubuit populus non iners, suamqúe temeritatem ac insipientiam ipse damnauit. Idem mihi, vt dixi, sed non eadem sobrietate & prudentia Lutherus fecisse videtur. Proposuit imperitæ multitudini, tanquam imaginem quandam perfecta arte elaboratam, fidem CHRISTI, religionemqúe Catholicam: suppeditauit, stultæ plebi; temeritatis eorum instrumenta, libros inquam sacros, Euangelia, Pauli doctrinam, ac reliqua Christianæ veritatis sanctissima arcana: foro, militiæ, officinæ, ganeis immutandi, corrigendi, quod vellent, æquam potestatem dedit, correxit, & immutauit ad eorum arbitrium valdè ipse multa. Admouerunt manus ad opus magistri imperitissimi & impudentissimi, simul cerdones, inquam, sutores, sartores, pharmacopolæ, ceti, lanij, carnifices etiam fortasse: & talem eam imaginem arte sua reddiderunt, qualem supra diximus, vt non cognoscas eandem esse. Illa enim priore nihil pulchrius quondam, nihil concinnius, nihil magis distinctum, nihil venustius esse potuit: hæc autem nihil in-

Temeritas vulgi.

concinnius, nihil turpius, nihil magis distortum esse potest. Quid enim pulchrum, quid arte elaboratum, quid aliqua laude dignum, isti tales magistri efficere potuerunt? Ita, vt si vel ille ipse primus dux & auctor temeritatis istorum à mortuis resurgeret, eamq́; videret, ipsemet suum opus non agnosceret, seq́; suumq́; perditum errorem damnaret, quod quidem vel viuus & superstes adhuc fecisse dicitur. Ipsam certè multitudinem, quandoq; istius suæ temeritatis ac imperitiæ, piget tædetq́;. Notæ sunt illorum voces, notæ querelæ, se, quid agant, quid sequi debeant, quid laudent, quid fugiant, quo progrediātur, amplius ingnorare. Quibus rectè responderi potest: Quod vituperatis ac reprehenditis, vestrum est, à vestra arte profectum est: quod autem laudatis & admiramini, Ecclesiæ Dei, cuius magister Spiritus sanctus est, opus est proprium. Interim tamen omnes prætereuntes imaginem istā, Iudæi inquam & Saraceni, ac reliqui Christi Domini inimici, rident eam, loquuntur labijs, & mouent capita sua. Quam impietatis licentiam, quæ deinceps licentia consecuta non est? licentia inquam carnis, licen-

cen-

centiæ spiritus, licentia ciuilis, legum prophanatio, legitimi magistratus contemptus, bella ciuilia; tumultus, venena, fraudes. Quid enim illi non licet, cui in ipsam diuinam maiestatem impunè debacchari licitum est? Itaq; Dominus per Oseam, effrenem audaciam ac inobedientiam populi sui sic definit: Populus, inquit, tuus sicut hi qui cõtradicunt sacerdoti. Et corrues hodie, & corruet etiam propheta tecũ. Hinc illæ quæstiones nunc primũ in medium prolatæ. Num aliqua potestas ciuilis sit, num in sontes animaduertendi aliquam potestatem habeat? num bellum gerendi, num impÿ & scelerati homines iustè coerceantur? num iuris, legum, magistratuum, iudiciorum, quibus humana societas nectitur, aliqua sit authoritas? Siste igitur gradum Polonia, siste Hungaria, siste Germania, siste Gallia, si enim progrederis amplius, non stabis, rues.

Licentiam quanta mala consecuta.

Oseæ 4.

Ad quod extremum licentiæ, peruentũ est, ab extremo negligentiæ. Dum enim illi, quorum intererat, & quibus hoc depositum fidei ac religionis commissum fuit ipsi dispensare, manibusq; suis paruulis panem frangere, neglexissent; illi, quibus hoc

Negligentia magistratuum.

minus conueniebat, iusto & vero Dei iudicio hoc sibi assumpserunt. Tantisper enim familia in officio manet, à rebusq; domini sui abstinet, dum dispensator officium facit; tantisper liberi de mensa ipsi non rapiunt, dum parentes largos se præbitores præstant: tantisper vel ipsi auium pulli intra nidos se continent, dum à matre aluntur. Negligentia, audaciæ & temeritatis mater est. Tradunt agricolæ, Vineam si tribus totis annis non putetur, hircescere, atque ex miti & vtili agrestem effici. Vinea Dei exercituum domus Israël est, Ecclesia Dei est. Huius igitur vineæ operarij, vbi primum in ea fœda vitia, auaritiæ, ambitionis, vsurarum, stuprorum, ebrietatis, tanquam nocentes quidam palmites pullulare incepissent, eos putare ac falce ecclesiasticæ disciplinæ præcidere neglexissent, quinimo ipsi simili sua vita paribusq; moribus hæc quasi tacitè laudare & comprobare cœpisset, amplius vinea hircescere cœpit.

Negligentia, audaciæ & temeritatis mater.

Vinea Dei falce ecclesiasticæ disciplinæ præcidenda. Esa. 5.

Ex vitijs natæ sunt hæreses, paruæ primum, quas eadem negligentia, ijdem vinitores, Deo ita permittente, genere, nobilitate, vanis exoletisq; stemmatibus, stipa-

Hęreses ex vitijs natę.

torum item gregibus omnia se confecturos existimantes, extirpare neglexerunt: ignari eius quod de hæresibus scripsit D. Athanasius primæ secundam, secundæ tertiam, tertiæ quartam, & sic deinceps succedere, ita vt semper posterior sit priore deterior, frustraqúe posterior amputatur, priore non euulsa, cum iterum ex eadem sit germinatura radice. Consecuti sunt deinde in dies maiores exitiosioresq́; errores.

Hęreses posteriores prioribus deteriores.

Hos demum excepit Iudaismus & Saracenismus, hæc impietas, & Atheismus, vt iam inter lupum & palmitem in hac vinea vix discernas. Impletumqúe est in tota hac causa illud Isaiæ: Et nunc ostendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ. Auferam sepem eius, & erit in direptionem, & diruam maceriam eius, & erit in conculcationem. Et ponam eam desertam: non putabitur, & non fodietur: & ascendent super eam vepres & spinæ; & nubibus mandabo, ne pluant super eam imbrem. Vinea enim exercituum domus Israel est, & vir Iuda germen eius delectabile: & expectaui vt faceret iudicium, & ecce ini-

Iudaismus & Atheismus ex hæresi.

Esa. 5.

Vineæ infructuosæ grauiter cōminatur Dominus.

Episcoporum & pastorum negligentia, ecclesiæ & religionis ruina.

Præsumptio pessim' magister.

Hieron. ad Demetriadem.

quitas: & iustitiam, & ecce clamor. Hæc Isaias. Quæ quidem tanta tam supina negligentia inprimis suis initijs, à præsumptione, quam peßimum magistrum Hieronymus vocare solet, orta fuit, tanquã hæc ipsa flamma cito desitura sit, tanquam sua sponte, vel statim exigua quadam aquula extingui poßit. Meministis illas negligẽtium vinitorum voces: Ipsummet, inquiebant, hoc malum mole sua ruet: hæc flamma sponte sua extinguetur; permittendos esse homines, vt ingenijs & solertia ludant. Contra illud: Principijs obsta, serò medicina paratur. Quæ negligentia vt à præsumptione orta fuit, ita, quod semper quasi euenire solet, desijt in desperationẽ.

Ex negligẽtia desperatio.

Sic enim subitò hæc flamma exarsit, ita paruo tempore vires cepit, ad summumq; ædificij peruenit, vt planè ab his, qui ad eã extinguendam ita, vt dictum est, conuenerant, eam extingui posse subitò desperatum fuerit: Itaq; primum, vt in re desperata, in admirationem versi, quis scilicet sit incendij futurus exitus? quò tandem flãma peruentura? quousq; malum serpet? quam stragem & ruinam edet? donec tandem, qui finis solet rerum desperatarum

Ex parua scintilla quantus ignis exarsit.

esse,

esse, ex admiratione in rapinam passim omnes sunt conuersi: Itaq; vel nunc etiam, tam Catholicos, quàm hæreticos portionẽ quemq; suam ex incendio ferre videmus, & suos eadem publica calamitate onerasse cernimus. Limites Ecclesiasticorum bonorum ad alienos dominos nullo iure translati, agri desolati, steriléfq; ob raritatem colonorum facti, syluæ concisæ, decimæ per vim sublatæ; thesauri Ecclesiastici exinaniti, vasa sacra conflata: vestes diuenditæ: amplissimæ Abbatiæ distractæ, inter egentissimos homines, inter scurras, & meretrices nonnunquam distributæ. Siste igitur gradum Polonia, siste Hungaria, siste Germania siste Gallia, si enim progrederis amplius, rues, non stabis. Ac isti incendiarij, latrones, quæ ex incendio sustulerunt, restituant, ac in thesauros Ecclesiæ inferant. Tu autem Deus virtutum conuerte nos, ostende faciem tuam & salui erimus. Vineam de Aegypto transtulisti, eiecisti gentes & plantasti eam, dux itineris fuisti in conspectu eius, & plantasti radices eius, & impleuit terram. Operuit montes vmbra eius, & arbusta eius cedros Dei. Extendit palmites suos vsq; ad mare,

Ad rapinã bonorum Ecclesię omnes conuersi.

Psal. 79.

& vsque ad flumen propagines eius. Vt quid destruxisti maceriam eius, & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam. Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Deus virtutum conuerte nos, respice de cœlo, & vide, & visita vineam istam. Et perfice eam quam plantauit dextera tua.

Ab extremo erroris, licentiæ atq; negligentiæ, peruentum est vltimo ad extremum malitiæ & improbitatis. Primus gradus malitiæ & improbitatis est, liberè ac sine omni pudore ac verecundia peccare.

Malitiæ & improbitatis gradus primus.

Secundus gradus impunitas.

Secundus gradus mali, eo nomine non puniri, scelusq; non vindicari. Et vt humanæ conditionis non est aliquando non delinquere, ita peccata & delicta non puniri, perditæ licentiæ est: vnde illa vetus Tullij conquestio: ne tale nefas in hac Repub. aut commissum, aut non vindicatum esse videatur.

Tertius gradus, malorum licentia.

Tertius gradus malorum multò funestior, non modò non puniri sontes, sed ne eo quidem nomine appellari: quod idem grauiter in occasu Reip. suæ deflet Cicero.

Quartus

Quartus propior iam exitio gradus, vbi

bi non modo non appellentur improbi ſed ne ingemiſcit quidem aliquis, & indolet ob ſcelus admiſſum & impunitum. Quale illud eſt apud Ezechielem: Et vocauit, inquit ſcriptura, virum, qui indutus erat lineis, & atramentarium ſcriptoris habebat in lumbis ſuis. Et dixit Dominus ad eum: Tranſi per mediam ciuitatem in medio Hieruſalem, & ſigna Thau ſuper frontes virorum gementium, & dolentium, ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius. Et illis dixit audiente me: Tranſite per ciuitatem ſequentes eum, & percutite: non parcat oculus veſter, neq; miſereamini. Senem, adoleſcentulum, & virginem, paruulos & mulieres interficite vſq; ad internecionem. Omnem autem ſuper quem videritis Thau, ne occidatis.

gradus, vbi ingemiſcit nemo.

Ezech. 9.

Quintus gradus iam iam in ipſo exitij limine, vbi non tantum non ingemiſcit nemo, ſed etiam lætantur cum malè fecerint, laudantur, honorantur, prædicantur, probis ac bonis & innoxijs terrori ac oneri ſunt. Honoribus & dignitatibus exornantur publicis muneribus & magiſtratibus præficiuntur, vbi quæſtus eſt improbum eſſe.

Quintus gradus, impietas laudata.

Prou. 2.

Vl-

Vltimus gradus impietas defensa & cõfirmata.

Vltimum & extremum malitiæ & improbitatis illud præcipitium est, vbi scelus ipsum & impunitas publica lege & instituto laudatur atq; sancitur, consumatio et maturitas omnis improbitatis hæc est. Hic enim iam deinceps ex priuatis peccatis publica fiunt, singulorumq; delicta in vniuersorum exitium vertuntur. Hic iam medicinæ & remedia ipsa malorum, leges inquam & iura, in labes & pestes vertuntur, claustra & repagula omnis honesti soluuntur, spes iam reliqua salutis & remedij relinquitur nulla.

Processum est in omni impietate & religionis contemptu hoc nostro seculo per omnes eos malitiæ & improbitatis gradus: nõ punita impietas est, non quisquam eius causa compellatus, indoluit nemo, non ingemuit, non caput percussit quisquam, laudata deinde & defensa est. Vltimo tantis publicis legibus & sancitis cõfirmata, iniquissimis inquam sceleris & impietatis fœderibus communita ac vindicata. Quarum confœderationum omnium ille vnus est sensus, vt liceat cuiq; non modo ipsi impium esse, Iudaicam vel Saracenicam religionem profiteri, Deum blasphemare, v-

Confœderationis Anno 1573. sub interregno factæ summa.

ni-

niuersa sacra polluere ac prophanare, fana & templa per sacrilegia expilare, sed cæteris etiam omnibus earum rerum ducē & auctorē esse, similéq; virus quo ipse infectus sit propinare, ac deniq; sub tutela impietatis & superstitionis, omnē scelus et nequitiā, furta, rapinas, stupra, incœstus, tumultus, bella, & ipsum exercere, & ad alium propagare, vt victrix nequitia alacrisq; exultet improbitas in victoria. Videamus obsecro, num iisdem legibus & iuribus, pientissimi Imperatores religionis causam aliquando munierunt? num eam licentiam omne virus impietatis propinandi cuiq; suis legibus dederint? num ad eundem modum causam eius prodiderint?

Imperatorum Catholicorum leges pro Religione Catholica.

Recitetur lex Constantini.

Priuilegia, quæ contemplatione religionis indulta sunt, Catholicæ tantum legis obseruatoribus prodesse oportet. Hæreticos non solum his priuilegiis alienos volumus: sed aduersis muneribus constringi & subiici.

Recitentur leges Theodosij, Valentiniani, Gratiani, Martij.

Om-

Omnes vetitæ legibus diuinis, & Imperialibus constitutionibus hæreses, perpetuò quiescant; & nemo vlterius conetur quæ reperit prophana præcepta, vel docere, vel discere; nec Antistites eorundem audeant fidem insinuare, quam non habeant, & ministros creare qui non sunt; nec per cõniuentiam iudicantium, omniumq́ue quibus per constitutiones paternas super hoc cura mandata est, huiusmodi audacia negligatur & crescat. Hæreticorum autem vocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus debent succumbere, qui vel leui argumento à iudicio Christianæ religionis, vel tramite detecti fuerint deuiare.

Alia lex eorundem.

Manichæos vel Manichæas, vel Donatistas meritissima seueritate persequimur. Huiusmodi autem generi hominum, nihil ex moribus, nihil ex legibus, commune sit cum cæteris. Ac primum quidem volumus esse publicum crimen; quia quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. Quos bonorum etiam

etiam omnium publicatione persequimur. Ipsos quoque volumus amoueri ab omni liberalitate & successione quolibet titulo veniente. Præterea non donandi, non emendi, non vendendi, non postremo contrahendi cuiquam conuicto relinquimus facultatem. In mortem quoque inquisitio extendatur. Nam si in criminibus maiestatis licet memoriam accusare defuncti, non immerito & hic debet subire tale iudicium. Ergo & suprema illius scriptura irrita sit, siue testamento, siue codicillo, siue epistola, siue quolibet genere reliquerit voluntatem, qui Manichæus fuisse conuincitur. Sed nec filios hæredes existere, aut adire permittimus, nisi à paterna prauitate discesserint. Delicti enim veniam pœnitentibus damus. In eos etiam authoritatis nostræ aculei dirigantur, qui eos domibus suis damnanda prouisione defendunt. Seruos insuper extra noxam esse volumus, si dominum sacrilegum euitantes, ad Ecclesiam catholicam seruitio fideliori transierint.

Alia

Alia lex eorundem.

Arriani & Macedoniani, Pneumatomachi & Apollonariani & Nouatiani seu Sebatiani, Eunoteniani, Libetarditæ, siue Tessalitæ, Decarchitæ, Valentiniani, Paulianistæ, Papiniastæ, Montanistæ, seu Priscianistæ vel Phryges, vel Pepusitæ, Marcinistæ, Barbariani, Mesalini, Euthitæ, siue Eutistæ, Donatistæ, Audiani, Idroparastæ, Thascodrogitæ, Bedrachitæ, Hermogeniani, Photiniani, Pauliani, Marcelliani, Offitæ, Euctaristæ, Appotaticæ, Saccofori, & cæteri, qui ad imam vsq; scelerum nequitiam peruenerunt, Manichæi nusquam in Romano solo conueniendi morandíq; habeant facultatem. Manichæis etiam de ciuitatibus expellendis & vltimo supplicio tradendis, quoniam nihil his relinquendum loci est, in quo etiam ipsis elementis fiat iniuria. Cunctísq; legibus, quæ contra eos cæterósq;, qui nostræ fidei refragantur, olim latæ sunt, diuersisqúe prolatæ temporibus, semper pro virili obseruantia valituris sine donationibus in hæreticorũ cõuẽticula, quæ ipsi audacter Ecclesias nũcupare conantur, factis, siue ex vltima voluntate rebus qualitercunq; relictis, siue de pri-

priuatis ecclesijs, in quibus vnquam domino permittente vel conniuente conuenerint, venerandæ nobis ecclesiæ catholicæ vendicandis, siue de procuratore, qui hoc nesciente Domino fecerit, decem lib. auri mulctam, vel exilium, si sit ingenuus subituro, metallum verò post verbera si seruilis conditionis sit. Ita vt nec in publico conuenire loco, nec ædificare sibi quasi ecclesias, nec ad circumscriptionem legum quidquā meditari valeant. Omni ciuili & militari, curiarum etiam & defensorum & iudicum sub viginti lib. auri in terminatione prohibendi auxilio. Illis etiam in sua omnibus manentibus firmitate, qui de militia pœnisq; varijs diuersis hæreticis promulgata sunt, vt nec spirituale quidē beneficium aduersus leges valeat impetratum.

Alia lex eorundem.

Quicunq; in hac sacra vrbe, vel in Alexandrina ciuitate, vel in omni AEgyptiaca Diœcesi, diuersisq; alijs prouincijs, Eutichetis prophanam peruersitatem sequuntur, & ita non credunt, vt trecenti decem octo sancti patres tradiderunt catholicam fidem in Nicæna ciuitate fundantes:

tes: Centũ quoq; & quinquaginta alij venerabiles Episcopi, qui in alma vrbe Constantinopolitana postea cõuenerunt, & sicut Athanasius & Theophilus & Cyrillus sanctæ recordationis Episcopi Alxãdrinæ ciuitatis credebãt, quos etiam Ephesina synodus, cui beatæ memoriæ Cyrillus præfuit, in qua Nestorij error expulsus est, in vniuersis secuta est, quos & nuper venerabilis Chalcedonensis synodus est secuta, prioribus concilijs sacerdotũ ex omni prorsus parte consentiens, nihilq; adimẽs sacrosancto symbolo, neq; adijciens, sed Euthicetis dogmata funesta condẽnans, sciant se esse hæreticos Apollinaristas: Apollinaris enim facinorosissimã sectam Euthices & Dioscouos mente sacrilega sunt secuti. Ideoq; hi homines qui Apollinaris & Euthicetis peruersitatẽ sequũtur, illis pœnis quæ diuorum retrò principum constitutionibus contrà Apollinaristas, vel Serenitatis nostræ postmodum sanctione contrà Euthichianistas, vel hac ipsa augustissima lege contrà eosdnm decretæ sint, nouerint se esse plectendos.

Idcircò Apollinaristæ, hoc est, Euthicianistæ, quibus etsi est in appellatione diuersitas

uersitas, tamen in hæresis prauitate coniunctio, & dispar quidem nomen, sed idem sacrilegium, siue in hac alma vrbe, diuersisq; prouincijs, siue in Alexandrina ciuitate, siue intrà AEgyptiacam Diœcesim sunt, & neq; ita credũt, vt prædicti venerabiles patres credebãt, neq; viro Reuerẽdissimo Alexandrinæ vrbis Antistiti, pro certo fidem orthodoxam tenenti communicãt, Episcopos vel Presbyteros, vel Diaconos aliosq; clericos creare & habere, prohibemus, scientibus tam his Euthichanistis & Apollinaristis, qui ausi fuerint cuiquàm, Episcopi vel Presbyteri vel clerici nomen imponere, quàm his qui passi fuerint impositum sibi nomen Sacerdotale retinere, pœnam exilij cum facultatem suarum amißione se subituros. Vniuersi præterea Apollinaristæ & Eutichianistæ, non ecclesias, non monasteria sibi construant, parasinaxim & conuenticulam, tam diurnam quam nocturnam non contrahant, neque ad domum, neque ad possessiones cuiusquam, neque ad monasterium vel quenquam alium locum operaturi, sectæ funestißimæ congregentur.

 Quod

Quod si fecerit, & hoc factum domino volente constiterit, post rem in examine iudicis approbatam, domum & possessiones in qua conuenerunt, vel monasterium eius ciuitatis orthodoxæ ecclesiæ, in cuius territorio est, iubemus adiici. Nullum præterea Apollinaristam & Euthicianistam ad aliquam iubemus aspirare militiam: Si verò qui in quacunq; militia inuenti fuerint, militari soluti cingulo honestorum hominum, & palatij communione priuentur, nec in aliqua, nec in qua nati sunt ciuitate, vel vico aut regione versentur. Si qui verò in hac alma vrbe nati sunt, tam sacratißimo comitatu, quam omni, per prouincias Metropolitana ciuitate pellantur. Nulli insuper Euthicianistæ & Apollinaristæ publicè vel priuatim aduocandi cœtus, & circulos contrahendi, & de hæreticorum errore disputandi, & peruersitatem facinorosi dogmatis asserendi tribuatur facultas. Nulli enim contra Chalcedonen. venerabilem synodum liceat aliquid, vel dictare, vel scribere, vel edere, atq; emittere, aut aliorum dicta vel scripta super eadem re proferre. Nemo huiusmodi habere libros & sacrilega scriptorum audeant

deant monumenta ſeruare. Quod ſi qui in his criminibus fuerint deprehenſi, perpetua deportatione damnentur. Eos verò qui diſcendi ſtudio adierint de infauſta hæreſi diſputantes, decem lib. auri quæ fiſco noſtro inferendæ ſunt, iubemus ſubire diſpendium. Vltimo etiam ſupplicio coerceantur, qui illicita docere tentauerint, omnes verò huiuſmodi chartæ & libri, qui funeſtum Euthicetis (hoc eſt Apollinaris) fuerint dogma complexi, incendio concrementur, vt facinoroſè peruerſitatis veſtigia, ita flammis combuſta pereant. Aequum nãque eſt, vt immaniſſima ſacrilegia par penè magnitudo percellat, ſcientibus moderatoribus etiam prouinciarũ, eorumq́ apparitoribus, defenſoribus etiã ciuitatũ. Quod ſi ea qui legis huiuſmodi religioſiſſima ſanctione cuſtodienda decreuimus, aut neglexerint, aut aliqua permiſerint temeritate violari, denar. lib. auri mulctam fiſco cogantur inferre. Inſuper etiam exiſtimationis ſuæ periculum ſuſtinebunt.

Recitentur leges Federici Imperatoris.

Si vero dominus temporalis requiſitus

& admonitus ab ecclesia terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate, post annum à tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absq; vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent, saluo iure Domini principalis: dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquid impedimentum opponat. Eadem nihilominus lege obseruata contra eos qui non habent dominos principales.

Alia lex.

Credentes præterea receptatores, defensores & fautores hæreticorum damnamus. Firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione damnatus, satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia, vel consilia, vel ad eligendum aliquos adhiberi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testandi liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocunq; negotio, sed ipse alijs respondere cogatur.

Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si verò fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si verò tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus momenti censeantur.

Recitentur leges duodecim tabularum.

Sacra perpetua momento (separatim nemo habes sit deos, néue nouos, sed nec aduenas, nisi publicè ascitos colunto) ritus familiæ patrumq́ seruato, quiq́ non paruerit capitalis esto. Hactenus leges. Cic. lib 2. de legibus. In Oratione pro Murena.

Apollo rogatus apud Xenophontem, qui & quomodo colendus esset Deus? respondit νομῳ πολεός *more, inquit, cuiusq́ ciuitatis. Ex quo dicto infert Augustinus, qui alio modo Deum colit, quam se colendum ipse dixerit. non vtiq́ Deum colit, sed quod ipse finxit idolum mentis & phantasmatis sui. Qui autem idolum colit, profectò nihil colit, estq́ue sine Deo, cùm idolum in mundo sit nihil. Donatistarum vox fuit, vt sodalis eorum Ticonius refert, quod volumus sanctum est: quæ eadem est vox communis omnium hæreticorum.* August. Deus quomodo colendus. Hæreticorum vox.

August. in Faust. lib. 17. cap. 3.

Hæretici Christi Euangelio nõ credunt.

Quales homines D. Augustinus, Christi Euangelio non credere docet. Nam qui, inquit in Euangelio, quod vultis creditis, vobis potius quàm Euangelio creditis.

Legislatorum prudẽtia in legibus contra hæreticos condendis.

Vel igitur hi tot tantiq́; legislatores eorumq́; respublicæ, quæ tantum innouationi religionis ac sacrorum obstiterint semper, stulti ac imperiti fuerunt, vel si illi quidẽ omnium mortalium iudicio prudẽtißimi, nos certè dementes ac perditi, & si non vino, at licentia & temeritate, at errore ac stultitia ebrij sumus. Transite igitur ad Insulas Cethi, dicit scriptura, & videte: & in Cedar mittite, & considerate, si factum est huiuscemodi. Indeq; illud consecutum est: Seminauimus multum, & intulimus parum. Comedimus & non sumus saturati, bibimus & non sumus inebriati, operti tot preciosis pellibus, frigemus tamẽ, aliunde importatæ pecuniæ, ac ex sacris conflatæ, vestigia ne apparent quidem vlla. Respeximus ad amplius, & ecce factum est minus; intulimus in domos nostras, & Dominus exsufflauit illud, quamobrem? Quia domus Domini deserta est, & nos festinamus vnusquisq; ad domos nostras. Siste igitur gradum Polonia, siste Hungaria,

Iere. 2.

Aggei 1.

siste

siste Germania, siste Gallia, non enim amplius progredi poteris, rues.

Huc igitur deducta est Princeps, ac vt ita dicam choragos omnium virtutum, pietas & religio, adhæcq́; extrema erroris, licentiæ, negligentiæ, malitiæ, deducta iacet, ita vt si vel vno gradu porrò processerit, ne nomen quidem ipsum illius extabit amplius. Pietatis & religionis ruina vnde?

Sed quibus tandem gradibus in eum locum deducta sit, & per quos, & ex quibus caussis, paucis iam vti proposuimus expendamus.

Primus gradus ruinæ, prima impulsio fuit, peccata hominum: supercecidit, inquit Dauid, ignis & non viderunt solem, solem inquam iustitiæ, Christum Iesum & eius vnicam sponsam Ecclesiam. Et apud Sapientem non statim ad illum sensum deducti sunt impij vt dicerent, Ex nihilo nati sumus, & post hæc erimus tanquam non fuissemus, prius præcessit in vita & moribus illorum, illud: Coronemus, inquit, nos rosis antequam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra, vbiq; relinquamus signa lætitiæ, quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors nostra. Propter peccata religio & pietas corruit. Psal. 57. Sap. 2.

opprimamus pauperem iustum, & parcamus viduæ, nec reuereamur canos multi temporis. Sit fortitudo nostra lex iniustitiæ. Hæc praua cogitauerũt, inquit, & tum demum errauerunt: Excæcauit enim illos malitia eorum, & nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem sperauerunt iustitiæ, nec iudicauerunt honorem animarum sanctarum. Ad eundem modum eandem
Isa. 59. causam explicat Isaias: Ecce non est abbreuiata manus Domini, vt saluare nequeat, neq; aggrauata est auris eius vt nõ exaudiat, sed iniquitates vestræ diuiserũt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis ne exaudiret. Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: Labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fatur.

Sed Saluator noster non aliam causam adfert, cur sui eum non receperint, ac in portu plane naufragati sunt. Hoc est au-
Ioan. 3. tem, inquit, iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: Erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui malè agit, odit lucem & non venit ad lucem, vt non

ar-

arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.

Quanquam autem omnia peccata, eius mali potißima causa fuerunt, prima tamen ex omnibus amor suïpsius, quem Græci φιλαυτίαν vocant, tantæ labis extitit origo, ex quo inobedientia, præsumptio, curiositas, maiorum contemptus, quæ errorum sunt semina, nasci solent: quem quidem amorem ciuitatem diaboli ædificare, Dei autem subuertere testis est magnus Augustinus. Siquidem vitia ad hæreses & sectas animos hominum disponunt ac præparant, hæc fomenta præbent. Itaque iam olim voluntates improborum ad ea mala, quæ postea consecuta sunt propendebant. Similes iam ante multos annos exaudiebantur, cum in Germania, tum aliàs voces. Extat liber Marsilij Patauini, de potestate Papæ ad Ludouicum Cæsarem, qui hæc omnia longe ante Lutheri tempora, quæ nunc ab istis iactantur, magna ex parte continet. Sed & apud nos extat scriptum Ioannis Ostrorogi ad Casimirum tertium Regem Poloniæ,

Amor sui malorum omnium seminariũ.

Peracta ad hæreses & sectas animos hominum dispo nunt.

An-

Anno Domini 1447. compositum, clamq́; Principibus subijcitur: In quo omnis istius inobedientiæ & rapacitatis iaciuntur semina. Vt enim corporis morbi non tum primum oriuntur, vbi palam se produnt, sed longè ante post multam prauorum humorum collectionem, totiusq́; sanguinis deprauationem concipi ac pullulare solent: ita & hæreses non tum primum concipiuntur, vbi palam erumpunt, sed longè ante ex his vitijs, de quibus dictum est, paulatim colliguntur, donec leui ex causa more lepræ aliorumq́; similium in superficiem erumpunt. Quarum humorum collectionem aliquando præuidens Paulus, tanquam bonus medicus, prognosticatus est. Oportet, inquit hæreses esse, vt qui probati sunt manifesti fiant. Iam enim tum multa vitia, multi exoriebantur abusus. Sunt enim hæreses ventilabrum illud patrisfamilias, quod sana quidem grana in area relinquit, paleas autem leuissimas hac & illac dispergit. Et hæc quidem prima, & nescio an non summa hæreseon causa fuit, & ex qua ferè cæteræ omnes profluxerunt: & cuius causa cætera omnia nata vt eueniant, Deus permittere solet. Quanquam & illa

Hæreses non tum primum concipiuntur, vbi palam erumpunt.

Hæreses oportet esse. 1.Cor.11.

Matt.3. Luc.3. Hæreses ventilabro similis.

non

non minor fuit malorum origo, pastorum inquam minus legitima & ordinata vocatio, paresq; vocationi vita & mores, ac gregis Dominici cura & gubernatio. Et erit, inquit Isaias, sicut populus sic sacerdos: & sicut seruus, sic & Dominus eius. Et vtinam saltem, addit Bernardus, vt populus; & non noxa & labes populi. Nam cū prima Nicæna synodus sic decernat: Si quis Episcopus secularibus potestatibus vsus, Ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur & à communione separetur, & omnes qui communicant illi. Et quanquam alio Canone præcipitur, neminem duplici pœna ob idem crimen puniri debere, tamen vel propter delicti magnitudinem, vel propter peccati publicam deformitatem, duplex tamen in hoc irrogatur criminum pœna, omnis hæc electio tanquam illegitima & sacrilega abrogatur: puniunturq; omnes illi, qui in hac parte vel alios coëgerunt, vimq; aliquam intulerunt, vel authores facti quacunq; ratione fuerint, prophaniq; meritò & sunt, & esse decernūtur. Quod idem postea sanctißimorum Pontificum ac Imperatorum decreta iubent ac decernunt.

Pastorum illegitima & inordinata vocatio.

Isa.24.

Episcopus Ecclesiam à seculari potestate obtinens, deponatur.

Can.28.

Di-

Simonia, ambitio & auaritia, religiõis ruina & interitus.

Episcoporum vetus electio abrogata.

Cyp. lib. 4. epi. 2.

Exemplũ boni episcopi Cornelius, quomodo ad episcopatũ peruenit.

Discessum est postea à more maiorum, ad seculares potestates omnia translata, omnia ab illis petita: Quibus autem modis & artibus, pudet etiam dicere, dum ad illud summum malorum peruentum esset, vt quod virtuti debetur, pecunia tentaretur. Indeq́ omnis illa vetus à D. Cypriano tradita norma & ratio, eligendorum pastorũ mutata est. Et factus est, inquit Cyprian. Episcopus à plurimis collegis nostris, qui tunc in vrbe Romana aderant, qui ad nos literas honorificas & laudabiles, & testimonio suæ prædicationis illustres de eius ordinatione miserunt. Factus est autem Cornelius Episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de Clericorum omnium penè testimonio, de plebis (quæ tunc affuit) suffragio, & de sacerdotum antiquorum, & bonorum virorum collegio, cum nemo ante se factus esset, cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri & Cathedræ sacerdotalis gradus vacaret: quo occupato de Dei voluntate, atq́ omnium nostrum consensione firmato, quisquis iam Episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, nec habeat Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesiæ nõ tenet vnitatem: quisquis ille fuerit, mul-

Prophanus est, qui ecclesiæ vnitati derogat.

tum

tum de se licet iactans, & sibi plurimum vendicans prophanus est, alienus est, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit, quisquis post vnum qui solus esse debeat, factus est, non iam secundus ille, sed nullus est. Hæc Cyprianus. Quæ cum omnia neglecta sunt, similem inde vocationem similes consecuti sunt mores & vita, simile studium gubernationis populi Dei. Præclarè enim quidam scriptum reliquit: Sæpè, inquit, qui per auaritiam vel ambitionem ad sacerdotium & dignitatem accedit, per iniustitiam in eis seruatur, & sceleratum initium funesto fine consumatur. Simonia enim ambitione & schismate sacerdotiū synagogæ deperijsse legimus. Caueat Ecclesia, ne sibi contingat, simile. Hæc ille. Sed quid nostros allego? Ciceronē, quid de hoc turpissimo mercatu sentiat, audiamus. Nolite expectare dum omnes ob eam oratione mea ciuitates, hoc vno amplector crimine omnia, neminē isto prætore senatorem fieri potuisse, nisi qui isti pecuniā dedisset. Hoc idem transfero in magistratus, curationes, sacerdotia: quibus in rebus non solum hominum iura, sed etiam deorū religiones immortaliū omnes repudiauit.

Landulphs Carthusianus in vita Christi.

Simonia ambitione ac schismate sacerdotium Iudaicum perijt.

Cicc. lib. 2. act. 2. in Verrem.

Quæ

Quæ omnia quãtum Ecclesiæ Dei, quantum gregi Christi obsunt, docet magnificè scriptura: Pastores, inquit, multi demoliti sunt vineam meam, conculcauerunt partem meam, dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis. Posuerunt eam in dissipationem, luxitq́ super me: desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est, qui recogitet corde. Docet hoc idem 2. Machab. liber. Cum sancta ciuitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optimè custodirentur, propter Oniæ pontificis dispositionem & pietatem, & animos odio habentes mala, fiebat, vt & ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent; ita vt Seleucus Asiæ rex de reditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. Simon autem de tribu Beniamin Præpositus templi constitutus, contendebat, obsistente sibi principe Sacerdotum, iniquum aliquid in ciuitate moliri. Sed cum vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharseæ filium, qui illo tempore erat Dux Cœlesyriæ & Phœnicis, & nunciauit ei, pecunijs innumerabilibus ple-

Iere. 12. Pastores populi seductores.

2. Mach. 3.

Oniæ pontificis pietas.

Reges & principes ethnici tẽplo Hierosolymitano magnos sumptus præstabãt.

Simonis ambitio & auaritia.

plenum eſſe ærarium Hieroſolymis, & communes copias immenſas eſſe, quæ non pertinent ad rationem ſacrificiorum; eſſe autem poßibile ſub poteſtate regis cadere vniuerſa: Et paulò poſt: Deinde Iaſon frater Oniæ ſummum ſacerdotium maxima vi auri apud Antiochum redemit: Et paulò poſt. Sed poſt Seleuci vitæ exceſſum, cum ſuſcepiſſet regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur; ambiebat Iaſon frater Oniæ ſummum ſacerdotium adito rege, promittens ei argenti talenta trecenta ſexaginta, & ex reditibus alijs talenta octoginta, ſuper hoc promittebat & alia centū quinquaginta, ſi poteſtati eius concederetur gymnaſium & ephebiam ſibi conſtituere, & eos qui Hieroſolymis erant, Antiochenos ſcribere. Quod cum rex annuiſſet, & obtinuiſſet principatum, ſtatim ad Gentilem ritum contribules ſuos transferre cœpit. Erat autem hoc non initium, ſed incrementum quoddam, & profectus gentilis & alienigenæ conuerſationis, propter impij & non ſacerdotis Iaſonis nefarium & inauditum ſcelus: ita vt ſacerdotes iam non circa altaris officia dediti eßent, ſed contempto templo & ſacrificijs neglectis,

2.Mach. 4. Iaſon ambiens pontificatum Antiochū regem muneribus corrupit.

Gentiliſmi progreſſus ex Simonia.

festinarent participes fieri palestræ, & præbitiōis eius iniustæ, & in exercitijs disci, & patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabātur.

Pluralitas beneficiorum, & pastorum, à grege absentia, magna religionis ruina.

Quanq̄ aūt omnia pastorū vitia nō mediocrē causam huius labis ac ruinæ attulerint: nihil tamē est quod plus nocuerit q̄ illa ipsa spiritualis πολυγαμία, hoc est mōstrosa sacerdotiorum multiplicatio, ex qua mater oīm malorū oīs vastitatis & desolatiōis nata est pastorū à gregibus absentia, quā vulgò non residentiā vocāt. Quid.n. piscator ꝓcul à littore positus capiet vnq̄? quomodo pastor abses gregē pascet? quid auriga si ad currū præsens nō adest, promouebit? q̄d periculū custos extrà speculam auertet? gubernator nisi adsit, q̄uo nauē saluabit? Prodere hoc fuit Ecclesiā, non regere. De quo genere pastorū cōqueritur Dominus. Væ pastoribus Israël, inquit scriptura, q̄ pascebāt semetipsos. Nōne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis opiebamini: & quod crassū erat occidebatis, gregem aūt meū non pascebatis. Quod infirmū fuit nō cōsolidastis, & quod ægrotū, nō sanastis, q̄d cōfractū est, nō alligastis, & quod abiectū est, nō reduxistis, & quod perierat, nō quæsistis, sed cū austeritate imperabatis eis, &

Ezech. 34.

In pastores qui neglecto grege Christi, quæ sua sunt quærunt.

cum potentia. Et dispersæ sunt oues meæ, eo quod nõ esset pastor & factæ sunt in deuoratione õim bestiarũ agri, & dispersæ sunt. Errauerũt greges mei in cũctis montibus, & in vniuerso colle excelso, & super oẽm faciẽ terræ dispersi sunt greges mei, & non erat q reqreret, nõ erat, inq, qui requireret. Ex quo malo natũ est nõ minus aliud malũ. Nã cũ sacerdotes, Põtifices, Regibus atq; Principib⁹ pietatis Duces, custodes atq; magistri esse debuerãt, ex illorũq; manibus iuxta præceptũ Domini, librũ Deut. hoc est librũ legis & mãdatorũ Dei principes capere deberẽt: cũ earũ rerũ nihil sacerdotes fecissent, quin cõtraria ferè oĩa, ac pro Deuteronomio alij Aristotelẽ, alij Alphonsum, alij Lucianũ, aut Marchiauellũ illis ppinaßẽt: Põtificesq; potius à regib⁹, ac principibus q̃ illi à põtificibus, alijsq; sacrorũ Antistitib⁹ depẽdere cœpißent: Inde factũ est, vt reges pro eo ipso qđ iuxta vaticiniũ Isaiæ nutritij fidei ecclesiæq; suæ sãctæ eße debuerũt (quales Constantinũ, Theodosiũ, Valentinianũ, Valentinũ, Iustinianũ, Gratianũ, Heraclium, Carolũ fuisse legimus) p̃datores & expilatores eius facti sunt: vt non modo illam fortunis & præsidijs suis, aut augere, aut ornare, aut vindicare negligant, sed

Põtificum & sacerdotum impietas & negligentia.

Deut. 17.

Deuteronomiũ qd?

Regum & principum impietas & auaritia.

Esa. 49.

etiam ex illius sorte, vita, & sanguine ipsi ditescere, suas res augere cœperunt, ita vt vulneribus illius suarum rerumpub. vulnera curata esse velint; eius perturbatione suam pacem defensam; eius difficultatibus & perturbationibus suam securitatem & quietem procuratam; eius paupertate suas opes auctas esse voluerunt: quasi verò infecto toto, partes vllo modo sanæ diu permanere possent. Ecclesia Dei, totum, quemadmodum regnum Christi est, quicunque eam violauerit, qui fundamenta eius conuulserit, ille omnibus eius partibus certissimam parauit mortem & ruinam. Ex qua regum & principum impietate, illud malũ est, vt Episcopatus vel sine pastoribus sint, vel eos pastores habent, quorum absentia melior est quàm præsentia. Hinc homines fœdis hæresibus infecti, in sanctius consiliũ allecti. Hinc prouincijs Duces ipsi & principes hæreticorum, contra sanctissimorum Imperatorũ diuina decreta præfecti: Hinc populus christianus Christi sanguine redemptus, hæreditas eius dilecta, prædæ hæreticorum exponitur, lupis oues committuntur. Cuius sui erga Christi fidem eiusq́; sponsam studij, illud præmiũ Reges ac principes

Ex auaritia quanta calamitas Ecclesiæ & reip. Christianæ illata.

Regum & principum contẽptus,

cipes referunt, inobedientiam inquam populorum, inundationem vitiorum, legum ac iudiciorum contemptum, rerumpub. perturbationem, tumultus, bella, cædes. Non templa, sacerdotes: non senatus, patres; nõ ipsi reges, consiliarios: non populus, Duces, & pastores habere possunt, nec habebunt vnquam: inde regibus regna oneri potius, quam honori sunt. Ergò reges intelligant, erudiantur qui iudicant terram. Seruiant Domino in timore & exultent ei cum tremore. Apprehendant disciplinam ne quando irascatur dominus, & pereant de via iusta. Cum exarserit in breui ira eius; beati omnes qui confidunt in eo.

& omnia mala, vnde orta.

Psal. 2.

Regum negligentiam, & cultus diuini contemptum imitati sunt proceres: quæ fuit alia malorum causa. Ferunt Periclem nunquam in Senatum venire solitum, nisi prius Dijs immortalibus libasset, ne quod verbum, contra rempub. illi imprudenti excideret. Hoc idem Romulum, idem Numam Pompilium, fecisse legimus. Nostri autem magnates, oscitantes, temulenti, semicrudi, illotis & prophanis manibus, non re diuina peracta, non sacris aditis, non Deo placato, in consilium veniunt, de summa

Senatorũ & procerũ in rebus diuinis & prophanis negligentia.

Ethnicorũ religio maior, quam Catholicorum.

ma salute sententias dicunt, de vita fortunisq́; hominum decernunt: indeq́; apparatum similē, sententiæ & iudicia consequuntur simillima. Qualibus ducibus, quam felix beata sit Resp. scribit vir apud Hebræos doctissimus simul & sanctissimus in suo Thargo, Rabbi Ionathas Væ tibi terra, in qua magnates antequam offerāt iuge matutinum, panē comedunt. Omnes enim Græci & Barbari in ortu & occasu Solis & Lunæ Deum adorant, siue secundis siue aduersis rebus. Nihil horum nostri magnates. Vidit hoc populus, & parem negligentiam, parem sacrorum contemptum est secutus.

Rabbi Ionathas, vide quid scribat de impijs magistratibus. Plato 10. de legibus. Reges ad exēplū, totus cōponitur orbis.

Quintus ruinæ gradus fuit, legitimæ & ordinatæ potestatis, qualiscunq́; illa sit, leuissima æstimatio, contra quam docet scriptura. Super cathedram Mosi, inquit Dominus, sederunt Scribæ & Pharisæi, quæcunq́; dixerint vobis, facite: secundum aūt opera eorum nolite facere. Omnis enim potestas à Deo est, & qui potestati, qualiscūq́; illa sit, resistit, Dei ordinationi resistit, & sic Deo resistit, cum quo pugnare, perire est. Cui potestati ipse Christus dominus eiusq́; Apostoli in omni vita sua paruerūt semper Docēt hāc non paruā malorū causam esse,

Quintus ruinæ gradus potestatis legitimè ordinatæ cōtēptus. Matt. 23.

Omnis potestas à Deo. Rom. 13.

Christus & Apostoli potestati paruerunt.

gra-

uißimi authores Cyprian⁹ in primis: Post Deū, inquit ille, iudicē, qui sacerdotes facit te velle, non dicā de me (quantus enim ego sum?) sed de Dei & Christi iudicio iudicare. hoc est, in Deū nō credere, hoc est, rebellē aduersus Christū, & aduersus Euangeliū ei⁹ existere, vt cū ille dicat: Nónne duo passeres asse væneunt, & neuter eorū cadit in terrā sine patris volūtate? & probet maiestas eius & veritas sine cōsciētia & permissu Dei etiā minora nō fieri: tu existimas sacerdotes Dei sine consciētia eius in Ecclesia ordinari? Nā credere, quod indigni & incœsti sint, q ordinātur, quid aliud est, q̄ credere, quod non à Deo nec per Deū Sacerdotes eius in ecclesia constituantur? An putas maius esse de me meū, q̄ Dei testimoniū? cū Dominus ipse doceat & dicat, testimoniū nō esse verū, si quis ipse de se testis existat, eò q̄ vnusquisq; vtiq; sibi faueat, nec cōtrà se aliquis infesta & aduersa depromat; fides verò syncera sit veritatis, si in prædicationib⁹ nostris alius sit prædicator ac testis. Si testimoniū, inquit, dixero, de me, testimonium meum non est verum: alius est enim qui testis est de me. Quod si ipse dominus omnia postmodum iudicaturus, noluit

Lib. 4. epi. 9.

Sacerdotū contēptus omnium malorum causa.

Matt. 10.

Ioan. 5.

luit de teſtimonio ſuo ſibi credi, ſed maluit de teſtimonio & iudicio Dei, patris probari: quanto magis hoc ſeruos eius obſeruare oportet, qui iudicio ac teſtimonio Dei, non probantur tantum, ſed etiam gloriantur? Quis autem longè eſt ab humilitate? vtrumné ego, qui quotidie fratribus ſeruio, & venientes ad Eccleſiam ſingulos benignè & cum voto & gaudio ſuſcipio: an tu, qui te Epiſcopum Epiſcopi, & iudicem iudicis ad tempus à Deo dati conſtituis? cum
Deut. 17. Dominus Deus in Deuteronomio dicat: Et homo quicunque fecerit in ſuperbia, vt non exaudiat ſacerdotem, aut iudicem, quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille: & omnis populus cum audierit timebit, & non agent impiè etiam nunc. Et iterum
1. Reg. 8. ad Samuelem loquitur, & dicit: Non te ſpreuerunt, ſed me ſpreuerunt: Et adhuc Dominus in Euangelio cum ei dictum fue-
Ioan. 18. rat: Sic reſpondes Pontifici? cuſtodiens & docens Sacerdotalem honorem ſeruari oportere, contra pontificem nihil dixerit, ſed innocentiam ſuam tantummodo purgans, reſponderit dicens: Si malè locutus ſum, exprobra de malo: ſi autem benè, quid
Act. 23. me cedis? Item B. Apoſtolus cum ei dictum

esset: Sic insilis in sacerdotem Dei maledicendo? nihil contumeliosè locutus est aduersus sacerdotem: quando & potuerit se constanter exerere aduersus eos, qui Dominum crucifixissent, & qui iam Deum, & Christum, & templum, & sacerdotium perdidissent. Sed quamuis in falsis & spoliatis sacerdotibus, vmbram tamen ipsam inanem sacerdotalis nominis cogitans dixerit: Nesciebam fratres, quia Pontifex est: scriptum est enim: Principem plebis tuæ non maledices. Nisi si sacerdos tibi fui ante persecutionem, quando mecũ cõmunicabas, post persecutionẽ sacerdos esse desiui. Persecutio.n.veniẽs, te ad summã martyrij sublimitatem prouexit: me aũt proscriptionis onere depressit, cũ publicè legeretur: Si quis tenet, vel possidet de bonis Cæcilij Cypriani Episcopi christianorum, vt etiam qui non credebat Deo Episcopum constituenti, vel diabolo crederent Episcopum proscribenti. Nec hæc iacto, sed dolens profero, cum te iudicem Dei constituas & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos, qui apostolis vicaria ordinatione succedunt. Qui audit vos, me audit; & qui me audit, audit eum qui me misit.

S. Paulus reuerentiã exhibuit pontifici Iudæorum

Exod. 22.

Hæreses & schismata vnde orta.

Et qui reijcit vos, me reijcit, & eum qui me misit. Inde enim schismata & hæreses obortæ sunt, & oriuntur, dum Episcopus, qui vnus est, & Ecclesiæ præest, superba quorūdam præsumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, indignus hominibus iudicatur. Quis enim hic est superbiæ tumor? quæ arrogantia animi? quæ mētis inflatio, ad cognitionem suā præpositos & sacerdotes vocare, ac nisi apud te purgati fuerimus, & sententia tua absoluti, ecce iā sex annis nec fraternitas habuerit Episcopum, nec plebs Præpositum, nec grex pastorem, nec Ecclesia gubernatorem, nec Christus Antistitem, nec Deus sacerdotē? Subueniat Puppianus & sententiam dicat; & iudiciū Dei & Christi in acceptū referat, nec tantus fidelium numerus, qui sub nobis accersitus est. sine spe salutis & pacis exiße videatur, ne nouus credētium populus nullam per nos consecutus eße baptismi & spiritus sancti gratiam iudicetur: ne tot lapsis & pœnitentibus, pax data, & communicatio nostra examinatione concessa, iudicij tui authoritate soluatur. Annue aliquādo & dignare pronunciare de nobis, & Episcopatum nostrū cognitionis tuæ autho rita-

ritate firmare; vt Deus et Christus eius agere tibi gratias poßint; quòd ꝑ te sit antistes & rector altari eorum, pariter ac plebi restitutus. Apes habent regem, & ducē pecudes, & fidem seruant latrones, mancipi, obsequio pleno humilitatis obtemperāt. Quātò simpliciores & meliores vobis sunt brutæ pecudes, & muta animalia, & cruenti licet ac furentes inter gladios atq; inter arma prædones? Præpositus illic agnoscitur & timetur, quem non sententia diuina constituit; sed in quem factio perdita et nocens caterua consensit.

Docet hoc idem Chrysostomus. Qui honorat, inquit, Sacerdotem, Deum quoq; honorat, qui verò sacerdotem spernit, ad id sensim prolabitur, vt in Deum ipsum aliquando cōtumeliosus euadat Qui vos, inquit, suscipit, me suscipit, & q vos spernit, me spernit. Et sacerdotes eius, ait scriptura, in honore habete. Hinc Iudæi Deū aspernari didicerūt, quia Moysen contēpserunt, quia lapidibus illū impetebant. Nā qui piè sacerdoti afficitur, lōgè maiore pietate Deum reuerebitur. Etsi enim malus fuerit sacerdos quispiā, attendit Deus, quod sui gratia illum etiam, qui dignus honore non est,

Chryſ.hō. 2.in epiſt.2. ad Timot.

Sacerdotē honorans, Deum honorat.

Matt.10.

Num. 11.& 16.

ob-

obſequijs foues, ipſeq́; tibi præmia exoluet.
Matt.10. Si enim qui Prophetam in nomine prophetæ ſuſcipit, mercedem Prophetæ accipiet: profectò & qui cedit & obtemperat ſacerdoti, cumq́; propter Dominum honorat, & ipſe à Domino benedicetur, mercedeq́; ſua non deſtituetur. Hæc Chryſoſtomus. Nam illud Apoſtolorum dictum & exemplum, inquit Tertullianus, Oportere magis obedire Deo quam hominibus, in ea demum certitudine & euidentia voluntatis diuinæ locum habet, quam ipſi habuerunt Apoſtoli, vt Chriſtum reſurgentem, ad cœlos aſcendentem, & ſpiritum ſanctum de cœlo mittentem videat quis, vt cum ipſo de cœlo Chriſtus ipſe loquatur, vt in nomine eius dæmonia eijciat, linguis loquatur nouis, ſi quid mortiferum biberit, non moriatur, vt in nomine eius dicat, ſurge & ambula; quale hoc tali tempore cum nihil videmus, excuſationem inobedientiæ nullam habere poſſimus. Hæc illi.

Sextus ruinę gradus magiſtrat⁹ leuiſſima ſui ipſius æſtimatio.

Huius autem legitimæ poteſtatis, contemptus cauſa, non alia maior fuit, quam eorum, qui eum ſuſtinent, leuiſſima ſui ipſius æſtimatio. Quæ fuerit grauitas Nectarij, quæ Ambroſij, quæ reliquorum, no-

tum

tũ est. De D. Martino scitè scribit Seuerus Sulpitius hunc in modũ: Cum ad imperatorem Maximum ferocis ingenij virum, & bellorum ciuilium victoria elatum, plures ex diuersis locis Episcopi conuenissent, & fœda circa principem omnium adulatio notaretur, seq́ degeneri inconstantia, regiæ clientelæ, sacerdotalis dignitas subdidisset, in solo Martino apostolica auctoritas permanebat. Nam etsi pro aliquibus supplicandum regi fuit, imperauit potius quàm rogauit, & à conuiuio eius frequenter rogatus abstinuit, dicens, se mensæ eius participem esse non posse, qui duos imperatores, vnum regno, alterum vita expulisset: Postremo, cum Maximus se non spontè sumpsisse imperium affirmaret, sed impositam sibi à militibus diuino nutu regni necessitatem armis defendisse, & non alienam ab eo Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili euentu victoria fuisset, nullumq́ue ex aduersarijs nisi in acie occubuisse: tandem victus vel oratione, vel precibus ad cõuiuium venit, mirum in modum gaudente rege, quod id impetrasset. Conuiuæ autem aderant veluti ad diem festum euocati, summi atq; illustres viri, præfectus idemq́;

Priscorum Antistitũ & sacerdotum grauitas & authoritas.

S. Martini episcopi apostolica authoritas & grauitas

idemq́ consul Euodius, vir quo nihil vnquam iustius fuit, comites duo summa potestate præditi, frater regis & patruus, medius inter hos Martini presbyter accubuerat, ipse autem sellula iuxta regem posita consederat. Ad medium ferè conuiuium (vt moris est) pateram regi minister obtulit: ille sancto admodum Episcopo potiùs dari iubet, expectans atque ambiens vt ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus vbi ebibit, pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem, qui post se biberet, nec integrū sibi fore, si aut regem ipsum, aut eos qui à rege erant proximi, presbytero prætulisset. Quod factum imperator omnesq́ qui tunc aderant ita admirati sunt, vt hoc ipsum eis, in quo contempti fuerant, placeret, celeberrimumq́ per omne palatium fuit, fecisse Martinum in regis prandio, quod in infimorum iudicum conuiuijs Episcoporum nemo fecisset. Hæc Seuerus. Indeq́ eam grauitatem Iulianus Apostata aliquando miratus, suos item imitari voluit. Non committendum, inquit ille, vt alijs bona nostra æmulari permittamus, ipsi autem per socordiam nos pudore afficiamus, seu

Niceph li. 10. cap. 22. eccles. hist. Iulianus grauitatē Catholicorum admiratus, eam suos imitari iussit.

potius deorum obseruantiam & religionem prodamus. Atq; si hæc te ita exequi audiero, hilarem & lætum me reddis. Prouinciæ rectores perrarò domi suæ vise: frequenter autem epistolas ad eos mitte. Eisdem in vrbem aduenientibus nullus sacerdotum obuiam eat: sed quum in deorum templa ingrediuntur, intrà vestibulum saltem occurrat. Ne quis autem miles eos ædem sacram ingrediẽtes præcedat, sequatur tamen qui volet. Quamprimum enim magistratus solum delubri attigerit, priuatus redditur: Hæc ille. Nostri autem Antistites vix non conscendendorum equorum scabella se præbent.

Sed nec illa leuis fuit ruinæ causa, inutilium quæstionum, & ad vitæ morumq; institutionẽ nihil pertinẽtium curiosa, apud promiscuam multitudinẽ, pertractatio, à qua Ecclesias suas multum arcet D. Paulus. Stultas aũt & sine disciplina quæstiones deuita; sciens quia generant lites. Seruum aũt Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati, ne quando Deus det illis pœnitẽtiam ad cognoscendam veritatẽ, Septimus ruinę gradus. Quæstiones curiosæ. 2. Tim. 2.

&

& resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem. Et paulò antè: Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium. Solicitè autem cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Prophana autem & inaniloquia deuita: Multum enim proficiunt ad impietatem: & sermo eorum vt cancer serpit. Stultas autem quæstiones & genealogias, & contentiones & pugnas legis deuita, sunt enim inutiles & vanæ. Hæreticum hominē post vnam & secundam correptionem deuita, sciēs quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit cum sit proprio iudicio condemnatus. Verißimè enim illud à Comico dictum est: Nimium altercando veritatem omnem amitti.

2.Tim.2. Contentiones prohibet Paulus.

Tit.3.

Hæretici vitandi.

Veritas altercando amittitur.

At scriptum est: Scrutamini scripturas, ipsæ enim testimonium perhibent de me. Et: Quærite & inuenietis. Quæ scripturæ quem sensum & modum habeant, paucis ex vetustißimo Tertulliano discamus. Venio itaq;, inquit ille, ad illum articulum, quem & nostri prætendunt ad ineūdam curiositatem, & hæretici inculcant

Ioan.5.

Matt.7.

Tertull. de Præscriptionibus hæreticorum.

ad

ad importandam curiositatem, Scriptum est inquiũt: Quærite & inuenietis. Quando hanc vocem Dominus emisit, recordemur: Puto inprimitijs ipsis doctrinæ suæ, cum adhuc dubitaretur apud omnes an Christus esset. Et cum adhuc nec Petrus illum Dei filium pronunciasset: cum etiam Ioannes de illo certus esse desijsset. Meritò ergo tunc dictum est: Quærite & inuenietis, quando quærendus adhuc erat, qui adhuc agnitus non erat, & hoc quantum ad Iudæos. Ad illos enim pertinet totus sermo suggillationis istius, qui habebāt, vbi quærerent Christum. Habent, inquit, Moysen & Heliam, id est, legem & prophetas Christum prædicantes: secundum quod & alibi apertè: Scrutamini, inquit, scripturas, in quibus salutem speratis: illæ enim de me loquuntur. Hoc erit, quærite & inuenietis. Nam & sequentia in Iudæos competere manifestum est, Pulsate & aperietur vobis. Iudæi retrò penes Deum fuerant; dehinc eiecti ob delicta, extra Deum esse cœperunt. Nationes verò nunquam penes Deum, nisi stillicidium de situla, & puluis ex area, & foris semper. Itaq; qui foris semper, quomodo pulsabit eò vbi nunquā fuit?

Locus Quęrite & inuenietis explicatur.

quam ianuam nouit, in qua nec receptus, nec eiectus aliquando? an qui ſcit ſe intus fuiſſe, & foras actum is potius pulſabit & oſtium nouit? Etiam, petite & accipietis, ei competit, qui ſciebat (à quo eſſet petendum) à quo & erat aliquid promiſſum, à Deo ſcilicet Abraham, Iſaac & Iacob, quē nationes non magis nouerant, quam vllā repromiſsionem eius. Et ideo ad Iſraël loquebatur. Non ſum, inquit, miſſus niſi ad oues perditas domus Iſraëlis. Nondum canibus iactabat panem filiorum, nondum in viam gentium & nationum ire mandabat. Siquidem in finem præcepit, vt vaderent ad docendas & tingendas nationes, conſecuturi mox Spiritum ſanctum paracletum, qui illos deducturus eſset in omnem veritatem: Et hoc erga illos facit. Quod ſi nationibus deſtinati Doctores Apoſtoli, ipſi quoque Doctorem conſecuturi erant paracletum, multò magis vacabat erga nos, Quærite & inuenietis: quibus vltrò erat obuentura doctrina per Apoſtolos, & ipſis Apoſtolis per Spiritum ſanctum. Omnia quidem dicta Domini, omnibus poſita ſunt, quæ per aures Iudæorum ad nos tranſierunt, ſed pleraque in perſonas directa, non

pro-

proprietatem admonitionis nobis constituerunt, sed exemplum. Cedo nunc sponte de gradu isto: omnibus dictum sit: Quærite & inuenietis: tamen & hic expetit sensus certare cum interpretationis gubernaculo Nulla vox diuina ita dissoluta est & diffusa, vt verba tantum defendantur, & ratio verborum non constituatur. Sed inprimis hoc propono. Vnum itaq; & certum aliquid institutum esse à Christo, quod credere omni modo debeant nationes, & idcirco quærere, vt possint, cū inuenerint, credere. Vnius porrò & certi instituti, infinita inquisitio non potest esse, quærendum est donec inuenias, & credendum vbi inueneris, & nihil amplius, nisi custodiendum, quod credidisti; dum hoc insuper credis, aliud non esse credendum. Ideoq; nec requirendū, cum id inueneris, & credideris quod ab eo institutum est, qui non aliud tibi mandat inquirendum, quam quod instituit. De hoc quidem si quis dubitat, constabit penes nos esse, id quod à Christo institutum est. Interim ex fiducia probationis præuento, admonens quosdam nihil esse quærendum vltra quod crediderunt, id esse quod quærere debuerūt: Quærite & inuenietis,

ſine diſciplina rationis interpretentur. Ratio autem dicti huius in tribus articulis conſiſtit; In re, in tempore, in modo: In re, vt quid ſit quærendũ conſideres. In tempore, vt quãdo. In modo, vt quouſq. Hæc Tertullianus. Quæ eadem magnus ille Theologus D. Nazianzenus, ſimiliter docet, contraq; tam exitioſæ curioſitatis Cacóethes ſaluberrima fert remedia. Non cuiuſuis eſt, ô viri, de Deo diſſerere, nõ inquam cuiuſuis (non adeò vilis ac protrita hæc res eſt, & eorum qui humi adhuc reptant) Addam etiam non cuiuſuis temporis, nec apud quoſuis, nec de quibuſuis: ſed certo tẽpore & apud certos homines, & aliquouſq; hoc faciendum eſt. Non cuiuſlibet quidem, quoniam his duntaxat hoc muneris incũbit, qui exactiſsimè explorati ſunt, contemplandiq; acumine excellunt, priusq; etiam & corpus & animum à vitiorum ſordibus purgarunt, aut, vt parciſsimè loquar, iam in hoc toti ſunt, vt ſe à vitiorum labe purgẽt. Impuro enim, rem puram attrectare, ne periculo quidem fortaſſe caret, quemadmodum nec ægris oculis, ſolis radios intueri. Quando autem? Tum videlicet, cum noſmetipſos in quietem atq; ocium aſſerue-

In oratione 1. Theologica.
De Deo loqui nõ quouis decere tempore, neq; de omnibus, ſed eſt quãdo, & apud quos, quoque fine fieri hoc conueniat.
Quibus licet de Deo diſſerere.
Impuro rẽ puram attrectare nõ caret periculo.
Quando?

rimus: ne alioqui princeps nostri pars improbis formis vagisq́ue confundatur, dum velut deformibus literis elegantes literas cœnoq́ue vnguentum admiscemus. Vacare enim haud dubiè oportet, vt ad Dei cognitionem perueniamus. Apud quos porro? Nēpe apud eos, qui rem huiusmodi studiosè ac seriò amplectuntur, quique non vt quippiam aliud, sic hoc quoque inepta nugacitate prosequuntur, post Circenses ludos, & spectacula post cantiones, post expletum vētrem & venereas voluptates. Qui quidem ita perditè affecti sunt, vt hoc quoque in oblectamentorum parte numerent, nimirum de diuinis rebus nugari, atque argutæ disputatione concertare. Iam de quibus & quousque disputandum? De his solùm, quæ ingenij nostri modulum, captumq́ue auditoris non excedunt: ne alioqui vt nimia vocis intentio, atque immodicus cibus aures et corpora labefactat, itidemq́ue sarcinæ viribus grauiores subeuntium humeros, ac crebriores pluuiæ terram opprimunt; ita etiam auditores quæstionibus grauioribus, ac durioribus oppreßi atque confecti, pristinas quoque vires amittant. Neque verò quispiam ita accipiat, quasi Deum perpetua me-

Apud quos?

De quibus disputandum.

Dei meminisse semper, disputare de Deo, nõ semper licet.

memoria colendum esse negem, (ne rursus aduersum nos irruant, qui omnia facilè ac statim in calumniam trahunt:) Nec enim tam sæpè spiritum ducere, quam Dei meminisse debem⁹: imò si dici hoc potest, aliud nihil quàm hoc faciendũ. Nam & ego inter eos nomen meum profiteor, qui eam legẽ pro-
Psal. 1. 33. & 52. bant, quæ die ac nocte iubet meditari: Vespere & manè & meridiè narrare, ac benedicere Dominum in omni tempore, siue (vt
Deut. 6. 11. & 17. verbis Mosis vtar) dormias, siue à somno exurgas, siue iter facias, siue quid aliud agas, memoria ipsa ad puritatem informari. Itaq; Deum quidem semper in animo habere per me sanè licet cuiq;, at non item de Deo disputare. Imò nec hoc prohibeo, ne de Deo disputetur (id enim pium est) sed id alieno tempore fiat. Nec hoc ago vt docendi munus explodatur, sed ne mediocritatis fines excedantur. Et paulò pòst demonstrat, quæ bona, eius garrulitatis causa prætermittantur. Cur manibus vinctis linguam armamus? Non hospitalitatem, non fraternam charitatem, non mutuum coniugij amorem, non virginitatem laudamus, non pauperum alendorum curam
Disputãdi auiditas multa bona impedit
suf-

ſuſcipimus, non Pſalmorum decantationem, non nocturnam ſtationem, non lachrymas, non corpus ieiunijs premimus, non per orationem ad Deum peregrinamur, non præſtantiori parti deteriorem, hoc eſt, puluerem dignitati ſpiritus obedire cogimus, quemadmodum qui maſſæ ac temperaturæ humanæ cauſam iuſtè diſceptant. Non præſentem hanc vitam mortis meditationem facimus, non nobilitatis primum nobis diuinitus inditæ, memores in hoc incumbimus, vt affectibus imperemus. Non iram intumeſcentem ac ſæuientem edomamus, non deijcientem ſuperbiam, non mœrorem inconſultum; non ſtultam voluptatem, non procacem ac meretricium riſum, non præcipitem & temerarium aſpectum, non aures inexplebiles, non immodicam loquendi libidinem, non abſurdas cogitationes, non denique quicquam eorum, quæ à nobis contra nos peruerſus ille hoſtis accipit, per feneſtras (vt Scriptura loquitur) hoc eſt, ſenſoriam mortem in animum introducens. Immò contrarium omninò facimus, atque aliorum affectibus libertatem damus, non ſecus

Hier. 9. Hæretici laxant frena licentię ſuis auditoribus.

ac parta victoria, reges militibus suis liberius palandi licentiam concedunt: hac dũtaxat lege & conditione, vt in nostras partes propendeant, atq; aduersus Deum audacius ruant. Ac malum non bonæ rei mercedem ipsis pendimus, nimirum pro impietate, peccandi licentiam ipsis persoluentes. Remedia autem illa huius inquieti morbi recenset deinceps. Quid ergò, vir optime relictis alijs omnibus itineribus, perinde ac doctrinam nostram paupertatis damnantes, ad vnum hoc iter ferimini omnes, quod per disputationes ac speculationes, vt ipsi putatis, vt autem ego, nugas & præstigias teritur. Obiurget vos Paulus post gratiarum enumerationem acriter ita exprobrans: Num omnes Apostoli? num omnes Prophetæ? & quæ sequuntur. Esto autem: sis ipse altus ac sublimis, & sublimibus sublimior, ac nubibus altior, si ita lubet, rerũ ab oculis remotarum spectator, & arcanorum auditor, post Heliam in sublime raptus, post Moysen Dei conspectione dignus habitus, post Paulum in cœlum euectus, quid tãdem est, quod alios quoq; vnius diei momento sanctos fingis, & Theologos creas, eruditionemq́; ipsis velut inspiras, & mul-

Remedia contra disputandi morbum.

multa eloquentium indoctorum conciliabula facis? Cur aranearum telis infirmiores illaqueas, ex eoq́ tibi scitus & magnus videris? Cur contra fidem crabrones excitas? Cur Dialecticorum agmen nobis ex tempore producis, non aliter ac fabulæ olim gigantes? Cur leuissimos quosq́ homines & viri nomine indignos, veluti colluuiem quandam in vnum torrentem cogẽs, ac verborum illecebris magis ac magis effœminans nouam officinam condidisti, astutè interim eorum amentia ad vtilitatẽ tuam abutens, ex eaq́ messem faciens? Quod si his quoq́ contradicis, nec alia vitæ studia atque instituta, vllo apud te pretio sunt, ac linguam omnino imperare oportet, nec parturientem linguam vlla arte retinere potes, multa quoq́ alia & honorifica argumenta tibi suppetunt, ad quæ morbum istum non sine fruge conuertere queas, Pithagoræ silentium, & fabas illas Orphicas insectare, recentioremq́ arrogantiam illorum verborum: Ipse dixit: Impete Platonis Ideas, animorumq́ nostrorum in varia corpora immigrationes & circumitiones, & reminiscentias, ac denique non pulchros amores per corpora pulchra in ani-

Præstat de Philosophia curiosè disputare quam de Deo.

nimum subeuntes. Epicuri impium numinis contemptum exagita, nec non atomos & philosophia indignam voluptatem. Aristotelis ieiunam & angustam prouidentiam, versutumq́ item artificium, & mortales de anima sermones, & nimis humana atq; abiecta huius viri dogmata confuta. Stoicorum supercilium deijce. Cynicorum ingluuiem & scurrilitatem impete. Vacuum illud nugarum certè plenum, incesse. Deniq; quæcunq; illi de Dijs, de sacrificijs, de simulachris, de dæmonibus, tum beneficis, tū maleficis, de vaticinatiõe, de numinis & animarum euocatione, ac postremo, de vi & facultate syderum vanißimè disputant. Quod si de his rebus vt paruis, ac sæpè confutatis disputationem instituere recusas, atq; in tuis versari gestis, in ijsq́ gloriam nominisq́ celebritatē affectas, & hic tibi latam viam patere ostendam. De mundo vel mundis philosophare, de materia, de anima, de naturis ratione præditis, tam præstantioribus quàm inferioribus, de resurrectione, de iudicio, de præmijs ac pœnis, de Christi supplicijs. In his enim argumentis & scopum aßequi vtile est, & aberrare minimè periculosum.

At

At verò cum Deo in hac quidem vita parcius, aliquantò post autem fortaſſe plenius commercium habebimus. Hæc ille.

Octauus fuit ruinæ gradus. In tam effuſa diſputandi licentia, non ad vniuerſalis Eccleſiæ quæ columna & firmamentum eſt veritatis, conſenſum, neq; ad vniuerſalia Concilia, quæ totam Chriſtianam fidem et authoritatem continent, non ad veterum Patrum iudicia, qui totius doctrinæ, veritatisq; ſucceſſores ſunt, ſed ad priuata hominum iudicia recurſus atq; prouocatio, ab vniuerſalibusq; decretis & ſententiis, ad proprias hominum opiniones trāſitus: quæ res non hoc loco tantum, ſed in omni etiam arte, atq; ſcientia veritati eſt maximè aduerſa & contraria. Cum vel angelos ipſos vniuerſam ſalutis noſtræ œconomiā, fideiq; noſtræ myſteria, non niſi per Eccleſiam cognoſcere, docet illis verbis Paulus: Mihi omnium ſanctorū minimo data eſt gratia hæc, In gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſæculis in Deo, qui omnia creauit, vt innoteſcat principib⁹ & poteſtatib⁹ in cœleſtib⁹ per Eccleſiā, multiformis ſapiētia Dei, &c.

Octauus ruinæ gradus.

Priuata hominum iudicia & opiniones, veritati contrariæ.

1. Tim. 3.

Fidei noſtræ myſteria per Eccleſiam cognoſcūtur.

Epheſ. 3.

Irenæus. Quam itidem nõ postremã errorum causam fuiße suo tempore docet imprimis Irenæus : Tantæ igitur ostensiones, cùm sint hæc, non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facilè est ab Ecclesia sumere, cum Apostoli, quasi in depositorium diues, plenißimè in eam contulerint omnia quæ sint veritatis, vt omnis quicunq; velit sumat ex ea potum vitæ. Hæc est enim vitæ introitus, omnes autem reliqui fures sunt & latrones, propter quod oportet deuitare quidem illos: quæ autem sunt Ecclesiæ, cum magna diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem. Docet eodem modo Tertullianus. Vbi tamen quæri oportet? apud hæreticos? vbi omnia extranea & aduersaria nostræ veritati, ad quos vetamur accedere. Quis seruus cibaria ab extraneo, ne dicam ab inimico Domini sui sperat? Quis miles ab infœderatis, ne dicam ab hostibus regibus, donatiuum & stipendium captat, nisi planè desertor & trãsfuga & rebellis? Etiam anus illa intra tectum suum drachmam requirebat: etiam vidua illa non inimicum, licet durum iudicem interpellabat. Nemo inde strui potest vnde destruitur. nemo ab eo illuminatur

Veritas in ecclesia quærenda.

Tertullianus de præscript. hæreticorum.

Hæretici vitandi.

tur à quo contenebratur. Quæramus ergò in nostro, & à nostris, & de nostro.

Nonus igitur est mali gradus, ecclesiasticarum sanctionum, Canonum, Decretorum, veteris disciplinæ vniuersæ, excommunicationum inquam, exauthorationū, suspēsionum, interdictorum, fraternarum correctionum, ac reliquarū Ecclesiasticarum animaduersionum extremus planè contemptus, ac derisio; qui primum ab ipso sacrario Dei ortus, demum per omnes hominum ordines manauit. Spretæ ac repudiatæ sunt carnis domatio ac subactio, ieiunia, cæremoniæ, satisfactiones, quas Græci ἐμτίμια vocant, humicubationes, ac reliqua spiritualis vitæ exercitia. Successerūt in eorum locum, licentia, luxus, stupra, matrimonia, incesta, vsuræ, simoniæ, omne denique scelus, & nefas, atq; ita carne impinguata, dilatata, incrassata, remota omni disciplina, spiritu coarctato, mentes cæcutire ac in dies obscuriores euadere cœperunt: eoq; res perducta est, vt neq; lex, neq; rex in Israël esset, sed faceret quisq; quod rectum videret in oculis suis, ita vt vires cuiusq; esset lex iniustitiæ, libido norma tē-

Nonus ruinę gradus. Ecclesiasticæ disciplinæ contēptus.

In locum ecclesiasticæ disciplinæ quæ & quanta mala irrepserunt.

pe-

perantiæ, auaritia & cupiditas regula parsimoniæ.

Decimus ruinę gradus.

Sequuta est demum & alia grauis exitiosi mali causa. Venerandæ vetustatis contemptus & neglectio, omnis autem nouitatis mirum & insatiabile studium. Quibus gradibus aliquando suo tempore à catholica fide ad Sabellianismum, Arianismum, Macedonismum prolapsas esse Occidentales Ecclesias, scribit Basilius: Patrum, inquit, dogmata contemnuntur, Apostolicæ traditiones annihilantur, recentiorum hominum inuenta Ecclesijs inseruntur. Homines in posterum de artibus non de Deo disserunt. Mundi sapientia primas tenet, crucis gloriam abominans. Pastores abiguntur, lupi graues introducuntur, qui CHRISTI gregem discerpunt. Domus oratoriæ deseruntur à cœtu, solitudines refertæ sunt plorantibus. Seniores ingemiscunt, dum vetera præsentibus comparant. Iuuenes miserabiliores qui non videant qualibus priuati sint. Persequutio nos apprehendit, fratres colendissimi, persequutionum omnium grauissima. Abiguntur enim pastores vt greges

Vetustatis contemptus & neglectio.

Basilius. Epist. 61.

Religionis status tempore Basilij non dissimilis huic tempori.

Persecutio vehemens ob religionem tempore Basilij.

Epist. 70. Catalogus persecutionum per Cōstantiū, Valentem, & Arianos

ges

ges dispergantur, & quod omnium est durissimum, neque qui affliguntur, per martyrij certitudinem illatas passiones tolerant: neque plebs martyrum loco athletas habet ac veneratur: propterea quod christianorum nomine tecti sunt persequutores. Vnum iam crimen est quod vehementer punitur, si paternas quis traditiones diligenter obseruet: ob hanc caussam paternis sedibus abiguntur pij, & ad solitudines migrare coguntur. Quam autem similes causas similimi exitus consecuti sunt, in eadem Epistola ad eosdem Occidentales Episcopos idem Basilius docet: Epist. 70.
Domus precationum clausæ sunt, Altaria cultu spirituali vacant. Nulli amplius Christianorum cœtus, nulla amplius Doctorum præsidentia, cessarunt doctrinæ salutares, cessarunt panegyres, ac festiui conuentus publiciquè, hymnodiæ nocturnæ non habentur, neque superest beata illa exultatio, qua Domino credentium animæ in synaxi ac communione spiritualium charismatum exhilarantur. Nobis iam dicere licet, quod in hoc tempore sit, neque princeps, neque

pro-

propheta, neq; præses, neq; oblatio, neque incensum, neque locus vbi coram Domino poßit offerri sacrificium ac misericordia acquiri. Non impugnamur propter pecunias, non propter gloriæ splendorem, non propter aliquid aliud rerum temporalium, sed propter communem thesaurum, propter hæreditatem paternam, propter sanã fidem in certaminis procinctu consistimus arrecti. Lugete nobiscum ô fratres amantes. Occlusa namq; sunt apud nos piorum ora, reserata verò est quælibet audax blasphemaq; lingua eorum, qui aduersus Deũ loquuntur iniustitiam. Columnæ & stabilimentum veritatis dißipantur. Nos qui tenuitatis gratia despicimur, fiducia loquendi destituti sumus. Nam vnigenitus blasphematur, & nemo est qui contradicat: Spiritus sanctus dehonestatur, & qui reprehendere poßet, fugatur. Error multorum Deorum obtinuit. Magnus apud illos Deus est & paruus, filius non naturæ nomen, sed honoris appellatio reputatur; Spiritus sanctus nec ad sanctæ Trinitatis complementum pertinere, nec diuinæ beatæq; naturæ consors; sed ex creaturarum numero temere & vtcunque patri & filio ad-

In Arrianos & Macedonianos.

adiectus esse docetur. Quis dabit capiti meo aquam, & palpebris meis fontem lachrymarum, & deplorabo complures dies populum peruersis istis doctrinis ad perditionem adactum? In transuersum rapiuntur simpliciorum aures, ac deinceps in consuetudinem transeunt hæreticæ impietatis. In istiusmodi sermonibus doctrinæ plusquam impiæ educantur Ecclesiæ infantes. Nam quid aliud etiam facient? Baptismata sunt apud hæreticos. Illi deducunt peregrè quouis progredientes: inuisunt infirmos, solantur mœstos, adiuuant laborantes & pressos, omnis generis opem adferunt, mysteriorum communionem administrant. Quod omnia per illos dispensantur ac perficiuntur, quasi retinaculum quoddam est plebi, quo ad illorum concordiam astringuntur, ita vt breui temporis decursu, etiam si restituatur aliqua libertas, nulla tamen spes reliqua futura sit ad veritatis iterum agnitionem reducēdi eos, qui diuturnæ dilectionis vinculo hæreticis obstricti sunt. Hæc Basilius.

Quid similius esse potest cum his, quæ nostro geruntur seculo? Non certè ouum

ouo, vt est in veteri prouerbio, magis simile, ita similes causas non dissimiles sequuntur effectus.

Hæretici antiquitatem abrogare conantur.

Quanquam autem in eam vniuersæ antiquitatis abrogationem, omnes ferè hæretici consenserunt semper, in eaq́, conspirasse videntur, nemo tamen illi inimicior fuit ipso Caluino vnquam. Qui cum non ignorasset vniuersam Catholicam fidem, omnem vetustatis rationem libris Conciliorũ contineri, hæc primum impugnare cœpit, illisq́, omnem fidem detraxit, vt illis in ordinem redactis, omnem antiquitatis memoriam abrogaret. Neq́, tamen id palam aut apertè fecit; sed vt cætera omnia, clam & ex insidijs. Primum enim posterioribus quibusdam Concilijs detrahit, prima vtcunq́, laudat, mox sensim & pedetentim ad media se refert, ac eodem modo quo superiora damnat, vltimò tandem & prima illa inuadit, eademq́, impia & nefaria censura notat, omnemq́ue illis fidem & auctoritatem aufert. Quod ne fingere videamur, iuuat eius sententiam de primis quatuor Synodis, quas tanquam quatuor Euangelia orbis terrarum vene-

Caluinus summus antiquitatis hostis.

ra-

ratur, adscribere. Eant nũc, inquit, Romanenses, & affixum alligatumque suis Conciliis Spiritum sanctum pro more iactent. Quanquam in illis quoque antiquis & purioribus est, quod iure desideres, vel quod alioqui eruditi, & prudentes viri, qui tum aderant, præsentibus negotiis districti, multa alia prospiciebant: vel quod grauioribus & magis seriis occupati, nonnulla leuioris momenti subterfugiebant: vel quod simpliciter, vt homines imperiti falli poterant: vel quod nimio affectu, nonnunquam præcipites ferebantur. Huius postremi (quod omnium durissimum videtur) exemplum illustre extitit in Nicæna Synodo; cuius dignitas omnium consensu summa veneratione, vt merebatur, excepta est. Nam quum primarium fidei nostræ caput illic periclitaretur, adesset hostis Arius in procinctu, quo cum manus conserendæ essent, summum verò momentum in eorum concordia esset, qui ad oppugnandum Arii errorem parati venerant: ipsi nihilominus tantorum discriminum securi, immò velut grauitatis, modestiæ, & omnis humanitatis obliti, omnisso

Caluini virulenta cẽsura SS. Cõciliorum prębuit initium blasphemiarũ huius temporis.

quod in manibus erat certamine, (quasi ex destinato Ario gratificaturi, eo concessissent) intestinis dissidijs sese proscindere cœperunt: stylum qui in Arium stringendus erat, in seipsos dirigere. Fœdæ criminationes audiebantur, libelli accusatorij volitabant, nec contentionum finis vllus factus esset, donec mutuis vulneribus se confodissent, nisi Imperator Constantinus occurrisset, qui inquisitionem in eorum vitam, rem esse supra suam cognitionem professus, talem intemperiē laude magis, quam obiurgatione castigauit. Quā multis partibus & alia, quæ deinde sequuta sunt, Concilia lapsa fuisse verisimile est? Nec longa demonstratione opus hæc res habet. Si quis enim acta perlegat, multas illic infirmitates animaduertet, ne quid dicam grauius.

Quibus verbis, quid maliciosius, quid insidiosius, quid magis impium, quid ad abrogādam omnem antiquitatis fidem magis comparatum esse potest? Hocq́ illud est initium & quasi fundamentum omnium earum blasphemiarum, quibus hoc seculo orbis circumsonat christianus. Sed & hæc hactenus.

Ma-

Magnus & ille fuit offensionis & scãdali lapis, communis & indifferens, quasi cum hæreticis atque adeò omnibus illis, qui religionis causa ex suis sedibus erant pulsi, non solum conuersatio & cõtubernium, sed affinitates etiam & cognationes, cum his semper esse, cum his simul colloqui, hos in oculis ac manibus gestare, cũ his domũ, conclaue, tectum commune habere, & quibus exiguam pecuniam aliquando nõ crederes, his teipsum animamq́; tuam credere. Quod primum contra Christi præceptũ fit: qui monet à falsis prophetis diligenter attendendum esse, eorumq́; consuetudinem fugiendam Et: Qui non audierit Ecclesiam, in Ethnicorũ & Publicanorum loco habendũ esse. Docet hoc idẽ D. Paulus. Nolite, inquit, cum infidelibus iugum ducere. Timotheus Episcopus Pauli discipulus fuit, signa ab Apostolis edita & vidit, & fecit ipse: Huic tamen scribit Paulus. Hæreticũ hominem post vnam & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. Et alibi: Profana autem & inaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo

Vndecimus ruinæ gradus. Conuersatio cum hæreticis.

Matt. 7. Christus hæreticos fugiendos iubet. Matt. 18.

2. Cor. 6. S. Paulus hæreticum vitare præcipit. Tit. 3.

2. Tim. 2.

eorum vt cancer serpit. Ex quibus est Himenæus & Philetus, qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam, & subuerterunt quorundam fidem, sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc. Cognouit Dominus qui sunt eius, & discedat ab iniquitate omnis, qui inuocat nomen Domini. Docuit hoc idem Diuus Ioannes, idq́; tam verbo quam exemplo. Verbo quidem, Si quis, inquit, venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec, AVE, ei dixeritis. Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malignis. Opere autem: Cum Ephesi ad balneum venisset, intusq́; Cherintum hæreticum, reperisset, è balneo subitò illotus proripuit, & eos qui vna erant hoc modo hortatus est: Fugiamus ocyus, ne balneum, in quo est Cherinthus veritatis aduersarius, extemplò corruat. Eodem modo Polycarpus, Marcioni in eius conspectum venienti dicentiq́ue ac roganti: Nosce nos amabo, respondisse fertur: Noui equidem primogenitum satanæ. Talem enim (pulchrè sane addit Eusebius Cæsariensis) tum Apostoli, tum illorum discipuli adhibuerunt cautio-

Apostoli & eorum discipuli hæreticos vitabant.
Ioan.2.epi.

Euseb. lib. 4. Cap. 13. eccles. hist.
S. Ioannes balneum propter Cherintũ vitat.
S. Polycarpi responsum Marcioni hæretico.

tionem, vt ne sermonem quidem cum aliquo illorum, qui veritatem fallaciter suis commentis adulterare nitebantur, aliquando conferre vellent. Sicut Paulus admonet: Hæreticum hominem post vnam & alteram admonitionem deuita, sciens quod talis auersus est, & peccat proprio iudicio condemnatus. Docuit hoc idem Irenæus. Aut vt videntes quæ sunt illorum, omnes non blasphement in nullo eis communicantes, neque in doctrina, neque in moribus, neque in quotidiana conuersatione. Docuit Tertullianus. Scripturas obtendunt, & hac sua audacia statim quosdam mouent: in ipso vero congressu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum scrupulo dimittunt. Hæc illi. Nec temerè aut frustra hæc talia tam verbo, quam opere sanctißimi viri docuerunt. Qui enim tangit picem, coinquinabitur ab ea, & qui vicinus est igni, etsi non aduritur, incalescit tamen, decoloratur etiam nonnunquam. Corrumpunt bonos mores colloquia praua, conuersationes prauæ. Cōmixti sunt, inquit, Scriptura, inter gētes, & didicerunt opera eorū

Tit. 3.

Irenæus.

Tertul. de præscript. hæreticorum.

Hæreticorum mos.

Eccl. 13.

Hæretici cur vitādi?

1. Cor. 15.

Psal. 105.

Gutta cauat lapidem, non vi, sed sæpè cadendo.

Libri hæreticorum vitandi.

Vt autem intimæ cum hæreticis conuersationes atq; contubernia multorum malorum causa fuerunt, ita & librorum paßim indifferens scribendorum ac componendorum sine examine, sine censura, sine iudicio, licentia, tum eorundem profana & paßim libera lectio: quæ omnia antiquitus licita non fuisse, cum ex superioribus Sanctißimorum Imperatorum legibus, tum ex re ipsa videre licet. Nullius enim ex veteribus hæreticis quantumuis doctißimi, quantumuis eloquentißimi aliquid extare videmus, non Apolinarium germanorum fratrum, quorum alter Platoni, alter Homero similis fuisse dicitur, quorum alter vniuersam veterem legem Homericis versibus, alter totam Christi doctrinam Platonis dialogis inclusit, non item plurimorum aliorum libri visuntur.

Veterum hereticorũ libri cum ipsis authoribus perierunt.

Duodecimus ruinæ gradus. Philosophiæ abusus religionis ruina.

Sed nec illa exigua causa mali fuit, philosophiæ atque humanæ sapientiæ abusus. Nam cum eius vniuersa natura, & partes in differendi subtilitate, in vita & moribus, in naturæ obscuritate consistat, quæ omnia ad res intra complexum huius orbis

bis mortalis referuntur, vt sint lex & regula earum rerum, quæ inops & imbecillis solum natura mensq; humana sola gignit, vtq; tantisper homini in obscura nocte collocato luceat dum lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, exoritur. Homines stulti ac inepti, ad omnemq; doctrinæ ostentationem perditè effusi, ad eius leges & normam facta ipsius præpotentis Dei atq; adeo illum ipsum examinare, ac tanquam ad certissimam limam referre, illa metiri ac eius decretis coarctare voluerunt: inuentis frugibus glande vesci, orto lucidißimo sole, sub obscura Platonis vel Aristotelis facula versari, sub Luna potius, quam sub Sole ambulare maluerunt: Et in illis quidem rebus cuius causa Philosophia inuenta est, ea vsi nō sunt: in rerumpublicarum inquā gubernatione, in disserendi subtilitate, in rerum causis explicandis, in vita communi: Ad ea autem, quæ illam longe superāt, eam transtulerunt. Vnde illæ veterum patrum querelæ. Irenæi. Eædem, inquit, materiæ apud hæreticos & philosophos volutantur, alijsq; vitæ communis præsidijs & instrumentis ijdem retractantes implicantur.

Ioan. 1.

Philosophia cuius rei causa inuenta.

SS. Patrum quærelæ de abusu Philosophiæ.

tur. Tertulliani similiter: Quid ergò Athenis & Hierosolymis? quid Academiæ & Ecclesiæ? quid Hæreticis & Christianis? Nostra institutio, de porticu Sap.1. *Salomonis est? qui & ipse tradiderat, Dominum in simplicitate cordis esse quærendum. Viderint qui Stoicum, & Platonicum, & Dialecticum christianis prætulerunt. Nobis curiositate opus non est post Christum Iesum, nec inquisitione post Euangelium. Cum credimus, nihil desideramus, vltra credere. Hoc enim prius credimus non esse quod vltra credere debemus. Nazianzenus certè artium Aristotelis prauum artificium, & Platonicæ eloquentiæ præstigias, vt Aegyptiacas plagas in Ecclesiam irrepsisse, docet.*

Oratione de moderatione in disputationibus seruanda.

Philosophiæ contemptus & ignorantia malorum causa.

Vt autem in quibusdam, vti dictum est, philosophiæ abusus, nimiumque eius studium non mediocris mali causa fuit, in illis inquam, qui omnia ad eius leges reuocare, illiusq; doctrinis subÿcere voluerunt: ita in alÿs eius omnimodus contemptus ac ignorantia non minorem calamitatem & ipsis & alÿs attulit: Qui cùm nihil definitè, nihil distinctè, nihil ordine & lo-

eo suo explicare potuissent, nullam certam rectè concludendi rationem noßent, nullum falsi à vero dignoscendi modum habuißent: ad docendas tamen res magnas & difficillimas se contulerunt, ac ita planè sine cortice nando, & ipsi naufragium paßi sunt, & alios in idem exitium secum adduxerunt: Cæcus enim si cæcum ducat, ambo in foueam, iuxta Saluatoris dictum, cadunt. Vnde Iulianus Apostata religionem Christianam abolere volens, ne Christianorum liberi Græcis disciplinis erudirentur, Poetas, scriptoresque eorum legerent, scholas ne publicas frequentarent, lege cauerat; ne linguis, inquit, eorum acumine perpolitis, facilè disputationibus nostris resistere, & sacra quidem sua amplificare, religionem autem facilè refellere queant. Sine quarum sobrio & debito vsu quam malè tractentur res diuinæ, docent illa duo præstantißima Græciæ lumina, Nazianzenus de laudibus Basilij, atque ipse Basilius in Oratione de vtilitate ex Græcis disciplinis capienda.

Matt. 15.

Iuliani Apostatæ iuuentuti Christianę liberalibus Græcorum studijs interdicit. Cur?

Gręcarum literarum sobrius vsus, & vtilitas.

Dederunt quoque hoc seculo non medio-

crem

Iuliani Apostatæ artes in euertenda Christiana religione.

crem ruinæ causam, & reliquæ Iuliani Apostatæ artes, quibus ille religionẽ Christianam labefactare, ac planè confondere voluit; quas licebit hoc loco ipsis verbis Ecclesiasticæ historiæ scriptorum adijcere.

Vide Socr. lib. 3. Sozo. lib. 5. Niceph. li. 10. Eccles. hist.

1. Annonas igitur imprimis & immunitatem, quas Constantinus pro sua erga Deum obseruantia Clericis concesserat, ipse abrogauit; & in publicos prouentus retulit: quæ verò viduis & virginibus propter inopiam Cleri, alimenta è publico destinata erant, ægrè & difficulter exigi fecit.

Sacras christianorum ædes Iulianus diripit.

2. Quæcunq; Ecclesiæ suppeditabant sacra vasa & donaria, ea abstulit, & in idolorum delubris deposuit

Iulianus cur Episcopos ab exilio reuocauerit.

3. Episcopos inter se commisit, & ad intestinum armauit bellum, vt suis ipsis dissidijs Ecclesia labefactaretur, eamq; ob causam Episcopos ob varias sectas exilio mulctatos restituit, atq; in suas vrbes redire iussit.

Hæreticos ab exilio reuocauit.

4. Hæreticis fauit illosq; ipsos ab exilio reuocauit, ac amplioribus fortunis, etiam magistratibus auxit, & ornauit, quomodo Syrum Aetium authorem hæresis Eunomij, perquam benignis literis reuocauit,

&

& publica vectura reduxit. Eleusium etiam Cizicenum impensis proprijs, Ecclesiã Nouatianorum, quam diruerat penitus, soloq́; æquauerat, impẽsis proprijs vno atq; altero mense restituere iussit.

5. Templa. orationumq́; domus fidelibus clausit, clerum persecutionibus fugauit, mundum atq; ornamenta templorum abstulit. Templa Christianorum compilauit.

6 Res victui necessarias in foro sacrificiorum sanguine contaminari ac infici, vt malè nostris faceret, curabat. Cuius rei causa Iuuentium & Maximium iuuenes aulæ suæ nobilissimos, quod ea causa grauius in eam inuecti fuissent illis verbis. Tradidisti nos Domine regi iniquo & trãsgressori, desertori, & pessimo suprà omnes gentes terræ: tanquam maiestatis reos capite plecti iussit. Duorum piorum aulicorum martyriũ.

7. Iniurias Iudæorum atq; Gentilium, quibus nostros diuexabant, non auertit, imò fouit; vt cum ossa sanctorũ loculis suis extracta, & irrationabilium animalium ossibus mista, atq; igni tradita, in cineres redigerent, atq; in aerem disiiciebant, reliquias terra effodiebant, ac passim conculcandas dissipabant. Cineres sanctorum prophanati.

Clericos in senatum legit.

8. *In Cleri ordinem cooptatos, Senatorum munere & ministerio, vt illos ab Ecclesiasticis functionibus distraheret, peruersè fungi iußit: Ecclesiarum annonas dæmonum ministris adscripsit, eas illos exigere fecit, quibus rebus fore credidit, vt dæmonum quidem cultus augeretur, reliquiæ autem veræ pietatis abolerentur.*

Athanasi9 in exilium ciectus.

9. *Episcopos calumniatus est, multisq; insidijs aggressus, quomodo Athanasium in exilium eiecit, quod diceret eum sua authoritate Episcopatum occupasse: & quod illis, quos restituerat, non in Ecclesiam ingreßum, sed tantum in patriam reditum concesßit.*

Monasteria de moliri passus est.

10. *Monasteria & Partenonas sacrarum virginum, & cherotrophia & Gerotomia & ipse sustulit & alios demoliri paßus est.*

Episcopis & ducibus Christianis ademptis, Iulianus se Christianismum aboliturum esse sperauit.

11. *Clerum atq; Ecclesiarũ religionisq; præfectos vt exigeret, maximo vndiq; contendit opere. Qua in re illud consilium secutus fuit, vt statas solitasq; multitudinis, Synaxes, ducibus eorum sublatis, tolleret. Ita enim fore arbitratus est, vt neq; conuẽtus agere, neq; docere, multò verò minus*

de

de rebus diuinis participare, mysticaq́; & arcana sacra peragere facilè possent, vtq́; his sublatis, diuturniore tempore in obliuionem etiam religionis nostræ, prorsus homines peruenirent. Atq; interim obtentũ sceleris prætexuit, quod clerus facilè caussam seditionis multitudini præberet.

12. Ipse publicitus sacra sua peregit: Et Constantinopoli Fortunæ in Basilica, vbi eius Deæ statua collocata fuerat, sacrificauit. Vbi etiam Maris Chalcedonis in Bithynia Episcopus, manu à puero eò ductus, quod in ætate decrepita suffusio oculorum videndi vim ei ademisset, Imperatorem plurimum accusauit: impium eum cõtemptorem Dei, & desertorem, ignominiosè appellans. Ad quæ non aliud per iram respondit, quam quod cæcitatem seni exprobrans, verbis tantum illum est vltus. Et quod Christum blasphemia & maledicto perstringens, non tantum eum posse dixit, quem ille coleret, Gallilæum Deum, vt cæcitati eius mederetur. Sic enim hoc ei solenne erat, vt Christum Gallilæum, Christianos aũt Gallilæos vocaret. Cui Episcopus, magna vsus dicendi libertate, occurrens: Gratias, inquit, ago seruatori meo Deo, qui

Iulianus Fortunæ sacrificauit

Maris Chalcedonen. Episcopus cœcus mira in taxanda Iuliani impietate vsus est libertate.

qui vt visum amitterem, pro eo atq; nunc res habent, curarit, ne impurissimum vultum tuum ad impietatem declinatum conspicerem. Et ille placabilitatem quidem assimulans, nihil respondit, sed rem eam tamen grauiter admodum accepit.

Iulianus Christianis martyrij gloriam inuidit.

13. Quod summæ fuit sæuitiæ, vt per seipsum christianos excruciaret, id repudiauit: vt eos autem occultè persequeretur, nullam occasionem prætermisit. Quapropter vulgò præfectis & alijs quicunq; tandem vellent in Christianos quidquam committere, id permisit: ita demum superstitionē Græcorum inualituram arbitratus, si malorum tolerantiam veluti inescationem prætendens placiditatem atq; humanitatem etiam erga Christianos simularet. Quorum ille malorū maximè autor fuit, qui in eos, qui talia patrare auderent, legibus animaduerteret, & verbis saltem eiusmodi delicta carperet, rebus autem ipsis ad ea peragenda cohortaretur, quippe in quo altissimè odium religionis nostræ radices egerit, idq; ipse sic præ se tulit.

Iuliani liberalitas callida.

14. Infirmos, egentes & vagos liberaliter beneficijs & hospitalitate prouocauit: triginta enim millia modiorum frumenti, &

& sexaginta millia sextariorum vini quotannis in eum vsum per Gallatiam cōferri iußit. Et quintam huius tributi partem eis qui sacerdotibus inseruiunt dari: reliquum autem omne aduenis & hospitibus, alijsq́; petentibus diuidi debere censuit: vt quos fraudibus peruertere non potuit, beneuolentia & liberalitate alliceret, & irretiret.

15. Morum & disciplinæ Ecclesiasticæ, quæ sanctißima & grauißima tum fuit, imitationem, ad sua sacra trāstulit, illisq́; accommodauit. Itaq; in idolorum templis fieri curauit subsellia & primarios suggestus, instituit lectiones & doctrinas, quæ tamen Græcis dogmatibus inniterentur: præterea sacerdotes & lectores more nostro, item certas horarum certarum & dierum preces. Scholas etiam & phrontisteria virorum & mulierum philosophiæ ethnicæ addictarum, peregrinorumq́; & egenorum construxit domicilia, atq; aliam insuper ostendit humanitatem, vt Græcorum sacratalibus rebus admirationē consequerentur maiorem. Delictorum quoq; quæ vel à prudentibus vel ab imprudentibus fiunt, ex consuetudine nostra pœniten-

Iulianus ceremonias, ritus & instituta Christiana in cultum idolorum inuexit.

tia interueniente, congruentes constituit coërtiones. Eodem etiam studio æmulari conatus est commendatitiarum literarum tesseras, quas Episcopi dare solent, vt vndecunq; & ad quoscunq; hinc & inde hospites adueniant, moribus nostris excepti benignè curentur, perinde atq; noti & amici per tesseræ & signi eius testimonium.

Commentatitiæ Episcoporum literæ, de quibus Niceni Concilij extat Canon. Formatas vulgò vocant.

16. Signum crucis cum reliquis Christianis insignijs, in alia signa falsos Deos repræsentantia, vt pedetentim falsos Deos multitudo sequi & colere assuesceret, mutauit.

Crucis signum prophanauit.

17. Constitutione sanxit, ne Christiani cum alijs rempub. administrarent, néve honores caperent, aut in aula Imperatoria mererent. Conuentibus solennibus & foro eis prohibuit: à iudicandi quoq; munere & magistratibus dignitatibusq; gerendis remouit: illud falsò addens, Christianas sanctiones statuere, gladio aduersus eos vtendum non esse, qui capitalia crimina committerent.

Iulianus Christianos ab aula dignitatib9 & repub. administratione amouet.

18. Quicunque dijs sacrificare nollent, eis pecuniæ mulctam grandem dixit. Itaq; cernere tum erat perquam acerbam Christianorum conditionem, à quibus ea etiam

Iulianus à Christianis ingentem extorquet pecuniam.

quæ minimè habebant, exigebantur, quum quidem alij omnes pro bonorum suorum facultatibus tributum penderent; in Christianis rabies tyranni modus ac mensura tributi fuit. Porrò prouinciarum rectores talem Imperatoris religionem, opportunitatem suam esse censentes, grauius etiam quàm imperator iubebat, Christianos affligebant, ampliorem pecuniam extorquentes, & plagas etiam eam ob causam corporibus inferentes. Quod Imperator cognitum tanto libentius accepit, & Christianis eum accedentibus, suamq́; calamitatem exponentibus respondisse solitus erat. Lex vobis à Christo tradita est, vt male tractati fortiter ærumnas feratis, & iniuria affecti ne respondeatis.

Præfecti prouinciarum Christianos maximè affligunt.

Iulianus Christianos de iniurijs per supplicationes quærentes irridet.

19. Amicorum & cognatorum libidini & cupiditati, ad diuexandos Christianos, omniq́; contumelia afficiendos omnis potestas permissa, ex quibus tres præcipui fuerunt; Iulianus Iuliani auunculus, Felix, & Elpidius Imperialium pecuniarum quæstor, qui sacris vasis, quæ terræ illiserant, pro sedilibus per contumeliam vsi, in sacras mensas minxerūt, sacri-

Vindicta diuina christianorum persequutores persecuta.

ficij q; aras petulantissimè conspuerunt; donaria & res alias preciosas prædonum more de templis auferentes, eosq; qui sacra vasa curabant, contumelijsq; afficientes. Qui tamen omnes diuinam vltionem non effugerunt, miserè cum summa infamia, à vermibus ac putredine consumpti, grauissimis cruciatibus, fœdissima morte, paulò post extincti.

Mors peccatorum horrenda.

Iuliani statua fulmine deijcitur.

20. *Statuas Christi deiecit, suasq; in earum locum imposuit, quas tamē paulo post ignis repentè de cœlo deiectus, discidit atq; prostrauit.*

Iulianus Iudæorum fautor.

21. *Erga Iudæos eorumq; principes & duces non paruam exhibuit humanitatē & beneuolentiam, & ad eorum populum, vt pro se & imperio illius Deum precarentur scripsit: Tum ad restaurandum templum mirificè cohortatus est, atque etiam adiuuit, vt inde Christi oraculo, quo æternam illius loci vastitatem, illi prædixit aliquo modo falsam esse coargueret. Sed qui habitat in cœlo irrisit eum, eiusq; contumelia ad suam laudem est abusus, hoc enim ipso facto magnificè Christi sui oraculorū fidem illustrauit.*

Hactenus Iuliani artes: quas idcirco pro-

prolixius persecuti sumus, vt, & quæ sint impietatis ac sceleris in expugnanda vera pietate artes doceamus, & quod simul non ignoremus, multos etiam nunc esse, qui etsi non idem quæ Iulianus spectent, eadem tamen quæ ille in Christi Ecclesiam admittant.

Iulianus multos sui similes habet hoc tẽpore.

Fuit & illa vltima, ac nescio an non ex omnibus alijs maxima malorum causa, In religione, aliud quid præter religionem homines quæsiuisse & quærere adhuc popularem auram, ac potentes clientelas: alios, eruditiones & eloquentiæ opinionem: alios opes & diuitias, acceptæ iniuriæ vindicationem: quosdam impunè peccandi, ac legitimo magistratui non parendi licentiam: nonnullos exiliorum solatia: quosdam cibũ & potum, largasq; mensas, & vastos cyatus: nonnullos voluptates & desidem quietem: alios dominatum & potentiam quosdam: ita vt non id quisq; dicat, scribat, defendat quod sentit, sed quod rebus illis quas sub prætextu religionis quærit, maximè expedire videtur, non id quisq; ad extremum credit, quod verum putat, sed quod ad institutum vitæ suæ genus sibi maximè accommodatum sit, fœda & ingenuo ho-

In religione præter religionẽ aliud q̄d quęrentes, perdiderũt religionẽ.

mine indignißima hypocriſi & ironia: Si enim corpora ſua proſtituere, ex illisq́; quæſtum facere, fœdum & turpe eſt, quantò magis ex eo quod ſanctißimum eſt, & quo nihil religioſius, nihil homini magis proprium eſſe poteſt, aliquod compendium facere. Hinc illæ pro tempore ex religione in religionem commigrationes, inde illa pro tempore vultus, perſonæ, ſententiæ, mutatio.

Hinc illa in vtrumque pedem claudicatio, hinc illa æqua vtriuſque partis hominum prēſatio, affinitates, cognationes, clientelæ? Hinc illa Samariæ cum Hieroſolymis coniunctio. Hinc in boue & aſino aratio; Hinc ſortis domini diſtractio, populorum proditio, hinc omne nefas. Ex quo genere hominum fuit Sophiſta ille Conſtantinopolitanus Hecebolius, qui velutì quidam Euripus, Imperatorum moribus ſeſe accommodabat. Sub Conſtantio enim ardore ingenti Chriſtianam religionem coluit: vbi autem Iulianus animum ad Græcam ſuperſtitionem appulit, horrendo prorſus modo animum mutauit: Græcaſque ineptias & ſuperſtitionem, ſi quis

Socr. lib. 3. cap. 13. Niceph. li. 10. cap. 23. eccl. hiſt. Hecebolij Conſtaantinopolitani Sophiſtę mutabilis animus.

quis alius & ipse quam maximè est complexus. Post hunc porrò rursum Christianum se esse professus est. In faciem enim supinus pro Ecclesiæ foribus prouolutus, mixtis cum clamore lachrymis, miserabiliter est vociferatus. Proculcate me salem fatuum. Hocque illud est, duobus dominis simul seruire, an neutri, an deteriori potius, tantum sub specie & titulo melioris. Quod genus hominum cùm maximè cæcum sit, plurimum tamen se videre putat: cùm maximè desipiat, sapientissimum esse censetur: cum summè deplorandum sit, ipsum tamen omnes rident: cum in maximo errore versetur, omnes errare putat, decipi, cum ipsum plurimum ex omnibus sit deceptum. Frequens hæc seges hoc sæculo huius malæ herbæ vtrinque cernitur. De hæreticis quidem ex ipsismet in hunc modum scribit quidam: Iube, inquit, veneno aliquem aggredi, aut iugulare, venena spargere, & sicas distringere didicerũt. Iube vt catholicos honestos spolient, adeò cupidè id agunt, vt ne ab Ecclesiasticis quidem manus abstineãt: Sacerdotia militari habitu

Hecebolij pœnitẽtia.

Marchiaue lis hæretici de hæreticorum crudelitate testimoniũ.

& palliati occupant, neq; in illis vlla Ecclesiastici muneris parte defungũtur, mulgere, tondere, deglubere, prima illis & sola cura est: imò nihil vsquã seuitiæ, nihil oneris, nihil tributi reliquum faciunt, quod non excogitent, vt miseræ plebis fortunas & sanguinem exsugant: De nostris itidem quid opus est multis res ipsa loquitur.

Religio regina virtutum quomodo reuocanda & erigẽda.

Religionis pedissequę.

Atq; his quidem gradibus facta est tanti tam nobilis ædificij ruina, his modis domus domini conflagrauit, his foribus ac quasi patentibus valuis regina virtutum religio expulsa est, quam postea ancillæ & & pedissequæ, ita vti à principio diximus, illius, fides, inquam, charitas, veritas, iustitia, obedientia, castitas, continentia, sanctitas, fortitudo, magnanimitas, patientia, sinceritas, mansuetudo, sobrietas, ac reliquus ille pulcherrimus pulcherrimarũ virtutum chorus consecutus est, neque aut subleuari, aut erigi, aut reuocari vllo modo poterit vnquam, nisi illa erecta, subleuata, ac deinceps veluti postliminio reuocata. Quod alio modo fieri non poterit, vnquam, quam si cõtraria his quæ dicta sunt remedia adhibeantur, nisi hæc omnia, per

quæ

quæ huc res deducta est, remoueantur, populus ad Dominum Deum suum conuertatur, se nimis amare, sibi confidere, præsumptione pessimo præceptore uti desinat, pro peccatisq́ ac immoderata curiositate sua pœnitentiam agat: Sacerdotes Deum placent, ad officiumq́ suum redeant: Reges atq́ principes ad clauem Dauid & sceptrũ domus Israel reuertantur, qui stat in signum populorum, super quem gentes deprecabuntur: artes nequissimæ, studia praua, omnis simulatio & fictio explodantur, in eorum locum bonæ & hominibus Christianis dignæ substituantur, ueritas succedat. Tunc erumpet quasi manè lumen nostrum, & sanitas nostra citiùs orietur, & anteibit faciem nostram iustitia nostra, & gloria Domini colliget nos, tum inuocabimus, & Dominus exaudiet, clamabimus, & dicet: ecce adsum. Tunc redibit & virgo, redibunt saturnia regna. Tum noua progenies cœlo demittetur alto. Tum assistet regina à dextris regis in vestitu deaurato circumdata varietate. Tum adducentur virgines regi post eam, proximæ eius afferentur illi. Ille inquam, pulcherrimus, de quibus supra dictum, virtutum chorus.

Præsumptio pessim. preceptor.

Isa. 11.

Isa. 58.

Psal. 44.

Alia via proficiemus nihil, laterem lauabimus, funiculos ex arena nectemus. Nam qui alia ratione iisdem causis ruinæ & præcipitij manentibus hæc restituere vellet, hic similis mihi esse videtur illi, qui cùm in maximum aliquem inciderit morbum, ab eoq; quamprimùm curari ac liberari vellet, medicos peritissimos vndique conuocet, medicamenta ex vltimis partibus orbis vndique comportari curet, aurum, gemmas, lapides preciosos in remedia conflet, ac distillet, ipse tamen nihil de pristina victus ratione immutet, causas morbi non remoueat, à nullaq; earum rerum abstineat, quæ causæ eius morbo fuerunt, hic sanus nunquam euadet, hic morietur, hunc salus ipsa seruare non poterit. Quod idem hoc loco intelligendum est: Aduocentur quantumuis docti medici, adhibeantur omnia remedia, impendatur omne studium, diligentia, cura, solicitudo, profuturum tamen nihil est, si eædem causæ morbi manebunt, si ea quæ obsunt non remouebuntur. Quod vel res ipsa iam satis docuit. Conuocata fuit huius morbi curandi causa, amplissima trecentorum amplius Patrum Tridentina Synodus, medici

Causę morbi prius extirpandæ, deinde medicina adhibenda.

Simile pulchrum.

Concil. Tridentinum.

dici ex toto orbe terrarum viri doctissimi & sanctissimi, in consilium accersiti, libri eruditissimi eadem de re conscripti, remedia ex omni vetustate sæculorum mirifica comportata, Cathedræ excitatæ, seminaria erecta, nihil quod ad recuperandam salutem aliquo modo pertinebat prætermissum: parum tamē profectum est. Quid ita? Causæ morbi penitus extirpatæ non sunt, æger eadem omnia facit, quæ prius faciebat, eandem victus rationem sequitur. Siste igitur gradum Polonia, siste Hūgaria, siste Germania, siste Gallia: non enim amplius progredi poteris, rues, si porrò vel vno gradu processeris.

Ac priusquam hic tantus æger vltimum spiritum efflat, priusquam vltimo funere efferatur, dum adhuc in eo aliquid vitale inest, ad sanandum eum omnem curam, diligentiam, studium, operam confer, causas malorum aufer, omne quod nociuū esse vides remoue, si ea omnia de quibus dixi salua esse cupis, si deniq; ciues tuos homines potius quàm pecora esse mauis: nā paulò pòst frustra remedia parabuntur, medidicina sera adhibebitur, de funere potius

ægri

Asiæ atq; Græciæ ruina.

ægri quam de remedijs cogitandum erit. Quod nunc plurima Asiæ atq; Græciæ regna, à quibus hæc tanta virtus orta, ac cũ alijs gentibus communicata, ijsdem vijs & rationibus euersa ac præcipitata est, patiuntur, Et regno quidem Christi iam longè meliores & vberiores sedes parantur, aut iam paratæ sunt; nouæ inquam orbis partes, insulæ nouæ, meridies tota. A nobis autem faciet dominus auolare doctorem, & non erunt oculi nostri videntes præceptorẽ nostrum, & aures nostræ non audient, post tergum monentis: hæc est via, ambulate in ea, & non declinetis neq; ad dextram, neque ad sinistram. Non videbimus illum, qui regit Israel, qui deducit velut ouem Ioseph: qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Qui custodit veritatem in seculum, facit iudicium iniuriam patientibus, dat escam esurientibus. Qui soluit compeditos, qui illuminat cæcos, qui erigit elisos, qui diligit iustos, qui custodit aduenas, pupillum & viduam suscipiet, & vias peccatorum disperdit. Et transibunt multi dies in Israel absq; Deo vero, & absque sacerdote, Doctore, & absq; lege. Cumque reuersi fuerint in angustia sua, & cla-

Nouus orbis catholicam fidem amplexus.

Isai. 30.

Propter ingratitudinem nostram deserit nos Dominus.

Psal. 79.

Psal. 146.

2. Par. 15.

mauerint ad Dominum Deum Israel, & quæsierint eum, reperient eum. Et occinet regina hæc, lamentum illud: Viæ Sion lugent, eò quod non sint qui veniant ad solẽnitatem. Omnes portæ eius destructæ, sacerdotes eius gementes. Virgines eius squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine. Et: Obliuioni tradidit Dominus in Sion festiuitatem & sabbathum, & in opprobrium, & in indignationem furoris sui regem & sacerdotem. Repulit dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ, tradidit in manus inimici muros turrium eius. Vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solenni: Cogitauit Dominus dissipare murum filiæ Sion, tetendit funiculum suum, & non auertit manum suam à perditione. Luxitq; ante murale, et murus pariter dissipatus est. Defixæ sunt in terra portæ eius. perdidit & contriuit vectes eius. Regem eius & principes eius in gentibus. Non est lex, & prophetæ eius non inuenerunt visionem à Domino. Thren.1. Thren. 2.

Quod ne eueniat, vnquam supplices ad ad hos pedes IESV CHRISTI crucifixi procidamus omnes, illósq; exosculemur. Attendamus ad petram vnde excisi Isai.51.
su-

ſumus, & ad cauernam laci, ex qua præciſi
Luc. 24. *eramus, ac inclamemus omnes. Mane nobiſcum Domine, quoniam adueſperaſcit. Mane nobiſcum Domine, quia adueſpe-*
Pſal. 37. *raſcit: ne derelinquas nos Domine Deus noſter, ne diſceſſeris à nobis, neque in æternum iraſcaris nobis. Conuerte nos*
Thren. 5. *Domine ad te & conuertemur, innoua dies noſtros ſicut à principio. Amen.*

FINIS ORATIONIS primæ.

Laus Chriſto Domino.

Oretur pro Authore.

STANISLAI SOCOLOVII, SERENISSIMI STEPHANI POloniæ Regis Theologi, & Canonici Cracouienſis, Oratio Eccleſiaſtica Secunda.

Pro cognoſcendis & fugiendis falſis Prophetis, & eorum doctrina.

Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimẽtis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.
Matth. vij.

DVX & auctor ſalutis & incolumitatis noſtræ Chriſtus Ieſus, nullam rem eſſe, quæ populo Chriſtiano magis noceat, maioreq́ ſtudio ac diligentia fugienda ſit, quam falſos Prophetas, quos Paulus & reliquæ ſcriptura hæreti-

cos appellare solet cautione magna & monuit & docuit semper. Nusquam ille dixit. Attendendum esse à Tyrannis, qui per varia tormenta multiplicesq́; cruciatus suos fideles à recta & firma fide constantiáq́; proposito vestro dimouere ac deterrere debuerunt. Nusquam scriptum legimus: Attendendum esse à Iudæis Gentilibusq́;, qui omnes conatus suos, ad opprimendos fideles, illorum labores inficiendos relaturi erant. At illud grauißimè dici audimus: Attendite à falsis Prophetis qui venitis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, & intrinsecus sunt lupi rapaces. Neque verò nude & simpliciter eos fugiendos esse docet, sed etiam eius suæ tam diligẽtis, tam salutaris monitionis duplicem adfert causam. Summam primùm eorum qui fugiendi sunt astutiam & dolos, qui, inquit, veniunt ad vos in vestimentis ouium: & parem deinde astutiæ & calliditatis rabiem & ferocitatem, intus autem sunt lupi rapaces. Vt enim eos scopulos, dicebat Magnus ille Nazianzenus, magis nautæ fugiunt, qui latent ac sub aquis tecti delitescunt, quàm eos qui exstant & eminent, ita & illi inimici maxime vitandi sunt, qui

In vita Basilij.

qui vt latentes scopuli sub aquis, sic illi sub varijs simultatum integumentis latent & occultantur: & qui tum demum se produnt, cùm iam nauis fracta, mercesq́ disiectæ sunt. Et præsertim, cùm, vt ait Ambrosius, caput petant, iugulum inuadant, vitalibus vulnus infligant, corpore saluo, animam occidant: Quales inimicos maximè metuendos esse idem saluator diligenter vbique docet, atq́ nunc item grauissimè & studiosè monet. Attendite, inquit, à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Idem igitur & nos agamus, ac quis sit hic vestitus ouium, quæ integumenta, sub quibus falsi Prophetæ delitescunt, qui item fructus, per quos dignosci poßint, paucis ex sacris literis, doctißimorumq́ virorum iudicijs ad publicam vtilitatem doceamus. Vt vbi eos semel cognouerimus, tandem aliquando amare desinamus. Nemo autem hac nostra offendetur disputatione, nisi is, qui suo prius iudicio, aut hæreticum se esse, aut hæreses sequi agnouerit: quod vbi cognoscet, laqueo contrito liberatus, gratias potiùs nobis, qui eas pelles lupis exitiosißimis detrahimus,

Amb. sup. Luc. lib. 2. cap. 10.

Diuisio.

aget, quàm vt succensere debeat Cuius nostri propositi initium à diuini numinis inuocatione capiamus.

Vestimenta ouium varij variè interpretantur.

Quis igitur hic vestitus ouium, quæ integumenta, quæ tam molles & speciosæ, sub quibus falsi delitescunt Prophetæ, pelles & quibus Christi oues seducere, illisq́ imponere solent? Alij alio modo iudicant: quidam omnem vitæ continentiam & moderationem, sobrietatem, humilitatem, castitatem, orationes, eleemosynas, ieiunia, humi cubationes, omnem eam quæ propalam fit pietatis & probitatis speciem, quam æque boni ac mali simulare possunt, vestimenta ouium interpretantur. Quidam cærimonias, ritusq́ ecclesiasticos omnemq́ cultum externum hunc vestitum esse putant. Alijs omnis ille durus ac horrens habitus, quo monachi & Eremitæ, ac cæteri omnes, qui mundo renunciarunt, asperiusq́ quoddam & horridius vitæ genus secuti sunt, vtuntur, vestitus, lana, & indumenta ouium videri solent. Verùm in re maximi momenti magis serium quid, quodq́ cum summa causæ propius coniunctum sit, quærendum est. Cuius rei fundamentum illud iaciamus. Omnem hæreticum,

Vestitus hæreticorum proprius.

Hæreticus omnis est hypocrita.

cum, teste Hieronymo, hypocritam esse, aliud agentem & aliud simulantem: Omnis porrò hypocrisis alieno potius quàm suo cultu, vestitu, specie induta incedit, id est, virtutis & honestatis, omniumq́; eius partium simulatione. Cum igitur hæreticus quisque, ita vti dictum est, hypocrita sit, duplicem itidem eum victum, vestitum, speciem præferre oportet: Alterum cum aliis hypocritis communem: Alterum sibi peculiarem & proprium. Communis cum cæteris vestitus erit omne illud, quod pium, quod honestum, quod cum virtute, prima quasi fronte cōiunctum apparet, hæc enim omni fictioni ac simulationi fuerunt semper propria: in quibus artibus dici non potest, quantum veteres quondam hæretici excelluerunt, quantum ieiuniis, orationi, quantum omni vitæ sanctitati & continentiæ operam dederint. Nam nunc vt virtute ipsa, ita & omni eius specie ac simulatione hæreses carent, ab eaqúe sunt remotissimæ. At peculiaris vestitus, de quo nobis præsens est institutū, quis? Dum totam scripturam perlustro, dum omnem vetustatem percurro, dum nostrorum temporum rationem diligenter ex-

Hypocrisis

Hæreticorum duplex vestitus.

Hæretici olim bonæ vitæ.

Hęreticorũ vestitus peculiaris.

pendo; non alium hunc profectò inuenio, quàm verbi Dei sacræq́; scripturæ falsam & ementitam vsurpationem, qua omnes errores, omnes fraudes, somnia, & nugas, ac deliramenta sua hæretici, vestire ac condire solent. Docet hoc primùm veterum pseudoprophetarum solenne illud exemplũ, qui cum aliquid nouum stulto populo persuadere volebant, illis semper abutebantur verbis: Hæc dicit Dominus, hæc dicit Dominus, cum se illud dicere Dominus pernegaret. Quod idem Saluator innuit, cum dicit: Non omnem qui dicit illi, Domine Domine, intraturum in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem patris eius: Hoc est, non omnem illum qui vsurpat & inuocat nomen Domini, eiusq́; verbis & testimonijs abutitur, aut saluari, aut inter eius veros nuncios reputari, sed illos solos, qui docent & faciunt voluntatem eius. Quod idem D. Petrus clarè docet: Quemadmodum, inquit, Paulus frater noster charissimus ostendit in omnibus Epistolis, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perniciem, Deprauabant autem vel falsa interpre-

Matt. 7.

2. Pet. 3.

Epistolarũ D. Pauli difficilis intellectus.

pretatione, vel ipsius scripturæ adulteratione, quorum nunc vbiq; plena sunt omnia. Tantum autem, inquit Tertullianus, veritati obstrepit adulter sensus, quantum & corruptor stylus. Itaq; D. Ambrosius, hac plena definitione hæreticos, qui, & quales sint describit: Hæretici ij sunt, qui per verba legis legem impugnant, proprium enim sensum verbis legis astruunt, vt prauitatem mentis suæ, legis authoritate commendent. Sciens enim impietas, multum valere authoritatem legis, fallaciam sub nomine eius componit, vt quia res mala per semetipsam acceptabilis esse nō potest, bono nomine commendetur. Nam cum sciant hæretici magnam esse sacræ scripturæ authoritatem, ideò hac ipsa errores suos et deliramenta tegunt, suaq; testimonia minus valida sacræ scripturæ authoritatibus alligant. Hæc Ambrosius. Quod idem Vincentius Lirinensis prolixiùs in libro de Antiquitate Catholicæ fidei docet: Quid est vestitus ouium? nisi Prophetarum & Apostolorum proloquia, quæ ijsdem quadam sinceritate, agno illi immaculato, qui tollit peccatum mundi, tanquam vellera quædam texuerunt. Qui sunt lupi rapaces?

Ambr. sup. Episto. ad Tit. cap. 3. Tom. 3.

Lirinen. li. 1. cap. 36.

Vestitus

Lupi rapaces.

ces? nisi sensus hæreticorum feri, & rabidi, qui caulas Ecclesiæ semper infestant, & gregem Christi quaquà possunt dilacerant. Sed vt facilius incautis ouibus obrepant manente luporum ferocia, deponunt lupinam speciem, & sese diuinæ legis sententijs velut quibusdam velleribus obuoluunt, vt cum quisque lanarum molliciem præsenserit, nequaquam aculeos dentium pertimescat. Hæc ille. Nemo ex veteribus hæreticis, tam impurus, tamq; à veritate alienus, nemo tam absurdus perditusq; fuit, qui non suum errorem ex his, quas nunc in manibus habemus, confirmaret scripturis. Videre hoc licet apud Irenæum, Tertullianum, Epiphanium, cæterosq;, qui eorum sententias dogmataq; retulerunt ac reputarunt veteres Patres. Non contentus est vno & altero sacræ scripturæ loco, ad sua confirmanda Valentinus atque Marcion, nisi vniuersum nouum Testamentum, omnesq; Pauli Epistolas suis accommodarent sententijs: ac si in opere incrustato & vermiculato, translatis lapillis, ordineq; mutato, ex homine faceret quis vrsum aut leonem. Quam similitudinem venustißimè ante mille trecentos annos

Hæretici errores suos scripturis S. confirmant.

Valētinus & Marcion hæretici.

his verbis explicat Irenæus: Cum igitur talis sit ipsorum doctrina, quam neq; Prophetæ prædicauerũt, neq; Dominus docuit, neq; Apostoli tradiderunt, quam de vniuersis iactant se plus alijs cognouisse, ex non scriptis legentes, & quod dici solet, ex arena funiculos nectere studentes, ad faciendam fidem, conantur prædictis adaptare, aut parabolas dominicas, aut sermones Propheticos, aut dicta Apostolica, quò figmentum ipsorum non testibus carere videatur, ordinem & seriem transilientes, & quantum in ipsis est, membra veritatis soluentes. Transferunt enim & trãsformant, & aliud ex alio facientes, multos decipiunt, per malè compositam dominicorum verborum adaptatorum sapientiam. Quemadmodum Regiæ imaginis pulchræ, ex prætiosis lapidibus fabricatæ à sapiente artifice, subiectam hominis formam soluat, & lapillos illos transferat & accommodet, ac faciat formam canis aut vulpeculæ, atque hanc male fabricatam deinde præscribat ac dicat hanc esse Regis imaginem, illam pulchram, quam sapiens artifex fabricauit, ostendens lapillos illos à primo artificè probè in Regis

Irenæus li. 1. cap. 1. contra hęreses.

imaginem compositos: verùm male à posteriore in canis formam translatos, & per lapillorum apparentiam seducat imperitiores, qui Regiæ formæ notionem non habent, & persuadeat, quod hæc putrida vulpeculæ forma sit pulchra Regis imago. Ad eundem sanè modum etiam hi anicularũ fabulas consuentes, deinde verba, dictiones, & parabolas vndecunq; detrahentes, adaptare volũt fabulamentis suis eloquia Dei. Hæc ille. Plurimis locis S. scripturæ minorem filium Patre, demonstrare contendebat Arius. Nestorius, sacram scripturam se primùm & solum intellexisse, & omnes alios, quicunq; ante se magisterij munere prædití diuina eloquia tractasset, ignorasse solebat dicere. Ita vt Tertullianus alicubi, propter eum impudentem hæreticorum scripturarum abusum, Euangelium, rem sanctissimam, librum hæreticorum appellare non dubitauit. Abundè hoc idem docet nostra ætas, quæ cum in sexcentas scissa sit hæreses, in sexcenta schismata, quæ simul omnia vera esse, (cùm vna & simplex sit veritatis via & ratio,) non possunt: nulla tamen est, quæ non suum sacræ scripturæ testimonijs tueatur,

Arij & Nestorij impudentia.

Hęretici errores suos scripturis s. confirmant.

eatur, alat, & condiat errorem. Et eò magis, quò absurdiores, quò exitiores defendit errores, quod in Anabaptistis, Arianis, Ebionitis maximè videre licet.

Hic igitur est ille peculiaris pseudoprophetarum vestitus, hæc illa mollia vellera. Non ieiunat quis, lupus est: vestitus autẽ ouium ille: Non quod intrat per os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. Non orat quis, hic lupus est; vestitus autem: orantes nolite multum loqui. Subesse & parere legitimo magistratu non vult quis, lupus est: vestitus autem ouium: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Confiteri peccata erubescit quis, lupus est: vestitus autem ouium: Delicta quis intelligit? Continentiæ quis rumpit vota, lupus est: vestimentum autem ouium: Non omnes capiunt verbum hoc. Non reddit quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo, lupus est: vestitus autem ouium: Gratis habetis, gratis date. Baptismum iterat quis, lupus est, vestitus autem ouilis: Qui crediderit & baptisatus fuerit saluus erit. Minorem patre filium improbè & impiè iactat, lupus est. vestimentum autem:

Vestitus hæreticorũ

Matth.15.

Matt.6.

Act.5.

Psal.18.

Matt.19.

Matth.10.

Marci 16.

Ioan.14. *tem: Pater maior me est. In nulla parte pietatis & honesti exercet quis, lupus est:* Rom.3. *vestimentum autem: Arbitramur hominem iustificari fide sine operibus. Pulsat pauperes, damnat innocuos, expilat vicos, & oppida, peregrinos, & mercatores mercibus exspoliat quis, lupus est, vestitus autem ouium: Si impius egerit pœnitentiam,* Ezech.18. *&c. Misericordiæ Domini multæ, sed & cruces latronum plurimæ. Hæc igitur sunt illa vestimenta ouium, in quibus ad nos veniũt lupi rapacißimi isti. Neq; tamen ideo, aut reyciendum, aut non sacrosanctè colendum est verbum Dei sacraq́; scriptura: neq; ob id ad omnes errores conficiendos, omnemq́; Christianam doctrinam stabiliendam illis minus vtendum erit: sed quẽadmodum oues non eam ob causam vellera sua abyciunt, quòd his aliquando lupi induti, illis insidientur, quin eò magis ea tuentur, atq; ab omnibus luporum insidÿs defendunt: eodem modo non ob id verbum Dei, quòd hæretici eo ad suum primum, deinde aliorum exitium abutantur, abyciendum erit, sed eò studiosiùs diligentiusq; tractandum, eiusq; veri ac sinceri sensus peruestigandi. Illud tamen non ignorandum*

Verbum Dei diligẽtius studiosiusq; tractandum.

ſub his pellibus lupum aliquando deliteſcere poſſe: neq; ſtatim, vt quis aliquot ſententias ſacræ ſcripturæ appellare poteſt, eum tanquam verum prophetam vel Apoſtatā ſequendum eſſe, cùm hic æquè lupis ac ouibus communis veſtitus eſſe poſſit. Quo genere fraudis hæc noſtra tempora ita faſcinauit inimicus homo, vt nemo tam abſurda doceat, modo Paulum vel Ioannem laudet, vt non ſtatim illi credamus, quintúſq; Euangeliſta quidam eſſe cenſeatur: Et hæc ouium quidem veſtimenta ſunt. Attendite ergò vobis à falſis prophetis, qui in veſtimentis ouium ad vos veniunt, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Leuitas populi.

Quo autem modo, veri à falſis dignoſcendi ſunt Prophetæ, quandoquidem ex his pellibus atq; velleribus cognoſci rectè non poſſunt, eodem loco cœleſtis magiſter docet; Ex fructibus, inquit, eorum cognoſcetis eos. Fructus falſorum prophetarum qui ſint.

Qui porrò ſunt fructus iſti, non idem ſentiunt omnes; & res ipſa inquiſitione maiore opus habet. Noſtri temporis hæretici, ſed & veteres, teſte Diuo Auguſtino, ferè omnes, auaritiam, ambitionem, ſimoniam, luxum, vſuram, adulteria, ebrie- Super 10. pſalm.

Carnis fructus. Ecclesiastici ordinis impia vita multorum ruina.

ebrietatem, ac reliqua quæ carnem consequuntur vitia, eos fructus esse interpretantur. Quibus vitijs cùm Ecclesiasticum clerum planè dissolutum diffluere primi istorum duces vidissent, inde populo persuadere conati sunt, eos falsos prophetas ex his fructibus cognoscendos esse. Fuit hoc ad vulgus, in cuius oculos tot, & tanta nostrorum hominum incurrebant vitia, argumentum maximè plausibile. His talibusque retijs infinita irretita est hominum turba, populare sanè commentum. Dolendumque est, Christiani, vobisq; in primis sacerdotes Dei, vos tantam contra ordinem vestrum erexisse machinam, illiusq; vim in dies magis ac magis immensa cupiditate, ambitione vestra, alijsq; vitijs augere. Hos tamen non esse germanos fructus, ex quibus veri à falsis Prophetæ dignosci possint, vel hinc facilè perspicitur: partim quòd vitia hæc cum hypocrisi maximè pugnant: patent enim, & in oculos hominum incurrunt, nec benè cum illo vestitu ouium, de quo dictum est, conueniunt. Nemo vnquam Ario, nemo Photino adulterium, nemo ebrietatem obiecit: facilè ab his cauent illi, qui

Hæretici bonæ vitę.

no-

nocentiora venena ferunt: partim quod labes istæ omnium sunt temporum, atq; omnis ordinis hominum siue hæreses vigeant, siue omnino nullæ sint. Quod enim vnquã tempus tam felix, tam beatum fuit, quo his neuis Respub. caruerit Christiana? Itaque carnis potiùs fructus, quam hæreseos, hæc vitia scriptura appellare solet Manifesta sunt, inquit Paulus, opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, &c. in quibus & ipsam recenset hæresim. Carnis fructus. Gal. 5.

Abundarunt, hoc vitiorum genere veteris legis Pontifices & Sacerdotes, nusquam tamen eos scriptura, nusquam ipse Christus Dominus, falsos Prophetas esse dixit: Caiphas Simoniacus, Pontifex fuit, futura tamen verè prædicit: Quid Iudas Scariothes? sed & ipsum Petrum reprehensibilem fuisse scribit Paulus. Verùm iam hæc sublata esse videtur controuersia, Ita enim isti ipsi, cum plerisq; nostrum in pari lance malitiæ constiterunt: æquè improbi, æquè sunt turpes, vt rectè inter se alea iacere possint vter melior an deterior potiùs. Itaq; vel ipsi non multum iam hũc locum vrgent, cùm præsertim illo manife- Ioan. 11. Gal. 2.

stissi-

ſtiſsimo Christi teſtimonio conuincuntur: Matt. 23. Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſei, omnia ergò quæcunq; dixerint vobis, ſeruate & facite: ſecundũ aũt opera illorum nolite facere. Vel ipſis ergo iſtis nõ valdè repugnãtibus, magis proprij, magisq́; peculiares, ex quibus veri à falſis dignoſcantur Prophetæ, nobis fructus quærendi erunt.

Fructus hæreſeon ſimiles hæreſibus. Hæreſes Eccleſiæ Dei ruina.

Fructus igitur hæreſeon tales ſint oportet, quales ſunt ipſæ hæreſes: Effectus enim cauſis natura reſpondent ac pares ſunt. Quæ quidem hæreſes, cùm non ad vnius hominis exitium & interitum, ſed ad totius corporis Christi labefactionem comparatæ ſint; fructus etiam ſimiles erunt: qui non ſingulis noceant, ſed ad totius corporis Christi, quæ Dei Eccleſia eſt, ruinam & interitum referentur: Fructus enim radici per omnia reſpondere debet: radix totum inficit corpus: fructus igitur ſimiles quærendi ſunt. In quibus explicandis, non abutar veſtris auribus, nihilq́; ex meo priuato adferam ſenſu: quos ipſa ſcriptura ſacra, quos principes Apoſtolorum Petrus & Iudas, Paulus item ipſe, recenſet, hos ipſe in medium adferam, quos quidem illi non

obiter, neq; aliud agentes; sed studiosè & ex instituto, Spiritus Dei instinctu. admirabiliq; rerum futurarum prænotione explicant, ita vt hos tales fructus, vel negare, vel impugnare, nihil aliud sit, quam manifestè cum Apostolis pugnare, illisqúe fidem habere nolle. Fuerunt pseudoprophetæ, (proponit totum hoc dignoscendum falsorum prophetarum argumentum D. Petrus, atque in hunc modum exorditur) in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum, qui emit eos Dominum negabunt, superducentes sibi celerem perditionem; & multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur, & in auaritia, fictis verbis de vobis negotiabuntur; quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat. Quo tanquam proœmio præmisso, eas notas, & insignia, eosqúe fructus, ex quibus hi tales homines cognosci poßint, iisdem ferè verbis cum Iuda Apostolo texit, eosqúe suis verißimis pingit coloribus, ac qua ratione cognosci poßint, digito quasi demonstrat.

2. Pet. 2.
S. Petrus & Iudas, hæreticos veris depingit coloribus.

Quorum primus ille est: Dominationẽ, in-

Primus fructus hæreseos Apostasis.

Iudas in sua Epist.

inquit, contemnunt, maiestatem autem blasphemant. Vt enim primus ille Apostata & hæreticus Lucifer, extrema contra Deum arrogantia elatus, Omnipotentis Dei dominationem spreuit, dum ei par per omnia esse vult, simulq́ maiestatem eius blasphemauit, cum inquit: Ponam sedem meam in Aquilone, & ero similis altissimo: sic vniuersa eius propago, & progenies schismatici & hæretici, non illam primam & principem solùm, sed hanc etiam secundam & vicariam potestatem, quæ in magistratibus sita est, spernunt, eiusq́ maiestatem blasphemant. Nunquam ferè Martinus, præterquam vbi sibi non constat, nunquam Caluinus, Pontificem Romanum, cuius Cathedram Apostolicam sedem, omnis antiquitas honorificentissimè nominat ac veneratur semper, quam Antichristum: nunquam Pontifices, nisi monstra & portenta: nunquam Sacerdotes, nisi ministros & vasa Diaboli: nunquã Reges & principes Catholicos, nisi Pharaones, Tyrannos, & libertatis publicæ oppressores appellare solẽt: scripta illorũ testantur: res negari non potest, nisi quis planè impudens esse velit, aut suos authores, q̃d multis sæpè

Lucifera postasia & arrogantia

Esa. 14.

Hæreticorum arrogantia.

Lutheri & Caluini maledicentia & magistratuũ ac legũ contemptus.

vsu

vsu euenit, non legerit. Et cùm authoramentum maiestatis lex sit, quæ Principes magnos & sacrosanctos facit: omnisq́ eorum dignitas, & authoritas ex legum authoritate, tanquam firmissimo præsidio pendent, idem ipsi legum, qui & maiestatis inimici sunt. Hinc illa Ecclesiasticarum primum, deinde ciuilium legum & sanctionum impugnatio: hinc paternarum consuetudinum immutatio: hinc veterum morum abrogatio: legibus enim integris & sartis tectis conseruatis, neq; dominationẽ contemnere, neq; maiestatem conuicijs proscindere impunè auderent, quinimò his stantibus & vigentibus, ipsi nullo modo stare, nec sese diutiùs tueri possent. Primus itaq; fructus hæreseos hic est, dominationis & maiestatis diminutio, legum antiquarum abrogatio, omnisq́ moris veteris extinctio. Quis hæc docet? Petrus atq; Iudas, duo amplissima Apostolici Collegij lumina: Dominationem, inquit, contemnunt, maiestatem autem blasphemant.

Hęretici legum inimici.

Legibus stantibus hęretici nõ possunt stare.

Secundum, qui ex hac prima nascitur. recenset labem inobedientiæ. Libertatem, inquit, promittentes, cùm ipsi serui sint corruptionis, à quo enim quis superatus est,

Secundus fructus Inobediencia.

huius & seruus est. Et sanctus Iudas: Væ, væ, inquit, qui in contradictione Core abierunt. Quam contradictionem sic exponit scriptura: Core, Dathan, & Abiron, Leuitici generis fratres, qui ad figendum deportandumque tabernaculum, ac reliqua minutiora cultus diuini munera, erant destinati, Moyse & Aarone Principibus sacrorum, & reip. spretis, in munus & officium sacerdotale sese temerè ingesserant. Misit igitur Moyses, vt vocaret Dathan & Abiron, filios Eliab qui responderunt, non veniemus, &c. Iratusque Moyses dixit ad Dominum: Ne respicias Domine sacrificia eorum; tu scis quod nec asellū quidem vnquam acceperim ab eis, nec afflixerim aliquem eorum.

Contradictio Core. Num. 16.

Contradictio igitur Core, inobedientia est, affectata libertas est, ac non expectata legitima vocatione, in alieni muneris functionem temeraria inuasio: quæ ex magistratus leuissima æstimatione nascitur. Qui fructus, an nostra hac ætate satis superque his Magistris & Doctoribus non refloruit? Iubet vniuersalis legitimè congregata Synodus quid: reclamat populus, non faciemus. Iubet Sacerdos: reclamat laicus, non

Contradictio Core quid sit, & vnde nascatur.

Inobedientia ex hæresi nata.

non faciemus. Mandat Rex: itidem subditi, non faciemus. Mandat Dux belli: eodē modo miles, non faciam. Ab his autem maioribus ad minora est profectum: vt neque seruus Domino, nec filius patri, neq; vxor viro, nec discipulus officinæ Magistro, aut parere aut subesse velit: sed facit quisq; illud quod bonum est in oculis suis. Quàm frequens hæc vox vbiq; exauditur: non faciemus, non veniemus, non parebimus, ipsi videtis. Malæ igitur arboris, secundus deterior fructus est inobedientia, quæ ex legū magistratusq; contemptu, ita vti diximus oritur.

Tertio, inquit: (Nubes sine aqua, nebulæ turbinibus exagitatæ, quæ à ventis circumferuntur, fluctus feri maris, despumantes, suas confusiones, sydera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est in æternum.) Quæ oēm tàm politici, q̄ Ecclesiastici ordinis peruersionē, qui tertius est hæreseos fructus designat. Quid enim vacuis nubibus magis incōcinnum? quid fluctibus maris procellosi magis incompositum? quid nebulis? quid ipsis syderibus errātibus, quæ nūc huc, nunc illuc temerè feruntur, nūc in his, nūc in alijs partib⁹ cæli cōspiciūtur, ma-

Tertius frūctus, ordinis perturbatio.

gis vagum & incertum. Sequitur autem vi & natura sua illos duos hic tertius fructus. Vbi enim nulla est obedientia, vbi nullum maioris & minoris discrimen & differentia, vbi superioris & inferioris nulla comparatio: ibi nullus ordo, nullus certus sit concentus oportet. Vt enim quemadmodum in cãtu, ex dissimillimorum sonorum consensu illa oritur, quæ à musicis harmonia dicitur; ita ex summis, & infimis, & medijs interiectis ordinibus, rectè & legitimè moderata ciuitas, ordinem & concordiam perpetuò tenet, arctissimum atq; optimum vinculum in repub. incolumitatis. Quæ vbi non sunt, ibi omnia incerta, omnia vaga, omnia fluctuantia sint oportet, multisq; procellis & tempestatibus agitata passim aguntur & ferũtur. Quod inter istos manifestè fieri videmus. Omnes ferè apud illos sunt Pontifices, omnes Sacerdotes, omnes Reges, omnes belli Duces, omnes Doctores, omnes deniq; omnia censeri volunt. Qua enim ratione iuris & ordinis æquabilitatem inter se cõseruabunt illi, qui sibi mutuæ defectionis ex æquo cõscij sunt? qui omnes ab eo quod iustum, quod legitimum, quod cum veteri lege & more con-

Vbi nulla est obedientia, ibi nullus ordo.

Inter hereticos nullus ordo & concordia.

iun-

iunctum est, pariter recesserunt, quibus propria libido, lex & norma recti & honesti est. In ea igitur rerum omnium confusione quem tu constantem ordinem inuenies? quam disciplinam? quem concentum?

Quem fructum ille quartus sequitur, quem idem explicat D. Petrus: Audaces, inquit, sibiplacentes sectas, non metuunt introducere. Iudas autem: Murmuratores & quæruli, secundum desideria sua ambulantes, os eorum loquitur superbiam, qui seipsos segregant, id autem est, factiosi sunt, tumultus cient, publicè pacis tranquillitatem perturbant: Pax enim, vt doctißimis placet, nihil aliud est, quàm tranquillitas quædam ordinis. Vbi igitur nullus est ordo, sed potiùs omnis ordinis peruersio, ibi pax nullo modo esse potest: rixæ, factiones, dissensiones, in mutuumq́ue exitium conspirationes, domestici tumultus, bellaq́ue ciuilia, quibus malis nunc orbem terrarum ardere videmus, succedant oportet. Istis autem inter se dimicantibus, ac mutuas vires atterentibus, & veluti in vtero vnius matris more Iacob & Esau colluctantibus; contra hostes reipub. Chri-

Quartus fructus factiones & tumultus. Hæretici factiosi.

Pax tranquillitas ordinis.

Ex discordia quanta mala.

Turcarum vires discordia christianorum auctæ.

stianæ præclarum geritur nihil. Opes inimicorum Christi indies crescunt: vrbes, Regna, insulæ in eorum potestatem succedunt: nihil nostrum vel ioco concupierunt vnquam, quod serio non obtinuerint: dum isti pro scholæ quæstionibus, quarum finis nullus est, decertant, qui pro Regnis, & populis Iesu Christi sanguine quæsitis pugnare potiùs debebant. Quid enim ab eo tempore, ex quo hæc labes rempub. Christianam inuasit præclarè contra hostem nominis Christiani actum est? quid illius Regno quæsitum? quid laudis & nominis gestum? omnia, vt ille inquit, ruunt, & retrò collapsa referuntur; omnis virtus Christiana conticuit. Quod idem longe ante mille ducentos ferè annos vidit magnus ille Hieronymus: Nostris, inquit, peccatis barbari fortes fiant: Nostris vitijs Romanus superatur exercitus. Infelices nos, qui tantum displicemus Deo, vt per rabiem barbarorum, illius in nos ira desæuiat. Sexcenta licet feriantur inter nos pacis fœdera, sexcentæ pacificationes, pax tamen non est, nec erit vnquam. Quid ita? Pax est tranquillitas ordinis: quæ vbi perturbatur, ibi nulla

Hæreses regnorum & Rom. imperij ruina.

In Epitaphio Paulæ

la

la item pax & concordia, ipsa naturæ vi & æquitate ita concludente, retineri poterit. Multum quidem valent humanæ sanctiones, multum leges, naturam tamen rerum inuertere & immutare non possunt. Non est pax impijs, dicit Dominus. Et: Inter superbos semper iurgia. Impij tanquam mare feruens, quod nunquam quiescere potest. Ita qui pacem inter hæreticos, vel cum hæreticis facere velit; nihil aliud agit, quam arenam, vt Irenæus dicere solebat, sine temperamēto glutinat: quæ nunquam rectè cohæret, nunquam diu in vnitatis vinculo permanere potest: Neminem enim pacem suam tenere posse, qui pacem Dei repudiauit, præclarè scriptum reliquit Hegesippus. Quid ita?

Pax quomodo conseruatur.

Isai. 48.
Prou. 13.
Isa. 57.

Pax cum Hæreticis nunquam speranda.
Iren. lib. 5. cap. 2.

Obstat & impedit quintus, qui hos quatuor sequitur, exitiosus malæ plātæ fruct⁹: Væ illis, inquit, qui in via Cain abierūt, & in errore Balaam mercede effusi sunt, secuti viam Balaam ex Bosor. Via Cain extremum quoddā & irreconciliabile, ex inuidia natum odium, in omneq́ fraternū exitiū cōspirationē designat. Via Balaā, populi Dei, eiusq́ castrorū infestationē, ac omni genere cōuicij & maledicti pscißionē significat.

Quintus fructus, odium irreconciliabile.
Via Cain.
Via Balaā.

Odium dissidentium in religione.

ficat. Habent siquidem dissidentes in Religione insitum quoddam & peculiare, ab alijsq; omnibus distinctum, contra illos, qui aliter sentiunt odium: quod & si ad tempus supprimi & dissimulari solet; funditus tamen & radicitus euelli nullo modo potest: imò quo diutius premitur, eò exitiosius erumpere solet: magna enim lis, magnus zelus est religionis. Quærit Iosephus, quæ causa fuerit, cur cum reliquæ omnes gentes secum facile coniungebantur, soli Iudæi nullam firmam & constantem amicitiam cum cæteris nationibus coluerunt. Reddit non aliam, quàm eam ipsam disparitatem & dissimilitudinem sensus de religione cultuq; diuino, odiumq; quod indè manat implacabile, cum Iudæi vnum solum, cæteri omnes infinitos coluerint Deos. Docet hoc idem Dionysius Areopagita, ac vix non Geometrica ratione demonstrat: Vt, inquit, lineæ quantò remotius à centro discedunt, & numeri ab vnitate quantò magis distant, tantò etiam plus ab inuicē separantur, maioreq; interuallo absunt: sic homines quò magis à Deo, qui est rerum omnium primum principium, & centrum, omnisq; vnionis fons & origo, veraq; de

Iosephus contra Apionem.

Iudæi quare cum alijs nationibus nullam firmam amicitiam coluerint.

Religionis disparitas odij fomes

De diuinis nominib' cap. 5.

illo

illo opinione discedunt, eò magis à seipsis distant, ac seiunguntur. Non potest, inquit Bernhardus, Deo esse contrariũ quid, & sibimet cohærere, aut secum consentire. Nihil inter tales homines in commune consulitur: nihil ad omnium salutem refertur: nulla totius corporis habetur cura: hoc solum vtile est, quod alteri nocet, ex alieno incommodo, sua quisq; sibi parat commoda. Et proinde pacem & concordiam illa Respub. speret nunquam, quæcunq; semel dispares & pugnantes intra sua susceperit viscera cultus: frustra impoßibilia tentantur, quod nunquam in tanto decursu seculorum fuit: nunc certè, vt fieri poßit, sperandum non est.

Bern. lib. 5. de conside-ratione.

Pax & concordia inter dissidentes de religione nunquam speranda.

Sextus igitur fructus istius mali ab ijsdem explicatur Apostolis: Hi autem quæcunq; quidem ignorant, blasphemant, quæcunq; autem naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur. Vbi blasphemiam, siue conuicium & maledictum perpetuum comitem hæreseon Apostolus dicit eße, quod nusquam alias adeò fit: Nam Philosophi, & si nobiscum non sentiunt, & si disparem cultum sequuntur, nos tamen nostraq; conuicijs & maledictis

Sextus fructus blasphemiæ & maledicta.

Blasphemia comes hæreseon.

non conſcindunt. Ita ſint duo: Alter Philoſophus quis, Auerroëm, vel Auicennã ſequutus: hæreticus alter, vterq; Deum vnum & trinũ non confitetur; vterq; Christum ex virgine natum negat, vterq; ſub ſpecie panis & vini, verum corpus & ſanguinem Chriſti contineri nullò modo credit. Hoc tamen inter illos intereſt, quòd alter nuda diſputatione cõtentus nõ ampliùs progreditur: alter vltra argumẽta nephãdis blaſphemijs inquinat completq; omnia. Quæ illi & qualia in Dei filiũ, quæ in virginem ſanctam, quæ in Sacramenta, diuina Symbola, maledicta conferunt, quibus conuitijs, qua dicacitate ea perſtringunt, pari certè maleuolentia cum illis, qui filio Dei in cruce pendenti inſultabant quondã: Si filius Dei eſt deſcendat de cruce. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum dura: Non intret anima mea in conſilium eorum, & in cœtu eorum non ſit gloria mea, dicebat de ſimili genere hominum Iacob patriarcha quondam.

Hæretici blaſphemijs complent omnia.

Gene. 49.

Nec ſatis eſt ipſos ita petulantes, & maledicos eſſe, hacq; ratione æterni numinis maieſtatem lædere, ſed illud ampliùs hac ſua procacitate efficiunt, vt nomen excelſum

Propter hæreticos via veritatis blaſphematur inter gentes.

ſum Dei, nomen Ieſu Chriſti, eiusq́; ſacroſanctæ religionis malè vbiq; audiat in gentibus, per quos, inquit D. Petrus, via veritatis blaſphematur. Quis enim ex his qui foris ſunt religionem eam admiretur, quis laudet, ſuſpiciat, ad eam conuertatur illiq́; adhæreat, & non potius damnet ad derideat, quæ in tot hæreſes, in tot diſsidentia ſchiſmata ſit diſtracta, & quæ de ſuis ſacris & myſterijs tam maleuolè, tam petulanter, tam impudicè ſentiat & loquatur? Non modò igitur his iſtorum moribus ac vocibus ad lucem veritatis infideles non redeunt, ſed magis in ſuo errore tenebrisq́; confirmantur. Ad quos enim potiùs in tãta ſententiarũ varietate ſe conferant, aut quomodo illos ſequantur, qui ipſi vbi certò defigant pedem non habent. Ita vt planè portas vniuerſæ ſalutis omnibus gentibus, ſectis ac diſsidijs ſuis, vita & moribus inquietis & diſsidentibus ſuis, obſtruxiſſe videantur. Et, vt quondam Pilatus Chriſtum ad illudendum, conſpuendum, flagellandum, ac omnibus contumelijs diuexandum cohorti tradidit; ita nunc hæreſeon ac ſchiſmatum magiſtri, eundem Chriſtum, eiuſq; vnicam ſponſam Eccleſiam,

Religionis Chriſtianæ contemptꝰ ex ſectarũ diuerſitate.

Hęretici Chriſtum & eccleſiã, gentibus ludibrio exponunt.

siam, iisdem gentibus, vt denuò flagelletur, conspuatur, ac varijs probris contumelijsque ipsi illudatur, exponunt: nullo vnquã tantum scelus dignè expiaturi æuo. Assume Domine zelum, pro sponsa tua, & pro nomine sancto tuo.

Septimus fructus graTiã Dei trasferre in luxuriam.

Septimus hæreseon fructus est ille, gratiam Domini nostri Iesu Christi transferre in luxuriam, quod idem ipsi docent Apostoli. Subintrauerunt enim quidam homines, qui olim perscripti sunt in hoc iudicium impij, Domini nostri gratiam transferentes in luxuriam, delicijs affluentes, in conuicijs luxuriantes vobiscum. Vt enim veterator ille paradisi serpens, prolixam illam & liberalem munificentissimi parentis beneficentiam, qua in omni honestæ voluptatis & deliciarum, vsu primos nostros constituerat parentes, in exitialem transferre voluit luxuriam, atq; insolentiam; ita vt minima petulantia & fastu, eius suasu contra parentem suum elati, Dij planè esse voluerint: sic isti Crucis Iesu Christi, vulnerumque eius, mortis & sanguinis liberalissimè in pretium & ablutionem totiùs mundi in ara crucis affusi, gratiam volunt transferre in luxuriam, non

Cruce & morte Christi hæretici abutuntur.

tan-

tanquam exemplum imitationis crucem & mortem Christi habentes, sed quasi velamen malitiæ prætendentes, vt dicebat Petrus: Quod ne fieret, diligentissimè suos monet Paulus Galathas: Vos in libertatē vocati estis frates; tantum, ne libertatem in occasionem carnis detis. Laudent quantum velint inprimis suis initijs hæretici omnem vitæ continentiam & sanctimoniam, laudent castimoniam, Catharos, Angelicos, Apostolicos, Apotacticos, id est, selectos, more veterum Gnosticorum, Marcionistarum, Valentinianorum, sese superbe appellent; ad vltimū tamen, oēm Dei gratiā transferunt in luxuriā. Notum est, inquam fœdas, ac planè infandas libidines, prioris seculi hæretici ad extremum præcipitabantur: sed & nostri, ieiunia primum, vigilias, cilicia, humi cubationes sustulerunt: virginitatem, tanquam rem Deo & naturæ aduersam & inimicam, reiecerūt: claustra monasteriorum, ac vota susceptæ pudicitiæ perfregerunt; Polygamiam laudarunt. Vltimò Adamismus quidam turpis & nefarius apud quosdam inductus esse dicitur. Sic hæresis nouit gratiam Dei transferre in luxuriam.

1. Pet. 2.
Gal. 5.

Hæreticorum nostri temporis luxuria & libidines.

Octa-

Octauus fructus perpetuus in deterius profectus. 2. Tim. 3.

Octaua demum tantæ pestis proles est, perpetuus in deteriùs profectus. Hunc fructum Paulus ad Timotheum scribens, sic explicat: Semper, inquit, discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Mali autem homines & seductores, proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes. Et paulò pòst: Iniquitas autem eorum proficit in peius, quorum sermò serpit tanquam cancer. Mille quingentis septuaginta octo annis, res Christiana in dispensatione legitimæ potestatis, inter tot persecutionum fluctus, inter tot feri ingenij & linguæ impugnationes, inter tot hæreses & scismata, integra & intemerata mansit: Articuli fidei, sacramentorum dispensatio, libri sacri, eorumq; interpretes, Canones, Concilia, Patres, ordines, ordinumq; functiones, Cæremoniæ sacræ, incorrupta immutataq; manent. Sexagesimus vix intercessit annus, ex quo isti noui dispensatores in eam inuase unt possessionẽ, & iam vix reliquias eius, quod à nobis acceperunt, depositi retinent. Sic prophanata, sic conculcata iacent omnia. Dũ hoc quidem anno eam inficiunt religionis partem, alio aliam, & iterum aliam; donec

Religio Catholica longò tempore manens integra nunc per hæreticos prophanata.

donec totum fidei & pietatis veluti corpus hic lethalis absumat cancer. Vnde cœptum sit, et quo profectum, videtis. Quorsum illa aqua lustralis, quorsum indulgentiæ, quorsum purgatorij ignis euasit: auctores ipsi vix sua recognoscunt dogmata. Neq; verò in peius proficiunt tãtùm, sed, in quo maximè admirari licet summam diuinæ potentiæ in hominum malitia & curiositate vindicanda vim, planè in contrarios recidant sensus. Quantum fidei vim & amplitudinem, suprà q̃ etiam necesse fuit, extulerint quondam, nemo est qui ignoret. Nunc ipsi, vel penitus nihil credunt, vel in omni parte fidei sensum & experimentũ quærunt: iamq; nõnulli sunt, qui in solis bonis operibus, cum Pelagianis, totam salutis rationẽ repositam esse putant. Verbum Dei, Euangelia, Pauliq; scripta, quibus laudib⁹ in cœlum extulerant, scimus: nihil detrahendũ, nihil apponendum esse, quàm sanctè & religiosè cauebant. Nunc Moyses multis placet; Christus, eiusq; Euangelia displicet: nouũ testamentũ, recens quædã & nuper excogitata res esse videtur, veterẽ legẽ & antiquitate, & iudicio oĩm gẽtiũ lõgè maioris authoritatis & fidei esse: quo oẽs illi

Ex paruis initijs quãtus in deterius profectus.

Fides labefactata.

Bona opera.

Scripturæ sacræ contemptus.

illi sentiunt, qui noui Iudaisantes dicuntur. Quid de Sacramentorum vi, integritate, veritate, sanctitate, frequenti vsu quàm præclara, vt quidem videbantur, à primis suis initijs tradebant? Nunc, vel nuda quædam & egena elementa, vel penitus nulla esse putant. Maledictum illũ esse hominem dicebant, qui confideret in homine, quíve carnem poneret brachium suum: nunc non minima pars illorum nudum & simplicem hominem Iesum Christum, vt quidem illi impiè blasphemant, grauissimo idololatriæ delicto obnoxij, colunt & venerantur. Totum certamen, pro gloria, laude, maiestate Iesu Christi, se suscepisse prætendebant. Nos hostes & proditores cultus ac nominis eius, tertio quoq; appellabat verbo: Nunc illum quem Pater glorificauit, & in quo summam splendoris gloriæ suæ collocatam esse voluit, ita, vt qui non honorificet filium, non honorificet Patrem, infra Angelicam etiam collocarunt naturam, ac ne ex virgine quidem natum, Mahometanis in ea parte longè deteriores, confiteri volunt: sic facta sunt illis, iuxta prædicationem Petri, posteriora deteriora prioribus. Quam dissimilia & pugnan-

De Sacramẽtis quid sentiant Hæretici.

Christum Iesum hæretici blasphemant.

pugnantia vltima primis, videtis: q̃ tamē omnia eo peruentura, iam tum à principio à Catholicis viris ad vnguem planè omnià prædicebantur. Vnde igitur hæc tanta mentis cæcitas? vnde hæc amentia? Descendit Dominus, & confundit linguas & sensus eorum, vt non audiat vnusquisq; vocem proximi sui, ac ne suam quidem, quam primò constanter tuebatur, & pro qua fortissimè pugnabat. Docet sacra scriptura, singulis Ecclesijs singulos angelos ad earũ regimen & gubernationem, ac custodiam, præfectos esse: quas vbi iusta & æqua voluntate Dei peccatisq; hominum deseruerint, eas omnibus ignitis telis spiritualium potestatum patere, ac ex errore in errorē prolabi: quos hæresibus ac schismatibus fugari, ipsasq; Ecclesias relinquere, testis est grauissimus auctor Hieronymus: quod nunc istis euenisse, dubitandum non est. Verè igitur sermo illorum serpit tanquam cancer, errorq; in principio paruus, in exitu infinitis partibus crescit, nec primùm consistet, quam res ad eos redierit, quibus dictum est: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Et qui illud verè vsurpare possint: Sic nos existimet ho-

Deus confundit linguas hæreticorum.

Angeli ex Ecclesijs hæresibus fugantur.

Luc. 10.

2. Cor. 4.

mo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

Nonus fructus, Consciẽtiæ perturbatio, & mentis incõstantia.

Ex quo peßimi profectus malo, alia miserabilis & funesta nascitur calamitas, conscientiæ scilicet perturbatio, mentisq́; inconstantia. Cauteriatam, inquit Paulus, habentes conscientiam. Quod perplexitatem quandam, & fluctuationem, ac inconstantiam mentis denotat. Dum enim animus, in eo quod summum est, & in quo vitæ & fœlicitatis quasi cardo versatur, nullũ certum modum, nullum finẽ, nullum inuenit exitum, ac pro tuto portu, vbi consistere debuit, in maiores æstus, maioraq́; naufragia, se in dies deferri videt, nec vsquam tàm firmiter agit pedem, quin nouis fluctibus inde nõ exturbetur: dici nõ potest, quantum commoueri & perturbari solet, quantum indignari & planè irasci; nullum mare fluctibus, quantum hic animus cogitationibus æstuare ac in transuersum agi solet. Hinc macies: hinc pallor, inediæ, hinc vigiliæ, & nocturnæ excitationes: hinc in via, in balneo, ad mensam, in lecto disceptationes, ac perpetuus ad easdem cogitationes recursus: hinc leui ex causa, maximæ offensiones, & scandala: hinc re-

Cauteriata cõscientia. quid denotat.

repetitæ consultationes, conuentus, & synodi, hinc vitæ & lucis tædium: hinc spontaneæ sibi manuum illationes: hinc aliæ infinitæ cruces. Cauteriato enim membro, nulla pax, nulla quies. Ex qua animi ac conscientiæ ægrimonia, exoritur metus quidam & trepidatio; vt metuant, vbi non sit timor; fugiant nullo persequente. Virtutis enim viri recta conscientia, robur est. Probatum est hoc nuper aliquoties apud nos his proximis Tartaricis incursionibus; quid actum, quomodo trepidatum sit, scitis. Non factitarunt his similia illi, quibus certa & explorata fuit pietatis & religionis suæ ratio, maiores nostri: qui non nisi cum dijs, vt aiunt, & sacris, bona conscientia, pro fortissimo clypeo tecti, in aciem & certamina, descendere solebant. Quanquam autem hi conscientiæ tumultus in omni illos perturbent vita, maximè tamen in morte excitantur contrarijs argumentis, in vtramque partem colluctantibus, assensu autem dubio, & fluctuante, Diabolo, aut tunc omnia in immensum augente: ita, vt vix centesimum ex istis æquo animo mori videas. Quam eorum miserabilem conditionem. Vincentius Lirinen.

Nō est pax impijs, dicit Dominus.

Esa. 48.

Metus & trepidatio.

Psal. 13.

Pro 28.

Anno Domini 1575. Mense Octobri Tartarorum excursio in Podoliam, non tantū Polonis, verumetiam vicinis formidabilis.

Polonorū priscorum pietas & fortitudo.

Hæretici in desperatione moriuntur.

Vincen. Lirinē. lib. de hæreſ. c. 25.

nen. ante mille annos diſertè in hunc modum deplorat: Et perire metuunt, & redire erubeſcunt, ſaucij, ſemineces, ſemiuiui: quippe qui tantam veneni hauſerint quãtitatem, quæ nec occidat, nec digeratur, nec mori cogat, nec viuere ſinat. Heu miſeranda conditio, quantis illi curarum æſtibus, quantis turbinibus exagitantur. Nunc etenim quà ventus impulerit, incitato errore rapiuntur: nunc in ſemetipſos reuerſi, tanquam contrarij fluctus reliduntur, nũc temeraria præſumptione, ea, quæ incerta videntur, approbant: nunc irrationali metu, etiã quæ certa ſunt expaueſcũt: incerti quà eant, quà redeãt, quid appetãt, quid fugiant, quid teneant, quid dimittant. Quæ quidem dubij & malè penduli cordis afflictio, diuinæ erga ſe miſerationis eſt medicina, ſi ſapiant. Idcircò etenim extra tutiſsimum Catholicæ fidei portum, diuerſis cogitationum quatiuntur, verberãtur, ac penè necantur procellis; vt excuſſa in altum elatæ mentis vela deponant, quæ malè nouitatũ ventis expanderant, ſeſeq́; intra fidiſsimam ſtationẽ placidæ, ac bonæ matris reducant & teneant, atq; amaros illos turbulẽtosq́; errorum fluctus primitus reuomãt,

Hæretici cur diuerſis cogitationũ procellis quatiuntur.

vt

vt poßint deinceps viuæ & salientis aquæ fluenta potare. Dediscant benè quod didicerunt non benè, & ex toto Ecclesiæ dogmate, quod intellectu capi potest, capiāt, quod non potest, credant. Hæc ille.

Sequitur decimus ille lethalis, lethalior fructus; religionis vniuersæ cultusq́, diuini labes vltimaq́; ruina. Quem fructum D. Petrus illis verbis explicat: Venient, inquit, in nouißimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicētes: Vbi est promißio, aut aduentus eius? ex quo enim Patres dormierunt, omnia sic perseuerāt ab initio creaturæ. Quod quidē sine multis testibus vel res ipsa clarè demonstrat. Nam cùm vniuersa fides ac religio Christiana, demōstratione non constet, sensui item subiecta nō sit, sed sola fide, cōsensu authoritateq́; nitatur; his sublatis, aut saltem labefactatis, omnē religionem auferri oportebit. Hac potißimū ratione, versatur quis inter Catholicos, audit argumenta, audit scripturas: confert se idem ad sacramentarios, eadem omnia inuenit: item ad Anabaptistas, non inferiora: ad Trinitarios, Arianosq́; eodē modo. Quæ omnia, ex ijsdem sacræ scripturæ

Decimus fructus, religionis vniuersę cultusq; diuini labes & ruina.

2. Pet. 2.

ipsiusq; rationis fontibus hausta, cùm animus infirmus & cauteriatus digerere non poßit, magna vndequaque & rerum & personarum pondera videns, simul omnia cum summo acerbitatis dolore euomit, vniuersamq; abnegat fidem, ipsoque infideli deterior efficitur. Ex quo hominum genere, non vnum & alterum, sed plenos vbique videmus versari greges: qui illud palàm confiteri non erubescunt, se quid in religione sequi debeant, planè ignorare: omnia illa, quæ primo verißima esse putarunt, falsa & conficta esse religionis & pietatis nihil præter speciosum nomen & titulum exstare. Et hæc quidem plurimi propalàm: Alij porrò, qui paulò cautiores pudentioresq; sibi videntur, cum id publicè affirmare non audeant, in corde tamen suo illud cum impijs sæpius occinunt: Non est DEVS, quorum numerus etsi soli DEO cognitus sit, esse tamen quamplurimos, vita hæc & mores hominum perditi satis testantur: Euenerat hoc idem Philosophis quondam. Dum enim Reges ac Principes rerumpub. Philosophabantur, grauiter tunc & seriò omnes explicabantur Philosophiæ partes: nihil-

O miseros homines, qui nesciũt quid credant.

Atheismus

hilq́ dicebatur, nisi quod ex naturæ ipsius principijs, ac planè visceribus, depromeretur: nihil in mediũ afferebatur, nisi quod ipsam veritatem redolebat: nihil quærebatur, aliud, quam ipsa veritas. At, posteaquam Philosophiæ ad homines egentes, vagos, ostentationiq́ deditos, translata est, qui finem eius lucrum potiùs & quæstum, inanemq́ gloriam, quàm veritatem sibi proponebant, tunc ad nugas quasdam & ineptias, incredibiliaq́ paradoxa, quibus stultæ plebeculæ, illi ambitiosi magistri admirabiles videri voluerũt, oĩa transferri cœpta sunt. Hinc illa omnia vnum esse, cœlum in perpetua quiete manere, terram autem incito cursu agitari, motum in rerum natura esse nullum: hinc niuem nigram: & quid non? Quibus nugis & altercationibus eò res deducta fuit, vt nihil certò sciri aut affirmari posse existimaretur; illiq́ sapientissimi esse iudicati sunt, qui nihil se nec magnum, nec paruum, scire profiterentur. Talis Socrates, talis Carneades fuit. Philosophi ex vrbibus & ciuitatibus eam ipsam ob causam eiecti, planéq́ tota Philosophia sublata fuisset; nisi duo illa præstantissima sapientiæ lumina.

Plato inquam & Aristoteles, rem planè collapsam serio Philosophando restituissent. Sic nimium altercando amittitur veritas.

Vndecim' fructus, Religio in dubium vocata.

Vltimus est ille, qui hæc omnia obsignat mala, tam exitiosi monstri fructus, vocata in dubium virtutum omnium maxima & sanctißima religione, leges item, moresq́; antiquos, virtutem, omneq́; honestũ, in dubium vocari, humanoquè potiùs instituto & opinione hæc quam vi & natura sua valere, sicquè omnis æqui & honesti, habenis solutis, omniquè disciplina sublata, à virtute ad vitia, non iam pedetentim & lento gradu, sed præcipiti cursu disceditur: sic omnis honesti alea iacitur. Nam vt firmæ & constantis de religione sententiæ, omnis virtus & honestas consequens est; quarum illa mater nutrix, & certißimus custos existit, quarum munera & premia secum portat, quibus item decus ac omnem ornatum addit, fidemquè & authoritatem facit. Sic vera & constanti religionis opinione labefactata, aut penitùs aliundè sublata, ac quasi in perpetuum exilium acta, comites itidem eius, virtutem, honestatem, disciplinam legum atque magi-
stra-

ſtratuum authoritatem, excludi neceſſe eſt. Quid enim illum animum potiſsimum mouebit, quem diuini numinis metus, omnia perſpicaci ſuo oculo intuentis, non mouet? aut quid apud illum ſanctum erit, apud quem ea quæ prima & ſumma naturæ ſua meritò eſſe debeat, locum habent nullum?

Hi ſunt igitur illi, quos quærebamus, hæreticorum proprij & peculiares, non ex noſtro conſenſu & iudicio, vt videtis deſumpti, ſed ab ipſis principibus Apoſtolorum nobis traditi, omnium autem temporum exemplis comprobati fructus. Sic igitur rem totam concludamus: ſi ante ſeptuaginta hos ipſos vel octoginta annos, hi tales fructus in Eccleſia Catholica exoriebantur, falſi erant Prophetæ illi, qui Chriſtianam profitebantur doctrinam. Si autem tum in ea negligentia, quam & ipſi videmus, & iſti tantopere accuſant, nihil horum orbem vexabat Chriſtianum, nunc autem iſtis ducibus eaque tam diligenti ſcripturarum venditatione, hi fructus, tanquam ex quadam Epimethei Pandora promanant, quid aliud dicemus, quam maiores quidē noſtros parū

illos diligentes & continentes homines fuiße, falsos tamen Prophetas nequaquam appellari debere: hos autem, prima quidem specie pietatem & veritatem prætulisse, intus autem lupos rapacissimos fuiße? Vultísne vobis in meridie lucernam accendam? Si iudicatum erit in meridie non lucere, hæc ita se habebunt: si autem hæc verissima sunt, quid amplius desideratis, in re præsertim tanti periculi? Hi enim fructus, vitam singulorum perturbant, funestaqúe labe inficiunt, respub. euertunt, pietatem & honestatem omnem extinguunt. Quorum tamen satores vos suspicitis, ac in delicijs habetis, in manibusqúe propemodum gestatis vestris: horum vita. fortunæqúe maximè vobis curæ sunt, totqúe confœderationibus, tot legum præsidijs, tot sacramentis, à vobis ita tecta & communita, vt hæc, vel officina ipsa, vltimæqúe conditionis homines, Regibus & Magistratibus insolenter obijcere, illisqúe suam impietatem tueri non erubescunt: parumqúe est, eius generis homines, quod non puniuntur, sed aliundè etiam accersuntur; sed publicis præmijs ac honoribus procantur; sed in ore ipso regum

Asylum hęreticorũ Polonia.

atq; principum, ea semina malorum iacere non erubescunt. Persimilisq; hæc vestra aula diuturnæ est febri, quæ nunquam ægrum deserere solet, nisi prius aliquod vitium tanquam signum & monumentum sui, in ægro corpore reliquerit. Sic nos nusquam venimus, vbi non aliquas reliquias eius pestis & contagionis inter eius loci, & vrbis homines relinquamus. Ac vereor, ne in hac ipsa ab ea labe, Dei munere, integerrima vrbe, aliqua eius pestis semina relinquamus, quæ postea similes pariant fructus. Quæ omnia, cui malo? num verbo Dei? num veritati? Nequaquam: hæc enim in æternum manent. His nulla malitia humana aut abrogare, aut derogare potest quicquam. Num Ecclesiæ Dei, & Regno Christi? non item: Hæc enim est columna & firmamentum veritatis, ædificata in firma petra, contra quam ne portæ quidem inferorum præualebunt vnquã. Cui igitur malo? Rebuspublicis primum: quarum hæc præsens est ruina, hic certissimus interitus. Regibus deinde ac Principibus ipsis, quibus hæc omnia exedenda sunt, quæcunq; isti diuini magistri intriuerint: cæteris deniq; omnibus, qui his tan-

Hæresis contagiosa.

Leopolis vrbs semper Catholica.

Ecclesiæ & religionis ruina cui ascribenda

1.Tim.3.

Matth.16.

tis laqueis errorum se capi ac irretiri passi fuerunt.

Verùm dicet quis: hæc quidem de cæteris Sacramentariorum, Arianorum, Anabaptistarum sectis verißimè dici, Augustanæ autem confeßioni nequaquam conuenire. Cæterum, placétne meum de Augustana, quod antea nunquam attuli, audire iudicium? paucis accipite. Spero enim vos id, quod ipsa res docet approbaturos. Habet Augustana pelles, vellera, colorem, longè speciosiora, & ad fallendum magis accommodata, quam reliqua hæc monstra hominum; fructus autem persimillimos, quod ex hac similitudine agnoscite. Solent Plagiarij, qui vel ex littoribus, vel ex vicinis oppidis homines furantur, cum ipsi eorum locorũ hominibus suspecti sint, habere quosdam secum, vel ex oppidanis ipsis, vel saltem persimili habitu & vestitu adornatos, hos ex nauibus ad oppida vicina dimittunt, vt familiaritate cum illius loci hominibus, atque adeò pueris ipsis inita, eos ex oppidis in solum locum ad littora, tanquam inambulandi causa educunt. Quos vbi primum illi eduxerint, isti rapiunt, ac in naues coniectos, secum

Augustanę Confessionis proprietates.

in medios fluctus asportant. Plagiarijs sunt persimiles cæteri hæretici: Augustana ipsa, ex hoc est genere hominum insidiosorum, qui similitudine victus, & habitus, homines ex tuto Ecclesiæ Catholicæ sinu in litora, pyratis obnoxia deducunt: idquê propter eam quam se cum Catholica Ecclesia habere simulant, & qua incautis & simplicibus hominibus facilè imponunt, similitudinem & cognationem. Exaudire enim licet illas voces: Eandem hanc religionem esse, ijsdem principijs & fundamentis inniti: in cultu & cerimonijs nescio quid discrepare. Quos vbi semel ex loco tuto eduxerit, hunc Sacramentarius, illum Anabaptista, istum Ebionita, aut Trinitarius quispiam rapit, cum eóq; in ipsos certissimæ perditionis scopulos fugit. Quem enim isti funesti Plagiarij ex Augustanæ sinu non rapuerunt? quem ista insidiosa Syren ex portu Ecclesiastico non eduxit? aut quis ex istis Augustanam fidem à principio nō laudauit, quis sequutus non est?

Habetis veram, vt puto Augustanæ formam & imaginem: si hoc idem res ipsa non docet, nolite credere; si autem veritatem

tem dico vobis, quare non creditis mihi? Attendite igitur vobis à falsis Prophetis, sed maturè, priusquam hoc incendium ita augeatur, vt postea, nisi vestra ruina extingui non possit. Deus misereatur vestri, & hoc tantum malum, quo tot respub. florentissimæ collapsæ sunt, à vobis ceruicibusq́; vestris auertat. Amen.

FINIS ORATIONIS secundæ.

Laus Christo Opt. Max.

STANISLAI SOCOLOVII, SERENISSIMI STEPHANI POloniæ Regis Theologi, & Canonici Cracouienſis, Oratio Eccleſiaſtica Tertia.

De cauſis ſupremi excidij Hieroſolymitani.

Videns Ieſus ciuitatem, fleuit ſuper illam, dicens: ſi cognouiſſes, & tu. Luc. xix.

Iuitatem ſuperbam humiliabit; humiliabit eam vſq; ad terram, detrahet eã vſq; ad puluerem: conculcabit eã pes, pedes pauperis, greſſus egenorum, vt non ſit amplius ciuitas, & in ſempiternum non ædificetur. Iſaiæ 26.

Eiuſ-

Eiusdem ciuitatis supremum exitium, vltimamq́ cladem, multò antè his verbis prædixit Isaias; cuius nunc tristissimum casum funestumq́ interitum, ipse deplorat sponsus & hæres: Si, *inquit*, cognouisses, & tu, & quidem in hac die, quæ ad pacem sunt tibi: nunc autem abscondita ab oculis tuis. *Nec deplorat tantùm, verùm etiam omnis istius humiliationis ac deiectionis veluti ob oculos rationem & modum proponit.* Veniẽt, *inquit*, dies, & circumdabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te vndiq;, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt: & non relinquent in te lapidem super lapidem; eò, quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ. *Vt illud similiter eiusdem Esaiæ compleatur:* Posuisti ciuitatem in tumulum, vrbem fortem in ruinam, domum alienorum; vt non sit amplius ciuitas. *Cum autem aliena pericula, nostra sint documenta: cumq́ tantæ tamq́ dilectæ vrbis clades, cæteris omnibus, ad omnem futurorum seculorum memoriam, veluti quoddam bonitatis & seueritatis Dei specimen & exemplar sit relictum, quod ipse Paulus*

Euersionis Hierosolymę causa.

Esa. 25.

Felix quẽ faciunt aliena pericula cautũ.

lus his verbis grauissimè explicat. Noli, inquit, alta sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem & seueritatem Dei, in eos quidem qui ceciderunt seueritatem, in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris. Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur. Potens est enim Deus iterum inserere illos. Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam oliuam, quantò magis ij qui secundum naturam inserentur suæ oliuæ? Et cum item omnia, vt idem scribit Paulus, quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt; insistendum hoc loco aliquantisper esse putaui, ne tantæ vrbis cladem, ad quam obstupuerunt omnes gentes & mouerunt capita sua, frontesqúe percusserunt suas, sicco quodammodo pede præterijsse videamur. Ita vt quæ eius vrbis amplitudo & dignitas, opes & robur fuerit, primum paucis explicemus. Deinde quas ob caussas extremo vulnere percussa, ex tam alto dignitatis deciderit culmine,

Rom. 11.

Incredulitate abiecti Iudæi.

Diuisio.

ad veſtram vtilitatem doceamus, vt diſcant Regna, Reſpublicæq; Chriſtianæ, non magis opibus & viribus, magnitudiniquе ſuæ, quam æterni parentis auxilijs, benignoq; fauore confidere, ſimulq; illud perſpiciant, quæ cauſæ ſalutis & incolumitatis, quæ item interitus & exitij ipſarum fieri ſoleant. Cui argumento tā graui & perneceſſario, quo aliqua ex parte pares eſſe poſſimus, opem diuini numinis imploremus omnes:

Hieroſolymę ſumma dignitas amplitudo opes, vires, &c.

HIeroſolyma vrbs, quæ eadem primis temporibus Solima atq; Salem dicta eſt, vel conditoribus & antiquitate ipſa, vel amplitudine & dignitate; vel opibus & facultatibus; viribus itē & munitionibus princeps, & caput reliquarū totiꝰ oriētis vrbiū fuit, ac quaſi ad ipſam immortalitatem erecta atq; extructa. Chananæi hanc iam, ante Aegyptiacam ſeruitutem datamq; legem, magnis opibus, præſidijsq; condiderunt. In eo loco, inquit Hieronymus, vbi & habitaſſe, & mortuus eſſe, Adam dicitur; vt ſecundi Adam, id eſt Chriſti ſanguis de cruce ſtillans, primi Adam iacentis peccata dilueret. Primus vrbis fundator Melchiſedech fuiſſe perhibe-

Hieroſolymæ conditores.

betur, Rex & Sacerdos Dei sanctissimus, primus & Regni, & Sacerdotij, venturi Messiæ adumbrator amplissimus, dum in typo Christi, panem & vinum obtulit, & mysterium Christianum in Saluatoris sanguine & corpore dedicauit, inquit idem Hieronymus. Et cui Abraham victis & profligatis quinq; Regibus, ex omni illa vberrima præda, honoris & religionis causa, decimã detulit partem. Et hanc postmodum Dauid Rex, profligatis ac eiectis inde Iebusæis, iubẽte ipso Deo, refecit ac restaurauit, muros illius altiores erexit ac dilatauit. Illucq; Arcã fœderis, Domini, tabernaculum, & cætera ad cultum diuinum pertinentia, ex Sylo vrbe Samariæ, vbi primũ sedes religionis & reipub. constituta fuit, transtulit, ac in monte Sion collocauit, in cuius vno colle arcem condidit, temploq; in altera eiusdem montis parte Moria vocato, vbi quondam Abraham, Isaacum filium suum Deo in odorem suauitatis, summa & maxima fide & pietate obtulisse dicitur, locum assignauit. Et magni quidẽ isti vrbis conditores & fundatores fuerũt, sed lõge maior ille, ipse restaurator Dauid, de quo illud: Fundamenta, *inquit*, eius

Melchisedech fundator Hierosolymæ.

 in

Psal.86. in montibus sanctis; diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Nunquid Sion dicet homo, & homo natus est in ea? & ipse fundauit

Psal.47. eam altissimus. *Et in alio loco*: Deus fundauit eam in æternum. *Hinc orta tribus propemodum totis millibus annorum, magna laude, summo splendore, maxima omnium gentium admiratione, princeps Imperij Israëlitici stetit. Sedem hic & domiciliũ nominis sancti sui, religionis, Regni itẽ, omniumq́ ꝓmissionũ suarum fixerat Deus ipse. Domum Regis ædificari, templum sacratissimũ ac famosissimum extrui, Arcamq́ fœderis ibi collocari iussit: cum quibus sacra, cæremonias, sacrificia, omnemq́ cultum suum ita coniunxerat; vt hæc nusquam alias, quàm in eo loco administrari*

Psal.121. *voluerit.* Illuc ascenderunt, *inquit Dauid*, tribus, tribus domini, testimoniũ Israel ad confitendũ nomini domini.

Deut.33. *Explicat hæc omnia magnificè aliquot in locis Scriptura: Beniamin, inquit, amantissimus Domini habitet confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. Et alibi: In templo hoc & Hierusalem, quam elegi de*

cun-

cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum. Et item: A die qua eduxi populum meum de terra Aegypti, non elegi Ciuitatem de cunctis tribubus Israel, vt ædificaretur in ea domus nomini meo neque elegi quempiam alium virum, vt esset dux in populo meo Israel sed elegi Hierusalem vt sit nomen meum in ea. Illuc ascenderunt, inquit Dauid, tribus, tribus Domini, testimonium Israel, ad confitendum nomini Domini. Ex eo templo, tanquam de summo cœlo, omnibus gentibus & nationibus, opem & præsens auxilium se laturum promiserat, quicunque modò eò supplex tempore suo necessariò confugisset, Huc igitur vniuersa Iudæa, huc Reges & Principes, huc Imperatorum quique maximi, preces votaque deferebant sua; Cyrus, inquam; Darius, Alexander Macedo, Ptolomæus, Seleucus, Pompeius; Agrippa illud inuisit & honorauit, Augustus per literas iussit vndecunque illuc mitti primitias, instituto ibi etiam quotidiano sacrificio: cæteriqúe quàmplurimi; vt illud Dauidicum planè impleretur: Deus, inquit, in domibus eius cognoscetur, cùm suscipiet eum. Quoniam ecce

4. Reg. 21.

2. Par.

Psal. 121.

Reges terræ congregati ſunt, conuenerunt in vnum. *Qui idem pleni admiratione in illas prorumpebant voces :* Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri : Deus fundauit eum in æternum. Suſcepimus Deus miſericordiam tuam, in medio templi tui. Illic item ſederunt ſedes in iudicio, ſedes ſuper domum Dauid. *Neq; mirum eſt, in tanto honore locum illum fuiſſe. Reſidebant ſiquidem in eo templo ſtupenda quædam ac planè cæleſtia dona, diuina primum ipſa præſentia quæ ad propitiatorium reſponſa omnibus venientibus ædebat. Deinde præſens virtus Spiritus ſancti, quæ Prophetas afflare ſolebat, ignis item ſacer & inextinguibilis, demum lapides qui in rationali Pontificis erant, quorum conſpectu Sacerdotes occulta quædam intelligebant, vltimo Arca, propitiatorium, duo Cherubin, res ſanctiſſimæ. Sublimis igitur fuit illius vrbis & templi gloria, magna maieſtas, ſed multò maiorem ſub Rege Meſſia futuram fuiſſe prædixerat Hieremias.* Hier. 17. 22 Ingredientur, *inquit*, per portas ciuitatis huius Reges & Principes, ſedentes ſuper

per ſolium Dauid, & aſcendentes in curribus & equis, ipſi & Principes eorum, viri Iuda & habitatores Ieruſalem: & habitabitur ciuitas hæc in ſempiternum. Et venient de ciuitatibus Iuda, & de circuitu Ieruſalem, & de terra Beniamin, & de campeſtribus, & de montoſis, & ab auſtro, portantes holocauſtum, & victimas, & ſacrificium, & thus, & inferent oblationem in domum Domini. *Quæ omnia prolixiſſimè completa fuiſſent, niſi tantis promiſſis, tantæq; Dei munificentiæ, incredibilis illius populi malicia & improbitas atq; adeo extrema mentis cœcitas obſtitiſſet. Meritò igitur eam illis laudibus, ac elogijs ornat diuinus vates.* Elegit, *inquit*, Dominus Sion, elegit eam in habitationem ſibi. Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo quoniam elegi eã. Viduam eius benedicens benedicam, pauperes eius ſaturabo panibus. Illuc producam cornu Dauid, paraui lucernam Chriſto meo. Inimicos eius induam confuſione, ſuper ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea. *Meritò pro eius ſalute & incolumitate ea con-* Pſal. 131.

cepit vota. Rogate quæ ad pacem ſunt Hieruſalem, & abundantia diligentibus eum. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. *Cumq́; Deus offenſus placari voluit per ipſum ſolũ templum, perq́; eam ciuitatem exorare iuſsit. Magna ergò dignitas, magna maieſtas eius vrbis fuit, ſed & opes & diuitiæ maximæ. Tempora, & opes Salomonis, ſic deſcribit liber 3. Regum:* Erat autem pondus auri, quod offerebatur Salomoni per annos ſingulos, ſexcentorum ſexaginta ſex talentorum auri, excepto eo, quod offerebant viri, qui ſuper vectigalia erant: & negotiatores, vniuerſiq́ue ſcuta vendentes; & omnes Reges Arabiæ, Ducesq́ue terræ. Fecit quoque Rex Salomon ducenta ſcuta de auro puriſſimo (ſexcentos auri ſiclos dedit in laminas ſcuti vnius) & trecentas peltas ex auro probato: Trecentæq́; minæ auri, vnam peltam veſtiebant. Poſuitq́ue eas Rex in domo ſaltus Libani. Fecit etiam Rex Salomon thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis; qui habebat ſex gradus; & ſummitas throni ro-

3. Reg. 10.

Opes Regis Salomonis & Hieroſolymæ.

rotũda erat in parte posteriori: & duæ manus hinc atq; inde tenentes sedile: & duo leones stabãt iuxta manus singulas, & duodecim leunculi stãtes super sex gradus hinc atq; inde. Non est factũ tale opus in vniuersis regnis. Sed & omnia vasa, de quibus potabat Rex Salomon, erant aurea: & vniuersa supellex domus saltus Libani, de auro purissimo. Non erat argentũ, nec alicuius precij putabatur, in diebus Salomonis; quia classis Regis per mare cũ classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum & argentum, & dentes elephantorũ, & simias, & pauos. Magnificatus est ergò Rex Salomon, super oẽs Reges terræ, diuitijs & sapientia: & vniuersa terra desiderabat vultũ Salomonis, vt audiret sapientiam eius, quã dederat Deus in corde eius. Et singuli deferebant ei munera, vasa argentea & aurea, vestes, & arma bellica: aromata quoq;, & equos, & mulos, per annos singulos. Congregauitq; Salomon currus & equites; & facti sunt ei mille quadringẽti currus, & duodecim millia e-

quitum: & diſpoſuit eos per ciuitates munitas, & cum Rege in Hieruſalem. Fecitq́; vt tanta eſſet abundãtia argenti in Hieruſalem, quanta & lapidum: & cedrorum præbuit multitudinem quaſi ſycomoros, quæ naſcuntur in campeſtribus. Et educebantur equi Salomoni de AEgypto, & de Coa. Negotiatores enim Regis emebant de Coa, & ſtatuto precio perducebãt. Egrediebatur autem quadriga ex Aegypto, ſexcentis ſiclis argẽti, & equus centum quinquaginta. Atq; in hunc modum cuncti Reges Hethæorum, & Syriæ, equos venundabant. *Hactenus Scriptura. Ingens hoc fuit vectigal, magnæ opes & Regis, & vrbis; quæ tamen poſt ipſo tempore in immenſum planè creuerant, nam & reliqui Reges, & ad opes, & ad ornamenta vrbis, plurimum addiderunt. Ibiq́; probatum eſt, quantùm momenti ad omnia incrementa rerum & facultatum, æterni parentis fauor ac beneuolentia adferat. Bono igitur animo ſit Rex meus, cùm filium paſtoris timẽtis Deum, ad eam opum & facultatum magnitudinem perueniſſe videt. Modò & ipſe*

Apoſtrophe ad magnum Stephanum Regem Polon.

Deum

Deum timeat, in omnibus mandatis & iustificationibus eius ſine querela incedat; iuſtitiam colat, ius ex æquò omnibus dicat; ſermonibus vulgi ſe non det; nec in præmijs humanis ſpem reponat ſuam, ſuis illecebris illum virtus ad proprium decus trahat; ſpem autem & fiduciam omnem in Deo, fonte omnium bonorum munificentiſſimo, defixam habeat. Immenſæ ergò opes fuerant illius vrbis, ſed & robur ingens, vires, & præſidia maxima. Vocat Iſaias eam ciuitatem Ariel, hoc autem eſt, Leonem Dei, propter vires & robur ingens: Tacitus arduam ſitu, opera autem & mole firmiſſimam dixit. Vnde illud lamentum Hieremiæ: Non crediderunt Reges terræ, & vniuerſi habitatores orbis, quòd ingrederetur hoſtis & inimicus per portas Hieruſalem. *Stupebat Pompeius, inquit Hegeſippus, primo ſuo ingreſſu, acres virorum animos, muri decorem & magnitudinem. Quinquies, inquit Ioſephus, capta, nec tamen victa. Sed & exitus ipſe vltimus vrbis, id ipſum poſtea docuit. Duos enim præſtantiſſimos populi Romani Imperatores, Titum & Veſpaſianum, priuſquàm expugnaretur, defatigauit, quos ipſa*

Hieroſolymæ vires & præſidia maxima.

Iſaię 29.

Ariel dicitur Hieruſalem.

Thren. 4.

ipsa obsessa aliquãdo obsidione cinxit, quatuor deiectis muris, temploq́ succenso, triginta tamen millia Romani exercitus in vrbem ingressa, vix ad reliquias illius populi conficiendas, idq́ vario Marte, suffecerunt. Nec tam à Romanis opibus, quam sua pertinacia & improbitate superata, perijt, dũ plures interna seditio, q̃ externũ confecit bellũ: Romanis spectatoribus potiùs tãtæ vrbis ruinæ, q̃ expugnatoribus. Omnia igitur in ea ciuitate summa, omnia ad immortalitatẽ comparata, quã ipse Spiritus sanctus, qui nec assentari, nec mentiri potest, per os Hieremiæ, Dominam gentiũ, Principẽ Prouinciarum, vrbẽ perfecti decoris, & gaudiũ vniuersæ terræ, decorẽ deniq́ ipsũ per Danielẽ appellare solet. Quã sacri Euangelistæ ciuitatem sanctã vocãt. Ipse aũt excelsus præ cũctis Regibus terræ, Christus Dominus, Dauidico elogio, Ciuitatis Regis magni ornat. Cui item spõsam suã, pulcherrimã illam mulierum Ecclesiã sanctam in Cãticis, illis verbis: Pulchra es anima mea, suauis & decora sicut Hierusalẽ, cõparat. Quantò enim Iudæa cæteris prouincijs, inquit Hieronymus, tãtò hæc vrbs cũcta sublimior fuit Iudæa: quicquid in mẽbris lau-

Hierosolyma sua pertinacia & improbitate perijt.

Thren. 1.

dis fuit, totum referebatur ad caput. Hanc Plinius clarißimã totius Orientis vrbẽ appellat. Quot & quantos hæc vrbs Reges, quot Prophetas, quot Sacerdotes, quot homines Deo charos produxit. Ipsum adeò speciosum forma p̄ filijs hominũ, excelsum præ cunctis regibus terræ Christũ Dominum. Magnus igitur Domin⁹, & laudabilis nimis, *inquit David*: In ciuitate Dei nostri, in mõte sancto eius. Fũdatur exultatione vniuersę terrę mõs Sion, latera aquilonis, Ciuitas Regis magni; sicut lætantiũ omniũ habitatio est in ea. Psal. 47. *Quæ igitur causa (hoc enim secundũ caput instituti nostri fuit) extremæ labis, tam fœdæ ruinæ tãtæ & tam sublimis vrbis? Cur proiecit Dominus de cœlo inclytum Israël, & nõ est recordatus scabelli pedũ suorum, in die furoris sui? Ciuitatem illã; de qua dicebatur,* Deus in medio eius, non commouebitur. Adiuuabit eam Deus mane diluculo. Arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni. *Superfluum credo videbitur, causas euersionis & interitus eius vrbis, curiosè perquirere, cùm eã Christus ipse dominus luculẽter hoc loco explicat, quã eandẽ lõgè antè san-*

Princeps causa mortis & interitus Hierosolymę.

sancti Prophetæ fere omnes aßignarunt. Mors, inquam, Iesu Christi, veri Meßiæ causa mortis ac interitus illius vrbis fuit. Super tribus sceleribus Israel, *inquit Amos*, & super quarto non conuertam eum: pro eo, quòd vendiderunt pro argento iustum, & pauperem pro calciamentis. *Et Micheas*: Nunc vastaberis filia latronis: obsidionem posuerunt super nos: in virga percutient maxillam Iudicis Israel. *Et ante hos omnes Iacob*. Quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. *Et ipse Dominus*: Quia, *inquit*, non cognouisti diem visitationis tuæ. *Mors igitur, vt diximus, Meßiæ, mortis & interitus illius vrbis causa fuit. Verùm peccatum tantum, multa alia necesse fuit antecesßisse mala, nec erat hoc primum Iudææ delictum. Peccata enim peccatis vindicantur, idquéue leuiora grauioribus semper, vbi maturè vera pœnitentia, & intimo animi dolore, nō expiata non fuerint, donec extrema aliqua ac incurabili obsignentur calamitate. Docet hoc Diuus Paulus, dum, quæ causa fuerit cæcitatis, fœdiqúe lapsus veterum sapien-*

Amos 2.
Mich. 5.
Gen. 49.
Peccata peccatis puniuntur.
Causa cœcitatis veterū sapiētum. Rom. 1.

pientum, explicat. Quia cùm cognouiſſent Deum non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: ſed euanuerunt cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum; dicentes enim ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt. Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium: propter quod tradidit illos Deus in deſyderia cordis eorum, in immundiciam, vt contumelijs afficiant corpora ſua, in ſemetipſis. *Hæc Paulus.*

Quod nunc paſſim fieri videmus, Eccleſiam Dei, ouile Ieſu Chriſti, deſeruit quis, hæreſes ſequutus eſt, templa, araſquè Deo ſanctè dicatas, expilauit, partim euertit: vaſa ſacra, per ſacrilegium abſtulit, Sacerdotibus manus impias intulit, ſacramentis ſalutis ſuæ remedijs, abuſus eſt: Fidem prodidit: Filium Dei blaſphemauit, oſtentuiquè habuit: non fuit hoc primum eius hominis peccatum, nō prius delictum, multorum ſcelerum hic vltimus fructus, vltima obſignatio eſt. Qualem plagam ſupplex & gemens deprecatur Dauid: Ne Pſal. 50.

pro-

proijcias me, *inquit*, à facie tua, & spiritum sanctum tuũ ne auferas à me. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. *Magnum enim hoc est diuini furoris argumentum, vulnus incurabile, vltimum malum. Nec populi ergò Iudaici primum scelus fuit mors Christi, complementum & obsignatio hæc erat vniuersi cursus nefarij; vt veniret super illos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram à sanguine iusti Abel, vsq; ad sanguinem immaculati Agni Iesu Christi. Sed quæ tandem mala hoc vltimum, sine remedio, antecesserunt malum? aut quibus gradibus, ad eam peruentum est ruinam?*

Prima causa interitus Hierosolymæ variæ hereses.

Prima illa fuit malorum causa, primusqúe præcipitij gradus, Legis Diuinæ, veræqúe religionis, quæ vna, & simplex, semper in illo populo fuit, nisi si quando ad idololatriam se conferebant, in multas sectas, variasqúe hæreses distractio. Cùm enim primis temporibus gens illa, vno animorũ & voluntatum sensu ac consensu, Deum coluißet, legemqúe eius, & Prophetas, interpretaretur; vno item nomine Iudææ, populiqúe Dei, appellabatur. Post demum tẽ-

po-

poris successu, ocio, & rerum omnium abundantia, veterisq́; disciplinæ remißione deprauati; curiosiùs, minusq́; sanctè & sobriè, arcana legis tractare cœpisset: inde in varias sectas, variaq́; schismata discessum est; noua nomina, scripturæ, maioribusq́; eorum incognita, vsurpari cœpta: dũ se alij Sadducæos, à Sadoc Antigoni discipulo, qui cum defecißet ad templum mõtis Garizin, à Manaße inter Samaritas constructum, Alexandro magno regnante, hæresin intulit Sadducæorum, teste Rabbi Abraham in Cabala historica: alij appellant Scribas, id est, veros legis intrepretes: alij Pharisæos, quasi separatos, ob præcipuam deuotionem: alij Hæremobaptistas: quod singulis diebus baptisarẽtur; alij Nazaræos: alij Eßæos vel Eunuchos teste Hieronymo ob castitatis profeßionem: alij Osenos, quasi ὁσιους, id est, Sanctos, vt Philo interpretatur: alij Herodianos, qui Herodem Meßiam putabant: alij Gaulonitas, & Zelothas quasi legis æmulatores à Iuda Zelotha, qui censum reddendum esse Cæsari negabat, dici & haberi volunt: Quæ nomina & sectæ vbi primum in populum eum inuectæ sunt, tum demum & Respub. & ci-

Scribæ. Pharisæi. Hæremobaptistæ. Nazaræi. Essæi. Osseni. Herodiani Gaulonitę.

uitas pessum ire, ac ad certum exitium & calamitatem propendere cœpit. Ex quibus sectis, quidam totam legem, omniaq́; ea, quæ à Prophetis erãt prædicta, amplexi sunt; vt Pharisæi. Quidam pro arbitrio suo, alios quidem libros, laudabant: alios, prout illorum, voluntati, vtilitatiq́; applaudebant, tanquam prophanos, minusq́; germanos, reijciebant, vt Sadducæi. Quidam Deum, omnium bonorum fontem & authorem, profitebantur, ab eiusq́; munifica prouidentia, cœlum, & vniuersam naturam complectentem, omnia expectanda esse, docebant. Animas nostras, diuinas & immortales esse: quibus, pro virtutis quidem studio, cœlestis hæreditas, pro scelere autem, æternum paratum sit supplicium: Pharisæorum, & Essænorum fuit hæc sententia.

Opiniones sectariorũ Iudaicorũ.

Quidam casu & temere omnia ferri, post hanc vitam nihil hominis superesse, ijsdem finibus virtutis & pietatis præmium, quibus vitam & sensum terminari: vltra tumulum extremosq́; cineres, nihil post mortem hominis superesse: præmia bonorum, pœnas autem malorum nullas

esse

esse arbitrabantur. Sadducæorum hic insanus & exitiosus fuit error. Alij ipsis solis diuinis promissionibus contenti nihil his externum admiscebant. Alij præter hæc, Græcorum fabulas, de beatorum Insulis, ac Hesperidum felicitate, sequebantur: ut Osseni. Sic in varias sectas hæresesq́; dissecti quisq; in eam partem, in quã propendebat, sensum & mentem Legis interpretabatur: ex vnaq́; vera & simplici religione, multas vanas falsasq́; superstitiones pepererunt. Habent autem hoc malum Hæreses atque schismata, varijq́; de religione sensus fere omnes, vt quascunq; Respublicas semel inuaserint, illæ salutem & incolumitatem suam nullo modo diutiùs tueri, aut conseruare possint Proinde & eius vrbis prima & præcipua fuit hæc calamitas, prima inclinatio: & quos tempore Ieroboam, aliorumq́; qui à verò discesserunt Deo, Regum, excelsa, & luci falsorum Deorum perdere non potuerunt, hos hæreses & schismata, ad vltimam plane internecionem deduxerunt. Testatur hoc vetustissimus scriptor Hegesippus: Præter, *inquit*, sectarum, & cultus diuer-

Hæreses rerumpub. pernicies & interitus

ſitatem, quę in malum publicum eruperat, vt è diuerſo ſe perditos vellent, auaritia habendi, & rapiendi cupido, animos inuaſerat; vt nullius quē prædæ ſtudio deputaſſent, neci parcendū exiſtimarent.

Secunda cauſa ruinę Hieroſol. arrogantia & maximus faſtus.

Fuit ſecūda tantæ cladis non minor cauſa, ſumma populi illius arrogantia, maximus faſtus, cum pari pertinacia, animoq; ingrato coniuncta: Qua primùm ipſum Deum parentem benigniſsimum, eiuſque ſanctiſsimas leges ſpreuerunt, iugumq; excuſſerunt, qui tanquam pius pater circumduxit eos, & docuit, & cuſtodiuit tanquā pupillam oculi ſui; ſicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expādit alas ſuas & aſſumpſit eos, atq; portauit in humeris ſuis: conſtituitq; ſuper excelſam terram, vt comederent fructum agrorum, illi autem ſublato in cœlū ore, incraſſati, inpinguati, dilatati, illud ſuperbè iactarent: Manus noſtræ excelſæ, & non Dominus fecit omnia: labia noſtra à nobis ſunt, quis noſter Dominus eſt? *Nuſquam ius, nuſquam religio fuit: nobilior is erat, qui plura diripuerat, quaſi præmia congerens fortitudinis,*

Deut. 32.

Pſal. 11.

Nobilitas ex rapina.

nis, vt scribit Hegesippus: id quod quisq; per vim & nefas rapuerat. Deinde seruis & nuncijs eius Prophetis, signisq́, ac portentis euidentißimis, quæ illorum certißimum denunciabant, ac vix non digito demonstrabant exitium, pari animi prauitate & pertinacia nullam fidem adhibuerunt. Omne, *inquit Iosephus*, ab illis ius humanum calcabatur. Ridebatur etiam diuinitas, Prophetarum respōsis, tanquam vulgaribus fabulis illudebant, certis verò prodigijs, & futuram solitudinem denunciantibus, neq; attendebant animo, neque credebant; sed veluti attoniti, nec aut oculos habentes, aut animos, edicta Dei dissimularunt; signorum quædam pro sua libidine interpretati sunt, alia contempsere, donec patriæ excidio, suaq́; pernicie, eorum iniquitas confutata est. *Hæc ille.*

Prophetarum, signorum & prodigiorum contemptus.

Hinc eorum superbia profecta, finem inuenit nullum; Sacerdotes, Reges, Duces, aliosq́, diuinitus sibi præfectos magistratus, ipsumq́, adeò Regem Meßiam cotumeliosè tractarunt atq; repudiauerunt: pro Regeq́, Cæsarem, fatali & nefaria voce apud

Magistratuum contemptus.

Pilatum appellantes. Sed neque hunc diu pertulerunt: nam qui suos perferre non potest, tantò minus alienos perferet. Licentia enim non id quærit, vt is aut ille præsit, & regnet, sed vt nemo superior sit omninò quem metuat, quiue eius effusæ cupiditati frenos imponat: quæ dum palàm fateri erubescit, in eo magistratu, qui præsens est, aliquid desiderat, semper conqueritur, semper nouam formam, & speciem rerũ exoptat. Spreuerũt ergò primò suos spreuerunt & Romanos, deinde quibus se vltro dediderant, magistratus Simon primus seditionis dux & auctor, tributum Cæsari reddendum negauit; indignum esse clamitans, populum Dei idololatræ populi tributarium esse, iniquum gentem liberam, quæ seruiuit nunquam, sumptu simul templi & fisci exhauriri. Sicarios & Zelothas hic præcipuè concitauit qui gladio & sica eam opinionem tuebantur, & vitam repugnantibus adimebant, nec vllis supplicijs deduci de sententia poterant, adeo vt pueri illa opinione imbuti, pertinaci tormentorum patientia spectatores obstupefacerent. Sequutus est hunc vir similis audaciæ Eleasarus, militiæ dux: qui nullius externi mu-

Licentia quid sibi propositũ habeat.

Ioseph. lib. 2. cap. 7. de bello.

Tributum Romanis negatum.

Ibid. ca. 17.

munus, aut hostiam in templum Dei inferendam, illique dicandam, esse censuit. Id autem erat, inquit Iosephus, Romani belli primum seminarium, & prima origo. Reiecit siquidem hostias Cæsaris, quæ pro salute fortunaq; populi Romani offerebantur, Pontificibus aliisq; Principibus reipub. viris reclamātibus: ac nè vetustissim⁹ honorificentissimusq; & tēplo et vrbi mos, pro externis Regibus supplicandi intermitteretur, nequicquam resistentibus. Quam insignem contumeliam, dum Imperator Romanus perferre non potest, arma bellumq; sumpsit: pacem ergo, inquit Hegesippus, fastu & superbia elati violauerunt, virtute non pares.

Hostiæ Rom. populi reiectę

Quam præcipitij causam, consecuta est illa non minor alia, Principū tēpli, pariter ac Reipub. incredibilis ambitio, & dominandi libido; eiusque causa ad externos infideles, & Principes, cum patriæ ornamentorum proditione, turpique assentatione coniuncta perfugia: Quod à Sacerdotibus, qui pro eo, quòd omnis moderationis, cnotinentiæ, mansuetudinis, populis auctores esse deberent, omnis

Tertia causa, Principum templi ac reip. ambitio ac dominādi libido.

A sacerdotibus omnis mali & ruinæ principium.

omnis improbitatis, sceleris, cupiditatis, duces & principes plerunq; fiunt, initiũ & exemplum sumpsit.

Thesauri ecclesiæ infideli Regi proditi.

Primus Simon de tribu Beniamin, Seleuco Asiæ Regi, potẽtiæ suæ firmandæ causa, summiq; Sacerdotij consequendi, thesauros, depositumq; templi prodidit. Quã rem secundus Machabæorum liber sic explicat.

2. Mach. 3.

Cùm sancta ciuitas habitaretur in omni pace, leges autem adhuc optimè custodirentur, propter Oniæ Pontificis dispositionem & pietatem, & animos odio habentes mala: fiebat, vt & ipsi Reges & Principes locũ summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent; ita, vt Seleucus Asiæ Rex, de reditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. Simon autem de tribu Beniamin Præpositus templi constitutus, contendebat obsistente sibi Principe Sacerdotum, iniquum aliquid in ciuitate moliri. Sed cùm vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsææ filium, qui illo tempore erat Dux Cœlesyriæ & Phœni-

Oniæ pontificis pietas.

Reges & principes ethnici tẽplo Hierosolymitano magnos sumptus præstabãt.

Simonis ambitio & auaritia.

nicis; & nunciauit ei pecunijs innumerabilibus plenum esse ęrarium Hierosolymis; & communes copias immensas esse, quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autē possibile sub potestate Regis cadere vniuersa. &c. *Deinde Iason frater Oniæ, summum Sacerdotium maxima vi auri apud Antiochum redemit. Quod idem Machabæorum liber sic tradit:* Sed post Seleuci vitæ excessum, cum suscepisset Regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur; ambiebat Iason frater Oniæ summum Sacerdotium: adito Rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex reditibus alijs talenta octoginta. Super hoc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati eius concederetur gymnasium & ephebiam sibi constituere, & eos qui Hierosolymis erant, Antiochenos scribere. Quod cùm Rex annuisset, & obtinuisset Principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cœpit. Erat autem hoc non initium, sed incrementum quoddam, & profectus gentilis & alie-

Ibid. 4.

Iason ambiens pontificatum Antiochū regem muneribus corrupit.

Gentilismi progressus ex Simonia.

nigenæ conuersationis, propter impij & non Sacerdotis Iasonis nefarium & inauditum scelus: ita, vt Sacerdotes iam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificijs neglectis, festinarent participes fieri palestræ, & p̃bitionis eius iniustæ, & in exercitijs disci: & patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur.

Hegesip. li. 5. cap. 16.

Sacerdotiorum competitores, ex religione mercaturam faciunt.

Qua de re in eum modum Iosephus apud Hegesippum latiùs conqueritur. At verò nostri dum Sacerdotium inter se cõpetunt, & apud Parthos ambiunt conferri sibi memoratum honorem, de religione mercaturam fecerũt. Quid de Babylonijs querimur? Nostros experti sumus deteriores; illi nobis reddiderunt omne ius religionis; illi Sacerdotum creationem restituerunt, illi Sacerdotales Infulas permiserunt nostræ potestati, nos eas Barbaris spõtè tradidimus. Minor est circa nos ira Dei, quàm nostra contentio.

Ibid. li. 4. cap. 6.

Hinc eò processum est, vt ignobiles atq; indigni substituerentur Sacerdotum Principes, qui contra meritum suum adepti Sacer-

cer-

cerdotia, ad omne nefas conferentium arbitrio subijciebantur. Eamq́; ob causam æquo Deoq́; digno iudicio, Hierusalem vnà cum sacris & Sacerdotio suo, cuius impios mercatus exercuit, non multò pòst in Antiochi peruenit potestatem.

Ad sacerdotia indigni promoti, sunt ruina ecclesiæ, & reipub.

Exceperunt à Sacerdotibus parem ambitionem, paresq́; ambitionis artes, Principes Reipub. Aristobulus & Hyrcanus fratres: qui cùm inter se Regno conuenire non possent Romanos, à quibus ignorari satiùs fuit ad cognitionem & arbitrium Regni inuitarunt, rogauerunt igitur amicitiam, fidem non seruaturi. Ad Pompeiū igitur primò, cum imperio tū Asiam obtinentem, confugiunt, ab eoq́; paternum regnū, ad quem tùm nihil pertinebat, ambitiosè petunt. Recipitur Pompeius cum exercitu in vrbem, suisq́; manibus aperiunt portas, non multò pòst vrbis & templi expugnatoribus. Ad templi irruptionem ipsi fossas replebant (ait Hegesippus) impioq́ue ministerio, & turpi obsequio, seruierunt: manus eorum in cophino, mentes in sacrilegio. Horum igitur contentio, inquit Iosephus, Pompeium intulit ci-

Principes seculares de regno contendūt.

Pompeius Hierosolymam cum exercitu receptus.

uitati, & Romanis Iudæos libertate indignos ſubiecit.

Contentio de regno Iudaico.

Conſecuta fuit & alia magis exitioſa, inter Alexandrum, Ariſtobulum, & Antipatrum, Herodis filios, Regni contentio: quorum illi priores duo, ex Mariamme Regio ſanguine orta, Rege Herode nati: poſterior hic ex Doride priuata muliere, ipſo Herode priuato, genitus, illi genere, hic gratia patris, elati, communis, & ſibi, & patri, & alijs multis, Reipub. denique ipſi, cauſa fuerunt exitij. Quis Romanos in Iudęam introduxit? *inquit Ioſephus*, niſi Hircani & Ariſtobuli contentio. Quis Soſium? niſi Herodes. quis Antonium? niſi Soſius. quis Cæſarem implorauit ſibi Regem? niſi vos. quis, præter vos, Antipatrum Regno expulit, & libertatem in Antipatro? *Sic dũ vtrinq; Regnum quæritur, vtrinq; ſeruitus accerſitur, & accipitur. Fœda res eſt ambitio; quæ, vt ſuis imperet, alienis ſeruire non recuſat: omnia deinceps à Romanis quærebantur, omnia petebantur.*

Ambitio fœda res.

Quarta cauſa ruinæ, factiones ciuiles domeſticiq; tumultus.

Ex ambitione natæ ſunt deinceps factiones ciuiles, domeſticiq; tumultus; veluti quartus ad exitium progreſſus: qui, ſpecie qui-

quidem tuendæ dignitatis & libertatis suscipiebantur, re ipsa autem Regnum & dominationem quorundam astruebant. Dum enim quisq; in Repub. primus esse vult, eaqúe res opibus & adminiculis multorum opus habeat, ad conciliandum populum animosqúe multorum se confert: verùm cùm opes singulorum, ad omnium conciliandos animos, sint paucæ, species libertatis, qua nihil gratiùs hominibus videri solet, stultæ obijcitur plebi, sub eiusq; prætextu factionum defenduntur partes. Sic tùm in duas aduersas factiones, tota illa diuisa fuit ciuitas, alteram popularem, optimatum alteram. Popularis factionis duces fuerunt, Eleasarus, Simon, Ioannes, iuuenes, lingua & manu prompti iuuenes. Qui cùm sua per ambitionem & luxum profudissent, ære alieno immenso pressi, perturbationem Reipub. quæstum & lucrũ suum putauerunt: qua salua, ipsi salui esse non poterant. Publicæ igitur libertatis causam, contra Romanos quibus neq; tributa reddere, neq; sacrificia pro salute illorum admittere voluerunt: verbo suscepisse se profitebantur, (indeqúe Græco nomine Zelotæ, tanquam legis ac libertatis publicæ vin-

Popularis factio.

Repub. salua, factiosi salui esse nõ possunt

vindices & assertores appellabantur) re autē ipsa paupertatis & infamiæ suæ quærebant remedia. Optimatum Duces fuerunt, Ananus Pontifex, vir præstantissimus, Iosephusq́, qui postea omnem illius belli rationem conscripsit. Qui cùm facilè animaduerterent, seram illam tuendæ libertatis deliberationem esse, nec tùm primùm Romanis viribus ac potestati obuiandum fuisse, cùm iam intra muros ipsiusque urbis viscera versarentur; sed multò ante rebus integris, tùm cùm spontè per nimiam ambitionem accersebantur, illi malo obsisti debuisse. Suadebantque populo, vt Dei voluntati ac iustissimæ vindictæ, ipsique adeò necessitati cederent. Hæcque quasi prima fuit in aciem ciuitatis illius deductio. Duo sunt Christianis Rebuspublicis, si diu saluæ & incolumes permanere volunt, omni studio & diligentia prouidenda. Primùm Libertas; quæ tamen cum iustitia, dignitate, præsidio, ac reliquis reipublicæ ornamentis sit coniuncta, omnibus rebus humanis anteponenda: pro illiusq́, incolumitate & integritate, totis viribus & opibus dimicandum. Est enim libertas, pulcherrimum quoddam, & hu-

Optimatū ducum cōsilium salubre reiectū. Iosephus Iudæus historiam excidij Hierosol. conscripsit. Sero sapiunt Phryges.

Rebuspublicis Christianis duo sunt maximè prouidenda.

Libertas vera omnib⁹ rebus anteponenda.

ma-

manæ naturæ accommodatiſsimum bonum: ſine qua nihil cuiquam iucundum, nihil dulce eſſe poteſt: ſine qua, vita ipſa parum vitalis eſſe videtur. Deinde, nulli æquè ſuſpecti habendi, quàm illi, qui eius libertatis nimij vindices & aſſertores videri volunt. Tales enim ſub ea libertatis ſpecie, Reſpublicas ferè omnes perdiderunt. Sic Pericles Athenienſium ciuitatem: quæ cùm Solonis legibus & inſtitutis, ex optimatum populiq; adminiſtratione temperata fuiſſet, aſſentator populi factus, Senatus authoritate diminuta, totam popularem fecit: cui, quàm diu ipſe homo acer & prudens præfuit, florebat vtcunque ciuitas illa, at vbi ad alios Duces, ipſúmq; ſolum populum eius gubernatio deducta eſt, funditùs interijt. Sic Cæſar & Pompeius Romanum perdiderunt imperium, dominationem enim vtrique quæſitam fuiſſe, non id actum, Beata, libera, & honeſta ciuitas vt eſſet, ac vtrunque regnare voluiſſe docet prudentiſsimus Senator. Sic Hieroſolymam iſti eius libertatis & dignitatis nimij aſſertores, de quibus diximus, hac ratione qua audiſtis per-

Libertas ſimulata pernicies regnorum & ciuitatum.

Libertatis nimij vindices & aſſertores ſuſpecti habendi: nam Reſpub. ferè omnes perderũt.

Libertatis nimij aſſertores Iudæam perdiderunt.

perdiderunt. Multis enim dum libertas quæritur, seruitutem accersiri dicebat Agrippa. Libertatis igitur custos lex sit; quæ summis ac infimis æqua reddat & perscribat iura; æquitate constituendi, summa cũ infimis pari iure retineantur: nihil contra leges committatur, quod impunè fiat: in alienam dignitatem, fortunas, vitam denique, nemo temerè inuadat: quod quis habet, illud se existimet habere: Legum imperio, Iudiciorum seueritate, Magistratuum auctoritate libertas Romana stetit. Malè paucis tantus creditur thesaurus.

Libertatis custos lex.

Libertas Romana.

Ex qua factionum ac domesticorum tumultuum peste, illa vltima consecuta est calamitas, externus in vrbem missus miles. Dum enim homines populares Optimatibus pares esse non possunt, Idumæos, genus hominum turbulentissimum, ad omnesquè motus facilè propensum, & rerum mutationibus lætum: & quod veluti ad festorum quandam solennitatem (dicebat Iosephus) sic ad prælia properat, accersunt. Immittuntur in vrbem ad viginti millia hominum egentissimorum: quam ingressi, nulli pepercere, tum quòd natura ad cædes propenderent; tum quòd hyeme grauiter affi-

Quinta causa ruinæ.

Externus miles in vrbem immissus.

Idumæorũ militum pessimum genus.

afficiebātur, tam supplicantibus, quàm repugnantibus infensi: nullus aut fugiendi, aut salutis erat locus; ita octo millia & quingentos mortuos dies inuenit. Demùm, quæ mala consecuta non sunt? Neque enim existimandum est, monstrum vllum, vestem vllam, vllam labem rebuspublicis vniuersoq́; generi humano, nocentiorem esse, factionibus, vbi in apertum erumpunt tumultum. Quid enim tum mali, erecto quasi publico licentiæ vexillo, non consequitur? Legibus, iudicijs, iureq́; vniuerso sublato, ac quasi communi sententia in vitam & fortunas omnium impunè violandas lata. Nihil tum est cuiquam proprium; non domus, non vxor, non liberi, non vita denique ipsa. Et quæ aliquando fuerunt vitæ solatia, in causas vertuntur doloris & acerbitatis: inde illud consequitur, vt neq; agri conserantur, neque pascua curentur, neq; vineæ aut horti excolantur, non mercimonia exercentur, non nauigationes instituuntur, officinæ clauduntur, literæ & studia conticescunt, nulla publica aut priuata ædificia surgunt; sed ruunt & labuntur potiùs omnia. A perditis & egentibus hominibus bona locupletum

Factionum pernicies.

Licentia, Rerump. ruina & pernicies.

distrahuntur, carcers effringuntur, tabulæ publicæ exuruntur, domus potentium & diuitum liberè inuaduntur, horti & vineæ multo labore consitæ atq; plantatæ succiduntur, templa, porticus, & reliqua publica ornamenta ruunt, nihil tùm improbæ cupiditati fit satis, omnia vastitas & tristis occupat solitudo. Coniuges, liberi, ante ora vultusq́; parentum turpiter diuexantur, nulli ætati, nulli parcitur sexui, nihil tum ab hoste irato impetratur: intermißionem agriculturæ ac dißipationem ac disiectionem horreorum consequitur fames, famem dira pestis.

Seditio Hierosoly.

Tulit hæc omnia priusquàm perÿt, domestico tumultu vexata Hierosolyma. Nam in seditione, quasi seditio facta est, altera in alteram partem versa: homines populares qui templum occuparant, dum se mutuò perferre non possunt, in seipsos vertuntur. Occupat Eleasarus cum suis, superiorem templi partem, Ioannes inferiorem, Simon eam, quæ templo subiacebat vrbis, occupauerat regionem: ita lædebant pariter ac lædebantur, dum à superioribus inferiores oppugnantur, medÿ ab vtrisque. Sic illa pietatis & religionis sanctis-

ctissima sedes, facta fuit tumultus & seditionis area. Ab alia, Optimatum inquam factione; impetus in templum fiebat, vineæ, ac reliquæ munitiones, quæ pro templo contra Romanos vrbem obsidentes extrui debebant aduersum ipsum templum erigebantur. Ante aras ipsas Sacerdotes, senes, pueri, ac nobilissimæ fœminæ cædebantur: & vnde spes salutis referri debebat, inde certissimus reportabatur interitus. Multi, *inquit Hegesippus*, qui properantes ab vltimis finibus terræ, ad sanctissimum locum religionis causa venerant, ante ipsas hostias occubuerunt; aramque vniuersis Græcis & Barbaris admirandam, suo sanguine imbuerunt: Sacerdotes, inter eas quas mactabant victimas, immolabantur. Ciuibus mortuis aduenæ, Sacerdotibus prophani miscebantur: perque atria diuina, stagnum fecerat diuersorum cadauerũ sanguis. Sic dies in sanguine, noctes in formidine transigebantur.

Templi Hierosolymitani profanatio.

Hegesipp⁹ li.5.ca.22.

Cædes in tẽplo Hierosolymitano maxima.

Sacerdotes offerentes victimas interficiebãtur.

Sanguis in templo restagnans.

Fames fuit maxima, lacertis viridib⁹, *narrat idẽ Hegesipp⁹*, cęterisq; serpẽ-

Fames maxima & inaudita.

tum generibus, coctis exuuijs, pestem addebant: paruos liberos macie cōsumi, & aperta ora frustra extendere videbant, exhausti fame & tabe luridi, nec oculos quidem attollere poterāt: figura sola hominis remanserat, vsus interciderat: simulachra hominū cerneres, officia desiderares, mutis tantū sensibus aspiciebant templum. In Romana castra confugientibus, vbi cibus datus est, cœpit oneri esse, desuetis edendi officijs, si quid sorbuissent mollioris alimoniæ, interclusis iam faucium meatibus strangulabantur. Obriguerunt interiora viscerum, obstructi erant ductus ciborum. Aruerunt iecoris venæ, quæ cibos attrahunt; virtus defecerat, cibi appetitu manente. Ruebant super cibos & inualidos morsus, more infantium moliebantur, visis alimentis ipso gaudio deficiebant. *Hæc quidem Hegesippus. Illud demum Hieremiæ Prophetæ consecutum est:* Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos, facti sunt cibus earum in contritione filiæ populi mei. Compleuit Dominus furorem suū, effu-

Ibid. ca. 21.

Ibid. lib. 5. cap. 24.

Funestum matrum facinus.

Thren. 4.

effudit irã indignationis suę. *Sic iniusta illa Iesu Christi sitis, quam isti felle & absinthio exacerbare potiùs, q̃ extinguere voluerũt, iustissima extremæ famis pœna vindicata est: reddidit Dominus vicẽ, ait Hieremias, iuxta opera manuum illorum. Ex fame pestis orta.* In templo ipso, *persequitur rem narrando Hegesippus*, pro vnguentis benè olentibus, pro incensis benè spirantibus, pro diuersorum florum odoribus, grauis erat insepultorum cadauerum fœtor: quos pluuia dissoluerat, quos flamma combusserat, quos sol calefecerat, omnes artus cæsorum ciuium diro odore fœtebant: hinc resolutorum putredo viscerum, inde exustorum nidor sensus omnes atque ora complebant viuentium; vt ipsi non multò post grauiore morbo consumerentur, ac se superstites ingemiscerent, quo duriore pœna perirent; eoque se seruatos, vt viderent cum patria simul solui etiã leges naturæ: negari ius viuentibus, pacem ciuibus, sepulturam defunctis, humana pariter atque diuinã maculari atque permisceri: criminosam

Christi domini sitis grauissime vindicata.

Pestis horrenda.
Ibid. lib. 5.

Cadauerũ fœtor.

sam esse misericordiam, religionis loco haberi crudelitatem. Castrum in templo, bellum in limine, funus in altaribus. *Matthæus miserabilis & senex, & Sacerdos, ictum carnificis super corpora charissimorum pignorum, ipsis primò in oculis suis crudeliter cæsis, excepit: quo spectaculo, nullum funestius, nullum calamitosius, nullum magis miserum fieri potuit.* *Iacebant tùm in medio foro duorum summorum Pontificum, (refert Iosephus) Principum reipub. Anani & Iesu, paulò antè sacris indumentis toto orbe celeberrimæ religionis amicta, nuda corpora sine sepultura, canibus & feris proiecta esca. Illudq́; Dauidicum testatur esse completum:* Posuerunt morticinia seruorum tuorum, escas volatilibus cœli, carnes Sanctorum tuorum, bestijs terræ. Effuderunt sanguinem ipsorum tanquam aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. *Ruebant ambusta mollium, deuoluebantur sublimium ædificiorum culmina, sanguine, fame, peste, incendio, ruina, tota vrbs consumebatur. Tam durum & amarum est, incidere in manus Dei viuentis & sæuientis.* Tum se-

Heg. lib. 5. cap. 22.
Miserabile spectaculũ.
Ioseph. lib. 4. cap. 7. de bello.
Corpora summorũ põtificum nuda proiecta.
Psal. 78.
Aedificiorum ruina.
Heb. 10.

ſenes ac mulierculæ inteſtinis malis attonitæ, *ait Ioſephus*, pro Romanis vota faciebant, externumq́; vulnus, quò domeſticis malis liberarentur, expetebant. Subuerſum eſt cor earum, *iuxta Hieremiæ prædictum*, in ſemetipſis, quoniam amaritudine plenæ factæ ſunt. *Illudque quod prædixerat Moyſes, impletum*: Foris vaſtabat eos gladius, & intus pauor, iuuenem ſimul & virginem, lactentem cum homine ſene. *Exclamat Ioſephus*: Quid tandem paſſa es, ô miſerrima ciuitas, à Romanis? qui tua inteſtina ſcelera purgaturi, flammis introiere. Iam Dei locus non eras, neque permanere poteras, domeſticorum funerum facta ſepulchrum, præſertim tuorum, quos ipſa occideras, nõ quos ab hoſte amiſeras.

Deut. 32.

Hegſip. li. 5. cap. 2.

His igitur quaſi gradibus hoc modo à ſalute & incolumitate, ad tã dirum & crudele exitiũ, vrbs illa perducta eſt: vt neq́; illã antiquitas ſua, neq́; ingentes diuitiæ, neq́; per totum orbẽ diffuſa fama, nec magna religionis gloria, quò minus periret, quicq̃ iuuare potuerit. Nõ illã templũ, atq́; maieſtas & religio Sanctoſanctorũ, nõ p-

Hieroſolymæ crudelis ruina & interitus.

 pi-

pitiatorium, non arca testamenti, non virga Aaron, deniq; ipsi Cherubin texerunt: non nobilitas, nec præclara maiorum gesta quicquam profuerunt, nec mirum, si maiorum amiserunt merita, quorum fidē, pietatem, virtutem, iam pridem prodiderunt: sed ne pretiosus quidem sanguis ipse Iesu Christi Domini eam iuuit, qui prolixè stillans, ciuitatem illam irrigauerat: non sepulchrum ipsum, quod quoties ingredimur, inquit Hieronymus, toties iacere in syndone cernimus ipsum Saluatorem. Repulit enim Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ, obliuioni tradidit in Sion festiuitatē & sabbatum. Facta est igitur ciuitas in tumulum, vrbs fortis in ruinam & desolationem. Neq; verò, vt diximus, tam à vi externa, quam ab interno furore superata periit. Fatebatur hoc ipse Imperator, indignitate ab ipsis succensi templi sacratissimi permotus: Cur, *inquit*, templum, & externi & gentilis sanguinis effusione, polluistis? Testor ego patrios Deos, & si quis vnquam hanc vrbem aspexit, nūc enim neminem credo: iterumq́; testor exercitum meum, & vos ipsos, quòd nō ego

Titus Imp. Rom. inuitis Iudæis templum seruare voluit, sed magis inuito Deo.

ego hæc vos violare compellam: seruabo autem vobis templum, etiam nolentibus. *Compellat demùm Ioannem, seditionis authorem pertinacißimum*: Fide mea salua, hæc omnia tibi futura spondeo; veniam tibi salutis pollice- Ibid. 31.
or: non pro mercede sceleris, sed pro redemptione vrbis; vt à te redimam periturorum culminum statum. Desinas, moneo, latrocinijs tuis conturbare propositum pietatis Romanæ. Quid sibi volunt, Ioannes, impressi illi ante fores templi apices elementorum? Nonnè significant, neminem nisi sacratum debere templo appropinquare? Quid illa septa pro tēplo? Ibid. 34.
Nónne vt conspectus arceant vniuersorum liberos, solisq; mysticis pateat secretorum cognitio: atque his sit liber aspectus, quibus est legitimus ingressus? Prospectus excluditis peregrinorum, & accessus cogitis. Scribitis, vt nullus ingrediatur aduena, nullus peregrinus introeat; & peregrinū sanguinem intra templum funditis, aduenarumque simul & ciuium cruore vestra altaria cumulatis. Testifi-

cor ego, non impreſſionis noſtræ eſſe, ſed veſtræ præuaricationis, ꝙ violatis quæ veſtra ſunt. Ego alienus non exigo, immò obeſtor, ſi velitis diſcedere, incolume templum futurum: neminem Romanorum hoſtiles irrogaturum manus, nihil de veſtris temerandum eſſe ſacrificijs. Seruabo templum vobis & proſelytis: cultus enim Sacrorum diuerſus, ſed operis communis vſus. Quod cultus fuit, à vobis receſſit; quod operis eſt, victoribus remanſit. Seruiuimus vobis, vt veſtris legibus viueretis: dedimus poteſtatem veſtris inſeruire cultibus: ſacra veſtra ſcire noluimus, ſed honorauimus. Poſtea rebellandum putaſtis. Pompeius templum cœpit, ſed non diruit: vrbem occupauit, ſed integra omnia reſeruauit donaria. Pro quibus, ô grati ſocij, hanc vicem nobis rependiſtis, vt tertio rebellaretis. Veni ad bellum ſpecie terrentis, affectu rogantis. Quoties à mœnibus veſtris vocaui exercitum? Quoties poſtea penetralibus templi retraxi? quoties reſtrinxi incendia? quoties monui?

Romanorum erga Iudæos pietas & commiſeratio.

Iudæi ter Romanis rebellarũt.

nui? sed nunquam audistis. *Sic demum vltimò, quisquis ipse esset, Israëliticum DEVM obtestatus est; vbi funestum matris facinus, quæ tam fœdè & miserabiliter filium suum, vltima fame pressa, intra viscera sua receperat, cognouit*: Mundus ego ab hoc contagio; tibi me absoluo quæcunque in cœlo potestas es: scis, scis profectò, quia intimo affectu pacem frequenter obtuli; & quod non pudet dicere, victor rogaui, quia parcere etiam ipsis tantorum flagitiorum prodigiorumque autoribus volui, parcere populo, vrbem seruare: sed quid facerem repugnantibus? sed quid facerem aduersus suos furentibus? positis plerunque armis, quia illi à suorum cædibus non desinebant: in bellum reuerti, vt liberarem obsessos, non perderem: ipsi nos de muris hortati sæpè sunt dimicare, ne grauiùs à suis perirent. Quales sunt ciues, quibus hostis remedio est? *Atque hæc quidem vltima templi & vrbis euersio, & postrema Iudæorum captiuitas fuit, qua extorres patria, per orbem terrarum dispersi cer-*

Titi Imp. obtestatio.

Hegesip. li. 5. cap. 41.

Iudæorum captiuitas postrema & per totũ orbem dispersio.

nun-

cernuntur: mundoq́; quotidie testimonio sunt, non ob aliud eos, quàm ob illatas Christo impias manus, fuisse punitos: Nam sæpè alias cùm propter peccata captiuitatibus traderentur, nunquam tamen vltra septuaginta annos seruitutis pœnam pependerunt. Numerus ad vndecies centena millia cæsa refertur: capta verò centum millia ac venundata. Tum enim fortè in diem Paschæ omnis ex agris alijsq́; Iudeæ oppidis multitudo conuenerat: nimirum ita Deo iusto & æquo iudicio suo decernente, vt eo tempore quo Dominum crucifixerat, gens impia internecioni daretur. Cuius totius ruinæ ille est apud Hieremiam epilogus: Gladio sternam eos in conspectu suorum hostium, & vrbem internecioni & ruinæ perpetuæ dabo. Carnes filiorum filiarumq́ue suarum comedent, adeoq; conteram hanc vrbem instar vasis testacei, vt amplius reintegrari non possit.

Cæsorum & captiuorum numerus.

In die Paschæ Hierosolyma obsidione cincta.

His igitur ex causis tanta perijt ciuitas, vrbs sancta, Gens electa, Regale sacerdotium, ciuitas referta populis, clara Regibus, amica Deo. gratiæ sedes: vrbs, quæ solebat sine armis vincere, populus, cui sol stetit,

Hierosolymę subuersio.
Ibid. 22.

tit, mare & Iordanus cessit. Deum enim, qui eam conciderat, dereliquit, & oblita est Domini creatoris sui: percussit Iudicem Israel in maxillam, nec recordata est nouissimorum suorum. Ideò abscondit faciem suam ab ea, & consyderauit nouissima illius. Ideò factus est Dominus veluti inimicus, præcipitauit Israel, præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit munitiones, percussitq; eam vulnere, à quo non poterat curari. Quod enim remedium, quæ ratio salutis, vbi author vitæ & incolumitatis non reconciliatur?

Thren. 2.

Omnibus autem Regnis ac Rebuspub. specimen & exemplum datum; quid sequi, quid fugere debeant, si diu felices & incolumes esse velint. Tibiqúe inprimis Patria mea, hodierno die speculum propositum est, in quo diligentiùs vultum faciemqúe intuearis tuam: num similibus aut hæresum, aut arrogantiæ, & ambitionis, aut factionum, inquinata sis maculis: num peregrina omnia, quàm tua malis: à quibus malis si libera es, beatam te & felicem, sin autem à planta pedis, vsque ad verticem capitis, sanitas in te non est; exterge maculas, ablue sordes tuas, priusquàm sen-

Regna & Republ. alienis periculis sint cautæ.

sententiam Iudicis audias. Venient in te dies, quando proijcient te inimici tui in terram, & filios tuos, & non relinquetur in te lapis super lapidem; eò, quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ. Neque enim melior conditio esse potest syluestris oleastri, quàm germanæ oliuæ fuit. Nec seriùs adoptatæ filiæ, quàm illius cui di-
Psal. 131. *ctum est*: Hæc requies mea in seculum sæculi; hic habitabo quoniam elegi eam. Cuius confortauerat Do-
Psal. 147. minus seras portarum benedixerit filijs eius in ea. *Verùm dices fortaßè, Iesum Christum precio calciamento non vendidi: at causam sanctißimæ religionis eius, aras item & templa: at ius & æquum, vel precio, vel gratia sæpius prodidisti. In horto capti manus non ligaui: at brachium omnipotentiæ eius multoties ligasti, cùm omnipotentem Diuinitatem eius, non plus posse, quàm angustus sensus, aut mens tua capit: stulte & impudenter decernis, nec plus illi fidei habes, nisi quantum vis, menteq́; tua hebeti capis. Faciem eius non conspui, maxillam non percußi, tergum flagris non afflixi: at v-*

Christiani grauius peccãt in Christũ quam Iudæi.

ni-

nicam sponsam eius Ecclesiam, tot calumnijs, tot maledictis sæpius dilacerasti: at matrem eius virginem sanctam, impudica dicacitate toties proscidisti: at faciem æternæ Diuinitatis eius, quod longè maius est, tot nefandis blasphemijs fœdasti. Coronam spineam capiti eius non imposui: at æternitatis & omnipotentiæ coronam ex capite eius nefariè detraxisti. In crucem Saluatorem meum non sustuli: at ex solio dexteræ Patris, impiè sceleratè detrahere conata es. Regem meum non occidi: vt hominem non occidisti, vt autem verum Deum, quantum potest Arriana perfidia, quæ in te sedem posuit suam, extinguere moliris, dum eum ante secula natum, & viuentem, non agnoscis. Vtinam igitur & tu cognoscas diem visitationis tuæ, priusquàm hæc omnia mala veniant in te, quæ tu ipsa manibus tuis attrahere, illisq́ viam latißimam sternere non desinis. Ego quidem pro meo officio. non tàm libenter, quàm necessariò, quod debui tibi hodierno die dixi: tu autem vide, quid tibi in posterum faciendum sit, antequã præueniat te dies Domini

ma-

magnus, & terribilis valdè, dies tenebrarum, & caliginis, dies nubis, & turbinis, & quis ſustinebit eum? Hieruſalem, Hieruſalem, conuertere ad Dominum Deum tuum.

AMEN.

FINIS ORATIONIS *tertiæ.*

REVEREN-DISSIMO DOMINO, D. IOANNI ANDREAE Caligario, Episcopo Brittonoriensi, ad Serenissimum Stephanum Polonorum Regem, &c. Nuncio Apostolico,

STANISLAVS SOCOLOuius Pacem & Gaudium.

PRoficiscenti mihi VVarsouia, ac in hoc ocium, quod mihi benignissim⁹ Deus per munificũ Regem benignè ac liberaliter comparauit, post tot belli, Aulæ, longissimarum peregrinationum iactationes, me referenti tuamque dexteram exosculari volẽti, multa tu mecum de multis, vt soles, humanissimè locutus es: vltimum illud, quæ tua est summa pietas, ac decoris;

domus Domini incredibilis zelus, me monuisti, ne hoc meum qualecunq; talentum, more serui nequam, sub terra absconderem, sed potiùs illo, qualecunque esset, rem domino, ac patrifamilias meo quærerem. Recepi me tum omnia, quantum possem, facturum, quæ sanctissimè monebas: ac dum alij aurum, argentum, pretiosum lapidem, æs, hyacinthum, purpuram, coccumque bis tinctum, & bissum, cedros item, & id genus aliud preciosæ materiæ, ad decus & ornamentum tabernaculi Domini, vestimentique Sacerdotalis, promptè & munificè conferunt, dixi me quoque, vel pilos caprarum, atque pelles allaturum. Cuius meæ obedientiæ, ac propemodum datæ fidei principium ab illo ipso sermone, quem in augustissima illa primæ inaugurationis tuæ Panegyri, præsente Rege, Senatu, ac vniuersis Comitijs, de ritu, mysterijs, vetustate, vsu Consecrationis Episcopi, tota denique dignitate, auctoritate, ac functione Pontificali habui, dare volui. Quem tum

tum quidem, pro ratione temporis, breuiter & quasi in compendio explicaui: nunc autem multis quasi floribus quibusdam, antiquissimorum & Sanctissimorum Patrum sententijs aspersum, ac veluti conditum, ad eius primum parentem & auctorem (nam ego nutricis tantùm & alumni partes sustineo) signum & testimonium cùm meæ incredibilis erga te obseruantię, tùm rectè & honestè dispensati ocij mitto. Tu si dignum iudicabis, alijs legendum trades: qui labor noster si non re & maturitate, nouitate certè argumenti se commendare poterit. Et contulerunt quidem ad hoc opusculum exornandum alij verba, alij sententias, argumenta alij: tu vita illa tua præstanti ac verè Pontificia, exemplum & formam eius ipsius Pontificis, quem hoc loco Sancti Patres suis pulcherrimis depingunt coloribus, nobis repræsenta. Cuius quidem rei non initia & inchoationes quasdam obscuras, sed perfecta; & consummata quædam specimina nobis edidisti. Quis enim

te,aut vitæ honeſtate & ſanctitate innocentior; aut deuotione, ac cultu diuino ardentior? quis in omnibus periculis ac diſcriminibus, pro Religione Chriſtiana ſubeundis audentior? quis in laboribus ſuſtinendis, in iſta tua affecta valetudine firmior? quis in deprehendendis technis, & inſidijs inimicorum Dei ſagacior ac circumſpectior? quis in omni retinenda veteri diſciplina vigilantior? quis in cõmonendis Principibus prudentior, ſimul ac liberior? quis in exornandis, ac cõmẽdandis bonis, & Eccleſia Dei dignis viris, magis prolixus, magis munificus? quis in admittendis & audiendis omnibus, magis humanus & affabilis? atqui hoc eſt noſtrarum, vel tuarum potiùs Nuptiarum argumẽtum, hæc ſententia: quo quidem nomine te omnes amamus, omnes ſuſpicimus, omnes tanquam hominem quẽdam diuinum cœlitùs in hanc Prouinciam demiſſum admiramur. Certet igitur exemplum cum regula, facta cum dictis, Epiſcopus cum forma & ſpecie Epiſcopi. quod cum abundè ſine

ſine omni monitore tua ſponte facias, quid aliud reſtat; niſi vt quàm diutiſſimè felix & incolumis, honori diuino, Eccleſiæ vtilitati, noſtrum omnium inſtructioni viuas? SOCOLOVII autem tui, cùm apud te ipſum, tùm apud vtrunq;, Regem cœleſtem inquam, & hunc noſtrum in terra ſanctè & piè verſantem STEPHANVM, alioſq́; viros bonos, nunquam obliuiſcaris. Vtinam nobis diutiùs noſtro ocio perfrui liceat. Vale Antiſtes optime & vigilantiſſime. Cracouiæ 16. Aprilis, Anno Domini M. D. LXXX.

STANISLAI SOCOLOVII, SERENISSIMI STEPHANI POloniæ Regis Theologi, & Canonici Cracouiensis, Oratio Ecclesiastica Quarta.

Epithalamion dicta, siue De Consecratione Episcopi.

Hoseæ ij.

Sponſabo te mihi in ſempiternum: & ſponſabo te mihi in iuſtitia, & iudicio, & in miſericordia, & in miſerationibus: & ſponſabo te mihi in fide, & ſcies quia ego Dominus.

INaugurationi atq; conſecrationi Diuini Hierarchæ interſumus, magniqúe ar-

arcani Sacramenta oculis nostris subijci cernimus. Video autem vos loqui, quamuis taceatis, illudq; à me expectare, dum, quid tandem sibi velint hæc mysteria, quid hæ ipsæ tam prolixæ & multiplices Ceremoniæ, vobis explico. qua in re non ita quidem libenter & studiosè, quàm necessariò vobis morem gerendum esse duxi. Non libenter quidem: quod id à maioribus nostris Sanctissimis viris in eo mysteriorum genere palàm & publicè factitatum non sit. Quod prohibitum etiam à multis, ne fiat: quòd hæc diuina Sacramenta arcano silentio sanctiùs & augustiùs coluntur; quòd denique res tanti momenti breuiter explicari non possit, volumineqúe potius integro, quàm vno breui Sermone, opus habeat. Necessariò tamen, ne silentium nostrum ansam alicui maledicendi porrigat, ne quod lucem fugit, tenebræ esse existimentur, ne ea quæ sacra sunt, dum non intelliguntur, prophana esse iudicentur: præsertim in ea eorum hominum maleuolorum copia, qui omnia ea, quæ ignorant, blasphemant; quæ autem naturaliter, vt bruta animalia, norunt, in his corrumpuntur.

Nuptiæ spirituales.

Nuptiæ igitur istæ sunt Sponsi & Sponsæ, Episcopi & Ecclesiæ, humanisq́ diuinæ sanctè & piè à sacris Antistitibus demonstrantur, his quæ sub sensum cadunt, ea quæ ab omni sensu, & oculorum intuitu sunt remota; materialibus ea quæ materia carent; externis illa quæ intus geruntur. Corporeis enim imaginibus, *ait sacer Dionysius*, quàm diu corporeis compagibus inclusi sumus, nec omninò possumus mentem à consuetudine corporis auocare, sumus identidem ad memoriam cœlestium rerũ reuocandi. *Neq; verò vulgares quædam aut prophanæ hæ sunt nuptiæ, sed illæ, ex quibus omnis Hierarchici ordinis ratio, per quam vera Iesu Christi singulari ac suo quodam modo dignoscitur Sponsa, pendet: vnde omnis regiminis & gubernationis Ecclesiasticæ oritur propago: per quam illa ipsa continua & perpetua Spiritualis & Apostolicæ generationis deducitur successio, amplissimum & singulare Catholicæ veritatis argumentum, illiusq́ seminis de quo Isaias dixit:* Spiritus meus qui in te est, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore

Dionys. Areopag. de Eccle. Hierar. cap. 1.

Isa. 59.

re ſeminis tui, à modò vſq; in ſempiternum. *Ex quibus item nuptijs omnia Sacramenta oriuntur: vimq́; & initia ſua ſumunt, & ſine quibus nihil ſanctum, nihil ritè Deo dicatum eſſe poteſt. Hæc enim conſecratio omnium conſecrationum fons eſt & initium; hoc miniſterium, omnium miniſteriorum principium & fundamentum.* Diuinus enim Pontificum ordo, *vt ait ſanctus Dionyſius*, primus eſt eorum ordinum, qui Dei participes ſunt & idem vltimus. Primus quidem, quòd ex illo promanant reliqui omnes, & ſua accipiunt omnia: Vltimus autem, quòd in eo deſinit & perficitur omnis Eccleſiaſticæ & Hierarchicæ rei ornatus. Vt enim vniuerſa Hierarchia in Ieſum Chriſtum deſinit, cuius ille caput eſt, ſic vnaquæquæ in ſuum Pontificem: Pontificalis enim ordinis virtus per omnes tranſit, ac funditur rerum Sacrarum partes; & cũ omnibus ordinibus ſacris, propriæ Hierarchiæ myſteria operatur. Nam etſi Sacerdotes & Presbyteri aliqua per ſe conficiunt, non tamen ſine his quæ Epiſcopi propria opera & cõ-

Epiſcopi conſecrationum omnium fons & initium.

Dionyſ. de Cœleſti Hier. cap. 5.

secratione fiunt. *Quarum nuptiarum, quæ vis, quæ natura ſit, quò meliùs explicari poſſit, ſingulas earũ partes ordine ſuo & modo, explicandas duxi. Inter quos ſcilicet contrahantur: quem ſponſorem habeant: quos auſpices & exoratores: quæ earum circunſtantiæ: quis modus, & ratio. Magnum & ſublime, vt videtis, argumentum, ſed & iucundum ac pernece ſſarium ſimul; magno igitur ſtudio veſtro, magna deuotione, opus habet: ſed & ardentibus precibus, vt hic Spiritus Dei, qui eorum arcanorum inuentor & perfector fuit, idem ipſe interpres & enarrator eſſe velit.*

Quæ igitur hæ ſunt nuptiæ, qui illi, inter quos hoc tantum contrahitur matrimonium? quod tam præclarum & magnificum ſibi mutuo ſpondentium par? Sponſus eſt Epiſcopus, Sponſa Eccleſia. Et quidem de Eccleſia plurima alio loco, & tempore dicta ſunt. De Epiſcopo, eiuſq. munere, cuius eſt ſumma & prima in Eccleſia Dei dignitas & auctoritas, non committam vt ipſe aliquid ex meo ſenſu apud vos proferam, ſed quid ipſe Chriſtus Dominus, quid Paulus, quid vetuſtiſſimi & Apo-

Sponſus episcopus, ſponſa eccleſia.

po-

postolici viri sentiant, quem virum, cuiusque honoris & dignitatis eum esse putent, paucis perstringam. Episcopum igitur, summus ipse Pontifex CHRISTVS Dominus, eum esse dicit, qui sit ille bonus pastor ouium; qui intret per ostium, quod ostium CHRISTVS est, & non aliunde. Cui ostiarius Spiritus sanctus aperiat: qui cognoscat oues suas, & cognoscant eum oues eius: nominatim vocet eas, & vocem eius audiant: dux earum sit, praeat illis, & oues eum sequantur, & cuius vocem ex frequenti doctrina, & verbi praedicatione cognoscunt: qui non modò mercedem fluxam & caducam non respiciat, non modò laboribus non defatigetur vllis, non modò opibus & facultatibus suis non parcat, honoremq́ suum non querat, lupis non cedat, ouesqúe non deserat, infamiam, paupertatem, exilium, carcerem non modo, non metuat, sed vitam etiam ipsam, atque animam (si ita opus sit) libenter & promptè pro ouibus suis ponat atque profundat: qui sit sal illud terrae, condiendo, & ab omni labe conseruando, populo

Episcopi descriptio.

Ioan. 10.

Matt. 5.

Ioan. 8. populo Christiano comparatum: qui sit lux
Matt. 5. mundi: lucerna super candelabrum posita, quæ immunda purget, sterilia fœcundet, errantia illustret, mœsta exhilaret, latentia prodat, ac in lucem proferat: vt sit lucerna, non adustus ticio: vt luceat in domo Dei, non fumet; qui sit vrbs & ciuitas illa inexpugnabilis in monte posita, vndequaque illustris, & quæ obscurari nullo modo
Matt. 6. posit: oculus vniuersi, quo sano & simplici, totum corpus sit lucidum; quo deprauato
Matt. 16. & lippiente, totum sit tenebræ: qui claues regni cœlestis habeat; vt cui aperiat, apertum sit; cui claudat, sit obseratum: qui ea potestate ligandi & soluendi sit præditus, vt quodcunq; ligauerit super terram, sit ligatum in cœlis, & quodcunq; soluerit in
Ioan. 20. terris, sit solutum & in cœlis: quorum detinuerit peccata, detenta sint; quorum dimi-
Luc. 10. serit, dimissa sint: quem qui audit Christũ audiat: quem qui spernit, Christum, & qui misit eum, Deum patrem spernat, &
Matt. 24. conculcet: quem qui accipit, Christum accipiat, & cum eo patrem eius: Qui sit fidelis ille seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illi cibum tempore opportuno: operarius item
mes-

messis eius, vt fructum adferat, & fructus Luc. 10.
eius maneat: qui de mundo non sit, sicut & Ioan. 15.
Christus de mundo non est: & claritatem Ioan. 17.
habeat, quam dedit ei princeps Pontificum
Christus Iesus: quem eundem testem, Et
eritis mihi testes, in Hierusalem, & in Act. 1.
omni Iudæa, & Samaria, vsq; ad vlti-
mũ terræ. *amicum*, Iam nõ dicam vos Ioan. 15.
seruos, quia seruus nescit quid faciat
dominus eius, sed amicos. *fratrem de-* Matt. 28.
niq; suum, Nunciate fratribus meis, vt
eant in Galilæam *appellare solet.*

Hunc eundem Paulus hominem dicit Heb. 5.
esse, ex hominibus quidem assumptum, pro Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus cõstituitur
hominibus tamen constitutum in his quæ
sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrifi-
cia pro peccatis: qui condolere possit his, qui
ignorant & errant; vt qui & ipse circum-
datus est infirmitate, & propterea debeat
exorare atq; offerre, quemadmodum pro
populo, ita etiam pro semetipso pro pecca-
tis. Et qui non sumat sibi eum honorem, 1. Par. 23.
sed vocetur tanquam Aaron. Nam &
Christus non semetipsum clarificauit vt
Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum,
Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et a- Psal. 2.
lio loco: Tu es Sacerdos in æternum, secun- Psal. 109.

1.Cor.3. *dum ordinem Melchisedech. Qui sit mi-*
1.Cor.4 *nister & adiutor Dei, ac dispensator mi-*
Rom.1. *nisteriorum eius: sapientibus & insipien-*
2.Cor.5. *tibus debitor: ut fructum de profectu ouiũ*
cõsequatur: cui datum est ministerium re-
2.Cor.2. *conciliationis & posuit Deus verbum re-*
conciliationis in ore eius: qui legatione fun-
1.Tim.3. *gatur pro Christo, tanquam Deo exhor-*
Tit.1. *tante per os eius: qui Christi bonus odor sit*
Episcopus qualis esse debeat. *Deo, in his qui salui fiunt, & in ijs qui*
pereunt: quem eundem vult esse idem Pau-
lus virum sine crimine, sobrium, ornatum,
prudentem, hospitalem, doctorem, castum,
sanctum, cõtinentem, amplectentem eum,
1.Tim.4. *qui secundum doctrinam est, fidelem ser-*
monem, ut potens sit exhortari in doctri-
na sana & eos, qui contradicunt, arguere:
Heb.13. *qui exemplo sit fidelibus, in verbo, in con-*
uersatione, in charitate, in fide, in castita-
te. Cui subesse oporteat, tanq̃ ipsi Domino.

Episcopi officium & dignitas *De cuius officio & dignitate, primus*
CLEMENS Petri successor illud do-
Const. Apost. lib.2. cap.30. *cet, eum esse,* omnis sacræ scientiæ cu-
stodem mediatorem DEI & homi-
num, in eo quod ad eum facit mini-
sterio; doctorem pietatis, secundum
Deum parentem nostrum, qui per a-
quam

quam & Spiritum regeneret nos in ius adoptionis filiorum Dei: Principem & Ducem populi Dei, Regem atque Dinastam θεὸν ἐπίγειον, hoc est, post Deum, terrestrem Deum, cui à nobis primus debeatur honos, de eo enim, & illi similibus, scriptum esse docet: Ego dixi, Dij estis, & filij altissimi omnes vos, Et illud: Dijs non maledices. Qui primum in omnibus locum teneat, diuini honoris, quantum homini fas est, particeps; vniuersi cleri caput, totius autem populi, in his quæ sunt ad Deum, princeps. *Pauli autem eorum arcanorum, quæ homini non est fas proloqui, vnicus & germanissimus interpres Dionysius Areopagita, quem post Apostolos Theologorum principem docti appellare solent. Episcopum dicit esse,* virũ diuinum, diuino numine afflatũ, qui omni sacra disciplina sit præditus, perficiens, ea quę perficiuntur, omnemq; Sacerdotalem doctrinam cõplexus: tradẽs item sacra pro cuiusq; eorum dignitate, qui scienter & integrè præditi sunt Sacerdotũ perfectione atq; virtute, & in quo õnis, quæ eũ attingit

Exod. 20.
Psal. 18.
2. Cor. 12.
Dionys. de Cœlesti Hier. cap. 1.

Hier-

Hierarchia, purè absoluitur & cognoscitur.

Ecclesiastici ordinis functiones tres.

Cùm enim ex veteri doctrina Apostolica tres sunt functiones, operationes, atq; perfectiones, uniuersi Ecclesiastici ordinis, Incipientium κάθαρσιν καὶ διάκρισιν: *: quasi dicas, purgantem, ac discernentem, & separantem vim veteres vocant, quæ instituendis Catechumenis, ac illis qui primò initiantur, comparata est. Deinde eorum, qui instituti sunt sacer* φωτίμος, *hoc est, illuminans virtus, quæ illis, qui per Baptismũ ad diuinum & cæleste lumen adducuntur, inseruit. Vltima autem, & cæteras in se complexu, omniumq; nobilissima ac perfectissima diuina* τελέωσι, *id est, eorum qui illuminati sunt, ac ad supremam perfectionem tendunt, per sacra mysteira & cælestem doctrinam, perfectione atq; consummatione. Et prima quidem functio &* τῶν λειτουργῶν: *hoc est, ministrantium est. secunda* τῶν ἱερέων, *id est, Sacerdotum ac Presbyterorum: tertia vtrasq; in se complexa, diuinorum Hierarcharum atq; Pontificum. Hoc igitur illud est, quod in diuino Hierarcha, omnem, quæ eum attingit, Hierarchiam purè absolui & perfici hoc loco sacer*

Dio-

Dionysius docet. Sacra enim Lex est diuinæ Hierarchiæ, inquit idem, per prima & summa, ea quæ posteriora sunt, ad diuinissimũ deduci lumẽ: quæ quidẽ lex diuina est in omnibus ipsius creaturis, tàm quæ aspectu sentiuntur, quàm quæ aspectum effugiunt, præclarissimè instituta. Et inferiores quidem ordines, ad superiores transilire non possunt; diuiniores autem virtutes secundum suas proprias perfectiones, eas quæ inferiores sunt, in se compelectuntur. Hæcq́; ipsa mens est, hic sensus in depingendis virtutibus huius sponsi, magni Dionysij. Diuus verò Ignatius Ioannis Discipulus, non dissimilia de eo homine tradit. In epist. ad Smirnẽses.

Cum Episcopum esse dicit, qui omni principatui & potestati supereminet, & quoad homini licet, imitator Christi veri Dei, princeps Sacerdotum, imaginem Dei referens: Dei quidem propter Principatum, Christi verò propter Sacerdotium. Nec enim Rege quisquam præstantior, aut quisquam similis ei, in rebus creatis, nec Episcopo quicquam maius in Ecclesia, qui Deo consecratus est, pro totius mundi salute: quem qui honorat, à

Episcopalis dignitas.

Deo honorabitur, qui ignominia afficit, à Deo punietur: ſine quo nihil faciendum cenſet earum rerum, quæ ad Eccleſiam ſpectant; neque baptiſandum, neque offerendum, neque Sacrificium immolandum, neq; oblationem celebrandam, neq; coniugij vnitatem faciendam, vt coniugium ſit ſecundum Deum, non ſecundum carnem. Qui vbi comparet, ibi omnis ſit populi Chriſtiani multitudo; quemadmodum vbi Chriſtus, ibi omnis aſtat exercitus cœleſtis; veluti Imperatori poteſtatis diuinæ, omniſque intellectualis naturæ gubernatori diſpenſatoriq;, quem reuereri oportet vt Chriſtum. Sic enim nobis diuini præcipiunt Apoſtoli. Cui qui non obtemperet, ille ſine Deo eſt, pietatis expers, Chriſtum ſpernens, eiuſq; ordinationi reſiſtens; ſine quo nulla eſt Eccleſia, nulla Sanctorum congregatio: abſque cuius auctoritate qui agit, foris eſt, inquinatam habet conſcientiam, infideli deterior: qui enim Chriſti ſunt, Epiſcopi ſunt; qui vero ab illo declinant, & cum impijs cõmunionem

Epiſcopo obediendum.

nem

nem amplectũtur, hi cum illis exſcindentur: nec enim Chriſti agricultura ſunt, ſed diaboli ſemen. Sacerdotium enim eſt, omnium bonorum, quæ in homine ſunt, ſuptemus apex, qui aduerſus illud facit, nõ hominem ignominia afficit, ſed Deum & Chriſtum primogenitum, qui natura ſolus eſt primus & ſummus Sacerdos. Laici enim Diaconis, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Epiſcopis, Epiſcopus Chriſto, vt ipſe Patri, ſubijcitur. *Quem eundem Epiſcopum, Nazianzenus, atq; ſacer Baſilius, duo Catholicæ religionis clariſſima lumina, illis pulcherrimis & veriſſimis denotant coloribus; dum eum* Angelum Dei, candelabrum in Eccleſia Chriſti, Sacerdotem incruenta Sacrificia offerentem, illuſtrem animarum cuſtodem, magni Dei figmentum in manibus ſuis portantem, Deum hominibus conciliantem, immortalis vitæ Doctorem, magnam vocem & tubã, ſermonũ Regalium viuificantẽ virtutẽ, columnã & firmamentũ in domo Dei, ſcopulũ eminentẽ, q oẽs fluct⁹ errorũ & perſecutionũ excipiat, frãgat,

Nazianzenus in Apologet. 1. Et in orat. de laudibus Athanaſij. In funere item parentis: In exhortatione ad Epiſcopos. Baſilius in epiſt. 61.

& à populo Dei arceat: terrorem Hæreticorum, cuſtodem patriarum Legum, omniſq; nouitatis hoſtem, ſecurim petram ſcindentem, linguam flumini irriganti ſimilem, cordis profunditatem, fulgur celeritatis, ſacri conſilij apicem, ſermonum myſticorum interpretem, ignem malæ & vitioſæ materiæ purgantem, vẽtilabrum, quo à grauibus dogmatibus leuia diſcernuntur, gladium vitijs radices excindentem, percutientibus Adamantẽ, diſſidentibus omnia inungẽtem Magnatem, veteris vitæ & doctrinæ exẽplum appellare ſolent; quem itẽ oẽs neceſſitatũ ſuarum nominibus cõpellent. Vt Virgines pronubiũ laudent, Cõiuges moderatorẽ monachi legiſlatorem, ſimplices itineris ducẽ, ſpeculationi dediti Theologum; hilares frenum, calamitoſi conſolatorem, canicies baculum, iuuentus magiſtrum, pauperes ſuppeditatorem, diuites diſpenſatorem, viduæ patronum, pupilli patrem, peregrini hoſpitem, fratres fratrum amatorem, ægrotantes medicum, ſani valetudinis cuſtodem, omnes

mnes denique eum, qui omnia omnibus factus est, vt omnes lucrifaciat. 1. Cor. 9.
Hæc illi. Quem quidem ducem & pastorem, inquit Cyrillus, oues suæ ad illud tribunal, in quo & sermo, & actio & cogitatio cuiusque nostrum, iusta Dei trutina expendetur; cùm ipse Deus ad iudicandam terram surrexerit, vocaturæ sunt, vt qui ita fidem seruauerint, virtutemq́ coluerint, vt ab illo imbuti sunt. Quòd si rectè exequuti sumus, recipiemus: mercedem, imò & laudem consequemur: si verò aliter & peruersè, quæ nobis flãmæ ad supplicia sufficiẽt? Audiemus enim illud: Terram meam perdidisti, & populum meum occidisti. Et laicorum quidem quisque pro sua vita rationem reddet, nos autem, quibus Sacerdotalium munerum vnus incumbit, non pro nobis ipsis duntaxat, sed simul pro vniuersis in Christum credentibus, causam dicemus: *Et de sponso quidem hactenus: nam plura in eam partem dicere, nec res ipsa, nec tempus ipsum patitur.*

Cyril. epist. 6.

Esa. 14.

Sacerdotes pro omnibus rationem Deo reddent.

Sponsor autem earum nuptiarũ quis? Non alius certè, quàm ipse summus Sa-

Sponsor harum nuptiarum Christus.

cerdos & Pontifex Christus Iesus, quem
Cap.5.De Eccles. Hier. *Diuus Ignatius primogenitum, & solum natura* τȣ͂ πατρὸς ἀρχιερέα *vocat, quem Dionysius* θεαρχικὸν καὶ πρῶτον ἱεροτελεστὴν, *hoc autem est, diuinum & primum consecratorem appellare solet. Primus enim & summus Pontifex, primus Hierarcha Ecclesiæ suæ, Christus est Dominus. Hic ex vniuersa illa discipulorum turba, quæ illum sequebatur, elegit duodecim; quos Apostolos nominauit, quos eosdem ad cœnam primò, deinde in cœlos ascensurus, Pontifices & Sacerdotes illis verbis, illa cæremoremonia, creauit atque consecrauit*: Sicut
Ioan. 20. misit me viuens Pater, ita & ego mitto vos. Hoc cùm dixisset, insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis,
Ephe. 4. retenta sunt. *Hic idem dicit Paulus*: Ascendens in altum, dedit dona hominibus. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis

Chri-

Christi; donec occurramus omnes, in vnitate fidei, & agnitione filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. *Huic eodem primo & summo Consecratori, Petrus cũ omni multitudine fratrum, præsentauit Iosephum, qui vocabatur Barnabas, qui cognominatus est Iustus, & Matthiam, cum illa præfatione*: Tu Domine, qui nosti corda omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum ministerij huius, & Apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locũ suum *Ita aũt hic Cõsecrator est, vt non absens agat, sed ipse præsens huic negotio adsit.* Si enim vbi fuerint duo vel tres, *inquit Ambrosius*, ibi se futurũ promisit: quãtò magis vbi est Ecclesia, vbi mysteria sua sunt, inuocatus precibus Sacerdotum, ibi dignabitur suam impertire præsentiam. Credamus igitur diuinitatis hic adesse præsentiam. Operationem credimus, præsentiam non credemus? vnde sequeretur operatio, nisi præcederet ante præsentia? *Huius autem Hierarchæ, quem summo locò con-*

Actuum 1.

Christus cõsecrator præsens.

Matt. 18.

De ijs qui mysterijs initiantur cap. 3.

Cõsecratoris munus & functio.

sedisse videtis, manus nihil aliud sunt, q̃ visibile quoddam instrumentum, externumq́; signum & symbolum illius inuisibilis Sponsoris & consecratoris Iesu Christi. Ideoqúe summum & principem, tanquam summi & principis Minister & Vicarius, in tota Ecclesia obtinet locum: Ideo omnes alij siue Presbyteri, siue Episcopi, submisse ante illum inclinant capita sua. Ideo hic ipse Consecrator nihil omninò vel dicit, vel agit, non denique se loco mouet, nisi primùm ope & auxilio impetrato desuper à Patre luminum à quo Iacob 1. *omne datum optimum, & omne donum perfectum promanat: ideo nihil ex sua per-* Ibid. ca. 5. *sona loquitur, nihil sua facit autoritate.* Nam & Moyses, *inquit Diuus Areopagita,* sacrorum Legis mysteriorum interpres ac præfectus; non priùs Aaronem ad Pontificalem dignitatem extulit, quem alioqui Deo charum esse, ac dignum Sacerdotio, existimauit, quàm ad id agitatus Deo consecrationis principe, consecrationis ritum & munus vt Pontifex, executus est.

Consecrandi in episcopos. *Cogitandum est igitur diligēter & considerate, & illis qui consecrari debent, a-*

pud

pud quem Antistitem atq; Hierarcham se sistant, apud illũ scilicet, quem Iudicem viuorum & mortuorum aliquando conspecturi sunt. Cogitandum item & Regibus atq; Principibus, omnibusque illis, quibus Pontificis deligendi ac designandi potestas & auctoritas credita est; quem, & qualem virum & quibus ex causis & meritis, huic tanto Pontifici & Hierarchæ offerunt, ne falsi & mendaces testes inueniantur apud Deum & homines. Neq; enim facile est Deum fallere, magnumque Dei oculum, omnia cernentem effugere.

quomodo affecti esse debeant.

Reges & principes ad munus episcopale dignos promoueant.

Illud item sciendum, nihil huic ipsi Pontifici difficile, nihil arduum, nihil ad efficiendum impossibile, earum præsertim rerum, quarum administer ac dispensator constitutus est, fore: qui tantum & tam potentem auctorem & consecratorem habeat, modò ipse ignauus & ociosus esse nolit, modò ipse officio suo non desit; modo in omnibus cœptis ac institutis suis, ad suum patronum & aduocatum recurrat.

Sponsore earum Nuptiarum explicato, ad Nymphostolos, siue Paranymphos, quos Latini Pronubos, nuptiarumque auspices, vocare solent: hoc autem est, exora-

Pronubi harum nuptiarum.

Episcopi omnes prouinciæ illius, olim. Nunc tantum tres.

tores, instructores, exornatoresq́; nuptiarum, transeamus. Omnes Prouinciæ Episcopi hi esse debent. Sic enim prima Nicæna statuit Synodus: Episcopum, *inquit*, conuenit, maximè quidem ab omnibus, qui sunt in Prouincia, Episcopis ordinari. Si tamen hoc difficilè fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem; tribus tamen omnimodis in idipsum conuenientibus, & absentibus tamen pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus, tùm ordinatio celebretur. *Nam & Matthias præsentibus vndecim, in locum de quo præuaricatus est Iudas, sufficitur, & Saulus, & Barnabas, eodem modo.* Erant, *inquit*, in Ecclesia quæ est Antiochiæ, Prophetæ & Doctores, dixitque Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus dimiserunt illos. *Neque verò frustrà & sine causa tantis testibus, hoc ipsum obsignatur Coniugium. Cùm enim Episcopus dux sit cæcorum, medicus ægrorum;*

Act. 1.

Actuum 13.

do-

doctrinæ custos, forma gregis, prouidendendum erat diligenter, ne in ipso duce aliquid erroris, in medico pestis & ægritudinis, in doctore & magistro stultitiæ & ignorantiæ, in forma & exemplo gregis, aliquid turpitudinis & deformitatis insit; ne mercenarius pro pastore, ne lupus pro stabulario, ne fur & latro pro Doctore subrepat. Si enim oculus fuerit nequam, totum corpus tenebrosum erit. Si lumen tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quales erunt? *Nihil earum rerum nostri seculi Hæretici habent. Vanæ quis gloriæ ac popularis auræ œstro percitus: iræ ac odij æstu ardet: libidinis & cupiditatis facibus aduritur: duro telo paupertatis premitur, breuib. Gyaris & carcere dignũ audet quid: & ad istos confugit, se Ducem, Doctorem, Hierarcham constituit: accipitur, auditur, laudatur, omniaqúe flagitia illi facilè condonantur, modò impia dogmata & ipse sequatur, & alios doceat. Ideo semper sunt paruuli fluctuantes, ideò circumferuntur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris: ideo*

Episcoporum præsentia in cõsecratione episcopi cur requiratur.

Matth. 5.

Apud Hæreticos nullus ordo.

Ephes. 4.

nun-

nunquam ſibi conſtant: ideo nuſquam locũ habent, vbi conſtanter defigant pedem.

Tempus conſecrationis dies Dominicꝰ.

Et pronubi quidem noſtrarum nuptiarum ſunt hi; Circumſtantiæ autem illæ. Tempus quidem, Dominici diei, hora tertia. Idquê vetuſtiſſimo more. Solam enim maiores noſtri, *inquit ſacer Leo,* reſurrectionis Dominicæ diem eo honore dignam, iudicauere, vt Sacerdotes qui ſumãtur, hoc die potiſſimùm conſecrentur: nam quicquid eſt à Domino inſignius conſtitutum, in huius diei dignitate eſt geſtum. In hac mundus ſumpſit primum exordium: In hac per reſurrectionem Chriſti, & mors interitum, & vita accepit initium: In hac Apoſtoli à Domino prædicandi omnibus gentibus tubam ſumunt, & inferendum vniuerſo mundo ſacramentum regenerationis accipiunt: In hac congregatis in vnum diſcipulis, Dominus dixit: Accipite Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorũ retinueritis, retenta ſunt. In hac denique promiſſus à Domino Spiritus ſanctus aduenit: Et repleti ſunt omnes Spi-

Epi. 82. 89.

Dominicæ diei ſanctitas & beneficia.

Ioan. 20.

Actuum 2.

Spiritu ſancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis: vt cœleſti quadam regula inſinuatum & traditum nouerimus, in illa die celebranda nobis eſſe myſteria Sacerdotalium benedictionum, in quo collata ſunt omnia dona gratiarum.

Locus autem, Templum Deo conſecratum, Altareque Ieſu Chriſti: Nam & illi primi Diui Hierarchæ atque Pontifices ſancti Apoſtoli, in amplo & magnificè inſtructo, cœnaculo erant ad communem menſam, quando Sacerdotes & Pontifices à Chriſto domino creati ſunt. Cœna enim facta, veteri & typico Sacrificio & Sacerdotio perfecto atq; conſummato, Lege charitatis & humilitatis per ſubmiſſam lotionem pedum firmata, nouum inſtituitur Sacrificium, noui recentis Sacrificij Miniſtri ac Sacerdotes: ita vt menſa illa cœleſtibus repleta dapibus, pars inaugurationis & conſecrationis eorum fuerit. Eodem modo, dum Saulum, & Barnabam in opus miniſterij elegit Spiritus ſanctus, dicit Scriptura: Miniſtrantibus illis Domino, (quod Græcis myſticam ſignifi-

Locus conſecrationis epiſcopi, templum.

Ioan. 13.

cat

Actuum 13. ficat oblationem) & ieiunantibus, id factum esse. *Indeq́, profectum est, vt nulli Ordines sacri, ex illis qui maiores dicuntur, sine hac mensa, sine hoc altari, ipsaqúe sacrorum mysteriorum communicatione & oblatione conferantur: quod iã tùm ab Apostolorum temporibus profectum, & institutum esse, testis est D. Areopagita, qui dicit:* Nullum licere Sacramentũ perfici Hierarchici muneris, absq; diuina Eucharistia. *Hoc siquidem Sacramentũ, omnium bonorum fons est & origo; per hoc tanquam per mundissimum canale, omnes perferuntur gratiæ, vt sint in fontem aquæ salientis in nobis in vitam æternam. Huius Sacramenti ritè conficiendi causa, omnes sacri Ordines instituuntur, & per hoc firmantur. Hoc mysterium est omnium diuinorum operum ac mysteriorum arabo, & vltima obsignatio.*

Ordinum sacrorum collatio cũ sacrosanctę Eucharistię sumptione & oblatione peragitur.

Cap. 3 eccl. Hierarch.

Eucharistię sacramentum omnium bonorum fons & origo.

Ioan. 4.

Cùm igitur demonstratum sit, inter quos hæ ipsæ nuptiæ contrahantur, quis nuptiarum Sponsor, qui auspices & pronubi, quis earum locus & tempus: nunc modum ipsum, in quo summa huius argumenti consistit, eius desponsationis texamus.

Consecrationis episcopi modus.

Ad-

Adducitur imprimis nouus Sponsus ab exoratoribus & pronubis, ad diuinum Hyerotelestem. Neque enim primis illis cœlestibus, ac verè aureis temporibus inuadebantur Episcopatus, neque illi qui Episcopi creabantur spontè currebant, aut Episcopatus vi vel precario occupabant, sed quærebantur, sed ducebantur, sed coacti pertrahebantur. Sic Basilium deserta & solos locos sequentem, prodidit Chrysostomus: Basilius Gregorium. Sic Astemius orientis Præfectus, Theodosij mandato, dolo & insidijs ipsum Chrysostomum capit, ac planè vinctum ad prehendendum Constantinopolitanum Patriarchatum mittit: Sic Gregorius Magnus alieno vestitu in spelunca delituit, donec indicio igneæ columnæ proditus est: Sic Nilamon Monachus mortem sibi potiùs à Deo impetrauit, quàm vt à Theophilo ad Episcopatum pertraheretur: multi seipsos membris necessarijs truncabãt, ne Episcopi fierent. Quàm mœsta illa vox, Esaiæ verbis vsurpata, Nazianzeni fuit, posteaquam Episcopus Sasimorum creatus est: Super me, *inquit*, rursus vn-

Ad episcopatū olim inuiti trahebantur.

In Apologetico ad patrem.

Isa. 6.

In Apologetico primo. Ars artiũ cura animarum.

vnctio & Spiritus, & rursus ego lugens & tristis incedo. Nam profectò, *inquit*, ars quædam artium & scientiarũ mihi esse videtur, hominem regere, animal, omnium maximè variũ & multiplex. Vt quemadmodum in sublimi & pendulo fune gradientibus, huc vel illuc deflectere minimè tutũ est, nec quælibet parua inclinatio paruum periculum adfert; verùm eorum salus ac sanitas in æquilibrio posita est: ad eundem quoque modum vtramuis in partem quispiam, siue ob vitium, siue ab imperitiam propendat, haud leue periculum tum ipsi, tum subditis imminet; ne in peccatum prolabatur. *Nunc turba ruit. Neque cuiusquam rei tanta seges & vbertas est, quàm Episcopatu vacante, candidatorum: tanquam non virtutis exemplum sed inopis vitæ fulcimentum & subsidium, hunc ordinem esse iudicent, ac non munus reddendæ rationi obnoxium, sed imperium liberum ac referendarum rationum metu solutum. Et ideò verendum est, ne illud exaudiant: Ipsi regnauerunt, & non ex me: Principes extiterunt, & ego ignoraui. Quod ne ipsi fructus,*

Oseæ 8.

ctus, atq; hæc omnium rerum perturbatio, abundè doceat, verendum est.

Ducitur igitur ad suum Sponsorem nouus Sponsus: ducitur autem in vestitu cãdido, propter designationem illius candoris & nuptialis vestis; sine qua qui ingressus ad nuptias fuerat, in tenebras exteriores eiectus est. Nemo enim magno & Deo, & Sacrificio, & Pontificatui, *dicit Gregorius*, dignus est, nisi qui priùs seipsum Deo hostiam viuentem & sanctam exhibuerit, rationabilemq; cultum, gratum atq; acceptum ostenderit, Deoque Sacrificium laudis, spiritumq; afflictum atq; contritum obtulerit. *Vestis ergo candida, innocentiæ velamina indicat. Ducitur autem in vestitu Presbyterali atq; Sacerdotali. Neq; enim in primeua illa Ecclesia licuit quenquam Episcopum creari, qui non prius per omnes Ecclesiasticos gradus transierit, qui non per multos annos functiones omnium Ordinum exercuerit. Vnde illa laus Cornelij apud beatißimum martyrem & Pontificem Cyprianum*: Non iste, *inquit*, ad Episcopatum subitò peruenit, sed per omnia Eccsesiastica officia promo-

Vestis candida quid designat.

Matt. 22.

In Apologetico primo.

Ad Episcopatum promouendus functiones omnium ordinum exercuit.

Lib. 4. ep. 2

tus, & in diuinis adminiſtrationibus Dominum ſæpè promeritus, ad Sacerdotij ſublime faſtigium, cunctis religionis gradibus aſcendit; nec vt quidam, vim fecit vt Epiſcopus fieret, ſed ipſe vim paſſus eſt, vt Epiſcopatum coactus exciperet. *Eodem modò Gregorius laudat Athanaſium, laudat*

In laudib9 Athanaſij

Baſilium. Athanaſium quidem: Cunctis, *inquit*, Eccleſiaſticorum graduum muneribus deinceps perfūctus; Alexandrino populo, quod idem eſt ac ſi dixiſſet, vniuerſo terrarū orbi, præficitur. *Baſilium verò*: Ordine, *inquit*, & Spiritualis progreſſionis lege, hoc eum honore affecerunt. *Et adfert hac de re ſuum iudicium*: Nauticam legem præclaram cenſeo, quæ gubernatori primùm remos committit, deinde ad proram collocat; ſicque prioribus muneribus commiſſis, tandem eum poſt diuturnam maris verberationem ac ventorum gubernationem, ad gubernacula conſtituit. Eadem rei militaris eſt ratio. Miles primò, deince Centurio, tùm Imperator, hic optimus ordo eſt; ijsq; qui ſubſūt inprimis

In laudib9 Baſilij.

mis

mis conducibilis. *Sed & ipse pastor pastorum Iesus Christus, per omnia primùm tentatus est pro similitudine absq; peccato, priusquam Pontifex factus est, vt possit compati infirmitatibus multorum.* Negocia enim oportet gerere Episcopum, *inquit Synesius*, quæ simul omnes tangunt. Quæ enim communia omnium sunt, vnum ipsum curare opus est, nisi criminibus omnibus obnoxius esse velit. Cùm inferiorum ordinum culpæ, *scribit S. Leo*, ad nullos magis referendæ sint, quàm ad desides negligentesq; rectores, qui multum sæpè nutriunt pestilentiam, dum necessariam vel nesciunt, vel dissimulant adhibere medicinam. Quis autem ille est, *inquit Gregorius*, qui veritatis Antistitem & propugnatorem vnius dieculæ spacio, veluti simulachrum ex argilla, fingat; illum inquam, qui cum Angelorum classe & ordine futurus est; qui cum Archangelis Deum celebrabit; qui ad supernum altare sacrificia transmittet; simulq; cũ Christo Sacerdotio fungetur, q figmẽtum instaurabit, imagineq; creatori sistet, & su-

Heb. 4.

Apud Nicepho. li. 14. cap. 55.

Epist, 3.

In Apol. 1.

perno mūdo opificem aget. Et quod maius eſt,dicam: Deus erit, & alios Deos efficiet. *Nunc autem illud euenit, quod idem Nazianzenus dicit*: Diſcipuli ſimul magiſtriq; pietatis deſiguantur: alios ante purgant, quàm ipſi purgati fuerint:heri ſacrilegi, hodie ſacerdotes:heri extra ſancta, hodie ſanctorū arbitri & Antiſtites: veteres vitio,pietate rudes & recentes: (quòd gratiæ ac fauoris humani, non Spiritus opus eſt)qui cùm cætera omnia violenter peruaſerint,ad extremùm ipſam quoque pietatē tyrannide premunt: quorum non mores dignitati, ſed dignitas moribus fidem aſtruit, ordine admodum præpoſtero.qui denique plura pro ſuis,quàm pro populi ignorantijs,ſacrificia debeant. *Ideo nihil rectè, nihil canonicè, nihil more veteri in Eccleſiis geritur. Cùm primùm curandum erit, vt Eccleſia digni ſimus;deinde ſacrario;& ita demum magiſtratu. Sanxit hoc vetuſtiſsimum Sardicenſe Concilium, in quo*
Cap.13. *Oſius Epiſcopus ſic loquitur*: Si fortè aut diues aut ſcholaſticus de foro, aut ex adminiſtratione Epiſcopus fuerit poſtu-

ſtulatus, vt non prius ordinetur, niſi ante & Lectoris munere, & officio Diaconi, aut Presbyteri, fuerit perfunctus; & ita per ſingulos gradus, ſi dignus fuerit, aſcendat ad culmen Epiſcopatus. Poteſt enim per has promotiones, quæ habebunt vtique prolixum tempus, probari, qua fide ſit, qua modeſtia, qua grauitate & verecundia; & ſi dignus fuerit probatus, diuino Sacerdotio illuſtretur: quia conueniens non eſt, nec ratio vel diſciplina patitur, vt temerè & leuiter ordinetur, aut Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui neophytus eſt: maximè cũ & magiſter gentium beatus Paulus Apoſtolus, ne hoc fieret, denunciaſſe & prohibuiſſe videatur; ſed hi, quorũ per longum tempus examinata ſit vita, & merita fuerint comprobata. *Sanxerunt hoc idem Sanctiſsimi Pontifices, Cœleſtinus, Leo, Gelaſinus, Nicolaus primus.* Quid proderit per ſingula Clericos ſtipendia militaſſe, *inquit Cœleſtinus*, & omnem egiſſe in domeſticis caſtris ætatem, ſi qui ſunt ex laicis his præfuturi quæruntur; *Pulcherrimè eam*

Cœleſtinus in Decreto ſuæ Sanctionis.

Leo in Decretalibus suis, cap. 33.

Gelasius in Decretal. suis, cap. 3.

Ad sacerdotium quales promouendi.

totam rem sanctißimus explicat LEO: Cùm omnis gradus militiæ Christianæ de incremētis profectuum debeat æstimari, an possint maiora cuiquam committi? Meritò beatorũ Patrum venerabiles sanctiones, cum de Sacerdotum electione loquerentur, eos demùm idoneos sacris administrationibus censuere; quorũ omnis ętas, à puelib⁹ exordijs vsq; ad prouectiores annos, per disciplinæ Ecclesiasticæ stipēdia cucurrisset, vt vnicuiq; testimonium prior vita præberet: nec posset de eius prouectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus castis, ꝓ actibus strenuis, celsioris loci præmium deberetur. Si enim ad honores mundi sine suffragio tēporis, sine meritò laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta nō adiuuant, quàm diligens & quàm prudens habēda est dispensatio diuinorum munerum & cœlestium dignitatum, ne in aliquo Apostolica & Canonica Decreta violentur: & his Ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimarũ institutionum

onum nescij, & totius humilitatis ignari, non ab infimis sumere incremẽtũ, sed à summis volunt habere principium: cùm valdè iniquum sit & absurdum, vt imperiti magistris, noui antiquis, & rudes præferantur emeritis? Omnis Ecclesiastica disciplina resoluitur, omnis ordo turbatur, dum in Ecclesia, qui nullum subierunt ministerium, peruerso eligentium iudicio, indebitum obtinẽt principatum. *Damnat plurimùm eo nomine Nicolaus primus Photium, qui laicus Constantinopolitanum affectabat Primatum*: Pridẽ, *inquit*, auditor esse debuit, & deinde institutor: sed hic docere priùs elegit, & deinde cœpit doceri; priùs sanctificare curauit, ac deinde sanctificari, priùs illuminare voluit, & postea illuminari. *eamq́; ob causam & ipsum Photium, & eius consecratorem Gregoriũ Syracusanum idem pontifex, loco & dignitate mouit. Nã si quid secus aliquãdo fiebat, tum id vel ob summam ecclesiæ necessitatẽ & excellentiam virtutis, vt in Nectario, vel imminentis periculi causa, vt in Tarasio, vel per miraculũ cœlestemq́; designatio*

Nicol. epi. 1 ad Michaelem Imperatorem

nem, vt in Ambrosio factum fuiße legimus. Proinde monet diligenter idem Nicolaus Constantinopolitanam Ecclesiam:

Epist, 5. Vt tales alere omni religione studeat eruditos viros, qui ad eum cardinem honoris dignè subrogari possint. Quòd non solùm, *inquit*, in tanto Patriarchatu obseruari omnino debet, verùm etiam in singulis quibusq; ciuitatibus cõsuetudine Canonica, magna cum cautela, seruatur & custoditur.

Postulatio episcoporũ

Sic pertractus, sic vestitus, sistitur principi Hierarchæ magni & sacrosancti Tabernaculi administro; nouus Sponsus postulatur. Postulari enim debet Episcopus, non postulare. De Dei enim & Christi eius

Lib.4.ep.2. iudicio, *dicit Cyprianus*, de Clericorũ omnium testimonio; de plebis, quæ adest, suffragio; & de Sacerdotum antiquorum & bonorum virorũ collegio, loco & gradu Cathedræ Sacerdotalis vacãte, Dei volũtate, atq; omniũ consensione, creari & cõsecrari debet Episcopus. Postulat, *dicunt sacri pronubi*, Reuerendissime Antistes, sacra mater Ecclesia, vt hunc præsentem Presby-

Episcopi creatio & consecratio de consensu omnium fiebat.

by-

byterum ad onus Episcopatus subleuetis. *Faciunt autem id, vt doceant, neq; Reges, neq; Principes, neq; plebem, aut ciuitatis magistratum, sed Hierarchicam ordinationem atq; benedictionem Episcopũ constituere, illorum testimonium tantum, huius auctoritatem esse.*

Sic præsentato & postulato nouo Sponso, cùm rectè norit sacer Antistes, plenas nuptias tribus quasi contineri partibus, Fide, Sacramento & Prole: Ne quid festinè & properè faciat, neue cito cuiquam, iuxta Apostoli præceptum, manus imponat, secundum Decretum Carthaginens. Concilij ad primum caput, examen inquã fidei, quòd tanquam fundamentum & basis totius ædificij est, sese confert. Fides autem cùm in moribus primùm, deinde in sensu elucescere debeat, ad vtrunq; doctrinæ genus explorandum se confert, tàm ad hoc quòd in sermone, quàm ad illud, quòd in opere vitæq; exemplo consistit. Et primùm de primo genere fit inquisitio. Num veteris & noui Testamenti, cuius magister & interpres esse debet doctrinam, rectè norit? Absurdum enim est, *inquit Gregorius*, & salutis Doctorem, & Antistitem,

Episcopi consecrandi examen.

1. Tim. 5.

In laudibus Athanasij.

ſalutis principia ignorare. *Et num ſenſus iudiciumq́ ſuum, diuinæ ſcripturæ ſenſibus accommodare velit? Quod dum ille ſanctè pollicitus fuerit, proponitur illi vniuerſæ fidei ſumma, primaq́ capita, quibus vniuerſa religio continetur: Summæ inquam ac indiuiduæ Trinitatis confeſſio, incarnationis, ſalutisq́ noſtræ œconomia; ſpes vitæ & reſurrectionis futuræ, Sanctorum communio; ac vnius ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ profeſſio: vbi illa maximè inculcari ſolent, quæ tum pro tempore aliquo modo praua & inſidioſa Hæreticorum curioſitate & malicia, in dubium ſunt vocata, aut quæ aliqua labe inſidiator ſalutis noſtræ aſperſit Diabolus, ne quid ex communi contagione contraxerit ille, qui cæterorum norma & regula eſſe debet. A ſenſu ad mores transfertur examen, proponuntur ſumma capita muneris Epiſcopalis; & num ea pro poſſe ſeruare, in eisq́ ſeſe exercere ac elaborare velit, ab eo ſummo exequitur ſtudio. Maximè* num tam exhibere paratus ſit, *vt dicit Bernardus*, quàm exigere obedientiam, vt tantam occupaturus ſedem

Epiſcopalis muneris capita.

Ad Henricum Senonenſem Archiepiſc. Epiſt. 42.

dem, illud recognoſcat primus Centurionis: Et ego, *inquit*, ſum homo ſub poteſtate, habens ſub me milites. Luc.7.
Vt priùs agnoſcat ſe hominem, quàm potentem, quo propriæ ſubiectionis experimento diſcat ſua moderari imperia. Nam & conditor Cæſaris, Cæſari non cunctatus eſt reddere cenſum.
Quæ enim à Deo ſunt, ordinata ſunt. Matt.22.
Viderint ergò huius rei diſſuaſores, Rom.13.
quale ſit Dei ordinationi reſiſtere. Plurimum ſe Epiſcopo deferre putant, cùm eum Chriſto præferre conãtur
ipſo reclamante, Non eſt ſeruus maior domino ſuo. Ioan.13.
Quod non dedignatus eſt magiſter & dominus, talis præſertim, indignum ſibi iudicabit ſeruus bonus, & deuotus diſcipulus? Stupenda inſania. Animarum non cunctor turbas mihi cuſtodiendas colligere, & vnum ſuper me grauor proprium habere cuſtodem? Illi etſi honorant, onerant: hi non tam præmũt, quàm protegunt. Quis dabit mihi centũ in mei cuſtodiã deſignari paſtores? Quãtò plures ſentio mei cuſto- Eccleſ.32.
diam gerere, tantò ſecurior exeo in

pa-

Ecclef.32. paſcua. Principem te conſtituerunt, eſto inter illos tanquam vnus ex illis. Vt te putemus tanquam vnũ ex illis, videamus te tam exhibere paratum, quàm exigere obediẽtiam, videamus tam libenter præpoſitis obtemperare ſubiectum, quàm imperare ſubiectis. Quod ſuperiori non præſtitiſti, ab inferiori non petas.

Examen ordinãdi de doctrina, obedientia moribus, &c.

Interrogatur ergo; Num ea, quæ in diuina Scriptura legit & intelligit, plebem cui præferendus eſt, & verbis, & exemplis docere velit? Num Traditiones orthodorum Patrum, ac Decreta Sanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ, & ipſe ſeruare, & alios ſtudioſè docere, propoſitum habeat? Num ipſe ſuperiori poteſtati B. Petri, eiuſq́ſ ſucceſſorũ, penes quem ſummam regiminis ſui primus & ſummus Pontifex reliquit Ieſus Chriſtus, per fidem, ſubiectionem, & obedientiam, ſecũdum Canonum auctoritatem, more & lege veteri ſeſe ſubijciat? Num mores ab omni malo temperare, & quantum poterit, Domino adiuuante, ad omne bonũ commutare: caſtitatem & ſobrietatem, cũ

Dei

Dei auxilio, custodire & docere: diuinis negocijs mancipari, & à terrenis negocijs & lucris alienus esse; ne scilicet oculos, qui moderandis gressibus præeunt, cura pulueris obscuret? Caput namq; subiectorum sunt cuncti, qui præsunt: & vt rectè valeant pedes itinera carpere, hæc procul dubiò caput debet ex alto prouidere: Num humilitatẽ & patientiã in seipso custodire, & alios docere velit? pauperibus item & peregrinis, omnibusq; egentibus, propter nomen Domini, affabilis & misericors esse?

Quæ omnia vbi ille sanctè & bona fide seruaturum se, quantum humana fert conditio, promiserit, summa eius oneris, quod subeundum est, illi ob oculos, tanquam in compendio, ponitur: Episcopum oportere iudicare; interpretari, consecrare, ordinare, offerre, & baptisare. Quod onus cùm humanarum virium non sit, sed Angelicis etiam ipsis humeris sit sublimius, cùmqúe ab eo solo portari poßit, à quo est omnis sufficientia nostra: conferunt se omnes, Consecrator, simul Sponsus, Pronubi, ac tota Ecclesia, ad communem orationem. Et vt

Episcopalis oneris summa.

Oratio & lytaniæ p episcopo consecrando.

2. Cor. 3.

Ephes. 2. *vt recognoſcant ciues ſanctorum, domeſticos Dei, ſe eſſe populum ſupernæ Hieruſalem, adiungunt ſuis orationibus orationes Sanctorum, vt quod eorum fragilitas non poteſt, iſtorum victorialis autoritas impetret, vt qui iam ſunt ſecuri de ſuis, ſint ſolliciti de noſtris. Super nouum igitur Sponſum, pronum ante conſpectum Dei iacentem, Deum Patrem, ac Chriſtum Dominum exorant :* vt illi viro, vtilitati Eccleſiæ prouidēs, benignitas omnipotentis diuinæ gratiæ ſuæ tribuat largitatem: vt illum benedicere, ſanctificare, & conſecrare ipſe dignetur.

Epiſcopi futuri aut conſecrationem de munere & functione ſua cogitēt.

Quo loco diligenter mihi ſunt commonendi illi, qui aliquando hoc tantum munus ſubituri ſunt, vt non tùm primùm, vbi ad diuinum ſiſtuntur Hierarcham, de his ipſis muneris & functionis ſuæ partibus cogitent, hiſquè rebus, quæ illis credendæ, ſeruanda, docenda, vindicanda proponuntùr, ſed longè antè vires ſuas explorent.

De Conſecrat. lib. 2.

Si enim tunc primùm, *inquit Bernardus*, hæſitare incipias, id quidem ſerò. Ante, iuxta conſilium Saluatoris, ſediſſe debueras, ante æſtimaſſe opus, metiri vires, ponderaſſe ſapientiam, me-

Lucæ 14.

merita comparasse, sumptus computasse virtutum. *Quid enim indigniùs est? quid maiore supplicio dignum? quàm in conspectu Dei & Angelorum eius, in cōspectu totius Ecclesiæ, id se scire profiteri, quod ignores; id velle, quod nolis, id posse, quod nullo modo possis? Non tùm igitur hæc talia cogitanda sunt, dum iam diuino astamus Altari; sed tùm, dum ambitiosè discurrimus prensamus, cœlum & terram, modò optatis potiamur, miscemus. Neq; enim puto adeò desperatum & perditum animum futurum, qui si maiestatem & amplitudinem earum rerum secum diligentiùs considerauerit & expenderit, qui non cōcidat, qui se dare præcipitē velit, qui sentētiam futuri iudicis, quam veluti manu sua subscripturus est, non exhorrescat. Ne illud exaudiat:* Nescis quid petis. *Tu quidē coram me, atq; Ecclesia hac ore tuo profiteris, te velle & posse calicem meum bibere, vitam & mores meos imitari, curam & sollicitudinem meam, quam in pascendis ouibus meis ipse suscepi, studio & diligentia tua æquare, crucem meam ferre: cor autem tuum totum in vanæ gloriæ studio occupatum, in lucro & quæstu deten-*

Matt. 20. Nescitis quid petatis explicatur.

detentũ, omniq́; cupiditate & libidine ardẽs, ab his tuis promißis est alienißimum. Vt autem hi tam sublimes honores in eius vanitatis homines conferantur, nõ est voluntas patris mei; hæq; ipsæ sedes & dignitates, alijs moribus sunt præparatæ à Patre meo. Et hos quidem consecratores tuos, tanq̃ homines, diuini sensus & summæ rationis ignaros, fallere poteris; Deum aũt, apud quem conscientia nuda est, quem ignota non transeunt, occulta non fallunt, qui cognitor est secretorum & scrutator cordium, fallere nunquam poteris. Est profectò hic metus omnium maximus, hoc periculum omnium summum; huic quidem certè, qui & operæ præclarè nauatæ magnitudinem, & rei infeliciter gestæ, miserum & perniciosum exitum intelligit.

Examẽ singulare S. Gregorij Nazianzeni.

In Apol. 1.

Iuuat hoc loco partem eius examinis, quam secum inibat, priusquam Pontificatũ præhenderet, magnus ille Theologus Nazianzenus, apponere, vt sit quasi norma & exemplum, vnusquisq;, priusquàm ad tantum munus accedat, secum expendere debeat. Quo tandem modo externum illud Sacrificium, illud magnorum mysteriorum exemplar, præsidenti ani-

animo ipsi offeram, aut quo modo Sacerdotis habitum nomenque subibo, priusquam manus pijs actionibus consecrauero, priusquã creaturis rectè & sanè, atq; ad creatoris solum admirationem, non autem ad detrimẽtum, oculum aspicere assuefecero: priusquam disciplinæ Domini aures satis aperuero, ac mihi adijcietur auricula nequaquam durè audiẽs, aureaq́; inauris precioso Sardio adstricta; hoc est, sapientis sermo auri benè audienti: priusquam ore, labijs, & lingua, ita meipsum cõparauero, vt & ore aperto spiritum traham, aut in mysteriorum dogmatumq́; pronũciatione, dilatato impletus spũ fuero; & labia, vt Sapiẽtiæ verbis vtar, diuino sensu con stricta habuero, addã etiam tempestiuè soluta: & deniq, lingua exultatione perfusa erit, diuinæq́ melodiæ plectrũ effecta, ad Dei gloriam celebrandam sese excitans, simulq́; cum eo diluculo exurgens, ac præ labore faucibus ipsis adhærẽs: priusquã pedes meos ceruorũ ritu instructos & præparatos, ad petrã firmauero, piosq́; & Deo

Missæ sacrificium quó modo offerendum.

Psal. 118.
Psal. 8.
Eccl. 21.
Psal. 56.
Psal. 136.
Psal. 17.
Psal. 39.
Psal. 72.

Rom 6. gratos incessus meos ita directos ha-
Psal. 11. buero, vt nec tantillum tempòris, nec
Pro. 22. vllo modo effunderentur: priùs denique, quàm omnia corporis membra iustitiæ arma facta erũt, omnémque mortalitatem abiecerint, à vita absorptam, spirituiq; loco cedẽtem? Ecquis porrò antequam puris & ignitis Dei eloquijs cor perustum habuerit, (id quod fit, cum scripturæ ipsi aperiũtur) eaq́; super latitudinem cordis trifariam descripserit? vt Christi mẽtem habeat, atq; in thesauros promiscuæ multitudini abditos, inuisibiles, ac tenebrosos penetrarit, vt opes in ipsis conditas intueatur, aliosq́; locupletes & copiosos efficere possit,
1. Cor. 2, spiritualia spiritualibus conferens?
Psal. 26. Ecquis antequam Domini beneplacitum, ita vt par est, perspexerit, templumq́ue eius visitauerit, vel potiùs
1. Cor. 3. Dei viui templum viuum factus fuerit, Christiq; in spiritu domicilium? Ecquis antequam figurarum & veritatis cognationem & discrimen agnouerit, ab illisq; secedens huic se adiunxerit, vt literæ vetustatem fugiens, spiri-

ritus nouitati ſeruiat; atq; à lege, quæ in literæ abrogatione & abolitione ſpiritualiter expletur, ad gratiam purè planeq; tranſiliat? Ecquis antequã & vitæ probitate, & ſpeculatione, per omnes Chriſti appellationes ac vires & facultates, tàm ſublimiores illas ac primas, quàm quas poſtremò humilioresque ſubijt, perrexerit, nimirum Dei, filij, imaginis, verbi, ſapientiæ, veritatis, lucis, vitæ, potentiæ, vaporis, defluxionis, ſplendoris, factoris, regis, capitis, legis, viæ, portæ, fundamenti, petræ, margaritæ, pacis, iuſtitiæ, ſanctificationis, redemptionis, hominis, ſerui, paſtoris, agni, Pontificis, victimæ, primogeniti ante creaturam, primogeniti ex mortuis, reſurrectionis? Ecquis, inquam, has res & nomina incaſſum audiens, necdum commercio vllo cum verbo habito, nec ipſius, quatenus vnumquodq; horum vero nomine appelletur, particeps factus? Ecquis denique antequam quieto animo, atq; ab huius vitæ negotijs tranquillo fuerit, Deiq; ſapientiam, illam inquam, in myſterio reconditam ac- Pſal. 44. 1. Cor. 2. 1. Cor. 3.

Hebr. 5. cipere norit, sed ętate adhuc tenera sit lacteq; alatur, nec inter Israelitas adhuc numeretur, nec in Dei castris acie que recenseatur, nec Christi crucem virilib⁹ humeris ferre queat, imò nec præstantius fortasse aliquod corporis membrum sit, læto tamen alacrique animo se Christi Ecclesię in caput cõstitui patietur? Nemo profectò, qui quidem consilio meo ac iudicio standum putabit. *Quo examine confecto, illud tandem colligit & concludit*: Ac proinde, *inquit*, sic mecum ipse loquebar: Alius mercaturæ causa nauiget, & lõga maria transmittat, & cum ventis fluctibusq; perpetuò colluctetur, magna vel operæprecia facturus, si ita casus tulerit, vel pericula aditurus, quisquis nimirum vel nauigandi peritia, vel negociandi arte excellit. Mihi verò melius atq; optabilius est in terra quietem habenti, atq; exiguum aruũ & dulce sulcãti, & lucra & mare procul salutanti, exiguo ac rigido pane vitam, vt potero, sustentare, eamque tutam tranquillamque ducere, quàm ob ingẽtes quæstus, graue diuturnum que

Nemo sapiens lęto animo creatur episcopus.

Periculum in adeundo sacerdotio.

Tranquillam vitam parcè ac duriter agere præstat, quam episcopum esse.

que periculum subire. Quemadmodum enim magno & excelso viro detrimenti loco habendum est, res magnas non aggredi, nec virtutem ad multos propagare, sed in paruis leuibusq; reb⁹ defixũ hærere, ac velut magno lumine paruam domum illustrare; aut virilibus armis puerile corpus obtegere: ita cõtra paruo homini securitas in eo consistit, vt nõ magnoperè sese oneret, nec grauiori, quàm eius vires ferre queant, sarcinæ caput supponens, simul & ridendum sese propinet, & in periculum coniijciat: quẽadmodum scilicet nec alij cuiquam turrim ædificare conuenit, quàm ei, cui ad eam prorsus absoluẽdam suppetunt facultates, vt scriptura testatur. Meliusque est alijs, qui artis peritia præstent, habenas nostri concedere, quàm indoctos & imperitos aliorum aurigas esse: præstareq; candidam aurem submittere, quàm stolidam linguam mouere. *Hæc Nazianzenus.*

Lucæ 14.

Excusationes friuolę quorundã, qui se inuitos Episcopos factos esse dicunt

Verùm dicet quis: inuito tantum honorem sibi deferri, omnem cognatorum &

agnatorum manum cogere, vimq́; adferre dementemqúe putare, si tantam repudiauerit fortunam cum is vocet præsertim, penes quem legitima vocandi potestas & auctoritas sit. Huic verò homini hac venustissima respondet similitudine Chrysostomus: Etenim quęro ex te, si, quem suspicamur fabrum esse, ad opus vocemus, sequaturq́; ipse: deinde manus admouens materiæ ad ædificium paratæ, ligna, itemq́; & lapides auertat, opus autem sic coagmentet, sic domum ædificet, vt statim collapsura ea sit: num ille sese abundè hac defensione tutaturus est, si dixerit, ab alijs se aoactum, non etiam vltrò ad ædificandum accessisse? Certè nequaquã, idq́; iure optimo: oportet enim vel alijs ad id vocantibus pedem referre ac tergiuersari. Itáne verò qui ligna ac lapides auertit faber, huic nullus prorsus suffugij locus, quò minus pœnas pendat: qui verò animas negligenter ædificans perdiderit, hiccinè alienam vim abundans sibi suffugium præsidiumque putabit? & quo id pacto non valdè ineptum atq; absurdum?

Lib. 4. De Sacerdotio

non-

nondum enim adijcio, nolentem à nemine compelli posse: sed & ipsum volo vim fuisse immodicam perpessum, artibusq; varijs circumseptum, vt in retia caderet. Hoccinè igitur illũ à supplicio eximet? ne obsecro, ne eò usque nobis imponamus, neq; simulemus ignorare nos ea, quæ vel admodum pueris nota esse possunt: reuera enim quum rationis reddendæ tempus aderit, ignorantiæ simulatio hæc, nihil nobis allatura est præsidij. Principatum huiusmodi, nihil ipse ambi-uisti, imbecillitatis tuæ conscius? Probè id ac rectè. Oportebat ergo cum eodem hoc consilio, vocantibus etiã alijs, tergiuersari. Annè quum te nullus vocaret, imbecillus tu, ac minime idoneus eras: vbi primùm verò comperti sunt qui honorem ad te deferrent, de repentè in valentem atque idoneum euasisti? Certè huiusmodi res ridicula prorsus ac nugatoria est, eademque extremo etiam supplicio digna. *Hæc autem proferentes, non eos, vt cum Gregorio Magno loquar, qui rectè poßint, deterremus, sed ab appetitu*

tāti oneris cordis infirmitatē munimus, ne imperfecti quoq; culmen arripere regiminis audeant: & qui in planis stantes titubant, in præcipitio pedem ponant.

Episcopalis habitus proprius.

Absoluto fidei examine, augustiore sibiq; magis proprio habitu induitur Sponsus. Calceatur pedes ad annunciandum Euangelium pacis; vt eat, non stet; laboret, non ociosus delitescat. Induitur item interioribus quibusdam tunicis, penitioris inquam deuotionis, innocentiæq; ac integritatis perfectionem denotantibus; cuius solus Deus purarum animarum vnicus amator inspector est; & cuius suauitatem illi soli norunt, qui quæ & qualis sit experiuntur: intus enim est qui iudicat, intus quod iudicatur, vt internorum cura in externorum nimia occupatione non minuatur. Induitur item Dalmatica, latas manicas habente. Oportet enim Episcopū, sicut Dei dispensatorem, hospitalem esse, benignum, liberalem, non turpis lucri cupidum. *Vberioris enim peculij dispensatorem largiorem esse oportet: qui opes veras esse putet, non vt studio omni aliena bona corradat; sed vt indigentium penuriam sua liberalitate retineat, qui*

Dalmatica latas manicas habens quid designat.

Titum 1.

sua

qui ſua commoda propinquorum bona deputet. Egentis enim mentem, doctrinæ ſermo non ita facilè penetrat, *inquit Gregorius*, ſi hunc apud eius animum manus miſericordię non commendat. Tunc autem verbi ſemen facilè germinat, quando hæc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. *De quo illud dicatur*, Diſperſit deditq́; : *Cui obſebro? Fiſcóne, an Hæretico, potentine, an factioſo ciui, carni ne & ſanguini, tenaci, ne deinceps, & quæ nunquam compleri poteſt, arcæ? Nequaquam. Sed cui tandem? Diſperſit dedit pauperibus: id eſt, ſeminaria futuræ pietatis & eruditionis erexit; adoleſcentes præſtantis ingenij quàm plurimos domi foriſq́; erudiri curauit: Deſertis ac depopulatis parœcijs Paſtores & Sacerdotes ſuis opibus aluit: redeūtes ab hæretico errore, benignè & liberaliter accepit, captiuos redemit; virgines orbas elocauit, peregrinos hoſpicio ſuſcepit, viduis, orphanis, morboq́; ac ætate fractis præſidio fuit.* Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculū ſeculi, cornu eius exaltabitur in gloria. Fœnus

In ſecunda parte paſtoralis, cap. 7.

Diſperſit dedit pauperibus explicatur.

Pſal. 111.

Epist,1 c.4. hoc solum, *inquit sanctus Leo*, aspicere & exercere debemus, vt quod hic misericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter & in perpetuum mãsura retribuet, recipere valeamus.

Psal.82. *Neq. enim nos hæreditate poßidemus Sãctuarium Dei, sed alienæ sortis dispensatores sumus.*

Lib.2.de Considera-tione. Cuius peculij vsus quidem, *inquit Bernardus*, est bonus, abusio mala, sollicitudo peior, quæstus autem turpissimus.

Ecclesiasticarum facultatum dispensationis modus. Dispensationis autem huius, *inquit Chrysostomus*, modus ille, si Ecclesiasticæ facultates neq; redundent, neque temporibus necessarijs desint. *Verùm de munificentia Pastoris satis.*

Vestitus Episcopi mysticus. *Adijcitur autem hic mysticus vestitus super Sacerdotalem habitum, ad eas actiones atq. operationes, quas ipse supra alios Sacerdotes, peculiari quodam modo exercere solet, indicandas: quales sunt, vltra regiminis, doctrinæ ac iurisdictionis auctoritatem, quas ex Græcis quidem diuus Areopagita, ex Latinis verò Leo Papa, ex antiquißimo ritu recẽsent.*

De Eccles. Hier ca.5. Leo epi.88. *Ille Presbyterorum & Diaconorum, atq. Virginum consecratio, (vt eorum verbis vtar) constitutio Ecclesiæ atq. Altaris, benedictio itẽ*

eo-

eorundem & vnctio, per impositiones manuum fidelibus baptisandis, vel conuersis ex hæresi, paracleti Spiritus sancti traditio, quale item est Chrisma cõficere, Chrismate baptisatorum frontes signare, publicè in Missa pœnitentes reconciliare; formatas Epistolas mittere. Hæc enim omnia illicita sunt Chorepiscopis atq; Presbyteris, (inquit sanctus Leo) qui ad exemplum & formam septuaginta discipulorum esse noscuntur: qui quanquam Consecrationẽ habeant, Pontificatus tamen apicem non habent. Quæ omnia solis deberi summis Pontificibus, authoritate Canonum præcipitur: vt per hoc, & discretio graduum, & dignitatis fastigium, summi Pontificis demonstretur. Sed neq; coram Episcopo licet Presbyteris in baptisterium introire, nec præsente Antistite infantem tingere, aut signare, nec pœnitentem, sine præceptione Episcopi sui, reconciliare; nec eo præsente, nisi illo iubente, Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi conficere; nec eo corã posito, populum docere, vel benedicere aut salutare, nec plebem vtiq; exhortari.

Induitur autem vestimentis eorum omnium ordinum, quorum conferendorum po

Cur induitur vestimentis omnium ordinum.

testatem habet, vt & omnibus seipsum exemplum præbeat, & omnium onera quodãmodo portet, pro omnibúsq́; si indignos ordinat, responsurus sit, & omnium item defectus suppleat, omniumquе infirmitatibus condolere sciat: vt itẽ omnium potestatem & dignitatem in se sustineat.

Sic igitur vestito & ornato Sponso, à fide fit transitus ad Sacramentum: quam secundam partem eius coniugij esse diximus: transfert se deinde Sacer Consecrator, ad eas operationes, quæ verè sanctæ sunt sanctosqué efficiunt: quæ ex antiquissima & Apostolica traditione, sacris signis et actionibus primùm, deinde mysticis vnctionibus continentur. Actiones & signa sacra, à Dionysio, tantorum mysteriorum planè diuino interprete, hæc numerantur.

Actiones & signa sacra in consecratione Episcopi.

In eodem quinto capite.

Primum, ἡ πρὸς τὸ θεῖον θυσιαστήριον προσαγωγὴ καὶ ἡ πρόπτωσις. *hoc autem est, admotio ad diuinum altare, ad submissæ genuum inflexio. Quod signum, & actionem designare docet, idem Dionysius,* Eum qui instituitur Pontificali consecratione, vniuersam suam vitam omnemq́; mẽtis integritatẽ, Deo summo ac primo con-

Episcopi vita qualis esse debet.

consecratori subijcere & resignare debere, ad eiusq́; nutū & voluntatē eam peragere, castissimūq́; Deoq́; dicatum aditū, qui dignus sit & cōueniens, quātū fieri possit, diuino, sanctissimo, ac sacro Altari, ad quod mentes, quæ diuinā speciem præseferūt, consecrātur.

Secundum signum & actio, est ἡ τῆς ἱεραρχικῆς χηρὸς ἐπίθεσις: *id est, Sacri Hierarchæ, ac reliqui collegij manuum impositio.* Manuum impositio. *Tangit enim Princeps consecrator, ac deindè cæteri omnes, illius qui consecratur caput, manúsq; illi imponit: quod signum & actio*, primum diuinum, *vt idem inquit Dionysius*, præsidium declarat; quo, tāquā sancti pueri, illi qui consecrantur patris charitate foueri solent, illisque facultatem ac vim Ecclesiastici ordinis tuendi largitur, contrariasq́; potestates procul ab eis arcet. Docet deinde omnia officia & munera sacri Ordinis exequi, eos qui consecrantur, vt sub Deo agentes, eumq́; omnium suarum actionum habentes ducem in omnibus.

Crucis obsignatio in Episcopo quid designet.

Tertium signum est, ἡ σταυροειδὴς σφραγὶς: *id est, crucis obsignatio, q̃ significat omnium*

nium animi ſimul corporiſqúe cupiditatũ mortificationem, diuinæqúe vitæ imitationem, immoto oculo aſpicientem Chriſtum crucifixum, qui ad crucem vſq; & mortem expers omnis peccati peruenit; eoſqúe qui ita viuunt, vt eum imitentur, carnemqúe ſuam cum illo crucifigunt, quod crux iſta deſignat, ſibi ſimiles participes libertatis ſuæ à peccato efficit, obſignans eos ſigillo et imagine crucis, iuſtitiæ & innocentiæ ſuæ.

Crucis Chriſti virtus & efficacia.

Quid enim eſt aliud hæc crucifixi imago, quàm forma & exemplar quoddam perfectum omnis moderationis noſtræ. In hoc enim ligno omnia praua deſideria noſtra, omnes ſuperfluæ ſollicitudines, omnes cupiditates noſtræ, cõfixæ & mortuæ ſunt. Quæ enim ambitio ſanari poterit, quã hæc ipſa incredibilis humilitas Chriſti in cruce pẽdentis non ſanat? Quæ auaritia curari, quã hæc nuditas, ac planè extrema paupertas non curat; quæ libido extingui, quam hæ ipſæ aridæ faces felle & aceto imbutæ, ſalutis noſtræ non extinguũt? Vnde Bernardus: Singuli, *inquit,* illiciti motus animi mei, ſingula ſunt in te Deus conuicia: vtputa iracundiæ motus in mãſue-

Epiſt. 42.

ſuetudinem tuam, inuidiæ in charitatem, luxuriæ in ſitim tuam, cupiditatis meæ in nuditatem, faſtus in tuam extremam humilitatem:

Quartum ſacrum Symbolum eſt ſacraqúe actio, huicqúe ordini maxime propria & peculiaris, & quæ in nulla alia conſecratione adhiberi ſolet, præter eam quæ Pōficis eſt, ἡ τῶν λογίων ἐπὶ κεφαλῆς ἐπίθεσις: *hæc autem eſt, ſacrorum librorum ſuper caput & humerum eius qui conſecratur, ſanctiſsima impoſitio. Cuius modum & rationem ſic explicat Carthaginen. Concilium*: Duo aſſiſtentes Epiſcopi, ponunt & tenent Euangeliorum codicem ſuper caput & ceruicem eius, qui conſecratur, & vno ſuper eum fundēte benedictione, reliqui omnes qui adſunt, manib⁹ ſuis caput eius tāgunt. *Quid autem ſibi ea actio velit, diuinus explicat Areopagita*: Quoniam, *inquit*, perficiens omnis Sacerdotij vis & ſcientia, à diuina myſteriorum auctore bonitate diuinis Pontificibus datur, iure ac meritò in capitibus Pontificū, ſcripta diuinitùs tradita ponuntur, quæ compendio ſcienterq́; omnem Theo-

Librorum ſacrorum ſuper caput & humerum Epiſcopi impoſitio.

Ibid.

Theologiam, omnem Dei operationem, doctrinam sanctam, diuina & sacra verba & opera, orationes & actiones, quas Hierarchia nostra habet Dei benefici cõcessu ac munere: quod diuinus Pontifex, omni quidem facultate, quæ Pontifice digna est, præditus esse debeat, & omnium sacrarum interpretationum atque factorum, quæ Hierarchiam attingunt, vera atque à Deo tradita scientia nõ illustrari modo, verùm etiam alijs, vt Pontifici cõsentaneum est, tradere, perficereq; diuinis scientijs ac summis, vt ita dicam promotionibus ex Pontificis dignitate omnia, quæ in tota Hierarchia maximam vim perficiẽdi habent. *Ex multis enim & varijs functionibus, quæ Episcopum attingunt, illa propria ac quasi peculiaris est, Euangelium prædicare*; vt potens sit, *inquit Paulus*, in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. *Itaq; in prisca illa & veteri Ecclesia, nemo hoc docendi pulpitum conscendebat, nisi is qui Episcopus esset, vel si fortè aliqua infirmitate præpediebatur, Presbytero quidem probato hoc munus delegabat: ita tamen,*

Euangeliũ prædicare episcopi munus proprium.

vt

vt ipse eius doctrinæ testis & iudex præsens adesset. Itaq; ægrietiã Pontifices, nõnunquam in lectis ad templum adferebantur, vt eius doctrinæ, quæ populo tradebatur, iudices & arbitri interessent; ne quid illis inscijs atq; incautis, hæreticæ labis & pestis subreperet. Non in capite autem tãtum sacer Codex Episcopi ponitur, sed in humero etiam: Vt primus ipse hoc iugum subeat, ac in societate Iesu Christi trahat: vt populo Dei more sancti Mosis, atque adeò Iesu Christi præeat, ac viam per huius vitæ turbulentum pelagus pandat, angustamq; illam semitam & asperam, primus terat ac muniat. Vt illud possit dicere cum Christo: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. *Et illud Pauli*: Imitatores mei estote, quemadmodum ego Christi. Nam si pastor, *inquit Gregorius*, per abrupta graditur, grex profectò ad præcipitia sequetur. aut qua præsumptione percussum mederi properat, qui in facie vulnus portat? tantumq; debet actionem populi actio transcendere Pręsulis, quantum

Euangelij liber in humero episcopi ponitur.

Matt. 11.

Ioan. 13.

1. Cor. 4.

Prima parte pastoralis, cap. 2.

diſtare ſolet à grege vita Paſtoris. Qui enim loci ſui neceſſitate exigitur ſumma dicere, hac eadem neceſſitate cõpellitur ſumma monſtrare; ne ſubditi in exemplo eius qui præeſt, quaſi in obſtaculo itineris offendant. Sacerdotes nãque vocamur, quòd ideo pręſumus, vt ſacrum ducatũ fidelibus præbeamus: Nulliq; illicitum videtur, *inquit Ambroſius*, quod ab Epiſcopo quaſi licitum perpetratur.

De Dignitate Sacerdotali, ca. 6

Quinta & vltima diuina eſt actio, quã ſacer Dionyſius τὴν ἀνάῤῥησιν: *hoc autem eſt, vt ſacrum exponit Carthaginenſe Concilium, eam quæ ſuper eum qui conſecratur funditur benedictionem, quæ talis eſt*: Propitiare, *inquit*, Domine ſupplicationibus noſtris, & inclinato ſuper hunc famulum tuum cornu gratiæ Sacerdotalis, benedictioniſque tuæ in eum infunde virtutem. *Prorumpitque ſacer Antiſtes in diuinas laudes*, eum eſſe honorem omnium dignitatum, qui gloriæ eius ſacris famulantur ordinibus. Qui per Moyſen famulum ſuum, ſecreti familiaris affatu, inter cætera cœleſtis documenta culturæ, de habitu

Benedictio Epiſcopi & oratio.

tu quoq; indumenti sacerdotalis instituens, electum Aaron mystico amictu vestiri inter sacra iussit; vt intelligentiæ sensum de exemplis priorum caperet secutura posteritas: ne eruditio doctrinæ eius vlli deesset ætati. Cùm & apud veteres reuerentiam, ipsa significationum species obtineret, & apud nos certiora essent experimẽta rerum, quàm ęnigmata figurarum. Illius nanq; Sacerdotij anterioris habitus, nostræ mentis ornatus est; & Põtificalem gloriam non iam honor commendat vestium, sed splendor animarum. Quia & illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potiùs quæ in ipsis erant intelligenda poscebant.

Precatur deinde, Vt ei famulo suo, quem ad summi Sacerdotij ministerium elegit, eam gratiam largiatur: vt quicquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gẽmarum, & in multimodi operis varietate significabãt, hoc in eius moribus actibusq; clarescat. Vt compleat in Sacerdote suo ministerij sui summã, & ornamentis totius glo-

rificationis instructum, cœlestis vnguenti rore sanctificet. *Atq; ita deinceps se ad sacras confert vnctiones. Significat autem ea* ἀναῤῥησης, *siue sacra precatio, vt idem inquit Dionysius*, Deo charum consecratorem interpretem, esse diuinæ creationis siue electionis, qui non suo munere eos qui consecrantur, ad Ecclesiastici ordinis honorem virtutemq; efferat; sed diuini numinis instinctu agitatus in omnibus cōsecrationibus quæ Pontificē attingunt.

De Spiritu S. Cap. 16. & Epist. 79

Cùm autē sāctificatio, vt inquit Magn' Basilius, *sine spiritu non sit, cùm & cœlestes illæ angelicæ virtutes, quæ natura quidem sanctæ non sunt, sic enim nullam haberent differentiam ab eo spiritu, qui solus natura sanctus dicitur; secundum proportionem tamen suæ dignitatis & excellentiæ, sanctificationis suæ modum & mensuram ab eodem spiritu sancto accipiant. Hic enim est digitus Dei, per quem omnia solidantur: hæc est cœlestis illa & superna vnctio, quæ docet omnia: hic est ignis purissimus, qui mundat, purgat, & sanctificat ea vniuersa, quæ sancta sunt. Proinde diuinus Antistes creatore Spiritu, super eum*

Spiritus sancti inuocatio.

Luc. 11. Ioan. 2.

quem

quem sacrat, inuocato, ad sacras vnctiones se confert, vt ostendat, hunc ipsum qui sacratur ministrum, & vicarium illius fore, quem vnxit Deus oleo lætitiæ præ cõsortibus suis. Psal.44.

Vngit autem primùm caput eius, cum ea præfatione: Hæc vnctio, *inquit*, Domine copiosè in caput eius influat: hæc in os subiecti decurrat; hoc in totius corporis extrema descẽdat: vt tui Spiritꝰ virtus & interiora eius repleat, & exteriora circũtegat. Abũdet in eo constantia fidei, puritas dilectionis, securitas pacis: Sint speciosi munere tuo pedes eius, ad Euãgelisandum pacem, ad Euangelisandum bona. Da ei Domine ministerium reconciliationis in verbo & in factis, in virtute signorum & prodigiorum: Sit sermo eius & predicatio non in persuasibilibꝰ humanæ sapientiæ verbis, sed in ostẽsione spiritus & virtutis. Da ei Domine claues regni cœlorum, vt vtatur, non vt glorietur potestate; quam tribuis in ædificationẽ, non in destructionem. Quodcũque ligauerit super terram, sit ligatum & in cœlis: & quod-

Vnctio capitis episcopus.
Psal.132.
Rom.10.
2.Cor.12.
1.Cor.2.
Matth.16.

cunque soluerit in terris, sit solutum
Ioan. 20. &in cælis. Quorum detinuerit peccata, detenta sint: & quorum dimiserit, tu dimittas. Qui maledixerit ei,
Gen. 27. sit ille maledictus: & qui benedixerit ei, benedictionibus repleatur. Sit fidelis seruus & prudens, quem consti-
Matth. 24. tuas tu Domine super familiam tuam, vt det illi cibum in tempore op-
[R]om. 12. portuno, & exhibeat omnem hominem perfectum: sit sollicitudine nō piger, sit spiritu feruens: oderit superbiam, humilitatem ac veritatem diligat, neque eam vnquam deserat, aut
Esa. 5. laudibus, aut timore superatus. Non ponat lucem tenebras, nec tenebras
Rom. 1. lucem: non dicat malum bonum, neque bonum malum. Sit sapientibus & insipientibus debitor, vt fructum de profectu omnium consequatur. Tribuas illi Domine Cathedram Episcopalem, ad regendum Ecclesiam tuam, & plebem sibi commissam: sis ei auctoritas, sis ei potestas, sis ei firmitas. Multiplica super eum benedictionē & gratiam tuam, vt ad exorandam semper misericordiam tuam, tuo mu-

nere

nere idoneus, & tua gratia possit esse deuotus.

Ac deinceps interpositis aliquot orationibus, ac publico Ecclesiæ cantu, ad vnctionem manuum eius accedit, quas item cum ea postulatione inungit: Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui te ad Pontificatus sublimari voluit dignitatem, ipse qui per Samuelem Dauid in Regem & Prophetam inunxit, te nostro ministerio chrismate & mysticę delibutionis liquore perfundat, & Spiritualis benedictionis vbertate fœcundet: vt quicquid benedixeris, benedicatur: & quicquid sanctificaueris, sanctificetur: & consecratarum manuum istarum impositio, cunctis proficiat ad salutem. *Neque verò frustra, aut sine causa tam prolixis, tam frequenter repetitis precibus, hic ipse qui consecratur, Deo omnium bonorum auctori & largitori commendatur:* Plus enim, *inquit Chrysostomus*, eiusmodi precibus indiget, quàm cæteri omnes. Nam quantò est celsior dignitas, tantò Sacerdotis maiora sunt pericula. Sufficit enim vel vnum

Vnctio manuum episcopi.

1. Reg. 26.

Episcopus consecrandus plus precibus indiget quã cæteri.

In primũ cap. ad Tit. serm. 1.

Sacerdotũ maiora pericula, quã aliorum.

Episcopatus rectè factum authorem suum in cœlum attollere, vnumque peccatum in ipsum inijcere gehennæ profundum. Nam qui in ordine priuato parū religiosus erat, multò profectò magis id patitur, cùm Ecclesiæ gubernacula regenda susceperit: quippè tum & inanis gloria vehementiùs imminet, & pecuniæ amor & fastus; cùm principatus ipse præstet licentiā offensionis & contumeliæ, atque maledicta, & alia prorsus innumera. Votis itaque omnibus optandum, vt qui antea pietate præditus fuerat, talis permaneat suscepto munere administrationis. *Hæc Chrysostomus.*

Vnctio capitis quid disignat.

Vngitur autem futurus Hierarcha primùm in capite per quod mens eius designatur: quò admoneatur, vt Deum ex toto corde suo, & ex tota anima sua, & ex omnibus viribus suis, & proximum suum, sicut seipsum diligat: quarum rerum omnium, caput fons est & principium. Deindè, vt simul auctoritas & dignitas eius declaretur, eum scilicet esse caput & Principem (Ephe. 5.) *Ecclesiæ suæ, quomodo vir vxori suæ caput dictus est.* Honor enim & sublimitas

Epis-

Episcopalis, *inquit Ambrosius*, nullis poterit comparationibus adæquari: si Regum fulgori compares, & Principum Diademati, longè erit inferior, quàm si plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippè cùm videas Regum colla & Principum submitti genibus sacerdotū, & exosculatis eorum dexteris, orationibus eorum se commendare & communire, qui itē cornu suo Reges & Sacerdotes vngūt. Sed prouidendum est, *inquit Ambrosius*, ne sit honor sublimis, & vita deformis: ne sit deifica professio, & illicita actio: nè sit religiosus amictus, & irreligiosus prouectus: ne sit gradus excelsus, & deformis excessus: quia sicut nihil esse diximus Episcopo excellentius, sic nihil est miserabilius, si de sancta vita Episcopus periclitetur, si Sacerdos in crimine teneatur. Nam quantò gradus altior est, tantò ruina grauior: honor grandis, grandiori debet sollicitudine circunuallari. Ideo igitur prærogatiua honoris monstratur, vt merita congrua requirantur.

De dignitate Sacerdotali ca. 2. Episcopalis dignitas maxima.

Episcopalis dignitas sublimis.

Vnctio in capite episcopi quid disignat.

Vngitur demùm in capite, vt ostendatur

esse vicarius Christi, eiusq́; locum & officium tenere, qui est super omnia, & quem constituit Deus caput super omnem Ecclesiam. Ephe.1. Regum vnctio in humero. *Ideo Reges non iam in capite, sed in humero vnguntur: Primum, vt is vnctionis in capite proprius honor sit illius, quem* Psal.88. *Deus constituit excelsum super omnes Reges terræ, & quem oleo lætitiæ excellentiùs* Psal.44. *& augustiùs vnxit præ consortibus suis. Deinde vt ostendatur, quòd primò ante alios oẽs, Reges inquã & Principes persona capitis Põtificali officio repræsentetur. Vngitur tamen & Rex in humero, vt neque ipse planè excludatur à repræsentatione eiusdem capitis*: Nam & huius Principatus, Esa.9. *vt dixit Esaias*, fuit super humerum eis: & vt sciat se esse ministrum ad portandam crucem Iesu Christi: laudem bonorum, vindictam autem malorum. Rom.13.

Vnctio manuum episcopi quid significat. *Sed non caput tantum Pontificis vngitur, verùm & manus. Primùm, propter officium & ministerium, vt se sciat dignitatem non propter ocium, sed propter negocium suscipere:* Episcopalis dignitatis scopus. *vt sciat ex illo se numero operariorũ esse debere, qui sustinent põdus diei & æstum.* Matt.20. *Demùm, vt illis manibus adsit*

virtus

virtus Spiritus ſancti, eas teneat & dirigat, cum illis laboret & operetur: vt quicquid benedixerit, benedicatur: quicquid ſanctificauerit, ſanctificetur: Quò certior fiat populus Christianus, dicente Epiſcopo aut Sacerdote: Ego te baptiſo: ego te abſoluo: non illum baptiſare, non illum peccata relaxare, ſed vnctionem ipſam, ſed eũ Spiritum, cuius hæc vnctio ſignum eſt, omnipotenti virtute & præſidio ſuo hæc talia efficere. Item, cùm accepto pane & calice, in ita conſecratas manus, illa verba profert: Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus: *agnoſcant omnes non illum aliquid vi ſua efficere, ſed Spiritum ſanctum deſcendere, & virtutem altiſsimi obumbrare: vt qui in vtero virginis verum corpus & ſanguinem eius admirabili & illi ſoli cognita virtute effecit, idem ſub ſpeciebus panis & vini hoc idem efficiat.*

Epiſcopus & ſacerdos virtute diuina omnia peragit.

Luc. 1.

Quibus ſacris Symbolis & myſterijs cum hæretici careant, mirum eſſe non debet, ſi ea quæ in Eccleſia Catholica certiſsima & clariſsima eſſe videntur, ab illis non intelliguntur, perexiguamqúe, vel potiùs, nullam his fidem habeant.

Hæretici carent ſacris ſymbolis & myſterijs.

Neq;

Neque enim hæc humanis viribus vel meritis fiunt, ſed ipſius Spiritus ſancti, de quo
Pſal. 103. *Dauid dixit :* Emitte Spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ.

Epiſcopi manus operentur bonum. *Vnguntur amplius manus eius, qui conſecratur, vt operetur bonũ, ad omnes quidem, ſed maximè ad domeſticos fidei : vt*
Gal. 6. Prou. 31. Cant. 5. Luc. 12 *manus ſuas mittat ad fortia, vt panem ocioſus non comedat, vt manus eius diſtillẽt myrrham, vt ſit beatus ille ſeruus, quẽ cùm*
Chriſma ex olio & balſamo. *venerit dominus, inuenerit vigilantem et operantem.*

Vngitur autem ſancto Chriſmate, quod
Oleũ quid denotet. *ex oleo & balſamo cõfici & commiſceri ſolet, vt per oleum quidem, nitor & puritas*
Luc. 6. *conſcientiæ denotetur.* Bonus enim homo, ex bono theſauro profert bona : & malus homo, de theſauro malo ꝓfert mala.
Matth. 7. Nec colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus. Non poteſt arbor bona malos fructus facere, & arbor mala bonos fructus facere. Gloria
2. Cor. 1. noſtra, *inquit Paulus*, hæc eſt, conſcientia noſtra, *ſed non gloria tantum, verùm etiam omnium laborum ſuaue condimentum, ſed omnium etiam rerum aduer-*

ſarum

sarum tutissimus portus, sed contra omnes visibiles & inuisibiles hostes munitissimū præsidium, omnisq́; libertatis alterius monendi & docendi maxima vis & occasio: & sine qua qui docet, illud Dauidicum, quod aliquando magnum illum Origenem perterruerat, expauescat oportet: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu autem homo peccator es. Cùm videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris ponebas portionem tuam. Existimabas improbe, quòd ero tui similis? arguam te, & statuam contra faciem tuam. Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum, ne quando rapiat, & non sit qui eripiat. Psal. 49.

Balsamo autem designatur odor bonæ famæ: Eum enim qui Sacerdotio fungitur, *inquit Chrysostomus*, odorem spirare optimum conuenit. *Vt sit pastor sine crimine, vt habeat testimonium etiā ab his qui foris sunt, vt item luceat lux eius, quo videntes homines bona opera eius, glorificent Patrem qui in cœlis est, vt innocentia sua obstruat ora maleuolorum*: Sine qua eximia fama qui docet, altera quidē

Balsamū quid designat.

In 2. Caput Epistos ęad Timoth.

Tit. 1.

1. Tim. 3.

Matt. 5.

quidem manu eum trahere, alterâ repellere dicebat magnus Nazianzenus. *Ab omni specie mala, inquit Paulus, abstinete vos, non à re tantum, sed specie etiam.* Non sit in conscientia, *inquit Bernardus*, nutans infirmitas modicæ fidei; non sit in fama næuus malæ speciei; vt sic duplicibus, interna scilicet maturitate & externa specie, vestiamur. *Vt illud confidenter, ille qui forma est gregis, dicere possit:* Sicut Balsamum aromatisans odorem dedi. *Et illud Pauli,* Christi bonus odor sumus in omni loco. Vt sit flagrans & suauis odor primogeniti Esau. *Et hoc est, quod designabant tintinabula illa suspensa ex vestimento sacerdotis Aaronis, de quibus præcepit Dominus:* Audiantur sonitus, quando ingreditur, vel egreditur Sacerdos Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. *Non alius certè sonus, quàm excellentis laudis & gloriæ, ac omnium virtutum celebris prædicationis. Et ideo in lege Dei cautum fuit, vt is qui in Sacerdotum numero censeri debebat, omni vitio, siue corporis, siue animi, careret, neúe quid infamiæ in tota illius*

1. Thess. 5.

Lib. 4. de consideratione.

Eccl. 24.

2. Cor. 2.

Gen. 27.

Tintinabula suspensa in vestimēto Aaronis quid designabant.

Leuit. 21. Ad sacerdotiū cooptādus vitio corporis & animi careat.

vita hæreret. Et à sacris Canonibus piè statuitur, vt is qui ministerio Altaris addicitur, non modò omni vitio careat, sed etiam ab omni suspicione, aut opinione sceleris, sit alienissimus. Teneatur, *inquit sanctus* LEO, subscriptio Clericorum, honoratorum testimonium, ordinis, consensus & plebis: qui præfuturus est omnibus, ab omnlbus eligatur. Ad cuius consecrationem nullus ambitus trahat, nulla seditio impellat, nulla iniquitas incitet, sed in medium constituta meritorum sanctitate, vt cunctis ille præponatur, quē sibi cuncti cupiunt præsidere. Populus enim Episcopum non optatum, aut cōtemnit, aut odit. Epist. 89. & 103.

Sic igitur sanctissima Pontificalis vnctio perficitur. In qua illud monet vetustissimus Canon, vt ea vnctione vngatur Episcopus, non tam in corpore, quàm in corde: vt & interiùs sit nitor conscientiæ, quò ad Deum, & exteriùs odor bonæ famæ, quò ad proximum. Vnctionis ratio antiquissima.

Neque verò nunc primùm ea vnctionis

ratio

ratio est inuenta, sed iam ab antiquißimis primitiuæ Ecclesiæ temporibus est vsu & consuetudine comprobata. Quod vel ex Gregorio Nazianzeno constat; cuius illa sunt, quibus parentē suum alloquitur, verba: Idcirco me, *inquit*, Pontificem vngis, ac podere cingis, capitiq́ue cidarim imponis, atque holocausti spiritualis Altari admoues, & sanctificationis vitulum mactas, manusq́ue spiritui consecras, & sancta sanctorũ spectatum introducis; veriq́ue illius tabernaculi, quod non homo, sed Dominus construxit, ministrum facis: dignumnè verò, & vobis qui vngitis, & eo propter quem peragitur, & in quē tendit hęc vnctio. Perspectum hoc habet Pater veri illius ac germani Christi, quem exultationis oleo præ consortibus suis perfudit, cùm humanitatem diuinitate perunxit, vt faceret vtraque vnũ. *Et alio loco*: Spiritu, *inquit* res nostras moderante, cui nos ipsos dedimus, & caput nostræ initiationis oleo delibutum à Patre omnipotente, & Filio vnigenito, & Spiritu sancto ac Deo.

In Apol. posteaquā ex fuga redijsset.

Psal. 44.

Ephe 2.

In oratione ad patrem, cùm ei curam ecclesię cōmisisset.

Et

Et hactenus quidem peracta est consecratio, confectum sacramentũ. Iamq; ille qui consecratur, non ãplius Electus sed pastor, sed Episcopus iam consecratus appellatur. Quo in loco modicũ insistamus. Sancti estote Patres mei, quoniã Dominus vester sanctus est: quoniã impositio manuũ quæ facta est super capita vestra, sancta fuit: quoniã vnctio qua vncti estis, sancta est; quoniam verba, signa, & operationes consecrationis vestræ, non sancta modò sunt, sed sanctissima etiam. Sancti igitur estote & vos, dateq; omnem operam, ne sancta prophanè, sublimia demisse, honore digna turpiter; & vt vno verbo complectar, Spiritualia carnaliter tractetis: ne hæc ipsa membra vestra, organa diuina, instrumenta ratione prædita; instrumenta quæ à præclaro artifice Spiritu sancto concinnãtur atque pulsantur, ambitionis, cupiditatis, libidinis, ac turpitudinis arma efficiatis; ne templum Dei, tàm sanctè consecratum, violetis, ac contaminetis; ne parietes dealbati sitis, & dicamini; ne similes efficiamini sepulchris dealbatis, quod quondã Pharisæis obiecit Christus Dominus, quæ à foris patent hominibus speciosa, intus

Authoris pia & grauis admonitio, vt Episcopi & sacerdotes sancti sint.

Act. 23.

Matt. 23.

Leuit.21. *verò plena sunt oßibus mortuorũ & spur-*
Parte prima pastoralis cap.11. *cicia; ne omnia quidem sancta circa vos sint, ipsi autem prophani sitis. Audite quid dicat Dominus*: Loquere ad Aarõ; Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo suo, nec accedat ad ministerium eius. Si enim homo apud hominem, *inquit Gregorius*, de quo minimè præsumit, fieri intercessor erubescit, qua mente apud Deum intercessionis locum pro populo arripit, qui familiarem se eius gratiæ per vitæ merita nescit? aut ab illo quomodo alijs veniam postulet, qui vtrum sit sibi placatus, ignorat? Qua in re est formidandum, ne qui placare iram posse creditur, hanc ipse ex proprio
Esa.52. reatu mereatur. *Mundamini igitur qui fertis vasa Domini. Quia necesse est vt mundas habere studeat manus, qui diluere aliorum sordes curat; ne tacta quæq; deteriùs inquinet, si sordida mens in se lu-*
Aurum in sacerdotali habitu q̃d designat. *tũ tenet. Et ideo in Sacerdotali habitu, ante omnia aurũ fulget. Quid autem auro, quod cæteris metallis puriùs & preciosiùs est, designatur, nisi perfectio sanctitatis?*

Au-

Aurum igitur obscuratur optimum, cùm terrenis actibus sanctitas vitæ polluitur. Thren. 4.
Moneat vos illud, quòd ad montem fumantem, neq; ex populo quisquam, neq; ex senioribus & Sacerdotibus populi, sed neq; Aaron atque filij eius, quàmuis summa cura & diligentia purgati accesserunt, sed solus Moyses. Exod. 19.
Moneat exemplum Nadab & Abiud, quod nouo duntaxat igne thura adoleuissent, nouo quoque igne absumpti sunt; atque eodem tempore, & loco, quo nefario crimine se deuinxerunt, perierunt: ac ne patrem quidem Aaronem primum apud Deum, secundum Moysem, tenentem locum, ipsos à periculo vindicare potuisse. Leuit. 10.
Tum etiam id, quod Heli Sacerdoti, ipsi quidem viro bono, nimis tamen indulgenti, accidit. 1. Reg. 4.
Moneat etiam funestus casus Ozæ, Arcam cadentem non expiatis manibus fulcire volentis. 2. Reg. 6.
Sancti ergo estote, quoniam dux vester, & caput vestrum sanctum est: quoniam manibus carneis, diuina & cœlestia tractatis: quoniam omnis integritatis & innocentiæ duces estis & magistri. Sanctitatis autem vestræ, illam mensuram, illum modum, ponit CHRYSOSTOMVS: Sanctitatis episcopalis & sacerdotalis modus.

Chrysost. lib. 2. de Sacerdotio.

Quanta, *inquit ille*, inter sese differentia homines rationis vsum habentes, & bruta ratione carentia dissident: tãtum sanè discrimen inter eum qui pascit, atque eos qui pascuntur, esse velim, vt ne maiùs etiam exigam: siquidem in multò etiam maioribus rebus periculum ipsum versatur. Etenim Sacerdotium ipsum in terra quidem peragitur, sed in rerum cœlestiũ classem ordinemque referendum est. Atque id perquàm meritò: quippè non mortalis quisquam, non Angelus, nõ Archangelus, non alia quæuis creata potentia, sed ipse Paracletus ordinem huiusmodi disposuit: qui mortalibus hominibus etiamnum in carne manentibus autor fuit, vt angelorum ministerium animo conciperent. Idcirco necesse est Sacerdotem sic esse purum, vt si in ipsis cœlis collocatus, inter cœlestes illas virtutes medius staret, eiusque animum solaribus radijs puriorem esse oportet; vt ne quando Spiritus sanctus desolatum illum relinquat, vt dicere possit: Viuo equidem non ampliùs ego, viuit autem in me

Ibid. lib. 3. de Sacerdotio.

Episcoporum & sacerdotum puritas qualis esse debeat.

Lib. 6. de sacerdotio.

Gal. 2.

me Christus. Eum enim qui pro ciuitate tota, quid dico ciuitate? imò verò pro vniuerso terrarum orbe legatus intercedit, deprecatorque est apud Deum, vt hominum omnium, non viuentium modò, sed etiam mortuorum, peccatis propitius fiat, qualémque so esse oportet? Quum autem ille & Spiritum sanctum inuocauerit, sacrificiumque illud horrore ac reuerentia plenissimum perfecerit, communi omnium Domino manibus assiduè pertractato: quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus? quantam autem ab eo integritatem exigemus? quantam religionem? Considera enim quales manus illas administrantes esse oporteat: qualem linguã, quæ verba illa effundat: qua denique re non puriorem sanctioremúe esse conueniat animam, quæ tantum illũ, tamque dignum Spiritum receperit. Per id tempus & Angeli Sacerdoti assident, & cœlestium potestatum vniuersus ordo clamores excitat; & locus altari vicinus in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus est:

Sacrificiũ horrore ac reuerentia plenissimũ

Angeli Sacerdoti assident.

est: Luminis instar, vniuersum orbem illustrãtis. *Et hæc quidem Chrysostomus. Nos autem ea quæ sequuntur, porrò oratione prosequamur.*

Baculus pastoralis quare datur episcopo.

CONfecto Sacramento, confert se diuinus Hierarcha ad officium pastoris Spiritualemq́; Oeconomiam, sanctæqúe prolis gubernationem. Armat igitur primùm & instruit nouis præsidijs nouũ spõsum, dat regendæ & gubernandæ familiæ instrumenta ac gubernacula. Et cùm omne regimen omnisq́; administratio, authoritate & amore contineatur: Oderunt enim peccare mali, formidine pœnæ: Oderunt peccare boni, virtutis amore. *tradit inprimis in manus noui Antistitis consecratum Baculum; auctoritatis scilicet & disciplinæ insigne, sustentaculũ imbecillitatis humanæ; vt sit in coercendis vitijs piè seuerus, iudicium sine ira tenens, lenis in fouendis virtutibus, audientium animos demulcens, in tranquilltate seueritatis censuram non deserens; vt reuocet errantes, regat iustos, pungat & stimulet ignauos & inertes, repellat nocentes: ac,* Ezec. 34. *iuxta Ezechielem, attrahat vagum, sustentet languidum, stimulet pigrum; portet*

tet in humeris suis, exemplo Principis pastorum, ægrum & debilem. Vt increduli, *inquit Bernardus*, conuertantur ad fidem, conuersi non auertantur, auersi reuertantur, peruersi ordinentur ad rectitudinem, subuersi ad veritatem reuocentur, subuersores conuincantur; vt vel emendentur ipsi, si fieri potest; vel si non, perdant auctoritatem facultatemq; alios subuertendi. Lib.3. de consideratione.

Excusserunt hoc insigne potestatis & authoritatis, disciplinæ item de manibus Poutificum, huius sæculi hæretici, & ideò in omni rerum confusione & perturbatione versantur. Non potest enim Deo esse contrarium quid, & sibimet cohærere, aut secum consentire: dicebat Bernardus. *Nec possunt verè dicere*; Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. *Ideo ne filij quidem, quia extra disciplinam sunt: qua sublata & extincta, omnem item ordinem auferri, omnem recti et honesti differentiam extingui oportet.* Impunitas enim, *inquit idem Bernardus*, incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudentiæ, trans-

Apud hæreticos disciplina nulla.

Lib.5. de consideratione.

Psal.22.

Heb.12.

Impunitas quid sit?

Libr.3. de consideratione.

transgressionis nutrix, matris noxiæ libertatis pessima soboles hæc. *Sed nũquam excussissent sceptrum hoc, si Pontifices rem magis, quàm insignia rei, complecti voluissent; & si pro religione potiùs contra impietatem, pro fide contra perfidiam, pro veritate contra mendacium, pro virtute contra scelus; pro iustitia contra iniustitiam, pro pudore contra flagitium & impudentiam, quàm pro suis commodis ac honoribus, ea potestate & auctoritate quæ illis à Deo tradita est, vti voluissent.*

Episcoporũ ingligẽtia, disciplina sublata.

Annulus episcopo quare confertur.

Eph. 5.

Verùm cùm hæ nuptiæ, hocq́ regimen, non tam timoris, quàm amoris sit; non tam seueritatis, quàm charitatis: Nã & Christus Dominus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ; vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuscemodi, sed vt sit sancta & immaculata. *Et eum quem vicarium loco sui relicturus erat, priusquam illi despondisset, ter interrogauit, num se diligeret, & propter se sponsam suam. Quod cùm ille summa asseueratione ter professus fuisset,*

Christus Petrũ ter interrogat, num se diligeret, quare.

Ioan. vlt.

tum

tum demum illud audiuit: Pasce oues meas, pasce agnos meos. Sanè qui dicit, Amice ascende superiùs, *ait Bernardus,* amicum fore fidit. Si minus inueniat, non expedit quidem. Qui eleuauit, & deijcere potest. Sera querela; quoniam eleuans allisisti me. *Eius igitur amoris & charitatis symbolum, sacer Consecrator nouo confert sponso, consecratum ANNVLVM: eum monens, vt accipiat Annulum, fidei scilicet & amoris signaculum, quatenus sponsam Dei, Sanctam videlicet Ecclesiam, intemerata fide ornatus, illibatam custodiat. In quo amore & dilectione si pastores, ita vti promittũt, persisterent,* Super muros Hierusalem, *vt inquit Esaias,* starent custodes, tota die ac tota nocte non tacentes. *Habitaret enim iuuenis cum virgine: & gauderet sponsus super sponsam, & gauderet super illos Deus eorum. Fortis enim vt mors est dilectio, & dura sicut infernus æmulatio. Cupiditas & amor, dulces sunt tyranni.* Videmus bubulcum, *inquit Nazianzenus,* ob vitulum vnum ab armento aberrãtem, vel pastorem ob pecudẽ de cadis grege desideratam, vel auem ob nidulũ

Lib. 2. de consideratione.
Luc. 14.
Psal. 101.
Annulus fidei & amoris signaculum.
Esai. 62.
Cant. 8.
In oratione postea quam rure in vrbem redijsset.

Pastoris erga oues amor & cura qualis esse debeat

quem ad breue tempus reliquit, vsq; adeò discrutiari solere; vt & illi arreptis fistulis, in speculam quandam euecti, calamos omnes mœrore impleant, atque palantia animalia quasi ratione prædita euocent; ac si paruerint, maiorem ex illis, quàm ex reliquis simul omnibus, delectationẽ percipiant: hæc autem stridens ad nidum cõuolet, pullisq; stridentibus aduoluatur, eosque pennis foueat: quo tandẽ chariores esse par est apud bonũ egregiumque pastorem oues rationis participes, & pro quarum salute nõnihil periculi adijt: quandoquidẽ hoc quoque acriores animi flammas excitat.

Episcoporũ & Pastorũ in pascendis ouibus sibi cõmissis summa negligẽtia, & vnde prouenit.

Episcoporũ & pastorum absentia ecclesię ruina.

Qui amor quòd in pastoribus nostri sæculi extinctus est, ideò non gaudet sponsus super sponsam suam; ideò alienam sequitur; ideò vbiuis potiùs libentiùs agit, quàm in ouilibus suis: Ideò alij priùs ex hac vita decedunt, quàm Cathedras suas reuiserunt: ideò in Geographicis tabulis necesse habent situs & locum Episcopatuum suorum quærere. Quid capiet piscator, procul à littore constitutus? sit peritissimus, sit solertissimus licet: aut; pastor quid proficiet,

qui

qui stabulum ingreditur nunquam? Quis inter fluctus, *inquit* LEO, nauem diriget, si gubernator abscedat? quis ab insidijs oues custodiet, si pastoris cura non vigilet? quis denique latronibus obsistet, & furibus, si speculatorem in prospectu explorationis locatum, ab intentione sollicitudinis amor quietis abducat? *Et grauiter ferimus, quòd in eum locum deducta sit res Ecclesiastica: Nemo nos plus læsit, quàm nos ipsi, sed & hucusque lædimus. Vnde autem hæc tam supina negligentia? nisi quòd Christum Iesum non amamus; quòd salutis nostræ nullam, vel perexiguam rationem habemus; quòd Academicas quasdã quæstiones sequamur potius, quàm Christianam religionem amplectamur.* Negligenter pascens toties commendatum Dominicum gregem, *inquit magnus Leo*, conuincitur summum non amare pastorem. Epist. 93.

Pastor cõsecratur, pascua igitur illi traduntur. Accipit Consecrator Euangeliorũ librum, eumq́; nouo Præsuli tradit: Accipe, *inquit*, Euangeliũ, & vade, p̄dica populo tibi commisso. Potens est enim Euangeliorum liber quare datur episcopo.

Deus

Deus tibi augere gratiam suam. *Ac si diceret: Ne putes in Paulo & Petro, in Tito item & Timotheo, Chrysostomo & Augustino solo, munus & functionem Apostolicam desijsse: ne putes cœlestem illam benedictionem & auxilium æterni Patris iam sublatum esse; quo illi subnixi, profecti annunciauerunt Euangelium vniuerso mundo: potēs est Deus etiam tibi dare gratiam suam, ac per te similia operari.* Etsi enim illi plus omnib⁹, *inquit Bernardus,* laborârunt, non tamen totum elaborauerunt, & tibi adhuc locus relictus est. *Neq; te illud tantoperè terreat, quòd sublimibus humanæ sapientiæ verbis careas, quòd seriùs ad sacrarum literarum lectionem accessisti, quòd nunquam antea Cathedram Doctoris forte conscenderis. Aude, & fac aliquid. Potens est enim Deus tibi augere gratiam suam. Nihil agentem, impossibile est benè operari. Meliùs serò, quàm nunquam: Nam & vndecimæ horæ operarij, diurnum acceperunt denarium.* Petro nihil indoctiùs, Paulo nihil imperitius, *inquit Chrysostomus.* Et hoc illi profitebantur, nec eos hoc fateri pudebat. Etsi imperitus sum, *inquit*

Lib. 2. de consideratione.

Matt. 20.

In Procemio epist. ad Rom.

Pau-

Paulus, ſermone, non tamen ſcientia: 2.Cor.11.
Sed tamen hic imperitus, & ille indoctus, ſexcentos Philoſophos ſuperarunt; ſexcentis Rhetoribus os obturârunt; ſuo ipſorum ſtudio, propenſaque voluntate, & Dei gratia, omnia peragentes.

Falsè igitur & calumniosè hæretici, vt in cæteris omnibus, ita & in hac parte queruntur, in verbi Dei Eccleſia Catholica nullam rationem haberi, ſacram ſcripturam ſupprimi; aliunde potiùs, quàm ex ſcripturis diuinitùs traditis, dogmata Chriſtiano populo proponi; humanas traditiones, pro diuinis præceptis & mandatis obtrudi: quæ illorum oratio, quàm ſit vana, quàm cum euidenti calumnia coniuncta, hæc ipſa traditio libri Euangeliorum; hæc noui Paſtoris compellatio, quæ quaſi ſummam Pontificalis muneris continet, abundè docet. Hæreticorū calūnia.

In qua ſacri Codicis traditione, tria nobis præcipuè ſunt obſeruanda. Primùm illud, quòd non ipſe ſibi, is qui populo Dei præficitur, codicem ſumit: hoc enim hæreticorũ proprium & peculiare ſemper fuit; ſed de ſede Chriſti, ſed ex manu diuini Hierarchæ Codicis ſacri traditio quid deſignat.

chæ accipit. Nam neque Moyses sibiipsi tabulas, in quibus Lex Dei continebatur, sumpsit, sed de manu Dei; sumptas populo
1.Cor 11. tradidit. Et Paulus, id quod à Domino accepit, se tradidisse docet. Et Timotheum
1.Tim.6. monet idem Paulus, vt id custodiat, non quod sibi priuata authoritate sumpserit, sed quod apud eum depositum est. Secundum verò illud videndum erit, tradi illi Codicem, in quo omnia simul Euangelia, non vnum aliquod Euangelium, non pars aliqua Euangelij contineatur: Nam hoc item hæreticorum peculiare est, vt partem quidem sacræ scripturæ vsurpent, partem autem vel negligant, vel tanquam Apocrypham, & profanam penitùs reijciant. Huic autem nostro totum simul traditur Euangelium; vt ita eius vnam partem tueatur, ita interpretetur, ne reliquarum sensum & veritatem peruertat: ita vni parti adhæreat, vt reliquarum conseruet sanctitatem. Tertium demùm illud hoc loco notandum, quòd Ecclesia, quæ pastori tradit Euangelium, eadem mentem & interpretationem eius Euangelij eum docet; ne ipse nouos sensus quærat, ne sua figmen-

Euangelij vera interpretatio in Ecclesia.

gmenta pro Catholica doctrina obtrudat; vt Spiritus sancti, non humani sensus, sequatur doctrinam. Prophetia enim, atque vniuersa scriptura, *inquit sanctus Petrus*, priuatæ interpretationis non est. *Vt enim illud Euangelium adfert, quod omnium temporum atque locorum est, ita & eam interpretationem eius Euangelij sequi debet; si verus, si Catholicus Doctor esse, & haberi vult; quæ omnium ætatum & temporum, omnium item gentium & nationum, iudicio & auctoritate sit comprobata. Hæcq; illa est vera inter Doctorem Catholicum & hæreticum Magistrum differentia; quòd vterque sacræ scripturæ testimonijs nititur, vterque Euangelium laudat, vterque pro hoc vitam sanguinemq;, si ita opus sit, se profundere paratum esse dicit. Hic tamen hoc Euangelium, eiusq; ministerium, priuata sibi sumit authoritate: ille à potestate à Deo ordinata accepit: hic partem aliquam tuetur, ille totum simul corpus defendit: hic suos proprios, ille Ecclesiasticos astruit sensus. Et ideò Catholici*

2.Pet.1.

Inter Catholicũ & hereticum doctorem differẽtia.

Ma-

Magistri doctrina, ad Deum reuelantē, & Spiritum sanctum interpretantem, enarrantemq́; ac suggerentem refertur. Hæreticus diuina quidem verba adfert, sed suum sensum verbis diuinis astruit: Et verbo quidem Dei, summa & prima fides habenda est, sed illis tamen, quod procedit de ore Dei, & quod os Domini locutum est. Quod autem hoc ipsum os diuinum sit, in Symbolo profitemur omnes: sed & ipsi profitentur nobiscum, si modò se intelligere & exaudire velint; & nisi pertinacia & malicia nonnunquam vincantur. Qui locutus est, *inquit*, per Prophetas. Et Vnā, Sanctam, Catholicam, & Apostolicā Ecclesiā. *Ecclesiæ Dei promissus est Spiritus sanctus, vnus igitur sibi non sumat, quod omnium est. Et idcirco hæreses semper vno pede claudicant: Catholica fides, vtriusq; pedis stabili firmatur gressu. Catholica fides, æternam & increatam veritatem sequitur, quæ omnium est; hæresis secundum Deum, vel vnà cum Deo, suos sensus & iudicia, duo insidiosissima idola colunt & adorant. Et proinde palpant tenebras AEgyptij. Cū de populo Dei Scriptura dicit:* Vbicunq; Israel erat, ibi lux erat.

Os Domini Spiritus sanctus.

Exod. 10.

Sed

Sed quæ tandem causa eius, de qua supra dictum est, calumniæ? Non alia certè quàm illa, de qua quondam quæstus est Ieremias: Sed & lamiæ nudauerunt mā-mas, lactauerunt catulos suos. Filia populi mei, crudelis tanquam struthio in desertis. *Lamiæ, inquit, monstra fœdissima ac crudelissima, tantum humanitatis, tantum charitatis habent, vt eos catulos, qui ex eis progeniti sunt, lactēt; vt his, quos illis Deus & natura commendauit, nudent vbera sua. Filia autem populi mei, Sacerdotes, & Pontifices, ex quorum ore doctrinæ fontes irrigandis populis profluere debebant, struthionis instar sunt crudeles; quem nulla pietas, nulla suorum mouet charitas. Sic nostris infelicissimis temporibus. Lamiæ quidem hæreticorum humanam faciem habentes, sed beluina per impietatem corda gerentes, nudauerunt mā-mas, lactauerunt varijs erroribus catulos suos. Pastores autem, atq. Doctores Ecclesiæ, crudeles tanquam struthio, quibus nullum vilius videtur officij genus, hoc ipso verbi diuini prædicationis munere; & quod omnem excedit inhumanitatem, non solùm ipsi non lactant catulos suos, sed &*

Thren. 4.

Lamiæ humanā faciē sed beluina corda habentes sunt hæretici.

Pontifices & sacerdotes struthionis instar crudeles.

Pastores & parochos ac reliqui inferiores ecclesiæ ministri quales præficiuntur.

nutrices quidem ipsas, id est, Parochos, ac reliquos inferiores Ecclesiæ ministros, ne hoc officij genere seriò perfungantur, impediunt, dum vel eos huic muneri præficiunt, qui ipsi modum & rationem vitæ suæ ignorant, vel alijs negocijs longè diuersis & pugnantibus occupant. Atqui Paulus necessitatem euangelisandi sibi incumbere clamat: Væ, inquit, mihi, si non euangelisauero. Etsi purpuratus, etsi deauratus incedis, *inquit Bernardus*, non est tamen quod horreas operam curamq; pastoralem, Pastoris hæres; non est quod erubescas Euangelium. Pastorem te populo huic aut nega, aut exhibe. Quis mihi det, antequã moriar, videre Ecclesiam Dei, sicut in diebus antiquis, quando Apostoli laxabant retia in capturam: non in capturam auri & argenti, sed in capturam animarum. Quàm cupio vos, *(Episcopos compellat)* eorum hæreditare vocem, quorum adepti estis sedem. Venerunt filij vsque ad partum, *ait Propheta*, & vires non habet parturiens. *Verùm & hæc quidem hactenus.*

1. Cor. 9.

Lib. 4. de consideratione.

Epist. 237.

Luc. 5.

Piscatorib' spirituali-bus captura animarum, non auri & argenti incũbit.

4. Reg. 19.

Accepto deinceps nouus Pontifex à suo

Con-

Consecratore, ac reliquis assistentibus, osculo pacis, de quo paulò post nobis dicendum erit; eo tempore, quo populus Christianus dona & munera ad altare Dei, more veteri, eoq́; laudatissimo, offerre solet: ipse quoque suo Consecratori tanquam spirituali patri, munera adfert. Sunt autem ea ex antiquissima Melchiadis Pontificis institutione, panis & vinum; quibus duæ anteferuntur faces. Offert panem & vinum; vel vt ostendat se in eius Sacerdotis functionem & munus succedere, cui sine omni in futurum pœnitentia iurauit Dominus, eum esse Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech: vel, vt quidem ego iudico, ad designandam paupertatem Episcoporum primitiuæ illius Ecclesiæ; in qua summæ opes, summæ diuitiæ, panis & vinum fuerunt. Dantur autem hæc munera clara luce, & amplius duabus facibus accensis, ne quid inter hæc leuia munera speciosius colore, pondere preciosius (scitis quid intelligam) subrepat ac subijciatur. Malè enim agitur, cùm ea, quæ virtuti & pietati debentur, asino onusto auro conferuntur.

Offertoriū panis & vini, cū duabus facibus quid designat.

Psal. 109.

Episcoporū primitiuæ ecclesię paupertas.

Assumitur demū nouus Antistes à suis

Ad cõmunionẽ mysticæ mensæ admittitur. *collegis, in communionem & participationem orationis, ac mysticæ mensæ. Ac vt quondam Elias quadraginta dierum & noctium ad montem vsque Oreb Dei visionis, iter emensurus, cœlitus delato communitur viatico : Sic iste contra omnia prolixi & difficillimi itineris pericula, cõtra omnes visibilium, & qui videri non possunt, inimicorum insidias, contra principes & potestates tenebrarum mundi huius, confirmatur & roboratur pane illo, qui de cœlo descendit : quem qui dignè manducat, non succumbit, non moritur, sed habet vitam æternam.* Super quem panem, *iuxta Esaiam*, requieuit Spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientię & pietatis: & repleuit eum spiritus timoris Domini. *Quorum donorum participes efficiũtur omnes illi, qui dignè & religiosè tanto reficiuntur viatico.*

3.Reg. 19.

Ephes. 6.

Ioan. 6.

Esai. 11.

Psal. 90. *Cœlesti mysterio refectus, munitur demùm caput eius, cui cum Aspide & Basilisco, cũ rugiente & sæuiente Leone & Dracone, congrediendum est; cui ipsis cum portis inferi pugna instat, & cui omnium ne-*

1.Pet. 5.

Matt. 16.

cesse est ferre tentationes. Necubi aperto aut neglecto loco letale quis illi vulnus adferat. Nam etsi ego latens in cauerna, *dicit Bernardus*, & quasi sub modio nõ quidem lucẽs, sed fumigans, ventorũ tamen impetus nec sic quidem declinare sufficio; quid positus supra montem, positus supra candelabrum patietur? *Imponitur igitur capiti eius sacra Cydaris, bicornisq́ galea, cum Patris omnipotentis inuocatione; cuius præclara est bonitas, & virtus immensa, totiusq́ decoris ornamentum.* Imponimus, *inquit diuinꝰ Hierarcha*, capiti huius Antistitis & agonistæ tui, galeã munitionis & salutis; quatenꝰ decorata facie, & armato capite, nõ generis & prosapiæ vetustate, nõ stipatorũ vi & armata manu, non magnis necessitatibus & clientelis, sed cornibus vtriusque testamenti terribilis appareat aduersarijs veritatis: & te ei largiente gratiam, impugnator eorum robustus existat. Qui Moysi famuli tui faciem, ex tui sermonis cõsortio decoratam, lucidissimis claritatis ac veritatis cornibus insignisti, & capiti Aaron Pontificis tui Tyarã

Infula capiti episcopi quare imponitur

Cornua, scriptura vtriusque testamẽti.

Exod. 38.

Episcoporum prisco rũ fortitudo & cõstãtia.

imponi iussisti. *Tali armatura muniebantur primi religionis nostræ duces & Antistites; per quam deuicerunt regna, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum. Hoc eodem modo instructus Petrus Neroni, Liberius Constantio, Ambrosius Theodosio, Basilius Valentino, Chrysostomus Arcadio, Leo Genserico atque Attilæ, STANISLAVS noster Boleslao, alijque alijs quàmplurimi restiterunt, metuique fuerunt. His præsidijs omnis Ariana, Macedoniana, Nestoriana, Dioscori, Euthichetis, ac reliquorum monstrorum dissipata est impietas; his demum omnis hæreticorum prauitas cessit.*

Heb.11.

Vobis amplissimi Patres, nimis hæc ipsa Moysis cornua obtusa & attrita reddita sunt. Quietem & tranquillitatem nostram curamus; cœlum ruiturum existimamus, si quid liberiùs pro Ecclesia Dei dixerimus aut fecerimus. Nimis timidi sumus, nimis ocio & desidia torpemus. Et eo quidem tempore, *inquit Chrysostomus*, quo aura serena est & lucida, quo pas-

Episcoporũ huius tẽporis timiditas & desidia.

cua

cua libera & quieta, quo nulli luporum impetus & insidiæ greges vexant; *licet fortaßè Pastori prouoluere se sub patulæ arboris vmbra, fistulaqúe dulce canere: At vbi imbres & tempestates insurgunt, lupus ad præsepia adest; vbi oues dissipantur, vbi tum pastor vmbram deserat oportet, tum pro tripudio & choro cursum, pro fistula & tibia fundam & baculum arripiat, oportet. Fuit quidem tempus quoddam, cùm magna erat Ecclesiæ Dei pax, magna quies, rerumqúe omnium secundißimus afflatus; tùm fortaßè licuit multis ociosos eße, suisqúe voluptatibus & quiete perfrui, suis lucris & commodis incubare: Nunc tempestas adest, summosqúe feriunt fulmina montes: nunc præsentia naufragia vbique ante oculos versantur nostros; nunc dura bella & conflictus imminent; nunc alia est ratio rerum omnium. Excutiendus est igitur iste sopor; voluptates reÿciendæ; ad arma, ad gubernacula vobis recurrendum, priusquàm extremum naufragium vos, gregesqúe vestras absorbet. Virtus enim in pace acquiritur, in preßura probatur, in victoria coronatur. Neque*

Episcopo-rũ priscorũ pietas patientia & mũdanarũ rerum contẽptus.

illorum temporũ exemplis abutendũ, neq; isti homines nimis molles & delicati imitandi, quod plerique vestrum faciunt: sed illi potiùs primi fortissimi ac insuperabiles viri, Patres & fundatores vestri, qui omnia humana & diuina excellenti animi virtute superarunt; qui nulla humana voluptate, nullis deniq; delicijs indulserunt; qui omnia præsentis vitæ commoda tanquam stercora existimarunt, vt Christum lucrifacerent; qui solas has voluptates atq; delicias censebant, nempè à voluptatibus & delicijs abhorrere: Quorum vita fuit, *vt Paulus docet*, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate; in itineribus sępè; periculis fluminũ, periculis latronũ, periculis ex genere, periculis ex gẽtibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Vt seductores, & veraces, quasi purgamenta mundi huius existimati, lu-

Philip. 3.

2. Cor. 6. & 11.

Hebr. 11.

ludibria & verbera experti: lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis; egentes, anguſtiati, afflicti; in ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & cauernis terræ; quibus dignus non erat mundus. *Qui tradiderunt corpora ſua ad ſupplicia, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni, & ideò receperunt palmas; & ideò ſempiterno cœlo cum duce & imperatore ſuo Chriſto fruuntur: & ideò nomina eorum ſcripta ſunt in libro vitæ: & ideò memoria eorum ex ore hominum non peribit in ſempiternum. Hi vobis potiùs tali tempore, his periculis imitandi ſunt, veſtriſq́; moribus exprimendi, quàm diſſoluti & eneruati illi: qui vel ipſi, ſi vigilantiores & diligentiores ſuis temporibus eſſe voluiſſent, & Eccleſiæ Dei meliùs conſuluiſſent, & officio ſuo plenius functi fuiſsent, & vobis pinguiorem ac vberiorem: ſortem & hæreditatē domini reliquiſsēt; ſed & exemplum ſanctius, nomenq́; ſuum illuſtrius. Nam veſtri iſti honores atque ſummæ dignitates omnes mediæ quædam res natura ſua ſunt. Si enim præſtāti vir-*

Apoc. 22.

Apoc. 20.

Honores & adignitates quomodo proſunt & obſunt.

tute & vitæ innocentia quæruntur, si maximis vigilijs & laboribus sustinentur, si incredibili fructu & vtilitate eorum, quibus præsis, obsignantur, res quædam magnificæ & illustres ad omnem immortalitatem putandæ sunt; & quæ plurimum decoris atq; commendationis illis, in quos cõferuntur, adferre solent: Sin verò malis artibus consequantur; vel quod fœdius est, si pecunia comparantur, si per luxum & desidiam produntur, potiùs quàm geruntur; si aliqua infelici calamitate, ac publicæ salutis ruina concluduntur; tum in istis amplissimis nominibus honoris, non modò dignitas nulla erit, sed erit etiam summa deformitas. Nam & virtutis, & iudicij, omnem opinionem euertunt. Quæ enim virtus illius hominis censenda est, qui vt suam qualemcunque gloriolam astruat, publicam salutem in extremum discrimen adducere non dubitat? Aut quod eius iudicium, qui neque seipsum nouit, neq; hoc ipsum discernere potest; veram laudem & gloriam, non tam ex honoribus & dignitatibus pendere, quàm ex earum recta & salutari administratione: & qui non cernit se honoris vocabula, nõ dignitatis insi-

Vera gloria vnde pendeat.

gnia

gnia consecutum eße: vel qui ex eo laudem quærit, quod non illi, sed pecuniæ suæ collatum esse ab omnibus iudicatur. Nam & in militia præclarum quidem est Imperatorem esse, Ducem exercitus vocari, turmas & legiones ducere; sed tum demum, si id virtute tua consequaris, si strenuè cum hoste dimices, si præclaram aliquam victoriam Reipublicæ parias: sin aliter, quantò plures perdideris, tantò illustriora ad omnem posteritatem excitabis infamiæ tuæ trophæa. Magna dico, sed & in paruis melius hoc idem videre licet. In Comœdia vel Tragœdia pulchrum quidē est, Priami Regis, aut Agamemnonis, aut Aiacis personam sustinere; sed si Priami imperio dignam speciem geras, si lacertis firmus sis, si voce valeas; quod si nihil horum habeas, longè honestius & pulchrius est, cum decore, vel Thersitis, vel Daui, aut Getæ cuiusquam personam sustinere, quàm cum turpitudine & dedecore Heroas aut semideos repræsentare, miserabilisqúe potiùs, quàm suspiciendus apparere. Histrio hæc in fabula videbit, Episcopus Sacerdos in summa salutis

suæ,

suæ, ac tot populorum incolumitate, non videbit? Quæ si primi illi duces nostri apud se diligentius perpendissent, nunquam profectò in eos scopulos atq; pericula, rē Christianam adduxissent; & ipsi longè melius nomen & famam post se reliquissent. Nūc alia tempora, alios postulant mores. Stultum & insanum est, in procella & turbulēto mari molliter requiescere velle. Quieto mari, *inquit Gregorius*, rectè nauem etiam negligens, & imperitus nauta dirigit: turbato autem tempestatis fluctibus, etiam peritus & vigilans nauta se confundit. *Neq; tamen animo deficiendum est, neque in tantis periculis si quid prætermissum est, malis cedendum, ac veluti desperata salute, clauus & gubernacula dimittenda: Nondum enim ad sanguinem vsque ipsum restitimus. Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate. Maior est ille qui in nobis est, quàm aduersus nos. Confidite, vicit ille mundum, & nos vincemus.*

Parte prima pastoralis. cap. 9.

Heb. 12.

Ioan. 16.

In quo studio & conatu, cùm nihil magis fugiendum sit, quàm vanæ gloriæ studium, ne quid ambitiosè, ne quid externæ laudis causa fiat. Nihil enim tam inglorium,

Vana gloria summo opere fugienda.

rium, dicebat Bernardus, quàm Epis- Epist. 126.
copum gloriæ cupidum deprehendi. *Permulti autem inueniuntur ad ea, quæ pietatis & religionis sunt prompti exercẽda, sed sola honoris cupiditate ducuntur: vbi autem eorum pietas arbitris caret, ibi quoque rectè merendi languescit alacritas.* Stultissimis vtique mulierculis, *dicit Nazianzenus*, haud dissimiles, In funere patris sui.
quæ natura pulchritudine carentes, ad colores confugiunt, theatriceque, vt sic loquar, comptæ atque ornatæ sunt; ob venustatem inuenustæ, ob affectatam formam deformes, *Et hoc est, inquit Gregorius, quod dicit scriptura*: Tradidit in captiuitatem virtutem eorũ, Quarta parte pastoralis.
& pulchritudinẽ eorum in manus inimici. Psal. 77.
In captiuitatem etenim virtus, & pulchritudo in manus inimici traditur, dũ alterius iudicis, quàm Dei testimonium, quærit: fouea est mentis, memoria propriæ virtutis. Dum enim se apud se erigit, apud humilitatis auctorem cadit. Exciderat Regio Prophetæ paulò liberius verbum; Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum: & statim damnum sentit; Auertisti faciem tuam à me, & factus sum Psal. 29.

conturbatus. Quam enim virtutem proprius oculus videt, Dei non videt: In quo vitio declinando eò magis nos circumſpectos eſſe oportet, quòd hoc malum vltimò ſapientem deſerat: hoc veſtimentum dicebat Plato eſſe, quod poſtremum anima ſapientis deponit. Ideò velantur manus operarij nouis integumẽtis; ne aut ſibiipſe, aut hominibus, placere velit. Vt antè interni iudicis oculos omnia virtutum bona ex charitate decorentur, & cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in conſpectu occulti arbitri flamma intimi amoris accendat; vt in omnibus exemplo & inſtituto Apoſtoli honorificemus miniſterium noſtrum, non nos ipſos: aut potiùs honorificando miniſterium noſtrum, nos ipſos honorificemus. Honorificabimus autem, *inquit Bernardus*, non cultu veſtium, non equorum faſtu, non amplis ædificijs; ſed grauitate morum, maturitate conſiliorum, actuum honeſtate, ſtudijs ſpiritualibus, operibus bonis. Si enim mundo placemus, cur Sacerdotes? Si Deo, cur qualis populus, talis Sacerdos? DEVS diſſipabit oſſa eorum: qui hominibus placent, confuſi

Chirotecis manus epiſcopi quare velãtur.

Act. 21.

Miniſteriũ ſuum epiſcopi & ſacerdotes quomodo honorificare debeant. Epiſt. 28. & Epiſt. 42

fuſi ſunt; quoniam Dominus ſpreuit eos. Fidelis Pontifex, qui bona quælibet per manus ſuas tranſeuntia, ſiue diuina beneficia ad homines, ſiue hominum vota ad Deum colũbino intuens oculo, nihil ſibi reſeruat ex omnibus. Quo puritatis intimæ bono gloriari nõ poteſt veraciter, niſi q extrinſec⁹ perfectè gloriolas omnes reſpuerit. Nec enim tutum arbitratur, labijs hominum cõmittere gloriam ſuã, arcę vtiq; ſine claue & ſine ſera, nulliq́; omninò clauſæ nocere volenti, non tutum omninò, ſed ſtultũ ibi theſaurum recondere, vnde nõ valeas reſumere cùm volueris, ſanum vas & inconcuſſum conſciẽtia, & ſecretis ſeruandis idoneum, nullis patẽs inſidijs, nulli violentiæ cedens: adeſt viuo, mortuum ſequitur. Vbi mihi gloria, vel confuſio perpetua, pro ratione depoſiti. Quin ne ex toto quidẽ, vel ipſi conſcientiæ meæ credo; quippè cùm ne ipſa quidem me queat compræhẽdere totum, propter quod Ieremias fidenter loquebatur Deo: Diẽ hominis non cõcupiui, tu ſcis ſolus; meritò Hiere. 17.
con-

cõstitutus est iudex viuorum & mortuorum, qui finxit singulatim corda vniuersorum, & intelligit omnia opera eorum. Solum attendo iudicem, quem solum iustificatorem agnosco. Sit gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus. De vultu tali iudicium meum prodeat opto: cui insit amor, error absit & perturbatio. *Summi igitur Parentis auxilium imploratur, vt circumdare velit manus ministri sui mundicia noui hominis, qui de cœlo descendit.* Vt quemadmodum Iacob dilect⁹ Domino, pelliceis hædorum coopertis manibus, paternam benedictionẽ, oblato patri cibo potuq; gratissimo, impetrauit; sic & iste oblata per manus suas hostia, salutarem gratiæ illius benedictionem impetratione mereatur.

Gen. 27.

Episcopus quare collocatur in sede.

De dignitate sacerdotali. ca. 6.

Collocatur deinceps Episcopus, hoc est, inspector omnium, in editiore supra omnes specula, inquit Ambrosius; vt ita cunctos respiciat, & cunctorum oculi in eum respiciant. Quid ni locetur in eminenti, ait Bernardus, vnde prospectet omnia, qui speculator super omnia constituitur? Collocatur

in sede Iesu Christi homo mortalis, qui aliquando iudicium & sententiam, vel æternæ salutis, vel perpetuæ damnationis, ex eadem sede prout eandem tutatus fuerit, reportaturus est. Collocatur in solio illius, cuius sedes Throni sunt, mentes tranquillissimæ & placidissimæ, pace perenni, quæ exuperat omnem intellectũ, perpetuò gaudentes. In quem desiderant & Angeli prospicere; cui omnes Patriarchæ seruiunt; cui omnes Prophetæ testimonium reddunt; cuius pedum vel ipsum corrigium calciamenti qui soluat, indignum se iudicat ille, quo nullus maior extitit inter natos mulierũ. Ioan. 1.

Cuius loci consideratio, *inquit Bernardus*, facit honoris contemptorem in honore etiam ipso. In alto positum, non altum sapere difficile est, & omninò inusitatum; sed quantò inusitatius, tantò gloriosius: timor de adepta iam altitudine, tædere magis facit, quàm placere ipsam altitudinẽ. Nulla splendidior gemma in omni præcipuè ornatu Pontificis, ipsa humilitate: quò enim celsior cæteris, eò humilitate apparet illustrior & seipso. Blãditur Cathedra, specula est, non do-

Lib. 2. de consideratione.

Gẽma preciosa & splendida in ornatu pontificis humilitas.

mus : qui eleuauit, deijcere poteſt.

Epiſt. 237. Conſideras gradum, & caſum metue: conſideras faſtigium dignitatis, & vide faciem abyſſi deorſum. Occupare enim locum, & non facere fructum, nec loco expedit, nec perſonæ. Hæc quidem hactenus diuinitùs Bernard⁹. *Quanta igitur vitæ integritate, innocentia, continentia, æquitate, moderatione, conſtantia, patientia; quanto impetu mentis ad ſempiternam gloriam, ac reliquas virtutes, vita ſanctiſſima, et moribus probatiſſimis, & ſtudio diuinæ virtutis ac charitatis ardentiſſimo, ad hunc ipſum nuptiarum accubitum primum tuendum & exornandum opus ſit, ipſi videtis; quàm cãdida & illuſtri veſte, vt par dignitati & loco virtus adferatur. Simia in tecto, Rex fatuus in ſolio ſedens; mõſtroſa res, gradus ſummus, & animus infimus; ingens auctoritas, & nutans ſtabilitas.* Prouidẽdum igitur, *monet Gregorius*, quatenus & honore ſuppreſſo æquales nos ſubditis benè viuentibus putemus, & erga peruerſos iura rectitudinis exercere non formidemus: nec præeſſe nos hominibus gaudeamus, ſed prodeſſe. Summus

Epiſcopi & prælati quomodo ſe gerere debeant erga ſubditos.

Secunda parte paſtoralis. ca. 6.

mus

mus enim locus ita benè regitur, cùm is qui præest, vitijs potiùs, quàm hominibus dominatur: ita tamen, vt in corde seruetur humilitas, & in opere disciplina; vt eos quos corrigimus, tacita nonnunquam cogitatione nobis ipsis præferamus: sic iura disciplinę exerceantur contra delinquētes, vt pietatis viscera nō amittantur: sit amor, sed non emolliens; sit rigor, sed non exasperans; sit zelus, sed non immoderatè sæuiens; sit pietas, sed nō plusquā expedit parcēs, vt in arce regiminis iustitia clemētiæ permisceatur: nam secta immaturè vulnera deteriùs inferuescūt; & nisi cum tēpore medicamēta conueniant, constat quod medēdi officium amittunt: vt non de subditis crescamus, sed ipsi de nobis. Principē enim te constituerunt, sed sibi, non tibi. *vt in omnibus illud quod monet Bernardus, diligenter expendatur; quid liceat, quid deceat, quid expediat.* Plus erga corrigendos, *docet sanctus* L E O, agat beneuolētia, quàm seueritas: plus cohortatio, quàm commotio: plus charitas, quàm potestas. *His virtutibus* Epist. 841

hoc tantum tuetur & exornatur solium; his ipse soly Princeps & Dominus IESVS CHRISTVS vsus est. Ad cuius loci dignā administrationem, magnificè cohortatur Pontifices Nicolaus primus: Episcopi estis, exurgentia in Ecclesia Christi horrenda pericula prouidete: speculatores estis, in altam mentis artem cōscēdite, & in gregem dominicum feram pessimam irruere cupientem, à longè contemplamini. Quasi tuba exaltate vocem vestram, & annunciate populo Dei scelera eorum: super montem excelsum; id est, altitudinē virtutum ascendite. Qui euangelisatis Syon, state in fortitudine: potestatibus huius sæculi, ex aduerso ascēdite. *Ne veniat paterfamilias, & iubeat vos dare eum locum digniori, & ne pro omnis æquitatis & honestatis Antistitibus, nequitiæ præsides esse videamini.*

In epistola ad Episcopos Cōstātinopolitanæ sedi subiacentes.

Luc 14.

Gratiarū actio, siue Te Deum laudamus.

Sic igitur collocato Pastore in sua sede, prorumpit vniuersa Ecclesia in laudes & confessionem omnipotentis Dei; in quas omnis humana actio & institutum, meritò desinere debet. Ducitur per templum nouus Antistes, vt omnibus innotescat; commēdatur

Episcopus consecratus per templū ducitur, &

datur summo Pastori, & rectori omnium Deo: Vt quem Ecclesiæ suæ Pastorem præesse voluit, propitius respiciat: det illi verbo & exemplo proficere, & ad vitam, vnà cum grege sibi commisso, sempiternam peruenire. Quantumlibet enim fuerit peritus gubernandi, *inquit Chrysostomus*, nisi inter huiusce-modi gubernacula gratiam habeat, & pacem quæ à Deo est; & nauiculam simul, & nauigantes procella inuoluet, mergetque profundo.

benedicit populo.

Sermone primo ad Titum.

Sic vestitus, sic ornatus nouus Præsul, benedicit populo, ac dimittit Ecclesiam. Pleni porro amore & spiritu diuini Antistites, in mutuas salutationes, in mutua oscula, mutuosq; amplexus effunduntur, mutuam sibi pacem tradentes & accipientes.

Episcoporũ salutationes & oscula.

Precatur sacer consecrator nouo Præsuli, tanquã germano filio suo, in omni cura ac solicitudine subiecti sibi gregis, omnes salutares & optatos successus: Precatur nouus Pontifex consecratori suo, quem in patris loco vetustissimis institutis, per omnem vitam habere ac venerari iubetur, ter elata voce, multos fœlices & prosperos

Gratulationes.

Ad multos annos.

annos. Quem ritum τελειωτίκον ἄσπασμον: *hoc aũt est, Sacerdotalis perfectionis salutationem, & complexum, vocat sacer Dionysius: quam hoc modo explicat.* Nam & omnes, *inquit*, qui adsunt, sacrorum ordinum homines, & Pontifex ipse qui consecrauit, eum qui consecratus est salutant. Cùm enim sancta mens scientia, vique Pontificis, & diuina vocatione atque sanctimonia, ad Ecclesiastici ordinis cõsecrationem honoremq; peruenit, tum charus est parib⁹ sanctissimisq; ordinib⁹; & ad pulchritudinem diuinę similẽ perductus, mẽtes similes amat, atq; ab eis sanctè redamatur. Hinc consalutatio illa inter Ecclesiastici ordinis homines seruatur & perficitur, quæ sanctam parium similiumq; mentium societatem indicat, lætitiamq; mutuam, quę amore digna est, quippè quæ diuinã pulchritudinem saluam & incolumẽ Ecclesiastici ordinis formæ conseruet. Hæc Dionysius. *Amor siquidem Pastorum & concordia, salus & incolumitas est gregis. Decet enim eos, qui omnis pacis & amoris cæteris omnibus hominibus duces & auctores*

In eodem cap. 5.

Pastorum amor & concordia, salus est gregis, & mutuã charitatem fouet principum.

ctores esse debent: ad cuius rei designationem, in veteri lege non alij quàm Sacerdotes, ignem in templo Dei accendere iussi sunt; eos ipsos inter se nullis dissensionibus, nullis simultatibus disiungi, sed mutuam pacem & charitatem perpetuo amplecti. Sic enim animis coniuncti atq; concordes, viribus quoque magis pollebunt; omnesqúe inimicorum fraudes & insidias, omnem vim & impetum, faciliùs sustinebunt, infringent, atque dissipabunt penitus. Hoc enim est vnguentum Deo gratissimū, quod descendit in barbam, barbam Aaron, & in oram vestimenti eius. Amor & concordia Pontificum, amorem & mutuam charitatem fouet Principū; quorū consensus, populi salus & cōcordia est. Hic est ros suauissimus montis Hermon, qui descendit in montem Syon; ibi mandauit Dominus benedictionem & vitam vsq; in sempiternum.

Leuit. 6.

Psal. 132.

Epilogus.

EXposui, vt potui, Nuptias Sponsi & Sponsæ, Episcopi & Ecclesiæ: dixi, inter quos hoc tale contrahatur matrimonium; quis Nuptiarum Sponsor; qui exornatores & pronubi; quæ circumstantiæ; quis nuptiarum modus & ratio.

Quo in loco, antequam dicendi finem facio, primùm ab huius sæculi hæreticis quæro: Quæ causa sit, quandoquidem se omnis vetustatis & antiquitatis studiosos & cultores esse prædicant, cur ab his pulcherrimis & vetustissimis ritibus discesserunt? Cur nihil earum rerum, in designatione suorum Pastorum faciunt? cur sine examine, Doctores; sine Sacerdotalis manus impositione, Pontifices; sine vnctione, Sacerdotes; sine missione, Apostolos; sine ritu sacro, sacrarij ministros esse velint? An hæc sacrosancta non sunt? an ex antiquissima & Apostolica traditione nō profluxerunt? an diuinis Scripturis non consentanea? an munus & officium eius qui consecratur, re ipsa potius quàm verbis nō exprimentia, ac ob oculos planè ponentia? Cùm segnius irritant, vt summus dixit Poeta, animos demissa per aures, quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus. Deinde, quæ iusta causa fuit, ob quam homines quidem probatos, legitimaq; vocatione in amplissima dignitate constitutos, tam sacro deinceps ritu consecratos repudiarunt? errones autem quosdam, sine vocatione, sine examine, sine sacramento, sine lare deniq; ac

Hæretici in ordinatione Superintendentiū & Ministrorū, nullas obseruant ceremonias, & ideo ordinationes nullæ sunt.

ac foco secuti sunt. Aut quam tãdem legitimam causam, in illo acri & perspicaci iudicio Dei, eius suæ rebellionis & temeritatis reddituri sunt? Sacra Scriptura, inquiunt, isti noui magistri nituntur; verum Dei verbum docent. Quo teste? quo iudice? Num de cœlo vocem delapsam à magnifica gloria hauserunt, quæ eos audiendos esse reliquis omnibus repudiatis iubeat? num multis & varijs signis & portentis sua cõfirmarunt? num admirabili consensu & concordia vigent? num vitæ quadam cœlesti & diuina sanctitate & integritate illustres sunt? num doctrinam aliquam eximiam, quæ omnem veterum eruditionem longis paßibus post se relinquat, adferunt? num salutarem profectum vitæ & doctrinæ, in dies maiorem ac maiorem demonstrant? Verum nihil horum. Quid sit dirutum, videmus; quid sit extructum, non videmus: quid extirpatum sit, sentimus; quid satum, nondum perspicimus: nisi fortaßè pro fide ac religione, perfidiam; pro Euangelica veritate, hæreses: pro pace & charitate, intestina bella, ac in omnes bonos irreconciliabile odium: pro modestia, superbiam: pro libertate & modo licentiam; pro

Euangelij quinti fructus.

castitate, libidinis indomitum laxamentum; pro tranquillitate, turbas: pro obediētia, legitimi imperij cōtemptionem; pro diuini amoris studio, rerum sacrarū, quæ amorē diuinum excitabāt, abrogatur orbi Christiano inuexerunt. Atqui dices; eos nihil aliud præter purū verbū Dei solasq́; sacras Scripturas ꝓfiteri. Porrò verbis, quicquid libet non satis est affirmare; exempla diuinæ virtutis, non voces inanes, requirimus: neque satis est verbo tantum affirmare, vt id continuò credendum sit; non audio verba, sed opus attendo. Quis hoc idem ex veteribus hæreticis, quis ex nostris, professus non est? Atqui dicit veritas ipsa: Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum: alius est, qui testimonium perhibet de me, & scio, quia verum est testimonium eius, quod perhibet de me. Veritatis testimoniū, si ipsa de se testetur, non erit verum: hominis natura mendacis & errori obnoxij, pro seipso priuata in causa, testimonium accipiemus? Nos, inquiunt, & vitæ, & doctrinæ suæ, testes habent. Atqui docet magnus Basilius, Oportere pari saltem facultate instructum esse illum, qui de ali-

Hæreticorū testimoniū de doctrina sua, falsum.

Ioan. 8.

Psal. 115.

Epist. 75.

alicuius doctrina, aut ſcriptis iudicaturus eſt, qua ille ipſe, qui docet aut ſcribit, prædítus ſit. Nam & de opere ruſtico nemo poteſt rectè iudicare, niſi agricola: & de recto & ſuaui cõcentu, niſi Muſicus. Doctrinæ autem quo modo erit ille iudex, qui neque præceptorem ſuum monſtrare poteſt, neque tempus quo diſcebat? Multum opus eſſe elaborare, & multas inſomnes noctes ducere, multasque lachrymas ad Deum profundere illum, qui veritatem quærit; quiúe eius cauſa vnitatem fraternam aliquo modo perturbare velit, docet idem Baſilius. *Nimis ludimus in rebus maximè ſerÿs, idque cum iactura ſalutis & felicitatis noſtræ, omnium autem rerum humanarum extrema perturbatione.* Sint teſtes, *ait idem Baſilius*, oculi iuſtorum, & aſpectus virorum perfectorum, qui illud liberè ac veriſſimè dicere poſſint: Plura quàm vos nouimus, atq; internis viciorum ſpinis non tantoperè ſuffocamur; neque paucis ornamentis multiplicem maliciam admiſcuimus; quales noſtra ætas, vel nullos, vel pauciſſimos cùm

Ibidem.

Epiſt. 86. 87

ferat,

ferat, vetus sœculum nobis est appellandum, veteris sœculi iudicijs vtendum. Verum cum hæreticis hactenus.

Reges & principes ad episcopatus & ecclesiasticas functiones dignos promoueant. Deut. 19.

Reges atque Principes deinde, omnesq́ illi, penes quos conferendarum tantarum dignitatum & munerum summa testimonij est, mihi sunt commonendi, eam legem Dei esse. Vt si steterit testis mendax cōtra hominem, accusans eum præuaricationis; stabunt ambo quorum causa est, ante Dominum, in conspectu Sacerdotum & Iudicum, in diebus illis; cumque diligentissimè perscrutatus inuenerit falsum testem dixisse cōtra fratrem suum mendacium, reddēt ei sicut fratri suo facere cogitauit, & auferes malum de medio tui: vt audientes cæteri timorem habeant; & ne quisquam audeat talia facere. Nō misereberis eius. *Quòd si in vnius hominis peculio, aut vitæ periculo, testis iniquus tā abominabilis est coram Domino, tantisq́ plagis vapulat: quid in peculio & sorte hæreditatis filij Dei? quid in salute sponsæ & corporis IESV CHRISTI Ecclesiæ sanctæ, pro qua ille seipsum tradidit,*

Testis mendacis pœna atrox.

Quæstus nequissimi gratia, falsum dicēs testimo-

cru-

crucemque ac mortem acerbissimam sustinuit? Quid in periculo æternæ salutis, & incolumitatis tot hominum, si quis aut per negligentiam, aut per beneuolentiam, aut per fœdissimum quæstum mentitus fuerit; ac pro Sacerdote mercenarium, pro Pontifice lupum, pro Pastore furem & latronem, testimonio suo Ecclesiæ Dei præfecerit? quibus, & quantis hic ipse plagis obnoxius erit? Non est enim hoc consulere populis, *inquit sanctus LEO*, sed nocere; nec præstare regimen, sed augere discrimen. Integritas enim præsidentium, salus est subditorum. Et difficile est, vt bono peragantur exitu, quę malo inchoata sunt principio. *Recenset Auerni pœnas Latinus Poeta, quas Orci præsides, exprobrãt noxijs:* Vendidit hic patriam auro, dominumque potentem imposuit. *Quantò iustiùs, & verius id dicetur: Vendidit hic Ecclesiam auro, Pastoremq; negligentem imposuit, nequissimo quæstu. Omnium damnationis causam & pœnam sustinebit ille, qui malum pastorem & præfectum dedit. Qui enim cordi vulnus intulit, totũ læsit corpus. Languente enim corde, in cassum membra vigent.*

nium, damnabitur.

Indignum pastorē qui bus præfici est nocere non prodesse. Epist. 87.

Fru-

Frustra miles contendit, si ab ipso militiæ duce erratur. Totius familiæ domini status & ordo nutabit, *ait sanctus Leo,* si quod requiritur in corpore, non inuenietur in capite. *Quid enim est communicare peccatis alienis, nisi talem effici eum qui eligit, qualis ille est, qui nō meruit ordinari? Sicut autem boni operis sibi cōparat fructum, qui rectum seruat in eligēdo Sacerdote iudicium; ita graui semetipsum afficit damno, qui ad summum dignitatis subleuat indignum.* Qui cui potestatem facit, *inquit Chrysostomus,* volēti Ecclesiam corrumpere, is certè author fuerit eorum omnium, quæ perdita illius audacia turbauerit.

Epist. 87.

Peccatis alienis communicare quid?

Lib. 4. de dignitate sacerdotali

Et ea quidem mala quæ nos temporaq́; nostra diuexant, molestissima nobis sunt: hæc ipsa religionis Christanæ in multas partes fœda dilaceratio: hæc omnium rerū, tam diuinarum, quàm humanarum, summa perturbatio; hic ipse legum, magistratuum, iudiciorumq́; contemptus; hæc inobedientia, atque omnis veteris disciplinæ dissolutio; praui & corrupti mores, discordiæ, bella, factiones, tumultus: si autem causas & origines earum rerum diligenter

Malis quæ nos premunt, episcopi & sacerdotes causam dederunt.

ter expenderimus, ipſimet tantorum malorum fabri & auctores nos eſſe inueniemus: dum pueros viris, laicos Sacerdotibus, profanos religioſis; ignaros doctrinæ, impuros, & omni ſcelere à prima ſua ætate imbutos, rebus ſacris, ac hominum expiandis vitijs, leuis nonnunquam compendij cauſa præficimus: quæ poſtea nequicquam magno, ſi fieri poßit, redimere vellemus.

Quales ſacerdotes, talis & populus.

Sed & populus Chriſtianus in hac cauſa nobis compellandus eſt: Num ita Paſtoribus ſuis, vt par eſt, iuxta præceptũ Pauli, vti Chriſto Domino, pareat? Num ſine voluntate, conſenſu & auctoritate eorum, nihil agat? num debitum honorem & reuerentiam illis reddat? num decimas & primitias laborum ſuorum, magna cum lætitia & hilaritate, vti præcepit Dominus, in eorũ horrea inferat? nũ tanquã parẽtes, amet et reuereatur? nũ in hac parte maiorũ ſuorũ ſanctißimis legibus & inſtitutis obtemperet, qui grauem mulctam illis irrogant: qui præſente Archiepiſcopo aut Epiſcopo, vel verbũ aliquod impudẽtius protulerit, vel minꝰ moderatè ſe geſſerit: an officiũ pſtare ſe Deo, cum Iudæis ac gẽtilibus

Vide ſtatuta Regni Poloniæ.

arbi-

arbitratur, si aliquid contra honorem, dignitatem, & authoritatem eorum dixerit, aut sanxerit? si in aliqua parte eorum fortunas atque honorem læserit; si aliquid ex eorum sorte & possessione per furtum & sacrilegium auerterit: an filij sunt Belial, filij sine iugo, vt spreto Samuele Deum spernant, & tradantur in manus Regis Babylonis: vt discant distātiam seruitutis Dei, à seruitute Regis terrarum?

Vos deinceps sanctißimi Antistites appello: vestras conscientias obtestor, num fidem semel datam sanctè & integrè seruetis? num sacrorum Symbolorum & mysteriorum puritatem, vitæ innocentia & integritate repræsentetis? num capita vestra & manus vestras, sacris vnctionibus nitentes, puras & mundas ad Deum cœli pro salute populorum tendatis: vt sitis omnium quidem bonorum exoratores, malorū autem auersores vel deprecatores? nū ascēdistis ex aduersò, & opposuistis vos murū pro domo Israel; vt stetis in prælio in die Domini? Num cum fideli Moyse in perfractione deiecti parietis domus Domini, vitam & corpora vestra, veluti munitionem quandam pro salute populi obiecistis?

Episcoporum iusta admonitio.

Ezech. 13.

Num

Num in lege Domini meditemini die ac nocte, ea discentes, quæ alios doceatis? Præconis enim officium suscipit, quisquis ad Sacerdotium accedit; ut ante aduentum iudicis, qui terribiliter sequitur, ipse clamãdo gradiatur: si autem Legis diuinæ est ignarus, quam clamoris vocem daturus est præco mutus? Num opibus ad subleuationem pauperum, an ad luxum vel auaritiam? num dignitate ad salutem & ornamentũ populorum, an ad ambitionẽ & vanam gloriam? num potestate ad defensionem afflictorum, an oppressionem potius debilium vsi estis? Vestris quidem robore & præsidio, alienis autem terrori & trepidationi; vt ruant, qui noxiè stant, digni erigantur. Quòd si facitis, macti ea virtute este, columnæ & firmamenta Ecclesiæ Dei; expectantes Principis Pastorum illam magnificam vocem: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. *Sin aliter, verendum est, ne vos malos malè perdat, vineam autem suam locet alijs operarijs*. Nam si is, *inquit Chrysostomus*, qui vnam animam scãdalisat, expedit

Psal. 1.
Præcones sacerdotes.
Matt. 25.
Matt. 21.
In Epist. ad Titum, Sermone primo.

ei, vt mola asinaria suspendatur circa collum eius, & demergatur in profundum maris: qui tot animas scãdalisat, & vrbes integras, & plebes, viros, mulieres, pueros, ciues, rusticos, incolas suæ ciuitatis, aliarumq; vrbium, quæ illi subiectæ sunt, q̃d pati merebitur? Nẽpè verò si plura triplo, quàm diximus, addas, nihil dicturus es, adeò vehemens pœna atque cruciatus huiusmodi hominibus imminet. Nã si horremus, dum iudicium id nobis subeũdum est, in quo peccatorũ propriorũ rationẽ reddituri sumus; vt qui sentiamus, nos ignẽ illum æternum effugere nequaquã posse: quid illi expectandum est, qui tam multorum nomine causas sit dicturus? Quòd autem hoc verum sit, audi beatũ Paulũ, seu potiùs non Paulum, sed Christũ Pauli ore loquentem: Parete ijs, qui præsunt vobis, & concedite: nam illi vigilant pro animis vestris, tanquam rationẽ reddituri. Hiccinè exiguus tibi videtur cõminationis terror? equidem illũ, quãtus sit, verbis exprimere non possum. Maximè autem puniendi illi fuerint, qui

Scandalisans vnũ, grauiter punitur, multo magis scandalisans plures punietur.

Chrysost. de sacerdotio lib. 3. Episcopi & sacerdotes, nõ pro seipsis tantum, sed etiã pro multis alijs reddent Deo rationem. Hebr. 13.

Chrys. de sacerdotio Lib. 4.

qui post eum honorem studio atque ambitione adeptum, vel per ignauiã, vel per maliciam, vel per imperitiam, re ipsa non rectè vtuntur.

Tu verò sancte Antistes, noua creatura Dei, diligẽter circũspice, quis fueris, & qui nunc sis. Quis in natura, *ait Bernardus*, quis in persona; qualis in moribus, q̃ sub te, quæ circa te, quæ supra te sunt: quid, cui, & apud quos promiseris. Tenetur vox tua, *dicit Ambrosius*, non in tumulo mortuorum, sed in libro viuentiũ: præsentibus Angelis locutus es, sed & ipso Christo. *Considera demũ, cuius dignitatis, & maiestatis, formæ itẽ atq; pulchritudinis, decoris ac puritatis, spõsam acceperis. Vna est matri suæ, electa genitrici suæ; vt aurora consurgens; pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorũ acies ordinata: cui datum est; vt cooperiat se byssino splendenti & candido: quã lauit & sanctificauit sponsus eius mundãs eam lauacro aquæ in verbo vitæ; & tradidit semetipsum ꝑ ea, vt exhiberet sibi gloriosam, nõ habentem maculam aut rugã, columbã suam, perfectam suam: quã eandẽ magna & preciosa dote Corporis et Sã-*

Ad episcopũ Authoris pia adhortatio.
Lib. 2. de Consideratione.
In libro de ijs qui mysterijs initiantur. cap. 2.
Cant. 6.
Sponsa Christi, Ecclesia.
Apoc. 19.
Ephes. 5.

guinis sui, ac reliquorum Sacramẽtorum, hæreditatis incorruptibilis & incontaminatæ, immarcescibilis conseruatæ in cœlis, largè & prolixè donauit: quam tot filiorũ sanguine ipsius agni conspersarũ fecit parentẽ. Qua igitur diligentia & studio ea pulcherrima mulierũ tibi custodienda erit, ut eã sanctã & immaculatã Sponso suo iudici futuro reddas? aut ꝑ quali tibi deposito causa dicenda, ratioq́; reddenda erit diligenter cõsidera? Cogita item, q̃ sit ista tua totius ornatus & habitus immutatio? In quo solio consederis: & altiorẽ tu quidẽ locũ sortitus es, sed non tutiorẽ: sublimiorem, nõ securiorem. Terribilis prorsus, terribilis est locus iste. Locus, inquã, in quo stas, terra sancta est: locus Christi est, vbi steterunt pedes eius. Locus illius est, quẽ cõstituit Deus dominũ domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. Isteq́; Sacerdotij tui externus habitus, tuæ mẽtis ornatus designatio est. Nã Pontificalẽ gloriã, vt dixi, nõ iam nobis honor cõmendat vestiũ, sed splendor animarũ. Quicquid igitur ista velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, et in multimodis operis varietate significãt, hoc in tuis moribus actibusq́; clarescat; vt his

Gen. 28. Exod. 3. Psal. 131. Psal. 104.

Externus habitus sacerdotalis, mentis ornatus designatio est.

vtaris ad ædificationē, non ad destructionē; ad ornatū ordinis, nō ad fastū personæ. Domabis lupos, sed ouibus nō dominaberis; pascendas vtiq;, nō premēdas suscepisti: tene mediū, si nō vis perdere modū, locus medius tutus est; medium sedes modi, & mod' virtus. Vt qui nunc gloriosus & cōspicuus in hoc habitu nobis omnibus appares, eundem te in hac ipsa stola integra & immaculata, iusto & sancto iudici sistas: vt hic ipse habitus & ornatus illo die splendor & decus sit in te, non testimonium contra te. Et quod humano ore iam diceris, ante eius qui te tali dignatus est honore, æquissimos oculos existas. Benedicat igitur tibi Dominus ex Syon, vt videas bona Hierusalem. Det verbū euangelisanti virtute multa: ipse dexterā tuam manu sua teneat, et in cōsilio deducat, & cum gloria suscipiat: Pastorem pascat, ductorem ducat; vt ipsius gregem scitè ac peritè pascas, & videas filios filiorum ministerij & functionis tuæ: pacem super Israel. Dicat omnis populus.

AMEN.

FINIS ORATIONIS quarti.

STANISLAI SOCOLOVII, SERENISSIMI STEPHANI POloniæ Regis Theologi, & Canonici Cracouienſis.

Oratio Eccleſiaſtica Quinta.

PRO CVLTV ET ADORATIone IESV CHRISTI in Euchariſtiæ ſacramento.

Pſalm. XXI.

Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ, in conſpectu eius cadent omnes, qui deſcendunt in terram.

REVE-

REVEREN-DISSIMO AC NOBI-LISSIMO ANTISTITI, IAcobo Bielenski, Epiſcopo Lacedæmonienſi, Suffraganeo Plocenſi &c. fautori & educatori ſuo.

Oncionem noſtram pro cultu & adoratione Ieſu Chriſti in Sacramēto Euchariſtiæ apud Sereniſſimum Regē meū aliquando habitam, nunc autem in hac ſolēni corporis et ſanguinis Ieſu Chriſti panegyri diligentius recognitam, ac ad eiuſdem Ieſu Chriſti laudem & gloriam, Chriſtiani autem populi ædificationem & conſolationem editam, ad R. P. V. fautorem & educatorem meum mitto: vt ſit aliquod ſaltem teſtimonium et ſignificatio meæ perpetua erga R. P. V. obſeruantiæ atq; pietatis iſtius autem erga me immortalium beneficiorum memoria extet ſempiterna. Neq; enim diſſimulare volo, quin ſemper libenter vbiq; fateor, quicquid in his ſtudijs profeci, quicquid ornamentorum conſequutus ſum, id me illius hortatu, cura, ac ſtudio, ſingulariq; liberali-

tate consequutum esse. In qua Iesu Christi alumnorum agricultura ac segete, si alij quoque longè locupletiores eodem modo elaborare vellent, multò maiores et vberiores profectò Ecclesiæ Dei fructus parerent, longè cultior & fertilior vinea domini exercituum appareret, longè plures operarios haberet. Verùm nos nihil præter nostra curare solemus, vtque vel mundo post mortem nostrā terra iuxta vetus dictum dehiscat, obitumque nostrum obitus omnium rerum consequatur, nihili ducimus. Quam mentem si maiores nostri itidem habuissent, longè deterius vel nobiscum ageretur, quàm nunc agitur. Tu quidem nobilissime Antistes macte ea laude esto, cui nō erat satis ipsum his præstantissimis virtutibus & doctrinis, quibus affatim abundas, esse præditum, nisi alios ipsis excoli curares, ac veluti hæredes illarum relinqueres. Quo nomine te Deus omnis honestatis ac sapientiæ parens, felicem ac beatum in multos annos conseruet, omniumque bonorum vbertate augeat, ac ex septuagenario centenarium faciat. Ego quidem eius educationis meæ nomine tibi maximas apud omnes bonos gratias ago & habeo, neque vnquam agere desinam: vtque maiores longè fructus studiorum meorum indies decerpas, si Dominus valetudinem hanc meam fractam erexerit, etiam atque etiam vehementer curabo. Vale venerande mihique charissime senex.

PRO

PRO CVLTV ET ADORATIONE IESV CHRISTI IN EVCHARISTIAE SACRAMENTO.

Loriosissimam anniuersariamq; corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi panegyrim, siue celebritatem, hodierna die magno gaudio & lætitia peragimus, quē pleno corde & toto animo, veraq; latria, id autem est, vero ac proprio cultu diuino, in tam sublimi sacramento cernui colimus & veneramur. Atq; hoc illud est, quod nobis loco extremæ impietatis obijcitur à filijs Belial, propter quod nos ex Christianis idololatras, ex populo Dei populum infidelem, ex filijs Dei filios gehennæ æternæ factos esse clamitant: monstrosisq; cognominationibus ipsi maiora monstra conscindunt, dū iam Artolatras, id est, panis adoratores, iam Sarcolatras, id est, carnis cultores, iam Anthropolatras, hominis scilicet adoratores nos appellare solent. In quo, cum

summus quasi cardo causæ verſetur, in ipsiusq́; Iesu Christi castiſsimi & sanctiſsimi coniugij dedecus & contumeliam, eiusque sanctæ & immaculatæ sponsæ conuitium eares tota feratur; diſsimulandum tantum nefas non putaui, atque de hoc toto genere apud vos seriò aliquid dicere institui: ipsum enim sponsum accusant, quasi ille thalami sui non fuerit satis diligēs custos; quasi sponsam suam in fœdiſsimum spiritualis fornicationis, idololatriæ, inquam, scelus, contra veterum vatum promiſsa & firma sua decreta incidere permiserit; quasi deniq; ipse pater omnipotens sepulchrum filij sui, quod gloriosum futurum per Isaiam prædixit, tali abominatione contaminari paſsus fuerit; super quod vsq; adhuc hoc tale sacramētum ab omnibus gētibus, quæ sub cœlo sunt, et quæ Christi nomen gerunt cōsecratur, offertur, et adoratur; aut tanquam omnino nobis alius Meſsias cū Iudæis expectandus sit, qui iuxta prædictionem Prophetarum, non idola tantum delere debebat; sed nomina etiam idolorum, non vt adorentur modò, sed vt ne recordētur quidem homines illorum amplius. Si enim hæc Christus Dominus morte & resur-

Esai. 11.

Zach. 13.

surrectione sua non sustulit, alius certè Meßias nobis cum Iudæis expectandus erit, qui hæc auferat, quiq; ab hac fœditate vineam suam expurget. Quæ omnia cùm & ipsius æterni parentis summæ prouidentiæ præiudicent, & Iesu Christi curam & solicitudinem, quam de sua sponsa habet, diminuant, & totam fidem Christianam fœdè contaminent, & Ecclesiæ Dei eam notam inurant, qua stante ipsa sponsa Christi amplius esse non posit; obstruenda ita vt dixi, Dei præsidio ora loquẽtium iniqua iudicauimus, ac de ea adoratione, quæ Iesu Christo in tali sacramento constituto debetur, pauca ex multis adferre oportere existimauimus. Proponemus igitur in primis scandala & accusationes aduersariorum: deinde totam rem per verißimas, ac quasi immediatè ex sacra scriptura, totaq; analogia doctrinæ sanctæ sumpta principia, communesq; sententias, & quæ luce sua se produnt, excerptas, vsu ipsò, perpetuoquè consensu veteris Ecclesiæ concludemus: demum istorum clamoribus & conuiciis, quãtum breue feret tempus, respondebimus. Vestrum erit conatum nostrum pia deuotione adiuuare, Christo domino prius sublimi Diuisio.

limi reuerentia, in eodem ſacramento adorato.

O ſalutaris hoſtia &c.

Auguſtin. lib. 20 in Fauſt. c. 15. & 16.

Qui Eccleſiam Dei ob cultum & adorationem huius Sacramenti accuſarunt, primi erant, vt vel inde rei antiquitas cognoſcatur, gentiles, qui eo nomine Chrianos inſimulabant, Bacchum & Cererem ſub ſpeciebus panis & vini adorare. Conuitium hoc fuit à noſtro inſtituto alieniſſimum. Auerrois ſimiliter dictum fertur: Quoniam Christiani Deum ſuum, quem adorant manducant, ſit anima mea, vt ille dicebat, cum Philoſophis. Gentiles, ſequuti ſunt ſemigentiles Manichæi, qui cùm carnem & ſanguinem Chriſti abeſſe à ſacro pane & vino cenſerent; dicebant à Catholicis puras creaturas adorari, ſeque ab ipſis iniquè accuſari, quòd Solem adorarent, qui eſſet creatura, cum hoc idem ipſi in panis & vini adoratione facerent, querebantur. Quinetiam, vt ex Leone Papa perſpicitur, verborum Chriſti proprietatem de Euchariſtia calumniabantur, deque ea diſputare non verebantur. Suum tamen errorem noſtro inſtituto confirmabant,

Manichæi.

bant, Deum scilicet per omnia esse fusum & in omnibus partibus creaturæ adorandum. Sunt enim hæretici araneis persimiles, qui ex omni saluberrima herba, venena exitiosa sugunt. Consequutus est Manichæos Nestorius, qui cùm naturarum concomitantiam diuinæ, inquam, àtque humanæ in CHRISTO negaßet, sicut Antropophagiam in Eucharistia asserebat, ita de Antropolatria, id est, hominis adoratione, cœlum & terram, vt inquit Cyrillus, sugillabat. Magnum deinceps per multa secula fuit ea de re silentium, maximus omnium Ecclesiarum consensus: ita vt cùm de manducatione aliqua dubitatio fuisset, de adoratione nulla vnquam extitit: quod ex verbis Petri venerabilis clarum est. Si ad honorandum inquit ille, si ad adorandum tantummodo daretur, quæstio non esset: sed quia etiam ad manducandum datur, non potest nos, vt illos quondam non mouere. Quòd enim honorari, quod adorari debeat, fidelibus omnibus certum est: quòd autem comedi, quia comestionis ratio non videtur, admirabile, & super omnia stupendũ est. Exortus est tandẽ ante quingẽtos hos ipsos

Cyril. in expositione Synodi Nicænæ.
Nestorius.

Lib. 1. ca.

annos

Berengari⁹ annos Berengarius, Andegauensis Archidiaconus, sub Leone nono Papa, homo vanæ gloriæ auidus, animo elatus, conuitiator inuictus, vt Guitmundus eius æqualis testatur, qui cùm præsentiam IESV Christi in hoc sacramento negasset, ita vt rei natura ferebat, eius adoratores idololatriæ reos esse dicebat: quem tamen veritatis vis inuicta, & vniuersalis de hoc sacramento consensus euicit, ita, vt morientis verba hæc fuisse extrema ferãtur: Nos sanè credimus, post benedictionem Ecclesiasticam, mysteria illa verum esse corpus & sanguinem Saluatoris, adducti verbis & veteris Ecclesiæ authoritate: Et, Hodie in die apparitionis suæ apparebit mihi Dominus meus Iesus, propter pœnitentiam, vti spero, ad gloriam: vel propter alios deceptos, vti timeo, ad pœnam. Mortuo Berengario, extinctum erat penitus incendium. Quòd si quæ exoriebantur scintillæ, statim vi veritatis supprimebantur, donec exarserunt illæ, quibus nunc orbis terrarũ accensus ardet, faces, Carolstadius, inquã, Zuinglius, Oecolampadius, Petrus Martyr, Caluinus, & istorum primi parentes, Lutherus, Philippus, Hussus, Vicleff: qui

De gestis Anglorum Guitmundus.

Berengarij pœnitetia.

Hæretici moderni errores antiquos excitarunt.

vt

vt cæteros omnes præteriti temporis errores olim consepultos excitarunt; ita & in hac ipsa parte cum Rufo illo Dracone, contra castissimam sponsam Christi ora sua aperuerunt: Et alij quidem, quòd Christũ Dominum ex hoc sacramento penitus sustulissent, alij quòd cum pane et vino simul esse docerent, alij quòd extra vsum sacramentum esse negarent, alij quòd hoc nusquam iussum, nusquã imperatum sit, quod non ea causa vt colatur institutum, quòd ipsa sola sumptione satis honoretur, quod alia itẽ similia sacramẽta nõ adorẽtur, & quòd in illis locis nonnũquam est, vbi indignè colatur, Christum Dominum in hoc sacramento adorandum esse negauerunt. Hæc igitur sunt scandala, hæ aduersariorum accusationes, hi quibus cœlum & terram complent clamores. Quæ tamen vel ipsa docent, eum Eucharistiæ adorationis vsum iam tum à primis ecclesiæ temporibus extitisse, vt qui iam ab ipsis Gentilibus Iudæisq; sit impugnatus, tum quos duces & authores isti sequantur, cum quibusque communem causam habeant, Gentiles inquam, Iudæos, atq; fœdissimos hæreticos abundè indicant. Habent siquidem hoc pro-

Apoc. 12.

Fundamẽta Ecclesiæ pro adoratione SS. Eucharistiæ.

Hæreticorum mos.

proprium hæretici, vt quæ vulnera quodã gentiles Ecclesiæ Dei infligebãt, eadem ipsi refricent. Quod in sanctorum inuocatione Iulianum secuti (referente Cyrillo) iam ante fecerunt in reliquijs sanctorum et venerandis cum Eunapio, qui dicebat salitos nos Deos colere, nunc similiter faciunt; vt facilè prodant se, & in illorum locum successisse, & eodem quo illi spiritu agitari. Sequitur, vt quibus fundamentis ac veluti columnis subnixa Ecclesia Dei vera Christi sponsa in hac causa, & istorum ora obstruat, & suam fidem & integritatẽ, ac innocentiam erga sponsum suum tueatur & vindicet, paucis videamus. Hoc autem est, axiomata quædam, id est, enunciationes per se, & natura sua notas ac fide dignissimas proponamus. Ex quibus illud constet, eos quidem, qui sacramentum hoc venerantur, ab omni idololatriæ suspicione alienissimos esse, vt illos qui illud profanè tractãt, laudis ac maiestatis diuinæ hostes & impugnatores existere.

Contra Iulianum. Eunapin vitis Sophis.

Fundamẽtum primũ

Deus vbiq; adorandus

Primum igitur illud fundamentum, sit prima sua luce nota veritas, Deum, vbicũque sit, & in quacunq; se prodiderit specie, adorandum esse, præsertim vbi certa & euidentia

uidentia

uidentia, eaq; diuina sint eius præsentiæ testimonia. Constat hoc ex plurimis sacris scripturæ locis. Apparuit Dominus in forma hominis deambulãtis in paradiso ad auram post meridiem primis parentibus nostris Adæ & Euæ, qui subito metu ac reuerentia perculsi, absconderunt se. Gen. 3. Apparuit idem Dominus Abrahæ Patri omnium nostrum, in specie trium angelorum Gen. 13. in conualle Mambre, quos cũ tres vidisset, Gen. 28. vnum adorauit. Apparuit Iacob in forma ipsi soli cognita innixus scalæ, super Gen. 28. quam ascendebant angeli & descendebãt: surgit ille, & adorat: Verè Deus est in loco isto, & ego nesciebam, non est hic aliud nisi domus Dei & porta cœli. Apparuit Moysi, Exod. 3. in flamma ignis de medio rubi, quò cùm ille liberiùs accedere vult, audit: Non appropinques huc, solue calceamenta de pedibus tuis, locus enim in quo stas terra sancta est. Et abscondit Moyses faciem suã, non enim audebat aspicere contra Deum. Appariturus cuncto populo in monte Sinai, in caligine nubis, sic præcepit: Descende & contestare populum, ne fortè velit Exod. 19. transcendere terminos ad videndum dominum, & pereat ex eis plurima multitu-

do. Sacerdotes quoque qui accedunt ad dominum sanctificentur, ne percutiat eos. Vade ad populum, & sanctifica eos, hodie & cras lauent vestimenta sua, ne approquinquent vxoribus suis. Omnis qui vicinius tetigerit montem, morte moriatur, siue homo, siue iumentum fiat, non viuet. Manus tanquam nefarium hominem non tãget, sed lapidibus & iaculis obruetis illum. Sic deinceps in Sanctis Sanctorum, sic in caligine templi, vbi apparuit gloria domini, adorari solebat, idque ab illo populo, qui ad omnem idololatriã natura effusus fuit. Neque verò tantùm ea lex solam humanam attingit naturam, vniuersæ item creaturæ communis est. Antecedebat idem dominus in nube & columna ignis populum Hebræum: & illud quod Psaltes magnificè celebrat consecutum est: Mare vidit &
Psal. 113. fugit: Iordanis conuersus est retrorsum: Montes exultauerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium. Quid est tibi mare, quòd fugisti? & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum? Montes exultastis sicut arietes: & colles sicut agni ouium. A facie domini mota est terra: à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarũ:
&

& rupem in fontes aquarum. Alio similiter loco de cœlo ipso vniuersaq́ terra magnificè idem Psaltes narrat: Deus, inquit, cùm egredieris in conspectu populi tui, cùm pertransires in deserto, terra mota est, etenim cœli distillauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel. Stet igitur firma lex, Deum in omni specie et loco adorandum esse, vbi certa & diuina eius præsentiæ testimonia & indicia extent.

Psal. 67.

Secundum causæ fundamentum illud sit, Iesum Christum verum Deum & hominem esse. Fuit hæc fides principis Patriarcharum Abrahæ, qui mittens principem seruorum domus suæ, quærendæ vxoris causa filio suo, sic inquit: Pone manum tuam subter femur meum, vt adiurem te per Deum cœli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum. Quem in lumbis & femore gerebat, hunc Deum cœli & terræ vocat magno mysterio. Fuit hæc eadem fides Iob: Credo, inquit, quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die surrecturus sum: Et in carne mea videbo Deum saluatorē meum. Quē visurus sum ego ipse nō alius, & oculi mei cōspecturi sunt. Hæc ipsa eadē fides

Fundamētum 2. Christus verus Deus & homo.

Gen. 24.

Iob 19.

fuit omnium Prophetarum. Quare quasi
Iere.14. colonus futurus es in terra, inquit Ieremias, & quasi viator declinans ad manendum? Quare futurus es velut vir vagus & fortis, qui non potest saluare? Tu autem in nobis es domine: & nomen tuum inuocatum
Baruch.3. est super nos: ne derelinquas nos. Hic est Deus noster, inquit Baruch, & non æstimabitur alius aduersus eum: hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo;
Ioan.1. post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Hæc eadem fides Apostolorum fuit. Et verbum, inquit Ioannes, caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis.
Rom. 9. Optabam enim ego, inquit Paulus ipse, anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui Israelitæ nominãtur, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est supra omnia Deus benedictus in secula. Amen. Hanc eandem fidem Vna, Sancta, Catholica, & Apostolica

Diuinitatẽ & humanitatẽ Christi clarissime astruit Paulus.

stolica confitetur Ecclesia. Est ergo fides recta, inquit Symbolum, vt credamus & cōfiteamur, quia dominus noster Iesus Christus filius Dei, Deus est & homo. Deus est ex substantia patris, ante secula genitus, & homo est ex substantia matris in seculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens: æqualis patri secundum diuinitatē: minor patre secundum humanitatem. Qui licet Deus sit & homo, non duo tamen, sed vnus est Christus: Vnus autem non conuersione diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum. Vnus omninò nō confusione substantiæ, sed vnitate personæ. Nam sicut anima rationalis & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus. Hactenus Athanasius. Vt qui alterū istorum non confiteatur, illum, aut Nestorianum, vel Ebionitam, aut Arianum esse oporteat. Quam eandem fidem magnificè explicat Irenæus: Si enim homo non vicisset inimicum hominis, nō iustè victus esset inimicus. Rursus autem nisi Deus donasset salutem, non firmiter haberemus eam, & nisi homo coniūctus fuisset Deo nostro, non potuisset

Symbolū Athanasij de diuinitate & humanitate Christi.

Irenæus lib. 3. cap. 20. & 21.

particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim mediatorem DEI & hominum, per suam ad vtrosque domesticitatem, & ad amicitiam & concordiam vtrosque reducere, & facere, vt & Deus assumeret hominem, & homo se dederet Deo. Qua enim ratione, filiorum adoptionis eius participes esse possemus, nisi per filium eam, quæ est ad ipsum, recepissemus ab eo communionem, nisi verbum eius communicasset nobis caro factum? *Et paulò post:* Propter hoc enim verbum Dei homo, & qui filius Dei est, filius hominis factus est, commixtus verbo DEI, vt adoptionem percipiens fiat filius Dei. Non enim poteramus aliter incorruptelam & immortalitatem accipere, nisi aduniti essemus incorruptelæ & immortalitati. Quemadmodum autem adunari possemus incorruptelæ & immortalitati, nisi prius incorruptela & immortalitas facta fuisset, id quod & nos, vt absorberetur quod erat corruptibile ab incorruptela, & quod erat

rat mortale ab immortalitate, vt filiorum adoptionem perciperemus? Vtraque scripturæ diuinæ de eo testificantur: & quoniam homo indecorus & passibilis, & super pullum asinæ ascendens, aceto & felle potatur, & spernebatur in populo, & vsque ad mortem descendit: & quoniam dominus sanctus & mirabilis consiliarius, & decorus specie, & DEVS fortis, super nubes veniens vniuersorum iudex, omnia de eo scripturæ prophetabant. Sicut enim homo erat vt tentaretur, sic & verbum vt glorificaretur, requiescente quidem verbo, vt posset tentari, & inhonorari, & crucifigi, & mori: absorpto autem homine in eo quod vincit & sustinet, & resurgit, & assumitur. Hic igitur filius Dei dominus noster existens verbum patris, & filius hominis, quoniam ex Maria, quæ ex hominibus habebat genus, quæ & ipsa erat homo, habuit secundum hominem generationem, factus est filius hominis. *Hæc Irenæus.*

Adoratio ad totam personam refertur.

Notandum autem hoc loco est, cum vetustißimis patribus omnem honorem & adorationem, non ad vnam naturam aut partem aliquam personæ, sed ad totam referri personam: nã & in homine, nec animã solam, nec corpus solũ honoramus, sed totam personam ex anima rationis participe & humana carne compactam. Sic eodem modo in Christo domino, non aut solã diuinam, aut humanam honoramus naturam; sed diuinitatem & humanitatem simul vna adoratione, quia vtraq; natura vnam constituit personam, veneramur. Tale est illud: Et adorabũt in cõspectu eius
...1. *vniuersæ familiæ gentiũ. Et in alio Psal.*
...1. *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes seruient illi: quia liberauit pauperem à potente, & pauperem cui non*
...or 1. *erat adiutor. Et D. Paulus: Cùm introduceret, inquit, primogenitum in orbem ter-*
...96. *rarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei, quasi diceret, non tum modo cùm in sinu patris fuit, nõ tum solũ cũ esset in forma Dei, adoratum fuisse ab angelis, sed tũ etiam cùm introduceret, inquit, eum in orbem terarum, hoc est, per incarnationem, vt sancti interpretantur patres. Talem Io-*

annes in vtero existentem, ipse in ventre matris collocatus adorauit: indignumquè se postea professus est, cuius corrigiam calceamenti solueret. Talem pastores in præsepio, reges in cunis, discipuli in nauiculæ, Apostoli in cœlum ascendentē adoraſſe leguntur. Talem Petrus allocutus est: Domine discede à me, quia homo peccator sum. Luc 5.
Talem Thomas Deum & dominum suum esse professus est. Rectè igitur statuit antiquum Concilium: si quis non vna adoratione honorificat Emanuelem, hoc est, Deum & hominem, secundum quod factum est verbum caro, anathema sit. Et Dauid magnificè: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus vbi steterunt pedes eius.

Tertium illud est præsentis negotij fundamentum: Diuinitatem Iesu Christi, ab ea quam semel accepit humanitate nunquam separari. Nam, cùm à Deo nemo nisi per peccatum excidi aut separari poſſit, in eius autem humanitatem nullum cadere potuit vnquam peccatum, nullus error, nulla macula: Venit, inquit, princeps huius mundi, & in me non inuenit quidquam; poſſibile non item est vllam vnquam in eo separationem à Deo fieri poſſe. Docet hoc

Fundamētum 3.

Ioan. 14.

Sap. 10.

idem liber Sapientiæ: Cùm Dei verbum, Dei sapientiam nusquam, ne in morte quidem hominem illum, in figura iusti Ipseph deseruisse testatur: Hæc venditum, inquit, iustum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum: descenditqúe cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum; donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam aduersus eos, qui eum deprimebant; & mendaces ostendit, qui maculauerunt illum; & dedit illi claritatem æternam. Hæc scriptura. Nam & in morte illa ipsa eadem diuinitas, cum anima ad inferos descendit, potestatesqúe tenebrarum deuicit, amplissimamqúe prædam inde tulit. Et eadem corpori in sepulchro adfuit, quæ illud & ab omni corruptione conseruauit, & post in resurrectione illud ipsum corpus viuificauit, ac veluti arcum solutũ iterũ intẽdit, suamq; corpori restituit a-
1. Ioan. 4. nimam. Docet hoc clarè D. Ioannes: In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus, q confitetur Iesũ Christũ in carne venisse, ex Deo est; & omnis spiritus qui soluit Iesũ, ex Deo nõ est, & hic est Antichristus, de quo audistis quoniã venit, & nunc iã in mundo est. Quis autem soluit Christum, nisi

qui

qui eius diuinitatem ab humanitate aliquando separari posse putat. Rectè igitur AEthiopes in ea adoratione, quæ ad eleuationem huius sacramenti fit, profitentur: Verè hoc est corpus & sanguis Emanuel Dei nostri. Amen. Credo, credo, credo, & nunc & vsque in secula: Et mox ter item, credo, credo, credo, addunt, quod diuinitas non sit separata ab humanitate, ne hora quidem, ne per ictum oculi.

Vltimum est huius causæ firmamẽtum; sub speciebus panis & vini verum & totum Christum contineri. Quis hoc docet? Ille, qui peccatum non fecit & dolus non est inuentus in ore eius, qui est via, veritas et vita; cui omnis difficultas cedit; qui stultam fecit huius mundi sapientiam; cuius verbum & manus est omnipotens; qui nos supra etiam captum nostrum sed & Angelicum, adamauit, & de quo Paulus illud pronunciauit, Dei .n. filius Iesus Christus, q in vobis per nos prædicatus est, per me, & Syluanũ & Timotheũ, nõ fuit in illo est, et nõ, sed est, in illo fuit. Hoc est, q nihil vnquã ambiguè, nihil perplexè, nihil fictè, nihil simulatè dixit aut pnũciauit, sed cui⁹ sermo ille fuit, qualẽ ipse suos docuerat discipulos; est,

Fundamẽtum 4. Sub speciebus panis & vini verus & totus Christus cõtinetur. 1. Petr. 2. Ioan. 6.

1. Cor. 1. 2. Cor. 1.

est, est, non, non. Neque simpliciter & vtcunq; docet, sed sub quatuor fide dignißimis testibus, vt omne cōstet verum. Tribus, inquam, Euangelistis, & quarto gentiū Doctore Paulo: qui rem totam sic exponunt. Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panē, & benedixit ac fregit, deditq; discipulis suis, & ait: Accipite & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Hic est sanguis noui testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remißionem peccatorum. Ita autem hoc testimonium quatuor isti præstantißimi explicant viri, vt quod vnus prætermisit, vel saltem minus distinctè ac quasi in toto genere dixit, hoc alter (quod in vniuerso decursu Euangelici testimonij eos facere videmus) compleat, interpretetur, distinctius ac magis præcise dicat, atq; explicet; vt omnis similitudinum, troporum, ac aliarū hæreticarum fraudium auferatur occasio. Nam cum D. Mattheus, cum D. Marco, dicta Christi retulissent, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus. Id ne aliquis per similitudinem vel tropum aliquē, quæ à testamentis vltimisq; voluntatibus, præ-
sertim

sertim vbi cum ipsis tutoribus ac hæredibus res agitur, alienissima esse solet, dictū esse putet; quod huius seculi nouatores autumant, D. Lucas cum D. Paulo clariorem eiusdem testatoris verborum interpretationem addiderunt; Quod pro vobis tradetur; qui pro vobis effundetur; vt omnis dubitandi auferatur causa & ratio.

Traditus est enim pro nobis Deus & homo, traditur & nobis Deus & homo: Effusus est pro nobis sanguis Dei & hominis, datur item nobis sanguis Dei & hominis. Quid illa quam magnifica est Pauli collectio, atq; totius loci explanatio? Itaq;, inquit, quandoquidem hoc est corpus illud, quod pro nobis traditum est, & hic sanguis qui pro nobis effundetur: ideo quicunque manducauerit panem, & biberit calicem Domini indignè, reus erit, non panis aut calicis, neq; figuræ alicuius aut similitudinis, sed ipsius corporis & sanguinis Domini, quod sub speciebus panis et vini continetur; quod ille pollutum duxerit, & sanguinem testamenti conculcauerit, inde reus erit amplissimæ maiestatis, vt qui non diiudicet corpus & sanguinem Domini à simplici & quotidiano cibo; & ob id iudicium Heb. 10.

sibi

ſibi manducat & bibit, nō diiudicās corpus Domini. Quid hac oratione clarius? quid explicatius? quid verius dici poteſt?

Quod ſi vberiorem adhuc interpretationem eorum verborum habere vis, audi ipſummet teſtatorem, apud Ioānem latius
Ioan.6. ſuum teſtamentum interpretantem. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui manducat meam carnem, et bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in eo. Sicut miſit me viuēs pater, & ego viuo propter patrem, & qui manducat me & ipſe viuet propter me. Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit, non ſicut manducauerūt patres veſtri manna in deſerto, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum. Audis, in me manet, & ego in eo; Ipſe igitur eſt, qui in nobis manet, & in quo nos manemus. Audis qui manducat me, viuet propter me: ille igitur ipſe manducatur, ipſe viuificat. Audis, qui de cœlo deſcendit. Deum autem verum deſcendiſſe negare non potes, niſi Arianus aut Ebionita eſſe velis. Hucq; illud pertinet longe ſecius quàm iſti interpretantur: Verba quæ
Ioan.6. ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita sūt, Caro non prodeſt quicquam, Non quod hic

non

non sit vera caro, sed quod cum spiritu & vita, hoc est vero Deo coniuncta, vt quemadmodum ille viuit propter patrem, ita & nos viuimus propter illum, vt recte interpretatur Cyrillus. Ex quibus locis præclarè concludit magnus ille Hilarius, De veritate, inquam, carnis & sanguinis Christi nō relictus est ambigendi locus. Præclarè item Cyrillus Hierosolymitanus: Cum igitur ipse de pane pronunciauerit, ac dixerit, Hoc est corpus meum, quis audebit deinceps ambigere? Et cum idem ipse tam asseueranter dixerit, hic est sanguis meus, quis vnquam dubitauerit, vt dicat non esse eius sanguinem? Aquam olim in vinum conuertit in Chana Galileæ, quod cum quandam habeat cum sanguine propinquitatem, facilè in illum transmutatur. Et eum parum dignum existimabimus cui credamus, quod vinum in aquam transmutet? Ad eas nuptias, quibus corpora copulantur vocatus, præter opinionem omnium hoc fecit miraculum: Et non multo magis sic eum corpus & sanguinem suum fruēda nobis donasse, persuasum firmiter habebimus, vt ea cum omni certitudine tanquam corpus ipsius & sanguinem suma-

Lib. 8. de Trinitate.

Catechesi. 4.

sumamus? Nam in specie panis dat nobis corpus, & in specie vini dat nobis sanguinem: vt cum sumpseris, gustes corpus & sanguinem Christi, factus eiusdem corporis & sanguiuis particeps. Sic enim efficimur Christiferi, hoc est, Christum in corporibus nostris ferentes, cum corpus eius et sanguinem in membra nostra recipimus. Sic secundum beatum Petrum diuinæ naturæ consortes reddimur, vt vel iam hic in hac vita illud compleatur; Et videbit omnis caro salutare Dei; quamuis in ænigmate, quãuis in speculo, quãuis in sacramẽto.

Deus & homo in SS. sacramento adorandus.

Hactenus fundamenta; ex quibus ipse Paulus primum euidentißimè concludit, in hoc sacramento Christum verum Deum & hominem adorandum esse. Nam cùm vniuersi cultus diuini, quem Græci latriã appellant, duæ partes sint: Interior, in quã, cultus & exterior: Interioris cultus illæ sunt partes; fides, spes, erga Deum & proximum charitas, discretio, atq; diiudicatio creatoris, à rebus quæ creatæ sunt, sui probatio, puritas mentis, offensi proximi placatio. Exterior cultus illis partibus cõstat: Ieiunio, sobrietate, omniq; corporis mundicia, locorum, temporum, discrimine, omni

deniq;

deniq; honesta & submissa totius situs nostri compositione, vtramq; hanc partem cultus diuini ex his, quæ diximus fundamentis, ad hoc sacramentum adferendum esse docet Paulus, illudq; omni parte adorandum, idq; cum graui salutis discrimine. Quod ita esse vt melius animaduertatur, ipsius Pauli doctrinam audiamus: Nō 1.Cor.10.
potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. Primum quidem conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos; & ex parte credo: nam oportet & hæreses esse; vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam non est Dominicam cœnam manducare. Vnusquisq; enim suam cœnam præsumit ad manducandum; & alius quidem esurit; alius autem ebrius est. Nunquid do- 1.Cor.11.
mos non habetis ad manducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo. Et paulò post: Itaq; quicunque mandu ducauerit panem, & biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis & sangui-

nis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calce bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quod si nosmet ipsos dijudicaremus, non vtiq; dijudicaremur. Dum iudicamur autem, à Domino corripimur, vt non cum hoc damnemur mundo. Itaq; fratres mei, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis esurit, domi manducet: vt non in iudicium conueniatis. Cætera autē cùm venero disponam. Et Pauli quidem doctrina hæc est, quæ vel illas partes cultus diuini, Christo domino in sacramento constituto, hoc quidem modo, vt audistis, tribuit, modò non surda aure audiueritis. Eadem est doctrina patrum, eadem totius Ecclesiæ. Quo enim spiritu locutus est Paulus aut Petrus, eodem spiritu loquitur Augustinus, Chrysostomus, & cæteri sancti Patres. Cum autem omnium sententias referre vnius orationis modus nō ferat, quatuor solis testibus locupletissimis contenti erimus; duobus inquam occidentalis & duobus orientalis Ecclesiæ Patribus.

SS. Patrum testimonia de adoratione Eucharistiæ.

Pri-

Primus igitur testis sit Ambrosius: Non mediocris igitur quæstio, & ideò diligentiùs consideremus, quid sit scabellum. Legimus enim alibi: Cœlum mihi thronus, terra autem scabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis, quia creatura est Dei. Videamus tamen, ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam dominus IESVS in carnis assumptione suscepit. Itaque per scabellum terra intelligatur, per terram autem caro CHRISTI, quam hodie quoque in mysterijs adoramus, & quam Apostoli in domino IESV (vt supra diximus) adorarunt. Neque enim diuisus CHRISTVS, sed vnus. Neque cùm adoraretur tanquam Dei filius, natus ex Maria negabatur.

Ambro. Li. 3. de spiritu sancto cap. 12.

Secundus Augustinus, qui eundem similiter locum tractans, eademquè verba expendens, inquit: Et adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Quid habemus adorare? scabellum pedum eius. Suppedaneum dicitur scabellum. Quod dicunt Græ-

August. In Psal. 98.

ci ὑποπόδιον, dixerunt Latini ſcabellũ: et alij dixerunt ſuppedaneum. Sed videte fratres, quid nos iubeat adorare. Alio loco ſcriptura dicit: Cœlum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum. Ergo terram nos iubet adorare, q̃a dixit alio loco, quod ſit ſcabellum pedum Dei. Et quomodo adorabimus terram, cùm dicat apertè ſcriptura: Dominum Deum tuum adorabis; & hîc dicit: adorate ſcabellum pedum eius? Exponens autẽ mihi quid ſit ſcabellum pedum eius, dicit: Terra autem ſcabellum pedum meorum. Anceps factus ſum, timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit cœlum & terram. Rurſum timeo non adorare ſcabellum pedum domini mei, quia Pſalmus mihi dicit: Adorate ſcabellum pedum eius. Quæro quid ſit ſcabellum pedum eius, & dicit mihi ſciptura: Terra ſcabellum pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad Chriſtum, quia ipſum quæro hic, & inuenio, quomodo ſine impietate adoretur terra, ſine impietate adoretur ſcabellum pedum eius. Suſcepit

ſcepit enim de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, niſi prius adorauerit: inuentum eſt quemadmodum adoretur tale ſcabellum pedum domini, & non ſolùm non peccemus adorando, ſed peccemus nõ adorando. Nũquid autem caro viuificat? Ipſe Dominus dixit: cùm de ipſa commendatione eiuſdem terræ loqueretur: Spiritus eſt qui viuificat, caro autem nihil prodeſt. Ideò & ad terram quamlibet cùm te inclinas atque proſternis, non quaſi terram intuearis, ſed illum ſanctum, cuius pedum ſcabellum eſt, quod adoras; propter ipſum enim adoras; ideò & hic ſubiecit: Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Corpus Chriſti in Euchariſtiç Sacramento.

Ex orientalibus Chryſoſt. Hoc corp⁹, inquit, in præſepi reueriti ſunt Magi, & viri impij & barbari, longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur igitur Chryſoſt. Hom. 24. in priorẽ ad Cor.

ſal-

ſaltem barbaros, nos, qui cœlorum ciues ſumus. Illi enim, cùm id præſepe & tugurium tātùm, neque eorum quidquam, quæ tu nūc intueris, viderunt, ſumma acceſſeruut reuerētia & horrore. Tu verò non in præſepe id, ſed in altari, non mulierem quę in vlnis teneat, ſed ſacerdotem præſentem & ſpiritum perabundè ſuper propoſito diffuſum ſacrificio vides. Nec ſimplex, vt illi, corpus intueris, ſed & eius potentiam & omnem cognoſcis adminiſtrationem, & nihil eorum, quæ per ipſum facta ſunt ignoras, & diligenter initiatus es in omnibus. Excitemur igitur, horreſcamusque, & maiorem, quàm barbari illi præ nobis feramus pietatem, vt non ſimpliciter neque frigidè accedentes vehementiori igni caput obijciamus. Hæc autem non dico, vt non accedamus, ſed ne temerè accedamus. *Et in alio loco idem Chryſoſtomus*: Per id tempus, & Angeli ſacerdoti aſſident, & cœleſtium poteſtatum vniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus in illius honorem qui immolatur, angelorum

Homil. 61. ad populu Antioch. & Hom 3. ad Eph.

rum choris plenus est. Id quod crede- re abundè licet vel ex tanto illo sacri- ficio, quod tum peragitur. Ego verò & commemorantem olim quendam audiui, cùm diceret, senem quendam virum admirabilem, ac cui reuelatio- num mysteria multa diuinitùs fuis- sent detecta, sibi narrasse, se tali olim visione dignum habitum à Deo esse; ac per illud quidem tempus derepen- tè angelorum multitudinem conspe- xisse, (quatenus humanus adspectus ferre poterat) fulgentibus vestibus in- dutorum, altare ipsum circumdanti- um: denique sic capite inclinato- rum, vt si quis milites præsente rege stantes videat: id quod facilè mihi ip- se persuadeo. Item & alius quidam mihi narrauit, non ille quidem ab a- lio edoctus, sed dignus habitus, qui id & vidisset ipse, & audijsset, quòd qui de vita hac emigraturi sunt, si my- steriorum huiusmodi cum pura & munda conscientia fuerint participes spiritum efflaturi, ab angelis illorum, corpora satellitum more stipantibus, propter assumptum illud sacrū, hinc

Idem lib. 6. de Sacer- dotio.

recta in cœlum abducuntur.

Damascenus.

Chrysostomum Damascenus sequitur. Proinde cum omni timore & conscientia pura, & indubitata fide accedamus: veneremur ipsum omni puritate corporis & animi: accedamus ad eũ desiderio ardenti, manus in crucis modo figentes, crucifixi corpus suscipiamus. Amplissimum & illud est Nicænæ Synodi testimonium, quę dicit, Non esse attendendam eam humilitatem specierum, sed fide attende agnum tollentem peccata mundi in mensa positum, & prætiosum & honorandum eius sanguinem, eumque honora, mirare, & mente continge.

Consensus vniuersalis Ecclesiæ de adoratione SS. Eucharistiæ.

Cui quidem vniuersæ vetustatis cõsensui, adiungendus est omnium Ecclesiarũ, quæcunq; in orbe nunc sunt & fuerunt semper, consensus ac conspiratio: orientalium (inquam) occidentalium, Africanarũ, nostræ rum itẽ septentrionalium: in quarum omnium Lyturgijs, statim post consecrationem, magno cultu & reuerẽtia, hoc ipsum sacramentum populo adorandum proponitur. A quo perpetuo omnium temporum atq; locorum consensu recedere, vniusq; &

alterius hominis male feriati conuitijs & maledictis adhærere, an non extremæ est dementiæ? Continere me hoc loco non possũ Stephane Rex, quin apud te Imperatorem maximũ, hosq́; tuos milites inusitato quidem exemplo, sed hoc loco maxime accommodato, cuiusdam militis Gregorij Sanocei, breuem dehortationem recitem: qua post deuictos Turcos VVladislao Regi militibusq́; suis religioso furore percitus disuadet, ne prolato Sacramento Eucharistiæ iurent: neuè illud prophanis Turcarum oculis subijciant. Hoc enim Turcæ ad firmandam pacem, quam hac ratione sanctissimam putabant fore, à Rege VVladislao exposcebant, vt vel inde sine omni fuco & fallacia cognosci posset, quo loco hoc sacramentum fieret, quam sanctè tam à Christianis quã à Saracenis coleretur & adoraretur: Deus, inquit, ille, Deus tam execrabile scelus auertat, vt qui paulò antè contra impios pugnantes, omnia tristia, difficiliaq́; perpessi sumus, dum vinceremus; nunc rursus pro religione armati, & propemodum victoriam manu tenentes, sacrosanctum diuini mysterij arcanum sub prophanorum oculis sponte proferamus. Quid prima,

Gregorij Sanocei, militis Poloni pia dehortatio, ne Eucharistiam Turcarum oculis subijciant.

Philipp. Calima. lib. 3. de VVladislao Rege Polo. & Vngariæ

quid hac ſecunda expeditione à nobis petitum? quid adeò ingentem belli molem ex tam diuerſis inter ſe regionibus Italia, Burgundia, Thracia euocare? quid denuò arma induere? quid hucusq; progredi oportuit, ſi ſacra noſtra prodenda erant? minori noſtro facinore per ignauiam domi inermes ſedendo, pati potuimus illa prophanari, quàm nunc ſimus armati proditi. Pudeat nos gratulationum, quibus nuper victores accepti: pudeat laudum, quibus, vt Chriſtianæ rei ſeruatores prope in cælum modo elati ſumus: pudeat deniq; obnoxios adeò nefariis cogitationibus, nos dignos haberi, aut in quibus totius Europæ Reges, & Principes ſpes ſuas collocauerint, aut pro quibus innumerabiles populi, & nationes, omnibus in templis ad Deum ſupplices manus tendant, pro victoria noſtra vota nuncupando. Quantò ſanctius priſci Romani, qui, capta à Gallis vrbe, ne ſacra ſua conſpici poſſent, terræ infodere? Nos victores noſtra vltro impiis prodere cogitamus, committemusque, vt religioſius ab illis inanes quædam diuinorum perſuaſiones ſeruatæ dicantur, quàm à nobis ſacroſanctum immortalita-
tis

tis nostræ pignus, ac mysterium; & publicè nos eo facinore contaminabimus, quod si vnusquispiam sacrilega audacia perpetraret, seuerissimè vindicaremus. Omitto, quantum piaculi à Deo contrahemus, qui non modo ab ipsius causa defecerimus, sed ipsum etiam testem, ac pignus defectionis nostræ impijs exhibuerimus: quid de nobis hostes sentire poterunt, videntes nos tanti pacem æstimasse, vt non minus sacrilegè iurauerimus, quàm ipsi impudenter postulauerint? Sed vt hæc pacis vtilitas leuiora videri faciat; omnia quæ aut in nostra, aut aliorum secta, religiosa altiùs elata sunt, quàm quæ humanis sensibus attingi queant, cerimoniarum velamento, sanctoq; arcano mortalium animis infunduntur. Quæ si nuda in medium protrahātur, quia nullo humanæ rationis argumento subsistunt, & temerè asseuerari, & impudenter peti, vt credātur, apparet. Audiuere dudum hostes, Deū à nobis præsentem coli, asseruariq; in sacrariorum penetralibus, & quia ignorant, quo id pacto contingat, quum de eo cogitant, nihil simile his, quæ terrena & momentanea cognoscunt; sed quicquid extra mortalitatis

sortem

ſortem poſitum putant, mentibus eorum occurrit: & id, quod quale ſit neſciunt, tantæ noſtræ de eo aſſeuerationi par figurant. Nos hanc ipſorum perſuaſionem, patefactis arcanis noſtris, corrumpemus, elatasq́; ad diuina, & cœleſtia de ſacris noſtris mẽtes, ad caduca, & terrena reuocabimus, ſpecie panis in conſpectum exhibita, qua verũ corpus Chriſti contineri, vt nos quidem ſcienter credamus, efficit diuina inſtitutio, gratiaq́; in qua nati ſumus. Quibus illi orbati, quũ res per ſe fidem non faciat, reſtat vt nos irrideant, veluti minimè poſsibilia credamus: Nolite per Deum committere, vt aboleatur ſacer ille horror, quo ipſorum animi perſtringũtur in bello, quum ſecum reputant, inituros ſe prælium contra nos, quibus adeò propitius ſit Deus, vt propemodum videndus nobis coram pariter inter nos verſetur. Quantum de noſtra deque religionis noſtræ maieſtate hoc facto minuetur, tantum creſcet apud illos audaciæ; credituros ſubinde, vt ipſis quidem videbatur, ex ſpecie, quam intuebuntur, nos nõ modo in veri Dei tuitione non eſſe, ſed nec in alterius cuiuſpiam. Multis modis ſtabilitati cõuentorum caueri poteſt, (quamuis

uis cùm fidei pignus, regium verbum satis esse deberet) aliæq; inter priuatos cautiones, aliæ inter principes exhibentur. Ad extremum, relicturum se prophanata castra asserebat, si eo modo rex iurare pergeret.

Itaq; quum videretur tam verè, quàm è religionis, èque ipsorum, quos alloquebatur vsu, & maiestate dixisse; constitutum est, in confirmanda pace, vt quisq; proferret in medium sacram historiam suã, quod Euangelium nostri, Alcoranum illi vocãt: quibus vbi suæ quisq; dextrã admouit, religiosè iuratum est, conuenta seruata iri et sancta, atq; inuiolata permansura. Militis cõsiliũ salubre optimũ finem consecutũ est.

Conferte hunc militem cum nostris huius sæculi, si dijs placet, gloriosis thrasonibus, qui hoc tale sacramentum pedibus calcare, ac bestijs obijcere nõ verẽtur. Proh scelus, digna posteritas genere Aeacidarum. Verùm hæc hactenus. Aulicorũ huius seculi erga Eucharistiam irreuerẽtia

Neq; solùm antiquitus adorabatur hoc sacramentum, sed omnes item gratiarum actiones immortali Deo pro eius immensis beneficijs ad eius oblationem, tanquam primi & summi beneficij habebantur. Itaque & nunc antequam in omnibus Ecclesiis cõsecra- Gratiarum actiones ad SS. Sacramentũ Eucharistiæ.

secratur atque offertur, primùm populus ad gratiarum actionem prouocatur: Gratias, inquit, agamus Domino Deo nostro, &c. Recensebanturq́; deinceps omnia Dei beneficia, ab iusto Abel vsq; ad hanc diẽ, munda præstita, vt quidem ex Lyturgia D. Clementis, Iacobi, & aliorum patet, pro illisq́; gratiarum actiones fiebant. Memoriam enim fecit in hoc mysterio DEVS omnium mirabilium suorum, quæ à seculo operatus est. Hoc, inquit, facietis in mei recordationem, id est, meorum erga vos beneficiorum memoriam sempiternam. Indequé sacramentum hoc Eucharistiæ nomine, id est, gratiarum actionis, vocatur. cuius rationem exponit magnus ille Cabasilas. Et hoc sciens beatus Paulus, iussit pro omnibus gratias agere, scribens: semper gaudete: in omnibus gratias agite. Hac de causa perfectissimam et exactissimam nostram cum Deo collocutionem, mysterij communionis celebrationem, in quo mentionem facimus, non huius vel illius gratiæ; sed omnium, vt semel dicam, Dei bonorum, et quæ actu nobis sunt, et futura sunt; Eucharistiam, hoc

Nicolaus Cabasilas in expositione liturgiæ cap. 52.

hoc eſt, gratiarum actionem, nominare erat conſentaneum: non ex ijs, quæ in miſeria verſantes, & eam implorantes rogamus; ſed ex ijs, quæ Deus in nos confert, beneficijs: nec ex noſtra paupertate, ſed ex diuitijs illius benignitatis. Quia enim in ea DEO ſupplicamus, & gratias agimus; ſed gratiarum quidem actio, Dei opus eſt, vt dictum eſt; ſupplicatio verò humanæ imbecillitatis: & gratiarum quidem actio propter plura; ſupplicatio verò pro paucioribus. Illa enim propter omnia, vt ſemel dicam bona; hæc verò in nonnullis: propterea oportebat ex melioribus & pluribus ei nomine impoſito, appellare Euchariſtiam. Ita enim etiam homo dicitur animal ratione præditum, licet ſit alicuius particeps, quod caret ratione, vt qui à meliori & maiori parte vocetur. Et maximè, quia primus, qui id oſtendit, Dominus noſter IESVS CHRISTVS, non ſupplicans, ſed ſolùm patri agens gratias, hoc myſterium porrexit & tradidît; & ea de cauſa, quod illud

eſſe

esse accepit, hoc vocat, Eucharistiam nominans. *Et hæc præclarè quidem Cabasilas.*

Necessaria rũ rerũ petitiones.

Neq; gratiarum actiones tantùm ad eam sacrosanctam arcam summo parenti reddebantur, sed & omnes gratiæ omnesque res necessariæ etiam ab angelis, ipsis hoc loco impetrabãtur. Narrat hæc Chrysostomus.

Homil. 3. de inconpræhẽsibili Dei natura, contra Anomœos

Tempore illo, mi frater Charissime, non solùm homines clamorem illum horribilem reddunt, sed etiam angeli domino genu flectunt, & Archangeli rogant, habent sibi tempus id idoneum, habent sacram illam oblationem in fauore. Itaque vt homines ramos olearum gerentes mouere reges consueuerunt: eoque arboris genere misericordiam commemorãt & humanitatem; sic angeli tunc pro ramis oleaginis corpus domini ipsum protendentes, rogant pro genere humano, quasi dicant: Pro his domine rogam⁹, quos tu adeò dilexisti, vt pro eorum salute mortem obires, animã in cruce efflares: pro his supplicamus, pro quibus ipse tuum largitus es sanguinem:

guinem: pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolasti. Agitatos quoque ob eam rem Diaconus tempore illo adducit, & iubet caput inclinare, cùm eos vnà cum fratribus orare non liceat: adducit eos, vt tu miseratus, & quia tam acerbè vexantur, & quia vocem reddere nequeunt, tua facultate ad eorum vtaris defensionem & auxilium. *Et alio loco*: Gratiam reddam, si vos docuero, quamobrem illa præ cæteris oratio solet fieri, & cur homines dæmone agitatos, & furore accitos teterrimo, adduci tempore illo, & capita inclinare iubet diaconus. Qua de causa igitur ita dicam, agitur. Vincula perquàm praua & grauia, agitatio dæmonum est; vincula enim ferro validiora. Vt itaque tempore instante, quo iudex prodire, & pro tribunali sedere solitus est, custodes carceris, homines quos in vinculis tenēt, omnes carcere educunt, & pro cancello septisque fori collocant squalentes, sordentes, coma expletos nimia, pannis miserrimè obductos: sic patres statuerant, vt cùm breui Christum velut

Homil. 4. contra eosdem Anomœos.

pro tribunali ſedere, in ipſiſque ſacramentis apparere futurum eſſet, homines dæmone agitati illi tanquam vinculis quibuſdam retenti adducerentur, non vt rerum quas commiſiſſent examen ſubirent, modo eorum, qui in vinculis ſunt, nec vt luerēt pœnas, & ſupplicio afficerentur; ſed vt populo vniuerſaque ciuitate præſente, cō-munes pro his fierent ſupplicationes, vt omnes iugi concordia dominum communem orarent pro his, & quòd miſereretur, magno clamore contenderent.

Grego. Nazian. oratione in laudē ſororis ſuę Gorgoniæ.

Teſtatur Nazianzenus hoc idem: Aegro erat corpore (ſoror videlicet) peſſimeque affecto, ac morbus inſolens erat & prodigioſus, &c. Deſperatis aliorum omnium auxilijs ad mortalium omnium Medicum cōfugit, noctisq; intempeſta caligine obſeruata, cùm leuiùs aliquātò morbus vrgeret, ad altare cum fide procumbit, eumq; qui ſuper illud colitur, cum magno clamore obteſtans, omnibusq; nominibus appellans, atque omnium rerū quas vnquam mirificè geſſerat, commone-

monefaciens (nam vtriusque testamenti historias callebat) tandem pia & præclara quadam impudētia effertur. Eam, quæ Christi fimbria sanguinis profluuium cōpresserat, imitatur. Quidq́; fecerit, audite. Caput cū pari clamore vberrimisq; lachrymis (mulierculæ illius instar, quę olim Christi pedes irrigarat) altari admouens, nec se antè ab eo discessuram minitans, quàm sanitatem consecuta sit, ac deinde hoc suo pharmaco totum corpus perungens, ac sic vbi quidpiam signorum pretiosi corporis aut sanguinis manus condiderat, id lachrymis admiscens (ô rem admirandam) protinus liberatam se morbo sentit, atque & corpore, & animo, & mente leuis abscedit : hanc spei mercedem consecuta; vt quod sperauerat, obtineret, animæq́ue firmitate, corpori firmitatem compararet. *Bernardus, comitem sola præsentatione sacramenti vicit atque strauit. Cæteraq́, innumera eius generis indies his, qui rectā fidē sequūtur, euenire videmus. In huius enim Christi nomine qui in hoc est altari, omnia à Patre*

Ioan. 14. *impetrari ipse filius docet: Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Quæ omnia cum ita sint, restat, vt supradicta illa scandala, conuitia, accusationes sua sponte ruant.*

Caluinus negat adorationem eucharistię. *Negat Caluinus adorandum esse hoc sacramentum. Primùm quòd hinc absit præsentia Christi. Deinde, si adsit, tamen hanc cum diuinitate coniũctam esse, nobis non constare. Negat Caluinus, Ait Christus Dominus: Tu vide, seruone potius credas; an hero. Qua in re videre est miras diaboli artes, miram inconstantiam, qui quanquam callidus sit artifex, peruersus veterator, non tamen sibi cohæret. Dum Caluinus vult auferre præsentiam corporis Christi, dicit: quia caro*

Ioan. 6. *non prodest quidquam: Verba quæ dixi, spiritus & vita sunt. Dum idẽ deinde vult negare adorationem, carnem commendat, Deum & spiritum negat. Sic falsum nunquam sibi cohæret. Figura est, non res ipsa, dicit Caluinus: negat Christus, negant sancti Euangelistæ. Non sicut patres vestri manducauerunt mãna in deserto, & mortui sunt: qui manducat panem hunc, viuet in æternum. Patres, inquit, vestri, manducauerunt figuras, & mortui sunt. Hæc, inquit,*

quit, est veritas: & ideo, qui manducat me, viuet propter me. Periculũ esse dicebat Lutherus atque Melanchton, ne simul panis vel saltem eius accidentia adorentur. Nihil nunc dico de istorum impanatione: neque enim res præsentis est negotij: & veritas dicit: Hic est panis qui de cælo descẽdit, non de terra. Illud quæro, cur non item timeant, quando Christum super omnes cælos constitutum (siquidem hoc aliquando faciunt) sublatis oculis adorant, ne simul cælos cælorumq́ orbes adorare videantur? Aut quomodo Moyses non timebat, ne rubum simul ardentem: Ioannes, ne vterum matris: emorroyssa, ne vestimenta quæ tangebat adorarent. Nam & hæc accidentia panis & vini, nihil aliud sunt, quàm inuolucra quædam & vestimenta intus latentis Iesu Christi. Nugæ igitur hæc sunt, non argumenta Extra, inquit, vsum, sacramentum non est. Quis hoc docet? Lutherus fortasse, an Philippus. Quis alius? nemo. Qua scriptura suffulti? nulla. Quo ex antiquis authore? nemine. Quod ergo verbo affirmatur, verbo reijcitur. Atqui contrarium dicit Vna, Sancta, Catholica, & Apostolica Ecclesia, quæ est columna,

Lutherus & Melanthon. adorationem eucharistię negant.

& firmamentum veritatis. Vt enim inter Israeliticum illum populū, tam in deserto quàm in ipso Salomonis templo, habitabat gloria Domini super Cherubin, quæ præcedebat & deducebat populū illum; Vnde cū
Num. 10. eleuabatur arca, cantabat populus: Surge Domine & dißipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua. Cùm autē deponebatur, canebat: Reuertere ad multitudinem exercitus Israel. Ita nunc in hac peregrinatione nostra, gloria Iesu Christi atq; adeò ipse Iesus Christus, in hac arca templi nobiscum perenniter cōmorari credendus est: Verbum enim Dei manet in æternum: vsus noster momentaneus est.

Sacramēta alia cur nō adorentur.

Alia dicunt, Sacramenta nō adorātur: quia dominum sacramentorū nō continēt, sed solā eius gratiam præseferunt. Nec in materias eorū verba ferūtur, sed potius in personas quas sanctificāt: Ego te baptizo. & Ego te absoluo, & similia: at hic illud super species visibiles panis & vini exauditur Hoc est corpus meū: Hic est sanguis meus. Præclarè siquidē in diuinis magnus ille Dionysius, hoc sacramentū triplici ex parte alia sacramēta superare docuit: vel quòd in illo ipse Christus præsens cōtineatur, cōmu-

ne bonũ totius Ecclesiæ, in alijs autẽ virtus quædã participata ab ipso Christo Domino vel quod alia omnia cõparata sunt ad illud tanquã suũ finẽ; vel quod omnia in illo cõsumantur: indeq́ finis & cõsumatio omniũ sacramentorũ ab eodem dici solet. Sed isti rerum modos & differentias non norunt.

Mãducatione est colendũ, nõ veneratione, aiunt: Hoc oportebat facere, illud non prætermittere, dicebat in simili causa Christus Dominus: imò ipse. Deum hominesq́ testor, non melius nec efficatius coli, quàm vsu & frequenti communione. In quo equidem summè reprehendenda est nostra vel ignauia vel ingratitudo. Vsqueadeò Dominum nostrum non amamus, adeò illi non subijcimur, vt ne ad mensam quidem eius spontè venire velimus, nisi pœnis & excõmunicationibus adacti: ô supinã negligẽtiam; ô animos beneficij tanti immemores.

Frequens vsus SS. Eucharistiæ optimus & necessarius

Quo tamẽ verbo vetere latini propter eius fœditatem non libenter vsi sunt.

Nõ, inquiũt, ea causa est in sacramẽto, vt colatur, sed vt mãducetur. Neq́ ea itẽ causa aut instituto fuit in vtero, in præsepio, in naui, tamen colebatur & adorabatur.

At nonnunquam in fœdis & fœtulentis, tam locis, quàm animantibus reperitur. Vestro vitio & impieta-

te: Deo vero nihil fœdum, nihil fœtulentum est, præter ventrem peccatoris, & tuum istud os impudens.

Sursum, inquit, corda tenenda. Quis dubitat? idē enim Christus qui sursum est, hic colitur.

Nusquam, inquiunt, scriptum, nusquā imperatum est vt colatur. Imperatum verò: Dominum Deum tuum adorabis, illi soli seruies. Sed neque Apostolis similiter imperatum fuit, vt ascendentem in cælos: neque pastoribus, vt in præsepio iacentem: non Magis, vt in cunis positum illum venerarentur. Sed isti ignauorum seruorum more, ex præscripto Deo seruire volūt.

Deut. 6. Luc. 24. Luc. 2. Matt. 2.

Progressi sunt demum quidam ex illis ad illud impietatis & impudētiæ extremū, vt tantū donū Dei, quod sacramentū sacramentorum tremendum arcanum vniuersa vocat antiquitas, fœdissimo Maozi Idolo, quòd ipsum Antichristum adoraturum falsò docere Danielem autumant, comparare non erubescant; imò ipsum Idolum esse dicant. Verba Danielis sunt: Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentijs fœminarum: nec quenquam Deorum curabit, quia aduersum

Hæreticorum impudentia & impietas.

De Maosi locus Danielis explicatur.

Dan. 11.

uersum vniuersa cõsurget: Deum aũt Maozim in loco suo venerabitur: & Deum quem ignorauerũt patres eius, colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis. Et faciet vt muniat Maozim cum Deo alieno, quem cognouit: & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram diuidet gratuitò. *Hæc Daniel. Quem locum illi absurdißimè interpretantes, Maozim Idolum dealbatum, auro, argento, gemmis, lapideq́; pretioso inclusum vocari, à nullo Magistro docti, & ex non scriptis discentes falsißimè putant. Indeq́; colligunt, summum Pontificem Antichristum esse, qui hunc ipsum Deum in hoc mysterio adorat.*

Quàm autem verè hæc illi comminiscantur, quantaq́; hæc sit calumnia, inimici nostri sint iudices; Iudæi, inquam, & Gentiles. Prodeant primò Iudæi; ex quibus Aquila, ex Christiano factus Iudæus. Hic Maozim interpretatur, Deum fortitudinum. Theodotio ex Christiano Martionista, transtulit præsidia, hunc in modum: Et aget hoc, vt muniat præsidia cum Deo alieno: & cùm eis ostenderit, multiplicabit Iudæorum & gentiliu doctorum de Maozi interpretationes.

 honorem

honorem, & dominari eos multis faciet, & terram diuidet gratis. Symmachus ex Samarytano Iudæus, pro præsidijs confugia interpretatus est. Septuaginta exponunt Deum fortißimum, &c. Prodeant Gentiles. Ex his vnus pro omnibus Porphyrius, homo ad religionē Christianā suggillandā natus: Hic in hūc modum, locum totum interpretatur, vt dicat, in vico Modin (vnde fuit Matathias & filij eius) Antiochi duces, Iouis posuisse statuam, & compulisse Iudæos, vt ei victimas imolarent, id est, Deo Modin faciet hæc, vt muniat arcem Ierusalem, & in cæteris nubibus ponat præsidia, & Iudæos doceat adorare Deum alienum; haud dubiū, quin Ioue significet. Quē cū illis ostenderit, & adorandū persuaserit tunc dabit deceptis honorē, plurimam gloriā: & faciet cæteris qui in Iudæa fuerint dominari, & pro præuaricatione possessiones diuidet, & dona distribuet. Antichristus quoque multa deceptis munera largietur, & terrā suo exercitui diuidet, quosq; terrore non quiuerit, subiugabit auaritia. Hæc Porphyrius. Vnde, vel inimicis ipsis testibus, clarū est, per Maozim non tā Deū quàm locū intelligi, arcemq; ipsam, quam

Porphyrij interpretatio de Maozi.

Maozim, locus & arx Antichristi.

Antichristus Ierosolymæ habebit, quā eo nomine insignet: clare enim dicit Daniel: Et faciet vt muniat Maozim cū Deo alieno quē cognouit. Vbi Maozim nō esse Deū, sed locū potius, in quo adorabit Deū suū Antichristus auro, argento, gēmis, lapidibusq́; pretiosis inclusū &c. clari docetur Ita istæ araneæ ex optima quaque herba exitiosa suæ blasphemiæ venena sugunt. Illisq́; vocubis, quas neq; ipsi, neq; isti qui eos mirātur, diuinosq́; homines prædicāt, norunt, stultæ imponūt plebeculæ. Theodoretus certe lōgè alio modo hunc locū intelligit, cum in hunc modum scribit: Cùm enim parentes illius agnita propria natura Deum qui omnibus preest, seipsos nominare nō ausi fuerint, iste Deum fortem & potentem, hoc enim significat Maozim, seipsum appellat: illud enim, in loco suo, pro, seipsum, posuit: Eriget enim ipse sibi templa, & argento, & auro, & lapidibus pretiosis ipsa exornabit, & subiiciet ipsis multos, deceptos videlicet donis, vel suppliciis, mollitos, sed etiam terram diuidet in donis: subiectis enim sibi populis, qui impietati consenserint, regio-

Theodor. in Daniel.

Maozim fortem & potentem significat.

regionem plurimam largietur.

Obstructum est igitur os loquentiũ iniqua: blasphemia contra domum Dei sublata: pudor & fides vnicæ sponsæ Iesu Christi vindicatus: ac ille cultus qui idololatriæ esse putabatur, vera Christi latria atq; adeò Theoseuia esse demonstrata est; istorum autem malicia, improbitas, calũnia, ac mera erga Christum & eius sponsam impietas, conuicta & retrusa, qui non tantum ipsi hoc sacramentum non adorãt, sed etiam alios, qui hoc agunt maximis cõuitijs incessunt.

Hæreticorũ blasphemia & impietas erga SS. eucharistiam.

Parum est hoc, sed vltra fœdissimis maledictis tantum mysterium proscindunt. Neque hic consistunt, sed ex altaribus, quæ antiquitas Sancta Sanctorum Cathedras Christi, thronum Dei, requiem, propitiationem, Magni sacrificij officinas, Christi monimenta, eius gloriæ tabernacula appellare solebant, effræni & perdita audacia deiiciunt, pedibus nefandis conculcant, canibus etiam proiiciunt. O tempora, ô mores, Aspicisne hæc æquis oculis Iesu Christe? & si aspicis, cur non vindicas? an benignitate & longanimitate tua eos ad pœnitentiam prouocas? an iam ampliùs il-

Deus cur non statim punit blasphemos hæreticos.

los,

los, qui extremus furor tuus est, quæ summa pœna, hic illos punire non vis? Tuæ enim illæ sunt voces: In quo ampliùs percutiã vos, ampliùs nõ percutiã vos. Et, Nõ visitabo, inquit, super filias vestras, cũ fuerint fornicatæ, & super spõsas vestras, cũ adulterauerint. Nã quorũ aliquando misereri vis, de his illud dicis: Visitabo in virga filios eorũ, verũtamen misericordiã meã nõ auferam ab eis. An indignos cœlesti miraculo putas, ne fortè conuertãtur & viuãt? An præstolaris vt compleatur mensura malitiæ eorum? An illud expectas, dum hic Rex Stephanus, aliíq; Christiani Principes tuam aliquando ex istis vindicent iniuriam? Oseæ. 4. Psalm. 88.

Verùm quæ tandem causa est, cur tantopere eam huius sacramẽti adorationem impugnat Diabolus? an vt Christi cultu sublato, ipse in manu facto aliquo colatur idolo? homo enim semper re sensui subiecta in qua occupetur, opus habet. An quòd facilè videt, quamdiu publicè Christus in hoc sacramento colitur, tamdiu veritatem corporis & sanguinis Christi contra omnes hæreticos vindicari posse: neque alio modo ea efficacius asseri, & demonstrari, Eucharistiæ adorationem cur impugnat diabolus.

Adoratione SS. Euchar. sublata, veritas corporis & sang. Christi amissa.

ac quasi oculis subiici solet. Vnde isti vbi primum eam adorationem sustulerũt, statim eodem tẽpore veritatẽ ipsam corporis & sanguinis amiserunt. An quòd rectè cernit, quantisper corpus Domini adoramus, tãdiu contra omnes hæreticos Christũ Dominũ verũ Deũ & hominẽ confitemur, tamdiu hanc ipsam confessionẽ apud veros adoratores extingui nõ posse. Vt cùm dixerint nobis filij nostri, quæ est ista religio; cur hic panis circumfertur, cur adoratur? Respondeamus illis, corpus & sanguis Iesu Christi verus hic adest, hic autem Iesus Christus, verus Deus & homo est; ita vt nunquã pereat eius rei memoria de ore hominum. Vnde isti exclusa tantorum mysteriorum adoratione, Dei & hominis itẽ confeßionem excluserunt.

Blasphemia quorũdã impiorum erga SS. Trinitatem.

Philosophiæ veræ interpretes.

Exoriuntur denuò noui Porphyrij, Iuliani, Celsi, Luciani etiam, non quidem doctrina & eruditione à qua lõgißimè absunt, sed malitia, impietate, temeritate, impudẽtia, odio Christi ac eius religionis; qui specie magis Philosophiæ, quã ipsa Philosophia imponũt hominibus. Vera enim philosophia, hæc dico, quæ foris est, Trismegisto, pythagora, Archyta Tarentino, platone,

Xeno-

Xenophonte, Aristotele, Theophrasto, proclo Plotino, Philone, Psello, Iāblicho, Cicerone, Seneca, Epicteto, Plutarcho, & aliȷs, qui horum fuerunt interpretes, cõtinetur: quos isti, ne à prima quidem fronte salutarunt, sed ipsos solos nescio quos scholæ cursus cucurrerunt, potiùs quàm institerunt in illis, moreq; vtri pauca quædam grana continentis suam diuinam iactantes sapientiam mortalibus circumstrepunt. Hac inquam specie Philosophiæ paucisq; Sophismatibus inde petitis, maleq; intellectis, summā trinitatem, in cuius nomine baptizati sunt, blasphemare non erubescunt: Christū æterni patris hæredē sua diuinitate, cuius ille participes eos fecerat, ipsi perditi & ingrati spoliare non reuerentur. Quos dū stultis & blasphemiis suis paradoxis adorationē huius sacramēti impugnabant, isti, qui nūc se cœlū digito contingere putant, libenter audierunt, & riserunt, in cœlosq; sustulerunt, nunc perferre non possunt. Placuerunt tunc Cortices Aristotelis, nunc displicent: serò medicina paratur: quibus rectè illud poetæ obiici potest:

> Vestra est progenies, vestro de sanguine creti.

Videt

Beneficia Christi omnia in eucharistiæ sacramēto.

Videt deniq; diabolus in hoc beneficio omnia Christi contineri beneficia, quorū memoriam ille extinguere, penitusq; abolere nititur. Magna igitur hæc sunt arcana, magna mysteria, sed homo animalis non intelligit ea quæ sunt spiritus. Non ipsum autem solùm diuinæ Eucharistiæ sacramētum in eo honore, quo dictum est, antiquitus habebatur, sed vasa etiam ipsa sacra atque altaria, pro sanctißimis colebantur, atque instar reliquiarum honorabantur. Patet hoc ex Constitutionibus Apostolicis, patet ex infinitis locis D. Chrysostomi, patet ex Optato, cuius illa pulcherrima verba sunt: Quid, inquit, tam sacrilegum (reprehendens Donatistas) quàm Dei altaria, in quibus & vos aliquando obtulistis, frangere, radere, remouere, in quibus & vota populi, & Christi mēbra deportata sunt?

Vasa sacra altaria semper in honore habita.

Homili. 36 in priorem Epistolam ad Cor. Hō 20. in posteriorē Hom. 24. ad Eph. Ho. 53. & 65. ad Populum Antioche. Et Optatus lib. 6. cōtra Parmenianum.

Quæ autem mensura, & quis modus laudis, & adorationis huius mysterij esse debeat, præclarè docet Magnus ille Sacramenti huius amator & assertor D. Thomas, cuius ego ingenium, iudicium, eruditionem, vitæ sanctitatem, omnium nouatorum qui sunt, fuerunt, nascenturq; ex

illis ingeniis, iudicio, eruditione, vitæ denique integritate libenter antepono.

Quantum potes, *inquit*, tantum aude, quia maior omni laude, nec laudare sufficis.

Sit laus plena, sit sonora, sit iucunda, sit decora, mentis iubilatio, &c.

Modum verò & rationem eius cultus & adorationis, habent suum ecclesiæ orientales, habent & occidentales: occidentales illum amplexæ sunt, qui & sacræ scripturæ vicinior, & Christo in eius vita fuit charissimus, & pro quo ipse aliquando mirum in modum contra inuidos Scribas & Pharisæos pugnauit, eum scilicet, quem in die Palmarum pueri hebræorum magnificè illi in vrbem ingredienti, ac futuræ victoriæ triumphum deportanti, præstiterunt. Præcedebat ibi turba, & sequebatur aduenientem dominum; præcedit, & sequitur hic: vestimenta sua sternebat in via; sternit & nunc: ramos de arboribus in occursum eius proijciebat, proijcit & nunc: flores fundebat, fundit & nunc. Adde Dauidicam Cytharam, tympanum, & chorũ; vt omnis spiritus laudet dominum. Adde Mariæ Magdalenæ vnguenta & suffi-

tus pretiosos. Lampades itē ardentes cum prudentibus virginibus, quæ obuiam prodierunt sponso & sponsæ.

Non sunt hæc, inquit, præcepta aut imperata à Domino. Ne pueris quidem illis tum præcipiebantur, quando fiebant, quin quātò magis ne id facerent arcebantur, tātò magis magisq; effusè & alacriter id faciebāt. Verùm de cultu & adoratione huius sacramenti ita vt proposueramus hactenus.

Quo in loco duo hominum genera, priusquam causam totam concludo, sunt mihi seriò commonēda. Primùm istud modernorū religionis Christianæ deformatorū aut potius euersorū, vt secum diligenter etiam atque etiam cogitent, quid agant vbi locorum sint, quò tendant. Illúdque inprimis Pauli attentiùs secum perpendant: Irritam quis faciens legē Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur, quantò magis putabis illum mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliā fecerit? Quomodo enim illi Christū non calcant, quomodo sanguinem testamēti non pollutum ducunt; dum tantum sa-

Heb. 10.

cramentum irreuerenter habent: dum tot blasphemiis proscindũt: dum toties ex altaribus deijciunt: dum canibus etiã obijciũt? Deinde expendãt diligenter illud, quod à Salomone est dictum: Qui affligit patrem & fugit matrem, ignominiosus est & infelix. Oculum qui subsannat patrẽ, & despicit partũ matris suæ, effodient eũ corui de torrentibus, & comedent eum filij aquilæ. Qui maledicit patri suo & matri, extinguetur eius lucerna in mediis tenebris. Isti verò non solùm matrem suam, sponsam autem Christi affligunt, non solùm fugiunt illiq; subsannant, atq; despiciunt; sed etiam quod improborum filiorum est, pudorẽ eius in dubium vocant spiritualẽ, fornicationẽ atq; adulteriũ illi obijciunt. Quòd si illa adultera, qui tandem isti filij, nam ex illa se natos esse negare non possunt? quamuis in illa non remanserunt. Noli, inquit, gloriari in ignominia patris tui: neque enim tibi tam gloria quàm probrum est: & si sensum amiserit, veniam habe. Ideò infames sunt: ideò corui spirituales depascunt illos: ideò extinctum est lumen veritatis lucernæ eorũ. Postremò illud secum reputent diligenter grauem & inhumanam rem in hone-

Prou.19.
Idem.29.
Maledictio filiorum impiorum
Ibidem.2.
Hæretici matrẽ suã ecclesiã cõtumelijs afficiunt.
Eccle.3.

ſta fœmina eſſe, pudoris & honeſtatis, tamq; ipſi quàm ſponſo eius, contumelioſam & peracerbam calumniam eſſe: & quã Deus acer abſconditorum inſpector magnoperè vindicare ſolet. Apparuit in hoc Suſanna honeſtiſsima fœmina, cuius illæ ſunt plenæ mœroris & acerbitatis voces: Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui noſti omnia antequàm fiant, tu ſcis quoniam falſum teſtimonium tulerunt contra me; & ecce ego morior, cùm nihil fecerim horum, quæ iſti malicioſè compoſuerunt aduerſum me. Exaudiuit autem hæc talia Dominus, & ſaluatus eſt ſanguis innoxius in die illa. Quòd ſi Suſannæ iniuriam tãtopere in perditis illis ſenibus vindicauit ille, qui iudicat æquitatem; quantò magis contumeliam ſponſæ filij ſui, matris autem quondam iſtorum Eccleſiæ ſuæ vindicabit? cuius quidem diuinæ vltionis ac vindictæ, iam magna in illis, non tam veſtigia, aut indicia obſcura, quàm res ipſa conſpicitur. Vt enim impudici & ſcelerati illi ſenes, nuſquam ſibi cohærere, nuſquam ſecum cõuenire in calumnia innocentis fœminæ potuerunt; ita iſti nunquam aut inter ſe, aut ipſimet ſecum ſimul concordes eſſe poſſunt.

Dani. 3. Suſannæ mœroris plena oratio.

Vindictæ dei in hæreticis indicia.

Secun-

Secundum genus hominum est, nostri parum morati Catholici, qui in eo turpius delinquunt; quod cùm certò credant, sibique persuadeant, in hoc sacramēto verum Deum & hominem contineri; veniunt tamen in conspectum Dei sui, mente, & animo incæsto, corpore fœdo, oculis proteruis, ore ebrio, lingua effreni, ventre crudi, gestu & incessu tumido & perfracto, in vestitu scurrili & impudico, sonipedes, cum cohortibus, fustibus, gladijs & armis, vt quondam Iudæi ad capiendum eundē Christum Iesum venisse leguntur: canibus, accipitribus, scurris denique, & histrionibus comitati, ac demum insalutato hospite, terga & latera contra altare obuertunt, ac variis sermonibus & insolentijs complent omnia. Quod si hæc in populo ferenda non sunt; quantò minus in templi & eius sacramentorum ministris, in sacerdotibus, inquam, ferenda erunt. Quàm autem id præclarè fiat, audiant Chrysostomum: Cæterum, vt his tunc succensui, qui orationem huiusmodi negligerēt, forisque tempore eo versarentur; sic in præsentiarum his, qui intus circumstant, succensendum vtique reor: non quia intus

Catholicorum quorundam aulicorū improbi mores, & summus sacrorū contēptus.

Sacerdotū irreuerētia erga diuina intolerabilis.

Ho. 4. contra Anomœos.

tus manent, sed quòd cum eo quo debent maneant loco, nihilo melius afficiuntur, quàm qui foris euagantur. Disputant enim inter sese, & aut iocantur, aut negocia tractant tempore illo perhorrendo. *Et paulò post*: Haud illa Diaconi exhortatio recti constantisque frustra & sine causa instituta sancitaque est: sed vt nostras repentes humi cogitationes erigeremus, &c. Cogita apud quem proximè stas, quibus cum inuoces Deum, scilicet cum Cherubin, cum Seraphin, cum omnibus cœli virtutibus: animaduerte quos habeas socios: satis hoc tibi sit ad sobrietatem, cùm recordaris te corpore constantem, & carne coagmentatum, admitti cum virtutibus incorporeis commendare omnium Dominum. *Hæc Chrysostomus. Antiquitus quidem certe longe secus quam nunc videmus, hæc tractabantur mysteria: nā neque infideles, neque Catechumeni, neq; aliquo lethali peccato contaminati, in eorum conspectum admittebantur: cúmque publicè proferri debebat, illi qui ex hoc genere hominum erant foras excludebātur, illudq; à*

Diacono magna voce pronũciabatur: Sancta Sanctis. De ipsis autẽ sacri arcani mysterijs, nemo nisi sacer mystes, atq; sacerdos aut dicere, aut docere quicquã audebat; dũque tam sanctæ tam honorificè hoc fiebat, tùm & dona innumerabilia, curationum, inquam, linguarum, prophetiæ, aliaq; plurima homines illi inde prolixe referebant, & consolationibus nouis quotidie perfundebantur. Nunc ijdem eximus de templo qui ingredimur, & vtinam ijdem, & nõ deteriores. Vtilitas ex sacrorum reuerentia, & deuotione.

Cogitate igitur vos nunc, in conspectu eius constitisse, ante cuius tribunal stabitis aliquando, omnium dictorum & factorum vestrorum, & eius ipsius cultus & reuerentiæ rationem reddituri sitis, & à quo vel æternam salutem pro rebus præclare gestis, vel damnationem pro secus admissis reportaturi estis. Aspergite cinere capita vestra; & adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Iere.25. Psal.98.

Tu quoque Magnanime Rex, accipe hãc lucernam, testem castæ & intemeratæ fidei tuæ. Hacque tua tibi innata modestia & mansuetudine, comite quæ te magis,

quàm aut hæ ipsæ gemmæ, aut hæc purpura, omnisque ista stipatorum manus exornat, Christo tuo qui te vnxit, participemque Regni & Imperij sui fecit, prodi obuiã, sequere seruus Dominum, subditus Regem, creatura creatorem tuum. Ridebit te credo filius Belial: Risit & Michol Dauidem ante arcam saltantem: at magnificè Dauid eum risum contempsit.

2.Reg. 6.

Viuit inquit Dominus, quia ludam ante Dominum, qui elegit me potiùs quàm patrem tuum, & quàm omnem domum eius; & præcepit mihi vt essem dux super omnem populum Domini in Israel, & ludam & vilior fiam, plusquàm factus sum, & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis de quibus locuta es.

Eundem sensum tu accipe: quantò enim abiectior & humilior in oculis tuis fueris, tantò maior ac illustrior apud Deum & mortales omnes apparebis.

Tu verò bone Pastor, panis vere, Iesu nostri miserere: tu nos pasce, nos tuere: tu nos bona fac videre in terra viuentium. Amen.

Oretur pro Authore.

Laus Deo Summo.

STANISLAI SOCOLOVII SERENISSIMI STEPHANI POloniæ regis, Theologi, & Canonici Cracouiensis.

Oratio Ecclesiastica sexta.

Pro dote Ecclesiæ Dei, & hæreditate Christi.

AD ILLVSTRISSIMVM ET REVERENDISsimum Stanislaum Karnkouium, Archiepiscopum Gnesnensem, Primum Regni Principem.

PRAEFATIO.

E cœlesti Hierusalem vnica sponsa Iesu Christi Ecclesia Dei, nuper ad Serenissimum Regē meū libros aliquot, necdum à nobis editos, conscripsimus; quænam, inquam, & qualis

illa sit, vbi inueniatur, quibus signis & indicijs à falsis & ementitis Ecclesiis distinguatur. Nunc de eius dote & hæreditate, quasi cōtinua serie, ad te amplissimū Archipræsulē aliquid hoc tali tēpore conscribendum putauimus: id autē potissimùm eo animo, quòd non ignoramus, vt quondam de vestimentis IEsu Christi in cruce pendentis; ita nunc in his Comitijs de sorte & possessione illius, infinitas contentiones, pugnas atque rixas futuras, sortemque super illam cum militibus illis, auaros & egentes homines missuros; qua sublata, religionem vniuersam, fidem christianam, cultum diuinū, decorem domus Domini, doctrinam, scholas, humanitatem, elegantiam deniq; omnem publicè atque priuatim auferri oportebit, ipsamque Ecclesiam Dei in hac republ. labefactari necesse erit: non enim altare sacerdotem, non cathedra doctorē, non chorus cantorem, non schola magistrum, non aula ipsa scribam, non respub. sua ornamenta habebit; nam & isti catelli de huius sponsæ micis in hac reipub. paupertate viuere & educari solent: sed & isti ipsi sorte domini non amplius ditabuntur, ex obscurisque clari euadent. Quod igitur
præ-

igitur præsentes viua voce, nisi aduersa valetudine impediti fuissemus, facere debebamus; id absentes iuxta Græcorum prouerbiũ κατὰ δεῦτερομ πλοῦμ, hoc est, remis, vbi velis non licet, nauigantes, quod Isocratem aliquando fecisse legimus, scripto præstare voluimus. Vbi quæ sint partes eius compositionis, quæ dos Ecclesiastica, quod illius ius & æquitas, Verbo Dei, recta ratione, omnis vetustatis ac sanctorum patrum testimonijs, rudiorum causa clarè & simpliciter docemus. Ad te autem potissimum Reuerendissime Antistes, eã nostram cõmentationem mittimus: vel quòd primus eius ipsius pulcherrimæ mulieris in regno hoc sponsus & tutor sis: vel quòd omne certamen, pro eius dote & hæreditate ad te primò & præcipuè pertineat; vt qui & in clero regni huius supremus sis Pontifex, & in republica Primus Princeps; vnaq; manu Ecclesiam Dei, altera rempub. ipsam teneas, ac quàsi in complexum vtraque adducas: vel quòd in tali tempore sub tuum vexillum omnes qualiacunq; arma & præsidia ferentes, se referre ac confugere oporteat: Ociosum autem ea tempestate Ecclesiasticum hominem esse, nullo modo conueniat.

niat. Hæc autem qualiacunque sunt ad te mitto: non vt aliquid splendoris nomini tuo addam, quod & sponte sua clarissimum est, & longe disertiores præcones habet, & quod seipsum cùm amplissimo magistratu, tùm præstantissimis rebus gestis, doctissimisque scriptis ac cogitatis, abundè commendare potest; sed vt debito officio meo satisfaciam, ac pensum quodammodo persoluam. Tu enim studiorum meorum aliquando magnam partem adiuuisti: tu me vnà cum amplissimo Cancellario, magnoque belli Duce Zamoiscio, de manu tua Regi meo tradidisti: tu vsque adhuc amas & quantum potes ornas. Verùm non me solùm, sed & omnes alios, in quibus modò sit aliqua significatio virtutis atque industriæ. Itaque omnes boni, omnes artium bonarum studiosi ad te currunt, te appellant, apud te virtutis & industriæ suæ, tutissimum portum & requiem constitutam esse putant, te parentem, patronum, mæcenatem laudant. Verùm hæc ipsi illi meliùs prædicent. Nunc teipsum Antistes illustrißime erige atque excita: ac quantum tibi certamen pro dote & hæreditate Ecclesiæ Iesu Christi tali tempore incumbat, diligenter circum-

circumspice. Nūc tuum tibi proprium campum apertum putes: nunc illud robur neruúmque insuperabilē animi tui, industriæ, doctrinæ, vigilantiæ, studij, diligentiæ, perennis cuiusdam animi solicitudinis, quibus quondam omnia cedere solebant, quibus omnia superasti, intende. Nunc te virum demōstra, atque hac ratione sempiternum monumentum gloriæ, ac immortalitatis tuæ, ad omnem posteritatis memoriam erige. Ad quam rem rectè perficiendam, mittat tibi Dominus auxilium de sancto, & de Sion tueatur te: memor sit omnis sacrificij tui, & holocaustum tuum pingue fiat: tribuat tibi secundum cor tuum, & omne consilium tuum confirmet. Vale diu felix, & viue Ecclesiæ Dei & reipublicæ tuæque immortalitati; sed & Socolouio.

Dat. Cracouiæ 18. Septembris. Anno Domini. 1586.

RED-

Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Matt. 22.

Compoſitionis pacis et concordiæ diu multumque à vobis laudatæ & appellatæ cauſa, inter vos, Deũ rodinẽq; ſacrũ, quæ tot annis, errore, malitia, inexplebili hominum improborũ cupiditate turbabatur, vos tandẽ aliquando huc frequẽtes cõfluxiſſe videò, atq; etiã gaudeo. Si enim verè & ex animo ſine fuco et fallaciĳs id facitis, rẽ magnã & pulcherrimã aggredimini; vt, qua nulla neq; vtilior, neque iucundior, neq; magis aut Eccleſiæ Dei, aut ipſi reipublicæ ſalutaris magisq; neceſſaria eſſe poteſt. Ecce enim quã bonũ & quã

Pſal. 132. iucundũ, habitare fratres in vnũ. Sicut vnguentũ in capite: quod deſcẽdit in barbã, barbã Aaron. Quod deſcẽdit in orã veſtimenti eius; ſicut ros Hermõ, qui deſcẽdit in montẽ Sion. Quoniã illic mãdauit Dominus benedictionẽ & vitam vſque in ſeculum. *Sin verò ficte & ſimulatè id à vobis fit, vt ore quidẽ benedicatis, corde autẽ maledicatis; vt pacẽ*

qui-

quidē loquamini cū proximo vestro, mala autē sint in cordibus vestris; vt molliti sint sermones vestri super oleū, ipsi autē sint iacula, quo ordo Ecclesiasticus labefactetur, ac corruat, religio Christiana extinguatur Deus ac Christus eius ex sorte hæreditatis suæ exturbetur, & de medio vestrū tollatur tū quanto mitiora & splēdidiora vocabula vsurpatis, tantò turpius fallitis, vosq́; primū ipsos, deinde alios omnes decipitis: tātoq́; & apud Deū, & apud mortales omnes, maius impietatis & improbitatis iudicium referetis; vt filij desertores sitis: vt faciatis consiliū, sed non ex Deo, & ordiamini telā, & nō per spiritū eius: vt addatis peccatum super peccatū: qualia consilia prosperari potērūt nunquā. Verū cū id de vobis gēte illa, quæ nūquam in corde & corde locuta est, suspicari non liceat: apud quam mentiri crimen summum habitum est semper: vbi simulatio scelus est: quæ sua simplicitate & veritate omnes superabat gētes: cuius proprium decus & insigne, ac veluti peculiare emblema, veritas fuit semper; ideo omissis sinistris ominationibus, ad doctrinā nos referemus, ac in quo fundamētū & sūma eius Cōpositionis cōstituta sit, propter rudiores, paucis

Isaiæ 30.

Mendacij nomen est fugiēdum, sed non mentiendum.

paucis & simpliciter doceamus. Est autem totius huius causæ summa & fundamentum, illud ipsum Christi Domini æterni & cœlestis magistri, decretũ: REDDITE IGITVR QVAE SVNT CAESARIS CAESARI, ET QVAE SVNT DEI DEO. *Nam cum teste Platone, omnis dissensio, pugna, bellum, rixa, ex differentia illarum duarum vocum, Mei, inquam, atq; Tui nascatur; qui eorum discrimen sustulerit, ille facilè pacem, tranquillitatem, & omnem quietem rebus restituet, omnemque dissensionem componet: ad optatumq; finẽ res deducet. Et quæ sint quidem Cæsaris, non ignoratis: Dei item omnia nostra esse, nemo est qui dubitet: quæ autem Antistibus, sacerdotibúsque vestris, cum quibus & in quibus cũ deo ipso ecclesiaque eius pax est facienda, debeatis, paucis accipite.*

Causa dissensionis, meum, & tuum.

Præpositis ecclesiæ obediendũ Hebr. 13.

PRimùm igitur nemo est vestrum qui ignoret: Pontifices atque Sacerdotes Præpositos vestros esse. Obedite, *inquit Paulus*, præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant, quasi pro animabus vestris rationem reddituri; vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes.

mentes. Hoc enim non expedit vobis. 1. Cor. 4.

Idem sunt parentes spirituales vestri. Nam si, *inquit Paulus*, decem millia pędagogorum habeatis in Christo; sed nō multos patres. Nam in Christo Iesu, per Euangelium ego vos genui.

Reddite igitur illis amorem filiorū, reddite obediētiam subiectorum, cultum item ac reuerētiam: & sic erit opus iustitiæ, pax, & cultus iustitiæ, silentium, & securitas vsque in sempiternum. Cur ita? reddetur enim quæ Cæsaris sunt Cæsari, quæ Dei Deo. Esaie. 32.

DEinde omnem Pontificem atque Sacerdotem ex hominibus electum, pro hominibus constitui, vt sit in his quæ sunt ad Deum, *docet Paulus*, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Qui condolere possit ijs, qui ignorant & errant: quoniam & ipse circūdatus est infirmitate: & propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis.

Pōtificū & sacerdotū officia. Offerre dona & sacrificia pro peccatis. Hebræ. 5.

Restituantur ergò Antistitibus & Sacerdotibus templa domusque orationis, restituantur sacra: item vasa, atque ve-

stes, quæ impietate & auaritia hominum occupata ac profanata, per furtumq́; & sacrilegium conflata & conuasata sunt: & sic compositio cohærebit. Ita enim quæ sunt Cæsaris reddentur Cæsari, quæ sunt Dei Deo. Cùm his non restitutis non modo Compositionem aliquam vobiscum facere, sed neq; sacerdotes aut pontifices vllo modo esse poterunt vnquam, nisi fortè tales quales in Comœdia aut Tragœdia fieri solent.

Episcoporum & sacerd. officium, docere & perdicare. Marci 16.

AD hæc Pontifices atque Sacerdotes Doctores sunt; vtque populum Dei doceant, eorum est officium. Euntes, *inquit* in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Euntes ergo docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consumationem seculi.

Matth. 28.

Restituantur ergo doctoribus suæ cathedræ, atque pulpita, quæ nũc homines profugi

gi atq; extorres, cerdones, ſutores item, omniſq; officina occupauit: & ſic reſtituentur Cæſari quæ ſunt Cæſaris, quæ Dei Deo: pax erit, tranquillitas tanquã ſidus exorietur.

AMplius, Pontificum & Sacerdotum munus eſt, paſcere populum: docet hoc Petrus. Seniores ergo, qui in vobis ſunt obſecro, cõſenior & teſtis Chriſti paſſionum, qui & eius, quæ in futuro reuelanda eſt, gloriæ communicator: paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundum Deum: neque turpis lucri gratia; ſed voluntariè: neque vt dominantes in cleris, ſed formæ facti gregi ex animo. Et cũ apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.

Paſcere populum.

1. Pet. 5.

Reddãtur ergo paſtoribus ſuæ oues, reddantur paſcua, reddatur paſcendi authoritas, quæ quidem oues vel ſine paſtoribus ſunt, vel lupis paſcendæ commiſſæ & concreditæ ſunt: &, vt cum Rege illo dicamus, Date nobis animas, cætera tollite vobis: *& ſic Compoſitio fiet. Tunc enim reſtituentur ea, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, quæ Dei Deo.*

Gene. 14.

Iudicare inter leprã & non lepram. Deut.17.

DEmum Pontificum atque Sacerdotũ officium esse, iudicare inter leprã & non lepram, inter sanum & ægrum, docet scriptura. Si difficilè & ambiguũ apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam lepram & nõ lepram, & iudicum inter portas tuas videris verba variari; surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus: veniesque ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcũque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram.

Restituatur ergo Antistibus, Præsbyteris sua iurisdictio, restituatur suum tribunal: qua leprosos à mundis, sanos ab ægris, peccantes ab innoxijs segregent & excommunicent: & sic pax cohærebit. Tunc enim restituentur ea, quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo.

De-

Denique Pontifices & Sacerdotes de sorte sunt Iesu Christi, indeq́ Clerici vocantur, quasi sortis Iesu Christi homines: atque vbi consecrantur atque initiantur, illa vsurpant verba: Dominus pars hæreditatis meæ: ille restituet hæreditatem meam mihi.

Clerici, id est, sortis domini homines.

Psal. 15.

Reddatur ergo illis sors & hæreditas Domini: hoc autem est, bona Ecclesiastica, decimæ, sacra suppellex, quæ per auaritiam & cupiditatem iniquissimorum hominum hactenus distracta sunt: & ita pax & concordia pulchrè cohærebit Tunc enim restituentur quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo.

Qui non reddendarum Decimarum sortisq́ Domini articulus, cùm latissimè pateat, cumq́ omnibus hæresibus, quantumuis inter se diuersis & pugnantibus, oculosq́ sibi confodientibus, sit communis: & cùm in hoc loco Catholici ipsi, hæretici quodammodo sint, cum hæreticisq́ conueniant; vt Christum scilicet ex bonis suis exuant; vt Sacerdotum victum auferant, vt ne quid cuiquam reddant; commixti enim sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum: ideò quæ sit vis, quod ius, quæ æquitas decima-

Non tantum hæretici, sed & Catholici non libenter dant decimas.

psal. 105.

rum, vniuersæque sortis Domini, paucis expendamus.

Decimas dandas in lege naturę & in lege scripta ac in Euangelio Deus præcepit.

PRimùm igitur constat, decimas, aliasque partes dotis Christi, neque Imperatorum, neque Regum, neque cuiusquam mortalium primum donum, aut sancitum esse; sed ipsius dei præpotentis, primi & summi rerum omnium domini & possessoris, inuentum atque largitionem: qui eas seruis & ministris suis, cultus & seruitij sui causa, æternis addixit temporibus. Priuilegia verò decimarum, nō in vllis primo humanis legibus aut institutis contineri; sed neque in aliqua vna legis diuinæ parte, sed in omnibus eius partibus, Naturæ, in quā lege primum, deinde veteri scripta, post in ipso Iesu Christi Euangelio.

Lex naturę Gene.4.

Primum Priuilegiū in lege naturæ fuit, in primis filijs Adæ; Abele inquam & Caimo: quam rem in hunc modum narrat scriptura. Adam verò cognouit vxorem suam Heuam, quę concepit & peperit Cain, dicens: Possedi hominem per Deum. Rursumque peperit fratrem eius Abel. Fuit autem Abel pastor ouium, & Cain agricola. Factum est autem post multos dies, vt offerret

Cain de fructibus terræ munera Domino, Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain autem, & ad munera illius non respexit.

Deus ad munera Abel respexit, ad Cain autem non respexit.

Vbi cùm non plenè nec ex animo ea quæ debebantur domino reddidisset Cain: sic enim dicit Scriptura: Nonne si benè egeris, recipies: sin autem malè, statim in foribus peccatum aderit? *ideo reprobatus & reiectus est; ideo illud audit*: maledictus eris super terram: cùm operatus fueris super terram, non dabit fructus suos. *Hæcque prima præuaricatio, primaque post originis peccatum pœna & vltio exstitit. Quod ita esse vetustissimus docet Irenæus*: Ab initio enim respexit Deus ad munera Abel, quoniam cum simplicitate & iustitia offerebat; super sacrificium autem Cain non respexit, quoniam cum zelo & malitia, quæ erat aduersus fratrem, diuisionem habebat in corde: quemadmodum occulta eius arguens Deus ait: Nonne, si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti? quiesce: quoniã

Prima post peccatum originis pœna & vltio.

Irenæ: li. 4. cap. 34.

non ſacrificio placatur Deus. Si enim quis ſolummodo ſecundum quod videtur, mundè & rectè & legitimè offerre tentauerit, ſecundum autem ſuā animam non rectè diuidat eam, quæ eſt ad proximum communionem; neque timorem habeat Dei, non per id quod rectè foris oblatum eſt ſacrificium, ſeducit Deum, intus habens peccatum: nec oblatio talis proderit ei aliquid; ſed ceſſatio mali, quod eſt intus conceptum, ne per aſſimulatā operationem, magis autem peccatum ipſum ſibi homicidam faciat hominē.

Abraham dedit decimas de omnibus Melchiſedech. Gene. 14.

SEcundùm Priuilegium in eadem naturæ lege, in primo Patriarcha noſtro Abraham legimus; de quo ſcriptura. At verò Melchiſedech rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim ſacerdos Dei altiſſimi) benedixit ei, & ait: Benedictus Abraam Deo excelſo, qui creauit cœlum & terram: & benedictus Deus excelſus, quo protegente hoſtes in manibus tuis ſunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

Gene. 28. Iacob decimas Deo obtulit.

TErtium in eadem lege fuit Priuilegiū in Iacob Patriarcha, Vouit etiam

votum

votum, *inquit Scriptura*, dicens: Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentũ ad induendum reuersusque fuero prosperè ad domum patris mei; erit mihi Dominus in Deũ & lapis iste quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei: cunctorumque quæ dederis mihi, decimas offerã tibi.

Quæ eadem naturæ legis priuilegia, & monumenta longè clarius & prolixius in lege scripta explicantur.

Recitetur primum de decimis legis scriptæ Priuilegium. Exod 22. Lex scripta

DIis non detrahes, & principi populi tui non maledices. Decimas tuas & primitias tuas nõ tardabis reddere, primogenitum filiorum tuorũ dabis mihi. De bobus quoque & ouibus similiter facies.

Recitetur secundum priuilegium de eodem.

IN terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars & hæreditas tua in medio filio- Numeri. 18

rum Iſrael. Filijs autem Leui, dedi omnes decimas Iſraelis in poſſeſſionẽ pro miniſterio, quo ſeruiunt mihi in tabernaculo fœderis: vt non accedãt vltra filij Iſrael ad tabernaculũ, nec committant peccatũ mortiferũ, ſolis filijs Leui mihi in tabernaculo ſeruiẽtibus, & portãtibus peccata populi, legitimũ ſempiternum erit in generationibus veſtris. Nihil aliud poſſidebunt, decimarũ oblatione contenti, quas in vſus eorũ & neceſſaria ſeparaui. Locutusq́; eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Præcipe Leuitis, atque denuntia: Cùm acceperitis à filijs Iſrael decimas quas dedi vobis, primitias earũ offerte Domino, id eſt, decimã partẽ decimæ, vt reputetur vobis in oblationẽ primitiuorum, tã de areis, quàm de torcularibus & vniuerſis quorũ accipitis primitias, offerte Domino, & date ea Aaron ſacerdoti. Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Domini ſeparabitis, optima & electa erunt cuncta. Dicesq́; ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis, quaſi de area & torculari dederitis primi-

primitias, & cōedetis eas in omnibus locis veſtris, tàm vos, quàm familiæ veſtræ; quia pretium eſt pro miniſterio, quo ſeruitis in tabernaculo teſtimonij. Et non peccabitis ſuper hoc, egregia vobis & pinguia reſeruantes: ne polluatis oblationes filiorū Iſrael, & moriamini.

Recitetur tertium priuilegium de eodem.

OBlatio iuſti impinguat altare, & odor ſuauitatis eſt in conſpectu altiſſimi. Sacrificium iuſti acceptum eſt, & memoriam eius nō obliuiſcetur Dominus. Bono animo gloriā redde Deo: & non minuas primitias manuū tuarum. In omni dato hilarem fac vultum tuū, & in exultatione ſanctifica decimas tuas. Da altiſſimo ſecundum datum eius, & in bono oculo adinuētionem facito manuum tuarum, quoniam Dominus retribuēs eſt, & ſepties tantum reddet tibi. Eccleſ. 35.

Recitetur priuilegium de decima ex hoſtili præda.

TOllite ſūmā eorū quæ capta ſunt ab homine vſque ad pecus, tu & Numer. 31

Eleazar

Eleazar sacerdos & principes vulgi, diuidesque ex æquo prædam inter eos, qui pugnauerunt, egressique sunt ad bellum, & inter omnem reliquã multitudinem; & separabis partem Domino ab his qui pugnauerunt & fuerunt in bello, vnam animam de quingẽtis, tàm ex hominibus quàm ex bobus, & asinis, & ouibus; & dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt. Ex media quoque parte filiorum Israel accipies quinquagesimũ caput hominum, & boum, & asinorum, & ouium, cunctorumque animantium, & dabis ea Leuitis, qui excubant in custodijs tabernaculi Domini. Tradiditque Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat ei imperatum, ex media parte filiorum Israel, quam separauerat his, qui in prœlio fuerant. De media verò parte, quæ contigerat reliquæ multitudini, id est, de ouibus trecentis triginta septem millibus quingentis, & de bobus triginta sex millibus, & de asinis triginta millibus quingentis, & de hominibus sedecim millibns, tulit Moy-
ses

ſes quinquageſimum caput, & dedit Leuitis qui excubabāt in tabernaculo domini, ſicut præceperat Dominus.

Recitetur priuilegium de modo reddendarum decimarum.

NOn facietis ita Domino Deo veſtro; ſed ad locum quem elegerit Dominus Deus veſter de cunctis tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuū ibi, & habitet in eo, venietis: & offeretis in loco illo holocauſta & victimas veſtras, decimas & primitias manuum veſtrarum, & vota atque donaria, primogenita boum & ouium. Et comedetis ibi in conſpectu Domini Dei veſtri: ac lætabimini in cunctis ad quæ miſeritis manū, vos & domus veſtræ, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus veſter. Non facietis ibi quæ nos hic facimus hodie, ſinguli quod ſibi rectum videtur. Neque enim vſque in præſens tempus veniſtis ad requiē & poſſeſſionem, quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis. Tranſibitis Iordanem & habitabitis in terra, quā Dominus Deus veſter daturus eſt vobis, vt requieſcatis à cunctis hoſtibus

Deut.12.

per

per circuitum: & absque vllo timore habitetis in loco, quē elegerit Dominus Deus vester, vt sit nomen eius in eo. Illuc omnia, quæ præcipio, confe-retis holocausta, & hostias, ac decimas & primitias manuum vestrarum: & quicquid præcipuū est in muneribus quæ vouistis Domino. Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro, vos & filij ac filiæ vestræ, famuli & famulæ atque Leuites, qui in vrbibus vestris commorantur, neque enim habet aliā patrem & possessionem inter vos.

Recitetur priuilegium de eodem.

DEcimam partē separabis de cunctis fructibus tuis, quæ nascūtur
Deuter. 14. in terra per annos singulos, & comedes in conspectu Domini Dei tui, in loco quē elegerit, vt in eo nomē illius inuocetur, decimam frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis & ouibus tuis: vt discas timere Dominum Deum tuum omni tempore. Cùm autem longior fuerit via, & locus, quē elegerit Dominus Deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eum

cum hæc cuncta portare, vendes omnia, & in pretium rediges, portabisque manu tua, & proficisceris ad locũ quẽ elegerit dominus Deus tuus: & emes ex eadem pecunia quicquid tibi placuerit, siue ex armentis, siue ex ouibus vinũ quoque & sicerã, & omne quod desiderat anima tua: & comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu & domus tua, & Leuita qui intra portas tuas est, caue ne derelinquas eũ, quia non habet aliam partẽ in possessione tua. Anno tertio separabis aliã decimam ex omnibus quæ nascuntur tibi eo tẽpore; & repones intra ianuas tuas. Venietque Leuites, qui aliam nõ habet partem nec possessionẽ tecum, & peregrinus ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas sunt, & comedent, & saturabuntur: & benedicat tibi Dominus Deus tuus, in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

Recitetur de eodem.

HOdie dominus Deus tuus pręcepit tibi, vt facias mãdata hæc atq; iudicia; vt custodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. Do- Deut. 26.
minum

minum elegisti hodie, vt sit tibi Deus, & ambules in vijs eius, vt custodias cerimonias illius, & mandata atque iudicia, & obedias eius imperio. En dominus elegit te hodie, vt sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta illius.

Recitetur Priuilegium De redemptione Decimarum.

OMne quod domino cõsecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager; non væniet, nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit consecratũ sanctum sanctorum erit domino. Et omnis cõsecratio quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur. Si quis autẽ voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum. Omnium decimarum bouis & ouis & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur, si quis mutauerit: & quod mutatum

tatum eſt, & pro quo mutatum eſt, ſanctificabitur Domino, & non redimetur. Hæc ſunt præcepta, quæ mandauit dominus Moyſi ad filios Iſrael in mõte Sinai.

Quæ quidem Priuilegia omnia, quo melius intelligantur, adnotat Diuus Hieronymus, quatuor Decimarum genera in veteri lege fuiſſe. Primum, quæ Leuitis ex præcepto legis dabantur. Secundum, δευτεροδεκαδες, hoc eſt, ſecundæ decimæ appellatæ, quas Leuitæ, id eſt, inferior miniſtrorũ gradus, ſacerdotibus dabant. Tertiũ, quas ſponte ſua quilibet in horreis ſuis ſeparabat, vt comederet eas in veſtibulo templi, cùm Hieruſalem iret, & Sacerdotes ac Leuitas inuitaret ad conuiuia. Quartum, quas vt pauperibus darent ſeparabãt, quæ decimæ pauperum vocabantur. Verùm naturæ & veteris legis priuilegia hactenus.

Decimarũ quatuor genera in vet. lege.

Quantò autem plura fuerunt Priuilegia decimarum, ſortis q́; Domini, in naturæ veteriq́; lege; tanto nihil oportuit hæc eadem multis in Euangelica lege repetere: cùm quemadmodum Tetragono trigonum; ita lege Euangelica, lex naturæ atq; Moyſis, exceptis vmbris, figuris, & iudicijs, continetur.

Psal.61.& 88. *tinetur.* Semel enim loquitur Deus, & non repetit, *inquit Scriptura. In his præsertim, quæ eandem causam, eundem vsum eandem necessitatem, eundem denique finem habent semper.*

Lex Euangelij decimas dãdas docet. Matth.4. *Ad eadem igitur Priuilegia se refert lex Euangelij, dum Saluator monet*: Nisi abundauerit iustitia vestra, plusquam scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. *Quæ iustitia Pharisæorum, quæ abundãtior esse debuit, nisi illa*: Decimas do omnium bonorũ meorum? &c. *Dum quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo reddenda monet*, dignumque esse operarium mercede sua. *Docet hoc idem D. Paulus*: Quis militat suis stipendijs vnquã? Qui plantat vi-

1.Cor.9 neam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregẽ, & de lacte gregis nõ manducat? Nunquid secundũ hominẽ hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptũ est enim in lege Moysi: Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura est Deo? An propter nos vtique hoc dicit? Nã propter nos scripta sunt. Quoniã debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiẽdi Si nos

nos vobis ſpiritualia ſeminamus: magnũ eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?

Pertinẽt quoq; ad Priuilegia Euãgelica, Canones atq; cõſtitutiones Apoſtolicæ: ſanctiſsimorum item Imperatorum leges atque ſanctiones.

Recitetur Canon 4.

OFferri nõ liceat aliquid ad altare prẹter nouas ſpicas, & vuas, & oleũ ad luminaria, & thymiama, id eſt, incenſum, tẽpore quo ſancta celebratur oblatio. Ex Canonibus Apoſtolicis. Cap. 4.

Recitetur Canon 5.

REliqua poma omnia ad domum primitiæ Epiſcopo & presbyteris dirigãtur, nõ offerãtur in altari. Certũ eſt autẽ, quòd Epiſcopus & presbyteri diuidãt & diaconis, & reliquis clericis Cap. 5.

Recitetur conſtitutio Apoſtolica.

IDeo Epiſcopum diligere debetis, vt patrẽ: timere, vt regẽ: honorare, vt dominũ. Fructus veſtros & opera manuum veſtrarũ in veſtrã benedictionẽ illi offerentes: primitias veſtras, decimas, partes, dona veſtra dãtes ei vt ſacerdoti Dei: primitias, inquã, frumẽti, vini, olei, pomorum, atque omnium, quæ Deus præbet vobis. Et erit obla- Ex lib. 2. Conſtit: S. Apoſtolor. cap. 38.

tio tua accepta in odorem suauitatis DominoDeo tuo, & benedicet dominus operibus manuum tuarũ, & multiplicabit dominus bona terræ tuæ, quoniam benedictio in caput tribuẽtis reuertitur.

Alia item.

INtelligendum est autẽ, quòd quanquam Dominus liberauit vos à seruitute adiectorum vinculorum, & eduxit vos in refrigerium, non amplius sinens vos sacrificare bruta animalia pro peccatis, solutos illis expiationibus, emissarijs, assiduis lotionibus, & aspersionibus: non tamen oblationibus vos liberauit, quas sacerdotibus debetis, & beneficentijs erga eos, qui egent; ait enim Dominus noster in Euangelio: Nisi abundauerit vestra iustitia, plusquàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Ita ergò abundabit iustitia vestra, si de sacerdotibus, orphanis, viduis, maiorem curam suscipietis, vt scriptum est. Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Et rursum. Per eleemosynam & fidem

Cap.39. Leuit.16. Matth.5. Psal.3. Prouer. 15.

fidem delentur peccata. Et rursum. Anima benedicta omnis simplex. Ergo ita facies quemadmodum Dominus præcepit; & dabis sacerdoti iusta sua, primitias de area & torculari pro peccatis tanquam mediatori, atque internuncio posito inter Deum & eos, qui expiationibus & deprecationibus opus habent. Te enim dare oportet, illum distribuere tanquam œconomū, & dispensatorem rerum Ecclesiasticarum. Neque enim ab Episcopo tuo rationem petere debes, neque eius dispensationem obseruabis, quo modo eam peragat, quando, cum quibus, vbi benè, vel malè, vel conuenienter. Habet enim iudicem Deum, qui in eius manus hanc dispensationem commisit, & dignum eum effecit sacerdotio tanti loci. Prou.11.

Alia constitutio.

DAbis Sacerdotibus omnes primitias torcularis, & areæ, vindemię & messis, boum atque ouium: vt apothecæ cellarum tuarum penuariarum & fructus agri tui benedictione afficiantur: vt firmeris in frumento, & vi- Clemens Roma.li.7 Cons. Cap.30.

no atque oleo, augeanturque armēta boum tuorum, & tuarum ouium greges: Dabis omnem decimam pupillo, & viduæ, pauperi, & proselyto: Dabis etiam Sacerdotibus omnes primitias panum recentium, vini ex dolio, olei, mellis, pomorum siue baccarum, vuę, aut aliorum fructuum: primitias verò argenti, aut indumēti, cæterarumque rerum, quas possides, tribues pupillo & viduæ.

Recitentur legis & Constitutiones imperatorum.

Lex & Constitutio Imperatorum, Valentis & Marci

Cod. de sacrosan: Eccl: l. priuilegia.

PRiuilegia, quæ generalibus Cōstitutionibus vniuersis sacrosāctis Ecclesiis orthodoxę religionis retro principes præstiterunt, firma & illibata, & in perpetuum valitura decernimus custodiri. Omnes sanè pragmaticas sanctiones, quæ contra Canones Ecclesiasticos interuentu gratiæ vel ambitionis elicitæ sunt, robore suo & firmitate vacuatas, cessare præcipimus. Et quia humanitatis nostræ est egenis prospicere, ac dare operam, vt paupe-
ribus

ribus alimenta nõ desint. Salaria enim quæ sacrosanctis Ecclesiis, in diuersis speciebus, de publico hactenus ministrata sunt, iubemus nunc quoque inconcussa, & à nullo prorsus imminuta præstari, liberalitatiq; huic, prōptissimè perpetuã tribuimus firmitatem.

Alia constitutio Leonis & Antonij de eodem.

IVbemus nulli posthac Archiepiscopo in hac vrbe regia sacrosanctæ Ecclesiæ præsidēti: nulli Oeconomo, cui res Ecclesiastica gubernanda mandatur, esse facultatem, fundos, vel prædia vrbana, siue rustica, res postremò immobiles, aut in his prædijs colonos vel mancipia constituta, aut annonas ciuiles cuiuscunque, suprema vel superstiti voluntate, ad religiosas Ecclesias deuoluta, sub cuiuscunque alienationis specie, ad quamcunque trãsferre personam: sed ea etiam prædia diuidere quidẽ, colere, augere, & ampliare nec vlli ijsdem prædijs audere cedere. Verùm siue testamento quocunque facto iure, seu codicillo, vel sola nũcupatione legato, seu fidei cõmisso, aut Ibidem l. Iubemus.

mortis cauſa donatione, aut aliquo quocunque vltimo arbitrio, aut certè inter viuentes habita largitate, ſiue cõtractu venditionis, ſiue donationis, aut alio quocunque titulo quiſque ad præfatam venerabilem Eccleſiam, patrimonium ſuum, partemuè certam patrimonij, in fundis, prædijs, ſiue domibus vel annonis, mancipijs & colonis, eorumque peculijs voluerit pertinere; inconcuſſa ea omnia, ſine vlla penitùs immutatione cõſeruent. Scientes nulla ſibi occaſione, vel tempore ad viciſſitudinem beneficij colorati, aut gratiæ referendæ donandi, vel certè hominibus volentibus emere, alienandi aliquam facultatem permiſſam, nec, ſi omnes, cum religioſo Epiſcopo & Oeconomo, Clerici, in earum poſſeſſionum alienatione conſentiãt. Ea enim, quæ ad beatiſſimæ Eccleſiæ iura pertinent, vel poſthac fortè peruenerint, tanquam ipſam ſacroſanctã Eccleſiam & religioſam, intacta, conuenit inuiolabiliter cuſtodiri: vt ſicut ipſa religionis & fidei mater perpetua eſt; ita eius patrimonium iugiter ſer-
uetur

uetur illæſum.

Alia conſtitutio Iuſtiniani, de vaſis & ſupellectili Eccleſiaſtica. Ibidem l.

SAncimus nemini licere ſacratiſſima atque arcana vaſa, vel veſtem, cæteraque donaria, quæ ad diuinam religionem neceſſaria ſunt (cùm & veteres leges, ea, quę iuris diuini ſunt humanis nexibus non alligari ſanxerūt) vel ad venditionem, vel hypothecam vel pignus trahere; ſed ab his, qui hæc ſuſcipere auſi fuerint, modis omnibus vendicari; tam per religioſiſſimos Epiſcopos, quàm Oeconomos, nec nō & Sanctorum vaſorum cuſtodes, nulla eis actione relinquenda, ſuper recipiendo precio, vel fœnore exigendo, pro quo res pignoratæ ſunt: ſed omnibus huiuſmodi actionibus reſpuendis, ad reſtitutionem eorum, omnibus modis coarctari. Sin autem vel cōflata ſint vel fuerint, vel alio modo immutata vel diſperſa; nihilominus vel ad ipſa corpora, vel ad ipſa precia eorum actionem competere, ſiue per in rem, ſiue per condictionem, ſiue per in factum actionem. Sancimus.

Quis igitur hæc auferre aut violare volet? quæ ipse fundauit altißimus, primusq́; rerum omnium possessor & Dominus Deus quæ sempiternus eius confirmauit hæres Christus Dominus: quæ sancti Apostoli fieri præceperunt: quæ piißimi Imperatores suis legibus & cōstitutionibus sanxerunt: quæ tātis priuilegiis cōmunita, tot sanctionibus firmata sūt. Quis hæc priuilegia abrogare, quis has leges antiquare, quis per aliquā cōpositionē talia pacta auferre poterit

Hominem cur Deus creauit.

Erit igitur illud secundū Decimarū sortisq́; Domini ius atq; æquitas. Deū opt. max, ea lege & conditione hominē creasse, produxisse; vt sit ad laudem & nomē eius; vtq; se, omniaq́; sua, ad eū tanquā primum & vltimū principium rerū omniū suū referat; omnia ex manu eius poscat; vt prouidentiam eius & agnoscat, & confiteatur, neq; id verbis tantū, sed re ipsa magis etiā; vt partem & sui & omnium bonorum suorum, in recognitionem domini & parentis sui adijciat, & consecret. Animi, primū.

Matth. 22. Diliges, *inquit*, Dominum Deū tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, &proximum tuum sicut te ipsum. *Corporis deinde.* Benedic anima mea Domine, [illegible] quæ intra me sunt, no

psal. 102.

mini sancto eius. *Fortunarũ ad extremũ* Prouer.3.
& facultatũ omniũ: Honora Dominum
Deũ tuum de substãtia tua. *Pulchrè hæc* Deute. 26.
*omnia quæ diximus vno loco tanquã in cõ-
pẽdio explicat Scriptura.* Faciet te Domi-
nus excelsiorẽ cũctis gẽtibus, quas crea
uit in laudẽ & nomẽ & gloriã suam: vt
sis populus sanctus Domini Dei tui, sic
ut locutus est. Honora igitur dominũ
Deũ tuũ, de tuis iustis laboribus: deliba
ei de fructibus iustitię tuę; vt repleãtur
horrea tua frumẽto: vino quoq; tor-
cularia tua redũdabũt. *Qui igitur nõ ho-
norat illũ ex substãtia sua, qui decimã par-
tẽ bonorũ suorũ illi nõ consecrat; hic eũ pri-
mũ creatorẽ principiũ & finẽ suũ nõ agnos
cat, hic ab eo se omnia sua habere non vult
recognoscere, hic illius voluntate & mãda-
to, terram germinare herbam virentem,
sibiq; fructus ferre, non profitetur; hic pro-
uidentiæ eius sensum nõ habet; hic cũ diuino
psalte nõ cõfitetur:* Oculi omniũ in te spe Psal.144.
rãt Domine, & tu das escã illorũ in tẽ-
pore opportuno. Aperis tu manũ tuã
& imples omne animal benedictione
Dãte te illis colligẽt, aperiẽte te manũ
tuã, omnia implebũtur bon. Auerten- Psal.103.
te

Substantiã suam Deo denegans, non agnoscit eum creatorem suum.

te te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum & deficient, & in pul, uerem suum reuertentur. *Hic Gygas & vnus de genere Aloidarum est, idq́ non verbis, sed re ipsa profitetur. Libertas, inquis, ista Christiana, est libertas gentis liberæ: Nihil Deo, nihil proximo debere: Mihi verò libertas hæc similis illi esse videtur.* Ponam in Aquilone sedem meã & similis ero altissimo. *Cur ita? Statim enim sequitur*, quomodo de cœlo cecidit Lucifer, qui mane exoriebatur? *Nam si ideò, vt præclarè quidam dixit, legibus seruimus, vt liberi simus; quãtò magis nos Deo seruire oportebat, & quod debemus, illi reddere, ne hominibus, quibus non debemus, seruiamus. Deo seruire, præclare dixit Augustinus nõ modo liberum esse, sed regnare est. Noua vero hæc libertas & ante hunc diem inaudita. Qui igitur hæc omnia, quæ dicta sunt, non modo ipse non confitetur, sed qui vltra ab his, quos illi Deus subiecit, & parere iussit, eam partẽ quam Deo conferre debebant, extorquet, sibiq́ per vim & iniuriam conferre iubet; hic nefario scelere Dei honorem in se transfert, Deum se facit, sacrificium sibi offerri iubet:*

Libertas quorundã preposter a. Isaiæ 14.

iubet: quod neminem etiam fœdißimum tyrannum sibi fieri passum esse, docet D. Augustinus. Nam si nihil Deo Christoq́ eius tu tuique debeāt Coloni, cur tu ab illis, quod illos accipere oporteat, extorques? Cur eadē Christiana libertate, qua te liberum esse iactas, eos gaudere non pateris? Verum non libertatis, sed auaritiæ & cupiditatis causa est. Nam si libertatis & charitatis causa esset, tu tam inhumane à tuis ea quæ Deo debentur non exigeres, & teneri te non putas & patere te consilia tua non sentis: & cum Euangelij nomine nequitiam tuam tegas, hypocritam te esse negabis? dic palam, quæ vis, ne fingas, ne simules. Quid si amplius ex his donarijs, quæ Deo debebantur, ad te per vim & iniuriam translatis, Deum atque templum eius, tributa sibi reipublicæq́, soluere iubes: an potest esse crudelitas tāta, quæ cum hac immanitate, & insolētia rectè comparari poßit?

Christus Deus vniuersorum in omni gente & natione habet possessionem suā

TErtiū igitur illud ius Decimarū est; Deum patrem, filium suum, pro eo, quòd posuit animam suā, & factus est obediēs vsque ad mortē, nec habuit vbi caput, dū hic versàbatur nobiscū, reclinaret suū, constituisse regem excelsiorem præ cunctis regibus

regibus terræ: constituisse eum hæredem vniuersorum, per quẽ fecit & secula. Confitetur hoc ipse apud Dauidẽ magnificè, ipse
psal.2. *filius dei:* Ego autẽ constitutus sum rex ab eo, super Siõ montẽ sanctũ eius: prędicãs præceptũ eius. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gẽtes hæreditatẽ tuã, & possessionẽ tuã terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, & tanquã vas figuli cõfringes eos. *Et ideo hũc ipsum regẽ & hæredẽ suũ, in omni gẽte & natione, possessionẽ suã, Regiã suã, tabernaculum itẽ suũ habere voluit. Iuxta illud.*
Apo.21 Ecce tabernaculũ Dei cũ hominibus, & habitabit cũ eis. *Vt cognoscatur hic Iesus Christus, vnicus esse filius dei, verus & æternus hæres vniuersorũ: vt cognoscatur excelsior esse præ cũctis regibus terræ: vt in nomine eius flectatur, omne genu cœlestiũ, terrestriũ, & infernorũ: vt sit caput super omnẽ ecclesiã. Neq; nũc primũ, sed iã ab ipso rerum initio, eã suã Christiq; sui partem, Deus inter homines habere voluit; itaq; & in paradyso arborẽ vnã in partẽ & possessionẽ quodãmodo suã segregauit:* Ex omni
Gene.2 *inquit,* ligno paradysi comede, de ligno

Deus inter bouis possessionem suã semper habere voluit.

no autẽ ſciẽtiæ boni & mali ne comedas: in qua enim die comederis, ex eo morte morieris. *Et in lege ſimiliter naturæ primogenita omnia cunctorũ viuentiũ ſibi cõſecrauit: &, ex omnibus gẽtibus vnũ populũ, de quo dixit:* In Iacob habitabo, hæc hæreditas mea vſq; in ſeculũ.

In populo vniuerſo, vnã tribum, omniaq́, illa, quæ ſuperiùs diximus. Quã ſortẽ eius qui tãgit, qui inuadit & occupat, hunc pupillã oculi ſui tãgere ipſe docet. Solusne igitur populus Christianus adeò infelix & infauſtus, Deoq́ inuiſus erit, vt nullam partem ſuam in illo habere velit? aut adeò impius & ab omni numine auerſus, vt Deum inter ſe nullam partem habere patiatur? nequaquam id veriſimile eſt. Zach. 2

Quã quidẽ ſortẽ & partem ſuã multis ex cauſis inter mortales habere vult dominus Deus partẽ & ſortem ſuam inter hores habere vult, quare.

Primũ, nõ vt genus humanũ ſeruitute aliqua premat, ſed vt potius tanquã colonos & agricolas ſuos hoc pacto honoret, inter quos partẽ habere nõ dedignetur, & cum quib⁹ habitare nõ erubeſcat: Deliciæ meæ *inquit,* eſſe cũ filijs hominũ. *Deinde, vt oẽs eũ regẽ & dominũ vniuerſorum, cuius aulam ac Regiã apud ſe conſpiciunt, laudẽt* prouer. 8.

& con-

Irenæus. Per manus erga regem honos & affectio ostenditur. Augu. Ser. 219.

& confiteantur. Per munus enim, *inquit Irenæus*, erga regem, & honos & affectio ostenditur, quod in omni simplicitate & innocentia Dominus, volens nos offerre, prædicauit dicens: Cùm igitur offers munus tuum ad altare, &c. Non eget, *Inquit Augustinus*, Dominus Deus, non præmium postulat; sed honorem. *Demum, vt sit vnde ministri & serui eius viuant; amici item & cognati, pauperes, inquam, orphani, viduæ, peregrini, quos mundus plerumq; odit, ac fame & penuria, nisi ille sua benigna cura & liberalitate illis prouideat, consumere ac conficere vellet, quod nunc fieri clarè videmus: Vnde diligenter monet:* Caue derelinquas Leuitem in omni tempore, quo versaris in terra, quando dilatauerit Dominus Deus terminos tuos &c. Et, Qui vos accipit, me accipit: & quod vni ex meis minimis fecistis, mihi fecistis. Et qui accipit prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet, *hoc est, in partem remunerationis & mercedis Prophetæ veniet. Vnde D. Augustinus:* Decimæ, fratres charissimi, sunt tributa egentium animarum.

Deuter. 12.

Matth. 10.

Decimæ, tributa egẽtium & sacerdotum. Aug. Serm. 219

marum. Redde ergo tributa pauperibus, offer libamina ſacerdotibus. *Denique vt partes cultus eius inde, cerimoniæ, inquam, ſacra doctrina, ſacramenta, melius ac decentius, illuſtrius item, magnificentiusq; adminiſtrentur; magni enim regis magnam & illuſtrem familiam, magnificum & illuſtrem cultum & apparatũ eſſe oportet. Quæ plerumq; vt videmus, ab* Mala.1. *hominibus auaris & ingratis negliguntur Vnde illa querela apud Prophetam: hominem ſe non inuenire, qui gratis aperire vel occludere templum ſuum vellet. Hanc igitur partem ſortis Domini, qui nõ reſtituit, hanc Regiam eius qui inuadit, hanc hæreditatem qui ſibi vſurpat; perduellis eſt, ſummam maieſtatem lædit, æterni Dei patris hæredem exautorat, ac ex ſua turbat poſſeßione; Chriſtum regem ſuum cum impijs nõ agnoſcit, illudq; occinit:* Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipſorum. At qui habitat in cœlis, irridebit eum, & Dominus ſubſannabit ei. *Hic Deum nullam partem habere in rebus humanis vult: hic ſeipſum Chriſtum facit: hic antichriſtus eſt. Parumne diximus? an aliquid amplius ad*

Decimam denegans, Chriſtum ex ſua turbat poſſeſſione.

Pſal.2

extremam impietatem addendum est? Hocne est christianum esse? hocne Euangelici nomen sibi vsurpare? hocne est lumen veritatis frustra insolenter iactare?

QVartum igitur caput sit eius, de qua disputamus, æquitatis. Bona ecclesiastica, dotem ecclesiæ Dei, sponsæ Christi esse. Qui igitur hæc aufert, eum dote sua Ecclesiam Dei, vnicam Iesu Christi sponsam spoliare: qua dote illa se magnificè apud Dauidem effert, Dominus, *inquit,* pars hæreditatis meæ, & calicis mei: tu es, qui restitues hęreditatem meam mihi. Funes ceciderunt mihi in præclaris; etenim hæreditas mea præclara est mihi. *Et quam ipse sponsus apud Isaiam munificè illi despondit*: Pro eo quòd fuisti derelicta & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiã seculorum, gaudium in generationẽ & generationem. Et suges lac gẽtium, & mamilla regum lactaberis: & scies quia ego Dominus saluans te, & redẽptor tuus fortis Iacob. Pro ęre afferam aurum, & pro ferro afferam argentum & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum, & ponam visitationem tuam pacem,

Psal. 15.
Ecclesiastica bona, sunt dos ecclesiæ Dei & spõsæ Christi.
Isaiæ 60.

cem, & præpositos tuos iustitiam. *Et alio loco.* Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini, Ministri Dei nostri, dicetur vobis. Fortitudinem gentium comedetis, & in gloria earum superbietis. Pro confusione vestra duplici & rubore, laudabunt partem eorum. Propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis. Quia ego Dominus diligens iudicium & odio habens rapinam in holocaustum. Et ipse ore suo similiter. Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos súper sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domũ, vel fratres aut sorores, aut patrẽ aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet in hoc mundo, & vitam æternam possidebit. *Quod promissum, cùm in primis Ecclesiæ Dei fundatoribus, qui egentes angustiati nihil in hac vita posiderunt, qui nudi nudam Christi crucẽ sequuti sunt, cõpletum non sit; in eorũ successoribus cõpleatur*

Isaiæ 61.

Matth. 19.

oportet; vt promissorum certa & fixa fides maneat.

Religio & cultus diuinus extinguitur ex denegatione decimarum.

MAgnum & illud est decimarum dotisq́; Ecclesiasticæ, non tam ius aut æquitas, quàm ipsa planè necessitas: quòd his sublatis, vniuersum externum cultum diuinum, omnem domus Domini decorem, totum ministerium verbi, ipsam deniq; religionem labefactari & extingui oportebit. Ita vt qui eam sortem hæreditatis Domini aufert, aut apud se retinet, vniuersa hæc quantum in illo situm est, demolitur, ac demum populum Dei, ad vltimam barbariem, omnemq́; numinis diuini obliuionem pertrahere quantum in illo est, conatur. Nã cùm religio, cultusq́; diuinus, sine ministris seruisq́; templi, Doctoribus item, atque pastoribus nullo modo esse poßit; Ministri autem sine victu, ac rebus alijs necessarijs, munere suo rectè defungi nullo modo poßint. Act.6. *Cùm ipsorum Apostolorum testimonio, non solùm mensas quærere, eos qui præsunt verbo & doctrinæ, non conueniat, sed ne illis quidem ministrare, aut eas dispensare.* 2.Timot.2 Qui enim militat Christo, *inquit Paulus*, non debet se secularibus immiscere negocijs, vt possit placere ei, cui se pro-

probauit. *In quo loco addit D. Cyprianus:* Quod cùm de omnibus dictum sit, quanto magis molestijs & laqueis secularibus obligari non debent, qui diuinis rebus & spiritualibus occupati, ab Ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus vacare non possunt? Cuius ordinationis & religionis formam, Leuitæ prius in lege tenuerunt: vt cum terram diuiderēt, & possessiones partirentur vndecim tribus, Leuitica tribus, quę templo, & altari, & ministerijs diuinis vacabat, nihil de illa diuisionis portione perciperet; sed alijs terram colentibus, illa tātum Deū coleret, & ad victum atque alimētum suum ab vndecim tribubus de fructibus qui nascebantur, decimas perciperet. quod totum fiebat de authoritate & dispositione diuina: vt qui operationibus diuinis insistebant, in nulla re auocarentur, nec cogitare, aut agere secularia cogerentur, quæ nunc ratio & forma in clero tenetur; vt qui in Ecclesia Domini ordinatione clerica promouētur, in nullo ab administratione diuina auocentur, ne molestijs

Sacerdotes non debēt se immiscere negocijs secularibus

Leuitis decimæ attributæ.

& negocijs ſecularibus alligentur; ſed in honore ſportulantiū fratrū, tanquā decimas ex fructibus accipientes, ab altari & ſacrificijs non recedant, & die, ac nocte, cœleſtibus rebus, & ſpiritualibus ſeruiant. *Qui igitur victū ac quaſi demenſum ſacerdotū ac miniſtrorum tēpli aufert, hic ſimul ea omnia, de quib⁹ diximᵃ ſublata eſſe cupit, atque adeo ipſa aufert, vtq; homines domini Dei ſui obliuiſcantur author eſt. Docet hoc Iuliani apoſtatæ exēplū; qui vt religionē Chriſtianā extingueret, omnēq; Ieſu Chriſti memoriā aboleret, illis artibus vſuseſſe legitur, quas Zozomes Nicephorus, et alij Eccleſiaſticæ hiſtoriæ vetuſtiſsimi ſcriptores referūt.* Clerū, *inquit* omnem muneribus & miniſterijs militaribus in ea regione attribuit; quod quum ſumptibus oneroſum, tùm ignominia contumelioſum exiſtimatū eſt. Annonam & immunitatem, quā Conſtantinus pro ſua erga Deum obſeruantia clericis conceſſerat, ipſe abrogauit, & in publicos prouētus retulit. Quæ verò viduis & virginibus propter inopiam cleri alimenta è publico largienda deſtinata erant, ęgrè & difficulter

Iuliani apoſtatę dolus in abolēda religione Chriſtiana Nicepho. li. 10. cap. 4

Ibid. cap. 5

culter exigebantur. Cōſtantinus namque, quū Eccleſias cōſtitueret atq; ordinaret, ex cuiuſq. vrbis prouētibus toti clero, quantū ad vitā tolerandā ſatis eſſet, rerū neceſſariarū tribuit; eamque rem ſanctione legis confirmauit, quæ hucuſque cōſeruatur. Sub Iuliano exactio eorum prouentuū dura admodū & grauis fuit, ſicuti id exactorum ipſorum teſtantur monumenra. Cæterum parū fuit tyranno, tā hoſtili eſſe erga nos animo, niſi ſuū aduerſus Eccleſiā odium, ad excidiū eius prorſus cōuerteret. Quæcūque enim ei ſuppeditabāt ſacra vaſa & donaria, ea abſtulit, & in idolorū delubris repoſuit. Vim etiā illā eis adhibuit, qui ſub Cōſtantino & Cōſtantio tēpla deorū euertiſſent, vt vel ea celeriter reſtaurarēt, vel æſtimationē ſtructuræ eorū perſoluerēt. Sin hoc min⁹ facerēt vt duriùs acciperētur & in vincula cōijcerētur, mādauit. Vnde illud ſatis cōijcere licet, in eo quidē illū veterib⁹ perſequutoribus, ꝙ corpora cū cōtumelia nō excruciauerit, moderatiorē fuiſſe, rebus autē alijs modis omnib⁹ illos exuperaſſe. Omni nāque

Iulianus ex Christiano maximus Christianorum inimicus.

ex parte Ecclesiam affligere, manifestè est visus: & vno tantum modo humanior iudicatus, quòd Episcopos sub Constantio exsilio mulctatos reuocauit, & in vrbes suas redire permisit. Atque id ille non misericordia fecit, sicut colligere est; sed vt Episcopos inter se committens, ad intestinum armaret bellum, & suis ipsa dissidijs Ecclesia labefactaretur. *Hactenus Iuliani fraudes.*

Episcopos ab exilio cur reuocauit.

Qui ergo dotem Ecclesiæ aufert, qui decimas non soluit; hic Iuliani spiritu agitur; hic religionis Christianæ inimicus est; hic à Christo fideq́; illius apostatauit: eadem enim agit, eadem spectat, eadem molitur, quamuis non eadem loquitur. Sed & res ipsa idem, quod superius diximus, abundè probat. Ex eo enim tempore, ex quo hæreditas Christi ab istis occupari cœpta est; quanta sit paucitas sacerdotum, quãta ministrorum templi raritas, videmus: turbæ primùm eorum hominum conspiciebantur, nunc pauci admodũ vbique apparent. Memini ego, cùm Polocia cum Serenissimo Rege meo de bello redibam, vnum solùm me in tota illa regione Catholicum sacerdotem

Decimarũ raptores, Iuliani successores.

Sacerdotũ paucitas ob decimas ereptas.

vidisse,

vidiſſe, eúmque excommunicatum. Sicque fames adducta illa eſt ſuper populum Chriſtianum, de qua prædixerunt Prophetæ: Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & emittam famem in terram: nō famem panis, neque ſitim aquæ; ſed audiendi verbum Domini. Et commouebuntur à mari vſque ad mare, & ab Aquilone vſque ad orientem, circuibunt quærentes verbum Domini, & non inuenient. *Et Ieremias:* Filij Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati ſunt in vaſa teſtea, opus manuum figuli? Sed & lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos ſuos. Filia populi mei crudelis, quaſi ſtruthio in deſerto. Adhæſit lingua lactētis ad palatum eius in ſiti: paruuli petierunt panem, & nō erat qui frangeret eis. Qui veſcebantur voluptuoſe, interierunt in vijs: qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora. *Quod idem nunc re ipſa experimur: vagatur populus Chriſti, tanquam oues ſine paſtore: ex hæreſibusque in hæreſes tranſit, ac in lupos pro paſtoribus incidit. Quæ autem deinceps ſequentur, quis non videt, quis nō*

Amos 8

Fames verbi Dei propter defectum ſacerdotum.

Thren. 4

Matth.13. *intelligit? Inimicus homo fecit hæc omnia, vt facilius superseminet Zizania, seq; ipsũ Deum pro Christo constituat.*

Calamitates multæ ob denegatas decimas.

POstremò, qui illud quod Deo patri & alumno suo debet, nõ restituit, ille omnẽ cæli clementiã, terræ fœcunditatẽ, ac felicitatẽ, frugũ itẽ vbertatẽ, omnemq; Cõditoris sui benedictionẽ auertit: calamitatẽ autẽ, sterilitatẽ, stragẽ, famẽ egestatẽ omnẽq; irã Dei tã priuatim, quã publicè, in se, liberosq; suos, accersere atq; manibus suis trahere videtur. Docet hoc scriptura: Respexistis, *inquit*, ad amplius, & ecce factũ est minus: & intulistis in domũ, & exsufflaui illud: Quã ob causam, dicit Dominus exercituũ? quia domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisque in domũ suã. Propter hoc super vos ꝓhibiti sunt cœli ne darent rorẽ & terra ꝓhibita est, ne daret germẽ suũ: & vocaui siccitatẽ super terrã, & super mõtes, & super triticũ, & super vinũ, & super oleũ, & quæcunque profert humus, & super homines, & super iumẽta, & super omnẽ laborẽ manuũ. *Et Malachias* Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos, dicit Dominus exercituũ. Et dixistis. In quo reuertemur? Si affiget ho-

Aggæ.1.

Malach. 3.

mo Deũ, quia vos cõfigitis me? Et dixiſtis. In quo cõfigimus te? In decimis & in primitijs. Et in penuria vos maledicti eſtis, & me vos cõfigitis gẽs tota. Inferte omnẽ decimã in horreũ meũ, & ſit cibus in domo mea, & probate me ſuper hoc, dicit Dominus: ſi nõ apparuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionẽ vſq. ad abundantiã, & increpabo pro vobis deuorantẽ & nõ corrũpet fructũ terræ veſtræ, nec erit ſterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituũ. *Addit D. Hieronymus:* Si quando fames, & penuria, & rerũ omniũ egeſtas opprimit mundũ; ſciamus hæc ex ira Dei deſcendere, quòd ſe in pauperibus fraudari dicit ſua poſſeſſione. *Et ſcriptura quidẽ hæc. Sed & res ipſa atq. clariſſima rei exempla, hoc idẽ teſtantur. Quàm potẽs fuerit Germania quondã, quàm bello clara, quàm opibus abundans, quis neſcit? nũc poſtquã Principes eius omnia tã diuina, quã humana ad ſe trãſtulerũt; quã egens, quã pauper, quã infirma ſit, quis nõ videt? Nulla gẽs fuit vnquã, quæ in perſoluẽdis decimis aliisq. partibus Deo debitis liberalior atque munificentior fuerit,*

Fames & penuria extra Dei.

Germania florens, olim.

Vngariæ ruina propter rapinã

his

his ipsis vicinis nostris Hungaris, qui non ex agris tantùm & vineis, auro item & reliquis, quibus abundant metallis, sed ex minutissimis etiam rebus, Deo ministrisq; eius magnificentissimè decimas persoluebant. Nulla tamen ditior, nulla vberior temporibus illis gens exstitit, ita vt Aureum Pomum regio illa diceretur. Discessum est postea Lutheri & aliorum dogmatibus ab ea pietate atque munificentia: resq; eò perducta est, quò videtis: exaggerare alienam miseriam nolo, ne exprobrare fortunã, quæ communis est, videar.

Priscorum Polonorũ pietas & felicitas.

Quid ego de maioribus nostris dicam? non fuerunt illi quidem homines immensis illis & monstrosis opibus diuites, locupletes tamen satis, lautiq; fuerunt: hi manibus ac sinubus, propemodum suis, Decimas ac reliqua templo addicta in domum Domini deportabant: hi consilia, fortunas, consuetudinem, mensam, arcam, & omnia planè habuerunt cum Leuitis communia: Aedes sacras, monasteria amplissima, pauperum domos, scholas ædificabant, magnificas donationes faciebant, eodem tempore tamen, diuturna bella cum potentissimis hostibus gerebant: prouincias vicinas sibi adiungebant,

bant, publica ædificia erigebant, filios educabant, filias elocabant, hæreditates stabiles & liberas posteritati suæ relinquebant: nec tamen indigebant spolijs, non mendicitate, non sacrilegijs, non peculatu, non vsuris, non simonijs, non mercatu, & cauponarijs artibus, non aliundè accersitis œconomijs, hoc est emungendæ pecuniæ fraudibus quibus nunc in hac istorum egestate & mēdicitate plena sunt omnia. Quid ita? Benedictio Domini diuites illos faciebat. *Non relinquebant post se filios vagos, egentes, oberratos, extorres, capite diminutos. Cur ita? reddebat eis Dominus bonum & non malum omnibus diebus suis. Quare? quia & illi reddebant ea quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo.* REDDITE IGITVR ET VOS QVAE SVNT CAESARIS CAESARI, ET QVAE DEI DEO. *Et cùm ista, quæ Deo & templo fuerint reddita, tùm itidem & vos Sacerdotes reddite vos ipsos animabus huius populi: reddite templis & aris deuotionem, & ministeriū vestrum: Cathedris & pulpitis, quæ nunc deserta & puluere obsita iacent, doctrinam vestram: reddite tribunali & iurisditioni, iudicium*

Prouer. 10

Sacerdotes meminisse decet officij sui.

iudicium vestrum: reddite sorti vestræ solicitudinem vestram, relinquite militias, aulas, cauponas, venationes, superfluam œconomiam, tanto magis Bachanalia, scurras, lenones, & tunc, vbi sic mutuò vobis inter vos quæ cuique debentur reddideritis, pax erit, tranquillitas restituetur, Compositio cohærebit. Nam alia ratione syncretismus quidam, vt Demosthenis verbo vtar, ad tempus inter vos componi poterit; pax tamen certa, fixa, stabilis, solida, secundum Deum, & leges eius nunquam cohærebit, ex arena funiculos nectetis, laterem lauabitis. Neque enim reddetur quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo.

S. Patrum testimonia de solutione decimarum in Ecclesia primitiua.

NOn fuit hoc, dicent isti, antiquitus. Decimæ in primitiua Ecclesia non pendebantur: decimare quempiam, Iudaicum quid est. Videamus an hoc idem docuerunt vetustissimi per totum orbem terrarum diffusi sancti, an idem sentiant. Primùm igitur videamus Orientis Patres: in ijs est vetustissimus Origenes ille magnus, qui vt cętera omnia, ita & hoc magnificè tractat, omnesq. eius rei difficultates explicat. *Primitias omniũ frugũ om-*

omniumq; pecudum Sacerdotibus lex mãdat offerri: ita vt omnis qui possidet agrũ, vel vineam, vel oliuetum, vel etiam hortum, & si quid est, quod exercetur in terris, sed & si quis peculia cuiuscunq; pecoris nutriat, offerat ex ijs Deo omne quod primum est, id est, ad sacerdotes deferat. Deo enim offerri dicit, quod sacerdotibus datur. Et hoc est quod docemur ex lege, Quia nemo licitè nec legitimè vtatur fructibus, quos terra produxit, nec animantibus, quæ pecudum protulit partus; nisi ex singulis quibusque Deo primitiæ, id est, sacerdotibus offerantur. Hanc ergò legem obseruari etiam secundum literam, sicut & alia nonnulla, necessariam puto. Sunt enim aliquanta legis mandata, quæ etiam noui testamenti discipuli necessaria obseruatione custodiunt. Et si videtur priùs de ijs ipsis, quæ in lege quidem scripta, sed tamen in Euangelijs obseruanda sint, sermo moueatur: & cùm hæc patuerint, tunc iam quid in ijs etiam spiritualiter sentiri debeat, requiremus. Sunt enim qui ita dicant, quia si aliquid Domino obseruandũ est secundum literam, cur non & cuncta seruentur? Si verò ad spiritualem intelligentiam,

Origen: in Nume: Capite 18. Hom. 11. De primit: offer.

gentiam, quæ lex continet, referenda sunt; nihil omninò secundum literam, sed spiritualiter debent vniuersa discerni. Ostendimus ergo esse quædam, quæ omnino nō sunt seruanda secundum literam legis, & esse quædam, quæ allegoria penitùs immutare non debet; sed omnimodè, ita vt scripturæ de ijs continent, obseruanda sunt: nunc requiro, si sunt aliqua, quæ & secundum literam quidem stare poßint; necessariò tamen in eis etiam allegoriam requirendam. Sicut & in hoc sermone, quem habemus in manibus, arbitror conuenire: decet enim, & vtile est, etiam sacerdotibus Euangelij offerri primitias. Ita enim & Dominus dispo-
1.Cor.9. suit, vt qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant: & qui altari deseruiunt, de altari participent. Et sicut hoc dignum & decens est; sic è contrario & indecens, & indignum existimo, & impium; vt is, qui Deum colit, & ingreditur Ecclesiam Dei, qui scit sacerdotes & ministros adsistere altari, & aut verbo Dei, aut ministerio Ecclesiæ deseruire, vt de fructibus terræ (quos dat Deus, solem suum producendo, & pluuias suas ministrando) non offerat primitias sacerdotibus. Non mihi videtur huiusmodi

modi anima habere memoriam Dei, nec cogitare, nec credere, quia Deus dederit fructus, quos cepit, quos ita recondit, quasi alienos à Deo. Si enim à Deo ſibi datos crederet ſciret vtique (munerando ſacerdotes) honorare Deum de datis & muneribus ſuis. Et adhuc vt amplius hæc obſeruanda, etiã ſecundum literam, ipſius Dei vocibus doceantur, addemus ad hæc: Dominus dicit in Euangelijs: Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentam, hoc eſt, decimam datis mentæ, & cymini, & anethi, & præteritis, quæ maiora ſunt legis. Hypocritæ, hæc oportet fieri, & illa nõ omitti. Vide ergo diligentiùs, quomodo ſermo domini vult fieri quidem omnimodè, quæ maiora ſunt legis, non tamen omitti & hæc, quæ ſecundum literam deſignantur. Quòd ſi dicas, quia hæc ad Phariſæos dicebat, nõ ad diſcipulos, audi iterum ipſum dicentem ad diſcipulos: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra, plus quàm ſcribarum & phariſæorũ, non intrabitis in regnum cœlorum. Quod ergo vult fieri à phariſæis; multò magis, & maiore cum abundantia vult à diſcipulis impleri: quod autem fieri à diſcipulis non vult; nec phariſæis imperat faciendum.

Matth. 23.

Matth. 5

Quomodo autem plus velit fieri à discipulis, quàm faciunt Pharisæi, in eo declarat, vbi dicit: Dictum est antiquis, Nō occides, hoc obseruant & Pharisæi: discipulis autē dicit: Ego autem dico vobis, quia si quis iratus fuerit fratri suo, reus erit iudicio. Similiter & de eo, quod scriptū est: Non adulterabis: suorum discipulorum in eo vult ampliùs abundare iustitiam; vt ne mulierem quidem videant ad concupiscendum. Igitur ex his quæ protulimus paucis, si qui studiosi sunt in scripturis diuinis, perfacilè colligere poterunt etiam cæterorum distinctiones. Sapiens enim si audiat, inquit, verbum, nō solū laudabit, sed & adijciet ad illud. Quid adijciet? vt discutiat & discernat in singulis quibusq́ capitulis legis, vbi fugienda sit legis litera, vbi amplectenda, vbi etiā narratio historiæ cum mystica expositione conueniat. Christus enim nos redemit de maledicto legis: non nos redemit de maledicto mandati, nec de maledicto testimonij, nec de maledicto iudiciorum; sed de maledicto legis: id est, ne subiecti essemus circumcisioni carnis, nec obseruationi sabbatorum, aliisq́ horum similibus, quæ non in mandatis, sed in lege dicenda sunt contineri. Quomodo

Ibidem.

modo ergo abundat iustitia nostra, plusquã scribarum & pharisæorum; si illi de fructibus terræ suæ gustare non audent, priusquã primitias sacerdotibus offerant, & Leuitis decimæ separentur; & ego nihil horum faciens, fructibus terræ ita abutar; vt sacerdos nesciat, Leuites ignoret, diuinum altare non sentiat?

Hunc sequutus est Epiphanius Cypri Episcopus. *At verò Apostolis dictũ est, vt contenti sint prædicatione verbi, vt ne occupati sint iter facientes à ciuitate ad ciuitatem, & à loco ad locũ ad prædicandũ: Dignus est enim operarius mercede sua: &, Sufficit operanti alimentum suum. Sed & pastoribus similiter propter aßiduam occupationem circa populos, & Ecclesiasticam administrationẽ, & frequẽs ministerium dicit diuina scriptura: Quis pascit gregem ouium, & de lacte ipsius non edit? aut quis plantat vineam, & de fructu ipsius nõ participat? Et dicit: Laborantem agricolam oportet primùm fructuũ participem fieri: quo presbyterum aut Episcopum non quotidiano alimento destitutum constitueret, inhortans populos; vt ex iustis laboribus tribuant sacerdotibus, quæ ad alimen-*

Epiphanius 80. Hæres. lib. 3. Tom. 2 Laboris in Euangelio ratio. Lucæ 10.

1. Cor. 9

2. Timot. 2

alimentum pertinent, per primitias & oblationes, atque alia. Quorum potestatem habentes hi, qui ex Deo constituti sunt ad deducendum populos, neque his vtuntur ad satietatem, qui Deo perfectè complacere volunt.

Chrysostomus in Acta. Apo. cap. 8. Ho. 18.

Ecclesiæ olim vbiq; in villis ædificabãtur & dotabãtur: nunc prophanãtur & spoliantur.

Hunc sequitur D. Chrysostomus, qui pulcherrimè ex omnibus de ca tota cura & prouisione ministrorum tẽpli ita scribit. *Num opus est, vt vnusquisque fidelium ædificet Ecclesiam? & vt credat simul, etiam Doctor fit? Nunquid ante omnia hoc considerandum, vt omnes sint Christiani? Quomodo, dic mihi, Christianus erit agricola, videns te sic suam negligere salutem? Non potes facere signa, & persuadere ijs, quibus illi persuaserunt, misericordia vtere, cura, mansuetudine, affabilitate, aliisq; omnibus. Ac fora quidem ac balnea faciunt multi, Ecclesias autem non item, & omnia magis quàm has. Ideo oro ac supplico, & gratiam peto, imò & legem pono; vt nullus qui habet villam, appareat carere Ecclesia. Ne mihi dixeris prope est, in vicinia est; magnus est sumptus, non magnum commodum: si quid habes insumendum in pauperes, illuc insume; melius*

liùs illuc, quàm ibi: educa magistrum, educa diaconum, & sacerdotalem ordinem. Quasi ducta vxore vel sponsa, vel data virgine; sic erga Ecclesiam affectus scis, dotem adscribe illi; ita tibi benedictione prædium multiplicabitur. Quid enim non erit illic bonorum? Parumne est oro torcular benedici? parumnè est Deum ex omnibus frugibus ac decimis priùs partem ac decimas accipere? Ad pacem agricolarum hoc vtile. Venerabilis erit & presbyter postea, & ad securitatem agri conducet. Preces illic perpetuæ propter te, laudes & synaxes propter te, oblatio per singulos dies Dominicos. Quid magis mirandum, quod alij exstruũt clara sepulchra, vt posteri audiant quod ille cõstruxit, an quod tu Ecclesias excitas. Cogita quòd vsque ad Christi aduentum mercedem habiturus sis, qui altare Dei excitaturus es. Dic enim oro, si rex tibi præcepisset domum exstruere, vt illic habitet, nõne omnia fecisses? Nunc igitur Regia est Christi Ecclesiæ constructio: ne sumptum spectes, sed fructum computa. Illi colunt terram, tu cole illorum animas: illi tibi ferunt fructus, tu illos infer in cælos. Qui initium dedit, hic & omnium aliorum causa

Ecclesiarũ fundatores magnam habẽt mercedem.

Colonorũ salus per dominos fundi promouenda.

est. Igitur & te authore illic erudientur initiandi ij, qui agro tuo vicini, quum balnea quidem molliores reddant agricolas, institoriæ officinæ delicatiores, attamen facitis hæc propter gloriam. Forum & prætoria publica faciunt impudentes. Hic autem omnia secus fiunt. Quale enim fuerit, videre senem, ad exemplum Abrahæ incedentem, canum accinctum, & fodientem & ipsum operantem? quid illo agro desiderabilius? Hic maior est virtus. Non est lasciuia illic, sed abacta est: non est ebrietas, ac voluptas sed eliminata est: non est vana gloria, sed extincta est: plus illic fulget beneuolentiæ propter simplicitatem. Quanta res est abire & ingredi in domũ Dei, & videre quòd ipse illam exstruxerit, & quiescere in villa securum, & habere deambulationem seruientem corpori, & matutinis vespertinisque hymnis esse præsentem, ac simul prandentem sacerdotem, simul conuersantem, benedictione frui, & alios videre illuc venientes? Hoc fuerit in murum ac securitatẽ agri. Hic est ager, de quo dicit: Odor agri pleni, cui benedixit Dominus: quamuis & præter hoc bona sit villa, propter quietem, propter abundantiam ocij: quòd si templum

Genes. 27

acces-

accesserit, quid illi cõparabitur? Villa enim habens Ecclesiam, paradyso Dei comparatur: non est illic clamor, non est turbatio, non varij inimici, neque sectæ: omnes licet videre amicos & participes eorundẽ dogmatum. Ducit te in philosophiam: ab hac philosophia accipiens te presbyter curabit facilè: nam hic quæcunque dixerimus, forum excutit: illic autem quæcunque audieris, fixa habebis in mente. Alius in agro eris per illum, & illis præsidebit, ac erit custos, & vt adsint, & vt componant seipsos. Vnde autem est & sumptus, dic mihi? Faciam paruam domũ pro templo, qui sequetur te faciet porticum, qui post illum, aliam adijciet, & sic tibi imputabitur totum. Tu das parũ, & totius accipis, mercedem. Igitur initium facito, fundamẽtum iacito, imò mutuũ adhortemini, vt certetis in hac re. Nunc autem domus, in quibus paleã & frumentũ, & omnia talia reponi oportet, facilè exstruũt: vbi autẽ colligere oportet animarũ fruct⁹, minimè curãt; sed cogũtur multis stadijs ire, & magnas profectiones facere, vt in Ecclesiã abeant. Quantùm autem est bonum, cum multa quiete in Ecclesiam sacerdotem venire,

Villa habens ecclesiam paradiso comparatur.

Horrea extruuntur, ecclesiæ negliguntur.

vt accedat Deum, & pro ea quotidie oret ad dominum? Parum eſt, dic oro, in ſanctis oblationibus nomen tuum ſemper referri, & quotidie pro villa preces ad Deum fieri? Quantum tibi & ad alia hoc conducit? Contingit quoſdam in vicinia habitare, & habere curatores. Ad te igitur pauperem non dignabitur vllus horum venire: ac preſbyterum fortaßis vocabis, & menſæ participem facies. Vides quanta inde erunt bona? Erit tunc villa ab omni ſuſpicione libera: nullus homicidij, nullus furti accuſabit, neque aliquid ſuſpicabitur. Habēt & aliam cōſolationem, ſiue morbus, ſiue mors accidat. Non ſimpliciter neque fortuitò etiam amicitiæ fiunt eorum, qui illuc eunt, & congregationes erunt multò alijs cœtibus ſuauiores: non ſolùm autem congregationes, ſed & illi qui præſunt per presbyterum ſunt magis reuerendi. Omnino audis quod Hieruſalem olim alijs ciuitatibus honoratior fuerit; ſed non ſimpliciter, verùm propter impietatem, quæ tunc præualuerat. Propterea ibi colebatur Deus. Nihil eſt mali, multa ſecuritas erit & apud Deum & apud homines. Etiam oro, ne obiter, ſed alacriter opus in manus ſuſcipiatis. Qui

enim

enim educit pretiosum à vili; quasi os dei erit, qui tot animabus tàm præsentibus, quàm futuris, vsque ad aduentum Christi prodest; quantam gratiam apud Deum habebit? Præsidium exstrue cõtra diabolum. Hoc est enim Ecclesia. Illinc impetum faciant manus ad laborem: priùs extendantur in precibus; & tunc abeant ad opus, vnde erit corporis robur: ita erit multa agricolatio, ita omnia mala erunt foris: non potest voluptas verbis tradi, quamdiu opere nondũ fuerit suscepta. Ne hoc videris quod nullam habeat accessionem ac commodum: nam si hoc feceris, nihil facies, si non putas tibi vtilitatem prædio maiorem accedere: si non sic affectus es; nõ operaberis, si non opus hoc cogitas tuis omnibus præferendum Quid hac vtilitate maius, animas in areã quæ est in cælo, inducere? Hei mihi, quod nescitis, quantum sit lucrifacere animas. Audi quid dicat ad Petrum Christus: Si diligis me, pasce oues meas. Si oues regias videns, vel equorum armentum apud stabulũ non habere, quæ proponantur, accipies ipse, & exstrues stabulum & equile, vel præficies pastorem, quãtis te remuneraturus est rex? nunc ouile Christi congregas, & pastorem

Ecclesia præsidium contra diabolum.

Animas in cælum inducere maxima vtilitas.

Ioan. 21

Simile.

præficis; & nõ putas magnum quiddam te facere? Quid dico? Si quis scandalizarit etiam vnum, tantas pœnarum minas audit, qui tot seruat nõ seruabitur? nam quale postea habebit peccatum? etiamsi habuerit non delebit illud? A pœna eius, qui scandalum dederit, disce præmium eius qui seruat. Si non curæ esset Deo etiam vnius animæ salus; non tam irasceretur ob illius perditionem. Hæc igitur scientes, curam habeamus operis spiritualis, & me vnusquisque vocet, & nos pro viribus simul operabimur Et siquidem tres fuerint domini; in commune conferant: si autem vnus, & alijs vicinis suadeat: tantùm vt hoc corrigat, soliciti sitis; vt vbique bene placentes Deo, æterna bona consequamur, gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cum quo Patri & Spiritui Sancto gloria, honor imperium, nunc & semper, &c. In meridie ex Aphricanis patribus, primus est beatissimus martyr, & pontifex Cyprianus, qui hac de re hunc in modum scribit. *In nobis verò sic vnanimitas diminuta est, vt largitas operationis infracta est. Domos tunc & fundos vænundabant, & thesauros sibi in cælo reponentes, distri-*

Vbi in villa multi sunt domini, communibus sumptibus extruant ecclesias.

Cyprianus de vnitate Eccles.

distribuenda in vsus indigentium pretia, Apostolis offerebant. At nunc de patrimonio nec decimas damus. Et cùm vendere iubeat dominus; emimus potiùs & augemus. Sic in nobis emarcuit vigor fidei: sic credētium robur elanguit. Et idcirco dominus tempora nostra respiciens, in Euangelio suo dicit: Filius hominis cùm venerit, putas inueniet fidem in terra? Videmus fieri, quod ille prædixit. In dei timore, in lege iustitiæ, in dilectione, in opere, fides nulla est. Nemo futurorum metum cogitat, diem Domini, & iram Dei: & incredulis ventura supplicia, & statuta perfidis æterna tormēta, nemo considerat: quod metueret conscientia nostra, si crederet: quia non credit omninò; nec metuit: si autem crederet, & caueret: si caueret, euaderet. Excitemus nos quātùm possumus, dilectissimi fratres, & somno inertiæ veteris abrupto, ad obseruanda & gerenda Domini præcepta vigilemus.

Vendere sua iussit Dominus nos emimus aliena Lucæ.18

Memorare nouissima & non peccabis.

Cyprianum sequitur D. Augustinus.

Vnusquisque de quali ingenio vel artificio viuit; de ipso decimam Deo in pauperibus, vel in Ecclesiis donet: consideret, quia omnia dei sunt, per quæ viuit: siue terra, siue flumina, siue semina, vel omnia

August: de rectitudine catholicæ conuersationis. Tractatu 20 Tom.9

quæ

Decimæ ex omnibus dandæ.

quæ sub cælo sunt, vel super cælos. Et si ipse non dedisset, nihil vtique haberet. Nam Deus, qui dignatur totum dare; decimam de suo dignatur nobis repetere, non sibi penitus, sed nobis profuturam: sicut ipse promisit per Prophetam, dicens: Inferte, inquit

Malach. 3.

omnem decimationem in horreis meis, & probate me in his, dicit Dominus: si non aperuero vobis fructus, quæ possidetis super terram, quod cognoscitis Deo placere. Nolite de cuncta substantia vestra fraudare

Voluntariè dantibus, plus semper dat Dominus.

decimam; ne vobis nouem partes auferantur, & sola decima remaneat. Cõuertimini adhuc, dicit dominus, vt aperiam vobis cataractas cæli, & effundam super vos benedictionem meam. Si igitur dederitis voluntariè, plus semper dominus dabit vobis. Si non dederitis, quanticunque pauperes, in quibus locis habitatis, fame mortui fuerint tantorum homicidiorum rei eritis. Insuper immittet vobis dominus pestilentiam & famem; & perdetis totum quod habetis, nec non & animas vestras. Vt autem hæc vobis non veniant, festinate cum bono animo dare, vnde animas vestras possitis redimere. Et alibi. *Propitio Christo, fratres charissimi, iam propè sunt dies, in quibus messes*

Ibidẽ Aug. Ser. 219. Tom. 10.

ses

ses colligere debeamus; & ideo gratias agẽtes Deo qui dedit, de offerendis, imò reddendis decimis cogitemus. Deus enim qui dignatus est totum dare, decimam à nobis dignatur repetere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam. Sic enim per Prophetam ipse promisit, dicens: Inferte, inquit, omnẽ decimam in horreis meis, vt sit cibus in domo mea, & probate me in his, dicit Dominus. Si non aperuero vobis cataractas cœli, & dedero vobis fructum vsq; in abundantiam. Ecce probauimus, quomodo nobis decimæ magis quàm Deo proficiant. O homines stulti, quid mali imperat Deus, vt non mereatur audiri? Sic enim dicit: Primitias areæ tuæ & torcularis tui, non tardabis offerre mihi. Si tardius dare peccatum est, quantò peius est non dedisse? Et iterum dicit. Honora Dominum Deum tuum de tuis iustis laboribus, deliba ei de fructibus iustitiæ tuæ; vt repleantur horrea tua frumento, vino quoque torcularia tua redundabũt Non præstas hoc gratis, quod citò recipies magno cum fœnore.

In messe Deo gratiæ agendæ & de reddẽdis decimis cogitandũ.

Malach. 3. Merces dãtibus decimas.

Exodi 22.

Ex occidẽtis patribus vetustissimus fuit, & qui ipsa tẽpora Apostolorum sequutus est Irenæus, qui inde probat contra

Christus verus Deus & Dei filius.

contra Valentianum & Martianum, Iesum Christum verum Deum, & veri Dei filium esse, quod illi primitias atque decimas fideles offerāt: & si alio modo quàm in veteri lege. Verba eius sunt hæc: *Offerre igitur oportet Deo primitias eius creaturæ, sicut & Moyses ait: Non apparebis vacuus ante conspectum Domini Dei tui: vt in quibus gratus exstitit homo, in his gratus ei deputatus, eum, qui est ab eo, percipiat honorem. Et non genus oblationum reprobatum est, oblationes enim & illic, oblationes autem & hic. Sacrificia in populo, sacrificia & in Ecclesia; sed species immutata est tantùm: quippè cùm iam non à seruis, sed à liberis offeratur. Vnus enim & idem Dominus, propriū autem character seruilis oblationis, & proprium liberorum, vti & per oblationes ostendatur indicium libertatis.* Et decimas quidem vnde tunc soluerent nō planè habebant, omnia tamen sua ad pedes Apostolorum eos detulisse, idē testatur Irenæus. Sequitur hunc D. Ambrosius. *Quicunque inquit recognouerit in se, quòd fideliter non dederit decimas suas; modò emendet, quod minus fecit*

Matt. 5
Deut. 16
Irenæus li. 4. cap. 34
Offerre oportet Deo primitias.
Genus oblationum non est reprobatum
Species immutata tantum.

Ambrosius apud gratianum causa 16. q. 7. in ser. quadrages.

Quid.

Quid est fideliter dare, nisi vt nec peius nec minus aliquando offerat de grano, aut de vino, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de horto, aut de negocio, aut de ipsa venatione sua. In Septentrionem versis adest D. Hieronymus, qui inquit *Quoniam quidquid habent Clerici pauperum est: & domus illorum omnibus debent esse communes: susceptioni peregrinorũ & hospitum inuigilare debent: maximè curandum est illis, vt de decimis & oblationibus cœnobijs, & xenodochijs, qualem voluerint & potuerint sustentationem impẽdant. Liberum est enim Monachis & Spiritualibus viris, Deum colentibus & timẽtibus, decimas, & oblationes, cunctaq; remedia concedere, de iure suo in dominium illorum & vsum transferre: nec tàm in pauperibus paupertatem, quàm religionẽ attẽdere. Quòd autem beatitudo tua quæsiuit, vtrum vsus decimarum & oblationum secularibus prouenire poßit, nouit vestra Sanctitas, omninò non licere; protestantibus hoc diuinis authoritatibus paternorum Canonum. Quamobrem si aliquando fuerint ab his malè detenta, quæ diuini iuris esse noscuntur,*

Decimæ fideliter dandæ.

gratianus in dectretis causa 16 qui affert Epistolam Hieronymi ad Damasum Papam.

Seculares decimas & oblationes sibi non vsurpent.

& ir

& in vsum transierint, Monachorum & seruorum Dei; Episcopo tamẽ loci illius præbente consensum, constabunt eis omnia perpetua firmitate & stabilitate subnixa. Clericos autem illos conuenit Ecclesiæ stipendijs sustentari; quibus parentum & amicorum nulla suffragantur stipendia. Qui autem bonis parentum & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profectò incurrunt & committunt, & per abusionem talium, iudicium sibi manducant & bibunt. Hæc Hieronymus. Quòd si consensus omnium Ecclesiarum, præsertim earum, quæ matrices appellantur, certa nota Apostolicæ traditionis est, decimarum profectò ius, tot tantisque testibus, ab ipso Christo, eiusque Apostolis profectum erit. Non idem tunc erant, inquiunt isti, sacerdotes, nec tales, nec ijsdem moribus præditi, nec in eas res bona conferebant Ecclesiastica. At idem est Deus, idem Christus Dominus, cui hæc debentur omnia, cuius hæc hæreditas, hæcque possessio propria existit. Num autem in eum modum de Pontificibus, patribus, ac præpositis vestris iudicare

Patrimonium sufficiens habentes, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegiũ committũt

Obiectio.

iudicare cōueniat necne; discamus ab Ecclesia (vt Pauli voce vtar) primitiuorum, discamus à sanctis Dei patribus. *Post deum*, inquit Cyprianus, *iudicem, qui sacerdotes facit, te velle, nō dicam de me, quantus enim ego sum? sed de Dei & Christi iudicio iudicare: hoc est, in Deum non credere, hoc est, rebellem aduersus Christum, & aduersus Euangelium eius existere: vt cùm ille dicat: Nonne duo passeres asse veneunt, & neuter eorum cadit in terrā sine patris voluntate? & probet maiestas eius, & veritas sine conscientia & permissu Dei, etiam minora non fieri; tu existimes sacerdotes Dei sine conscientia eius in Ecclesia ordinari? Nam credere, quòd indigni & incesti sint qui ordinantur, quid aliud est, quàm credere, quòd non à Deo, nec per Deum sacerdotes eius in Ecclesia constituantur? An putas, maius esse de me meum, quàm Dei testimonium? cū Dominus ipse doceat & dicat, testimoniū non esse verum, si quis ipse de se testis existat, eo quòd vnusquisque vtique sibi faueat, nec contra se aliquis infesta & aduersa depromat; fides verò sincera sit veritatis, si in prædicationibus nostris alius sit prædicator*

Cypria li.4 Epist:9

Sacerdotes iudicare grande scelus.

Matth.10

Sacerdotes à Deo dantur.

Ioan.5 ac testis. Si testimonium, inquit, dixero de me, testimonium meum non est verũ: alius est enim, qui testis est de me. Quod si ipse Dominus omnia postmodum iudicaturus, noluit de testimonio suo sibi credi, sed maluit de iudicio ac testimonio Dei patris probari: quantò magis hoc seruos eius obseruare oportet, qui iudicio ac testimonio Dei,

& paulò inferius. non probantur tantum, sed etiam gloriantur? Quis autem nostrum longè est ab humilitate? vtrumne ego, qui quotidie fratribus seruio, & veniẽtes ad Ecclesiã singulos benignè, & cum voto & gaudio suscipio? an tu, qui te Episcopum episcopi, & iudicem

Deuter. 17 iudicis, ad tempus à Deo dati cõstituis? cùm dominus Deus in Deuteronomio dicat: Et homo, quicunque fecerit in superbia, vt nõ exaudiat sacerdotem, aut iudicem, quicunque fuerit in diebus illis; morietur homo ille: & omnis populus, cùm audierit, timebit, & non agent impiè etiam nunc.

1.Reg.8 Et iterum ad Samuelem loquitur, & dicit: Non te spreuerunt, sed me spreuerunt. Et adhuc Dominus in Euangelio, cùm ei dictum esset: Sic respondes pontifici? custodiens

Ioan.18 & docens sacerdotalem honorem seruari oportere, contra pontificem nihil dixerit; sed

ſed innocentiam ſuam tantummodo purgans, reſponderit dicens: Si male locutus ſum, exprobra de malo; ſi autem bene, quid me cedis? Item B. Apoſtolus, cùm ei dictum eſſet: Sic inſilis in ſacerdotem Dei maledicendo? quam nihil contumelioſè locutus ſit aduerſus ſacerdotem: quando & potuerit ſe conſtanter exerere aduerſus eos, qui dominum crucifixiſſent, & qui iam Deum & Chriſtum, & templum, & ſacerdotium perdidiſſent. Sed quamuis in falſis & ſpoliatis ſacerdotibus, vmbram tamen ipſam inanem ſacerdotalis nominis cogitans dixerit: Neſciebam fratres, quia pontifex eſt; ſcriptum eſt enim: Principem plebis tuæ non maledices; niſi ſi ſacerdos tibi fui ante perſecutionem, quando mecum communicabas; poſt perſecutionē, ſacerdos eſſe deſini. Perſecutio enim veniens, te ad ſummam martyrij ſublimitatem prouexit: me autem proſcriptionis onere depreſſit, cùm publicè legeretur: Si quis tenet, vel poſſidet de bonis Cecilij Cypriani Epiſcopi Chriſtianorum, vt etiam qui non credebat Deo, Epiſcopum conſtituenti, vel diabolo crederet, Epiſcopum proſcribenti. Nec hæc iacto, ſed dolens profero,

Actu. 23

Exodi 22.

cùm te iudicem Dei constituas & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: Qui audit vos, me audit; et qui me audit, audit eum, qui me misit. Et qui reijcit vos, me reijcit, & eum qui me misit. Inde enim schismata, & hæreses obortæ sunt, & oriuntur; dum Episcopus, qui vnus est, & Ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, indignus hominibus iudicatur. Quis enim hic est superbiæ tumor? quæ arrogantia animi? quæ mentis inflatio, ad cognitionem suam præpositos & sacerdotes vocare? ac nisi apud te purgati fuerimus, & sententia tua absoluti; ecce iã sex annis, nec fraternitas habuerit Episcopum, nec plebs Præpositum, nec grex pastorem, nec Ecclesia gubernatorem, nec Christus antistitem, nec Deus sacerdotem. Subueniat Puppianus, & sententiam dicat, & iudicium Dei & Christi, in acceptum referat; ne tantus fidelium numerus, qui sub nobis accersitus est, sine spe salutis, & pacis exisse videatur: ne nouus credentium populus, nullam per nos consecutus esse baptismi & Spiritus sancti gratiam iudicetur

Lucæ 10.

ne

ne tot lapsis & pœnitentibus pax data, & communicatio nostra examinatione cōcessa iudicij tui authoritate soluatur. Annue aliquando, & dignare pronunciare de nobis, & Episcopatum nostrum, cognitionis tuæ authoritate, firmare; vt Deus, Christus eius agere tibi gratias possint; quòd per te sit antistes & rector, altari eorum, pariter ac plebi restitutus. Apes habent regem; & ducem pecudes, & fidem seruant. Latrones mancipi, obsequio pleno humilitatis, obtemperant. Quantò simpliciores & meliores vobis sunt brutæ pecudes, & muta animalia, & cruenti licet, ac furētes inter gladios, atque inter arma prædones? Præpositus illic agnoscitur & timetur, quem non sententia diuina constituit; sed in quē factio perdita & nocens caterua consensit. Hactenus Cyprianus. Eadem, & iisdē ferè verbis docet Diuus Chrysostomus. *Qui honorat* inquit *sacerdotem, Deum quoque honorat; qui verò sacerdotem spernit, ad id sensim prolabitur; vt in Deum ipsum aliquando contumeliosius euadat. Qui vos inquit suscipit, me suscipit; & qui vos spernit, me spernit. Et sacerdotes eius, (ait scriptura) in honore habete. Hinc Iu-*

Chrysost. 2 Epist. ad Timot. cap. 1. Hom. 2

Sacerdotē honorans Deum honorat.

dæi Deum spernere didicerunt, quia Moysen contempserūt, quia lapidibus illum impetebant. Nam qui piè sacerdoti afficitur, longè maiore pietate Deū reuerebitur. Etsi enim malus fuerit sacerdos quispiam, attendit Deus, quòd sui gratia, illum etiam, qui dignus honore non est, obsequijs foues, ipseq́; tibi præmia exsoluet. Si enim, qui prophetam in nomine prophetæ suscipit, mercedem prophetæ accipiet; profectò & qui cedit & obtemperat sacerdoti, eumq́; propter dominum honorat, & ipse à domino benedicetur, mercedeque sua non destituetur. Super cathedram, inquit, Moysi, sederunt scribæ & pharisæi: omnia ergo, quæcunque dixerint vobis facere, facite; secundum autem opera eorum, ne faciatis. An ignoras, quid sit sacerdos? Angelus vtique domini est: non ex seipso loquitur: si despicis, non illum despicis; sed Deum, qui illum ordinauit. Sed vnde, inquies, constat, Deum fuisse illius ordinationis authorem? Nisi enim tu hanc habeas fidem & opinionem, spes tua inanis facta est. Nam si nihil per illum operatur Deus; neque lauacrum habes, neque mysteriorum particeps es, neque benedictionibus frueris. Non ergo Christianus es.

Sacerdotes mali etiam honorandi

Matth. 10

Malach. 2
Sacerdos Angelus Domini.

Quid

Quid ergo? Deus omnes ordinat, æque dignos & indignos. Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen ipse operatur, salutem populi moliens, non illorum intuens merita. Nam si per asinæ os, si per Balaam, scelestum hominem, populi causa locutus est; multò magis loquitur per sacerdotem, plebis suæ gratia. Quid enim non agit Deus salutis nostræ causa? quid non loquitur? per quem nõ operatur? Si enim per Iudam operatus est, & per Prophetas, quibus dicturus est: non noui vos: discedite à me, qui operamini iniquitatem: si igitur vel hi etiam dæmones in nomine eius eiecerunt; non magis per sacerdotes, diuino ministerio famulantes operabitur? Namque si præpositorum vitas discutere pergimus; ipsi quoque doctores nostros ordinare debemus: peruersoq́; ordine naturali, quæ supra sunt, infra constituentur; vt superiùs pedes, inferiùs verò sit caput. Audi quid Paulus dicat: Mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Et iterum: Tu, quid iudicas fratrem tuum? Si fratrem iudicare non expedit; quantò minus magistrum? Nam siquidem hoc statuit Deus,

per bonos & malos sacerdotes Deus salutem nostrã operatur.
Nume. 22. & 24.
matth. 7.
1. cor. 4.
Rom. 14.

bene facis, peccasq; ni facias; sin verò cõtraria præcepit, noli præsumere, neque ea coneris, quæ super te sunt, neque limites tibi positos transilias. Insurrexerunt aduersus Aaron, post vituli formatam effigiem, Chore, Datan, & Abiron. Quid ergo? nonnè illi periere? Quilibet quæ ad se pertinent, solicitè curet. Nam si quidem fidei dogma peruertat, etiam si angelus sit; obaudire noli: sin verò recta docet; noli vitæ, sed verbis intendere. Habes Paulum, verbis te, operibusque ad id, quod rectè & honestè est, te informantem. Non distribuit pauperibus, inquies, non benè dispensat Ecclesiæ res. Vnde id tibi constat? Noli illum damnare, antequam discas: reatum caue; plurima quippe ex simplici suspicione iudicantur. Imitare Deum tuum, audi ipsum dicentem: Descendens videbo, si secundum clamorem suum consumantur, an non; vt rectè sciam. Quod & si didicisti, & examinasti, & vidisti, expecta iudicium: noli præripere Christi iudicis ordinem: illius est munus ista discutere, non tuum: tu seruus vltimus, non dominus es: ouis ipse es, pastorem noli curiose discutere, ne eius quoque criminis reus tenearis, quòd illũ accusare

Num. 16

Nosce teipsum.

Iudicium præceps cauendum

Genes. 18

ſare præſumis. Et quomodo, inquies, id mihi dicit, quod ipſe non facit? Non tibi ipſe dicit: Nam ſi illi obtemperas, mercede priuaris: Christus hæc admonet. Plus aliquid dicam. Ne Paulo quidem obedire oportet, ſi quid dixerit proprium, ſi quid humanum, ſed Apoſtolo Chriſtum in ſe loquentem circumferenti. Non igitur mutuò iudicemus nos: ſua quisque rectè diſcutiat, vitamque dijudicet ſuam. At debet ille, inquies, melior eſſe quàm ego. Cur, te obſecro? Quia ſacerdos eſt. Et quid non habet ille amplius quàm tu? non labores? non pericula? non angores? non ærumnas? Furatur, inquies, et ſacrilegus eſt. Vnde hoc noſti ô homo? cur te ipſum per præcipitia impellis? ſunt verba iſta plena arrogantiæ: nempè ſi quis dixerit, ille purpuram habet: quamuis id ſcias, aures obſtrue. Quid ergo hoc in loco periculum minimè neceſſarium ſuſcipis? Non carent reatu hæc verba. Audi quid dixerit Chriſtus: Dico autem vobis, quòd omne verbum ocioſum, quodcunque locuti fuerint homines, reddēt rationem de eo in die iudicij. Cur teipſum arbitraris eſſe meliorem? cur non ingemiſcis magis, ac pectus tundis, atque in humum reſpicis imitando publica-

Rom. 14
In ſacerdotum mores non inquirendum.
Matth. 12

Lucæ 18. *num? Etsi enim melior sis; hac fœda existimatione tua, cuncta perdidisti. Meliores tace, vt persistas esse melior: quod si loquaris, omnia exinanisti. Tuam igitur & non alienam examina vitam. Tu de sacerdote dicis: Non sum, sicut iste sacrilegus; & non omnia prorsus amittes? Ista necessariò dicere, ac plurimis verbis prosequi cogor, non sacerdotum tãtum gratia, sed vestri: nam vereor, ne hac elatione, virtus exhauriatur vestra, in iudiciumque decidatis. Audi denique, quid dicat admonens Paulus:* Galat. 6 *Opus autem suum probet vnusquisque; & tunc in semetipso tantum habebit gloriam & non in altero. Nam, dic oro, si saucius proficiscaris ad medicum, num omissa cura vulneris tui, studiose medicum percunctaris, vulnus ille habeat, nec ne? Nunquid enim si sacerdos malus sit, inde solatium capiet subditus? nihil minus. Cæterum, dabit ille quidem scelerum suorum debitas pœnas, dabis etiam & tu tuorum criminum pœnas. Cuius ergo rei gratia, inquies, præsidet? cur præpositus est? Ne quæso, doctores nostros maledictis impetamus, vti ne nosmet potius lædamus. Nostra, vt dixi, omnia discutiamus, & neminem penitus maledicemus.*

patres spirituales honorandi.

ledicemus. Reuereamur diem illam, qua illuminati ab illis sumus. Patrem qui habet, & si mille patiatur incommoda, omnia patris reuerentia conteget. Noli enim, inquit, gloriari in ignominia patris tui, neq; enim tibi tàm gloria, quàm probrum est. Et si sensum amiserit, veniam habe. Longè hæc magis in patre spirituali dicenda sunt: reuerere illum, quòd tibi diebus singulis diuina ministrat: scripturas relegi facit tui gratia: exornat domum: propter te vigilat: propter te vota persoluit: pro te Deum precaturus adstat: tui causa preces exsoluit. At malus ille est: & hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non est, ipse tibi magna ista & diuina largitur? Absit. Fides enim tua ad omnia valet, neque tibi iustus quispiam proderit, nisi ipse fidelis sis: neque nocebit malus, si fueris ipse fidelis. Per vaccas in arca operatus est Deus, cùm populum saluare vellet. Num enim sacerdotis vita, num virtus tantum conferre potuissent? Non possunt, quæ Deus ipse largitur, velut sacerdotali virtute perfici: omnia quippe diuinæ sunt gratiæ: Symbolum iste tantummodo implet. Intuere quantum inter Iesum & Ioannem

Eccles. 3

in-

Matt. 3 *intereſt: & audi dicentem Ioannem: Ego opus habeo à te baptizari, & tu venis ad me. Sed tamen, cùm tantum intereſt, deſcẽdit Spiritus, quem non habebat Ioãnes, neque Ioannes ipſum deſcendere fecit. Cur ergo iſtud fit? Vt ſcias, ſacerdotem ſymbolũ implere tantummodo; Deum autem omnia operari, Deum omnia perficere. Sacra ipſa oblatio, ſiue illam Petrus, ſiue Paulus, ſiue cuiusuis meriti ſacerdos offerat; eadem eſt, quam dedit Chriſtus ipſe diſcipulis ſuis; quamq́; ſacerdotes modò quoque conficiũt. Nihil habet iſta, quàm illa, minus. Cur id? Quia non hanc ſanctificant homines, ſed Chriſtus, qui illam antè ſacrauerat. Quia autem hoc illo minus aliquid habere putat ignorat Chriſtum eſſe, qui nunc etiã adeſt, atque operatur. Hæc igitur ſcientes (neque enim abſque certa ratione hæc omnia dicta ſunt, ſed vt ſententiam veſtram, ſenſumq; corrigamus, cautioresq́; in poſterum faciamus) omni ſtudio & diligentia conſeruate. Nam ſi ſemper audimus, & nunquam audita perficimus, nihil ex his, quæ dicuntur, emolumenti percipimus.* Hæc Chryſoſt.

Sed qualeſcũque iſti ſunt, veſtri ſunt progenies veſtra, veſtro ex ſanguine

creti,

creti,ex vobis nati,à vobis educati,per vos eccleſiæ Dei eiuſque antiſtitibus commendati,importuneq́ue, coactè, violenter,toties contra omnem morem maiorum,omnemqueEccleſiaſticam diſciplinā intruſi. Homines plerumque ignari,inertes, inepti, quibus ipſis patrono opus eſt,vt fœdiora prętermittam. Qua cauſa commendati? Quæſtus & priuatæ vtilitatis gratia, ſiq́ue vobis in illis non paretur,cœlum &terram clamoribus completis,quorum cauſa vobis aliquādo difficilima apud Deum ratio reddenda erit. Nam &illos hoc modo perditis, & Eccleſiā Dei magno afficitis incommodo: tamen vultis vt delicta perſonarum,cōtra magnum illum Gregorium,in dānum Eccleſiæ conuertātur. Cùm ſanctus ſcribat Leo:Si fortaſſis (quod nō credimus) apud vos inutiles iudicamur:Eccleſia tamen,cui(permittente Deo)præſumus,nō inutilis, ſed caput principiumq́ue omnium meritò ſimul ab omnibus vocatur. Quod igitur contriuiſtis, ipſis vobis deuorandum eſt. Vbique vos ingeritis, omnia

Collatores moderni quales ad ſacerdotia & beneficia promouent.

Gratianus cauſa 16. qu.6

eſſe

esse vultis, Doctores, Episcopi, summi Pontifices. Permittite obsecro disciplinam Ecclesiasticam valere atque vigere, & cognoscetis, quia isti sunt populus, cui benedixit Dominus; sed vos, neque morbos, neque morborũ remedia ferre potestis.

Atqui, inquiunt isti, tui sacerdotes falsi Prophetę sunt, falsam doctrinam adferunt, plebem seducunt. Vtrum igitur vos de sacerdotum fide & doctrina, an sacerdotes de vestra, iudicare, & statuere cõueniat, videamus: Ad ipsiusque Dei in hac re incorruptã sententiã & iudiciũ appellemus. Quid igitur dicit Dominus, audiamus. *Si dif-*
Deuter. 17. *ficile & ambiguum apud te iudiciũ esse prospexeris, inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicum inter portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum, quẽ elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit dominus, & docuerint te*

iux-

iuxta legem eius, sequerisq́; sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Et in noua lege. *Super Cathedram Moysi, sederunt scribæ & pharisæi: quæcunque dixerint vobis; facite, secundum autem opera eorum nolite facere.* Et: *Sic nos existimet homo, vt ministros Dei, & dispensatores ministeriorum eius.*

Leuitas dices aliam sortem in populo Dei non habuisse, præter decimas: nos autẽ multos agros, ditia rura, amplissimas possessiones habere. Habemus quidem an potius habet ecclesia sponsusque eius Christus Dominus: sed qua ratione, & quo in loco, & quorum causa, & in quales vsus comparatas, disce non ex me, sed ex beatissimo martyre atque Pontifice Vrbano Primo, qui ante mille & quadringentos annos vixit: illud scriptum reliquit. *Scimus vos non ignorare, quia hactenus vita communis inter bonos Christianos viguit, & adhuc gratia Dei viget: & maximè inter eos, qui in sortem Domini sunt electi, id est, clericos, sicut in actibus legitur Apostolorũ*

possessiones, in quẽ vsum ecclesiis datæ.

Ex lib. De. Vrba. pap. pr.

Act. 4. *Multitudinis autem credētium, erat cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorū quæ poßidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi. Et gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quisquam egēs erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autē singulis; prout cuique opus erat. Ioseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis, quod est interpretatum, filius consolationis, Leuites & Cyprius genere, cùm haberet agrū vendidit illum, & attulit pretium ante pedes Apostolorum. Et reliqua. Videntes ergo sacerdotes summi & alij, atque leuitæ, & reliqui fideles, plus vtilitatis posse afferre, si hæreditates & agros quos vendebant, Ecclesiis, quibus præsidebant Episcopi, traderent, eò quod ex sumptibus eorum, tàm præsentibus quàm futuris temporibus, plurima & elegantiora possent ministrare fidelibus communem fidem ducētibus, quàm ex pretio eorum: cœperunt prædia & agros*

quos

quos vendere solebant, matricibus Ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum viuere. Ipsæ verò res in ditione singularum parochiarum, Episcoporum, qui locum tenent Apostolorum, erant, & sunt vsque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus. E quibus Episcopi, & fideles dispensatores eorum omnibus communem vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debẽt, prout melius potuerint, vt nemo in eis egẽs inueniatur. Ipsæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. Non ergo debent in alijs vsibus, quàm Ecclesiasticis & prædictorum Christianorũ fratrum vel indigentium conuerti: quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum, atque ad prædictum opus explẽdum Domino traditæ. Hæc fratres valdè cauenda sunt & timenda: quia res Ecclesiæ, non quasi propriæ, sed vt communes, & Domino oblatæ, cum summo timore non in alios, quàm in præfatos vsus sunt fideliter dispẽsandæ: ne sacrilegij reatum incurrant, qui eas inde abstrahũt, vbi traditæ sunt: ne pœnam & mortem Ananiæ & Saphiræ incurrant, & (quod peius est) anathema maranatha fiant: & si non

Episcopi sunt fideles dispensatores oblationum.

paulò inferius.

Res ecclesiæ subtrahens sacrilegium cõmittit.

corpore, vt Ananias & Saphira, mortui ceciderint, anima tamen, quæ potior est corpore, mortua & alienata à consortio fidelium cadat, & in profundum barathri labatur. Vnde attendendum est omnibus, & fideliter custodiendum, vt illius vsurpationis contumelia depellenda, ne prædia vsibus secretorum cœlestium dedicata, à quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit, post debitæ vltionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos iure promenda est, perpetua damnetur infamia, & carceri tradatur, aut exsilio perpetuæ deportationis vratur. Quoniam iuxta Apostolum tradere oportet huiusmodi hominem satanæ; 1.Cor.5 *vt spiritus saluus sit in die Domini. Memoratis ergo augmentationibus ac cultibus, in tãtum* Ecclesiæ, *quibus Episcopi præsident, Domino adminiculante, creuerunt: & tantis maxima pars earum abundant rebus; vt nullus sit in eis, communem eligẽs vitam, indigens: sed omnia necessaria ab Episcopo suisq; ministris percipit. Ideo si aliquis exstiterit modernis aut futuris temporibus, qui hæc auellere nitatur, iam dicta damnatione feriatur.* Hactenus beatus martyr. Quanquam enim Leuitæ & sacer-

ſacerdotes non habuerunr in populo aliam partem, præter primitias, & decimas, templum tamen, atque pauperes, alia ſua habuiſſe bona, ex ſacris ſcripturis, tàm veteris quàm noui teſtamenti clarum eſt: quæ tamen omnia, in noua lege munificentiora futura, ſuperius ex prophetis demõſtrauimus.

Eleemoſyna, dicunt iſti, hęc eſt, opus miſericordiæ & charitatis & nõ debiti ad quod obligatur nemo, niſi quando vult, cui vult, & quantũ vult. Hic verò eſt error maximus. Nõ enim Decimæ ſorſque poſſeſſionis Domini Eleemoſyna eſt, nec charitatis tantopere, ſed iuſtitiæ, debitique opus: & eius debiti, quod primum, & maximum eſt omnium, Ariſtotelis etiam & Platonis teſtimonio: illius nimirum, quod Deo ipſi debetur. Niſi fortè debitũ non eſt, Deum creatorem, & datorem rerum omnium recognoſcere, prouidẽtiam & gubernationem eius laudare: Ieſum Chriſtum, ſummum Regem, & iudicem vniuerſorum confiteri: ſortem

Decima an ſit eleemoſyna.

& partem eius restituere. Nã qui opus charitatis prætermittit, peccat quidẽ ille ad mortem, ad restitutionem tamen eius rei, vt theologi loqui solent quam abstulit, non obligatur. At qui opus iustitiæ & debiti non facit, non tantum lethaliter peccat, sed ita peccat, vt non prius delictum eius auferatur, quàm illud ipsum, quod ex iure & officio debet, restituat: vt si mendico petenti in eius summa necessitate munus non conferas, peccasti tu quidem, sed vt id eidem restituas nullo teneris iure: At si per furtum, aut peculatum, aut sacrilegium aliquid abstulisti, ita peccasti, vt nisi illud, quod apud te retines, restituas, à peccato liber esse nullo modo possis. Nisi fortè ille, qui vestem sacram, aut vas sacrum abstulit, sacrilegus esse putabitur. Hic qui necessarium victum, omniaque illa, quæ sorti Domini addicta sunt, vitam denique ipsam sacerdotum aufert, sacrilegus non erit? insanæ mẽtis hoc est iudicium. Qua de re, quid statuat Magnus Augustinus, audiamus. *Decimæ enim ex debito requiruntur: & qui eas dare no-*

Augu. Ser. 219. Tim. 10

re no-

re noluerit, res alienas inuasit: & quanti pauperes in locis, vbi ipse habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerint; tantorum homicidiorum reus, ante Tribunal æterni iudicis apparebit: quia à domino pauperibus delegatum, suis vsibus reseruauit. Qui ergo sibi aut præmium comparare aut peccatorum desiderat indulgentiam promereri; reddat decimam, & de nouem partibus, studeat eleemosynam dare pauperibus: ita tamen, vt quidquid, excepto victu mediocri, & vestitu rationabili, superfuerit, non luxuriæ reseruetur; sed in thesauro cœlesti per eleemosynam pauperum reponatur. Quidquid enim nobis Deus plus quàm opus est dederit; non nobis specialiter dedit; sed per nos alijs erogandum transmisit: quòd si non dederimus, res alienas inuasimus.

Nolo, inquis, alium in bonis meis, præter me, & hæredem meum, Dominum habere. Neque igitur Deum, atque Christum eius, qui te, & hæredem tuum custodiat, tibique benedicat, in bonis tuis tecum habitare vis? Quid si ille vicissim, & te, & hæredē tuū, itidē ex bonis suis, atque adeò æterna illa & co-

Deum, dominum & hæredem in bonis suis Nobiles tolerare recusant.

cœlesti patria exhæreditabit, vt sit habitatio tua deserta? Fiãt filij tui orphani, & vxor tua vidua. Nutantes trãsferãtur filij tui, & mendicent, & eijciãtur de habitationibus suis. Scrutetur fœnerator omnem substantiam tuam, & diripiant alieni labores tuos. Nõ sit illis adiutor: ne sit, qui misereatur pupillis tuis, quod in dies magis ac magis fieri videmus. Nolo, inquit, decimæ partis bonorum meorum aliũ præter me hæredem habere: nolo cum vicino in vno eodemque agro esse. Ne Deum igitur, aut Christum eius, proximum & vicinum tibi habere cupis. Quid, si idem Deus te nouem suarum partium Dominum esse nollet, atque iusto & vero iudicio ad decimam illã solam partem, quam tu illi negas, reuocabit? Quid dices? aut quo iure cum illo contẽdes? docet hoc ita plerumque euenire D. Augustinus. *Audi, inquit, indeuota mortalitas. Nosti, quia Dei sunt cuncta quæ percipis, & de suo non accommodas rerũ omniũ conditori? Nõ eget Dominus Deus, non præmium postulat, sed honorem; non de tuo aliquid exigit quod refundas.*

Psal. 108

Augu. Ser. 219.

fundas. Primitias rerũ & decimas dignatur petere, & negas auare. Quid faceres, si nouẽ partibus sibi sumptis, tibi decimã reliquisset? Quod certè iã factũ est, cùm messis tua pluuiarũ benedictione subtracta ieiuna defecit, & vindemiã tuam aut grando percussit, aut pruina decoxit. Quid auide supputas? Nouem tibi partes retractæ sunt quia decimã dare noluisti. Cõstat quidem, quod ipse non dederis, sed tamẽ Deus exigit Hæc enim est Domini iustissima cõsuetudo; vt si tu illi decimã non dederis, tu ad decimã reuoceris: scriptum est enim: Hæc dicit Dominus. Quia decima agri tui primitiæ terræ vobiscum sunt. Vidi autem, & fallere me existimastis? Intus in thesauris vestris, & in domibus vestris erit direptio. Dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti. Cõuertimini quoque ad me, dicit Dominus omnipotens, vt aperiam vobis cataractas cœli, & effundam vobis benedictionem meam desuper, & non corrumpam fructus terræ vestræ, neque languebit vitis in agro vestro, & beatos vos dicent omnes gentes. Benefacere Deus semper paratus est, sed hominum malicia prohibetur: quia à Domino Deo sibi vult dari omnia, & non

Decimam Deo negãtes, vix partẽ decimã assequũtur

vult ei, quæ possidere videtur offerre. Quid si diceret Deus: Meus est homo, quem feci: mea est terra, quam colis: mea sunt & semina, quæ spargis: mea animalia, quæ fatigas: mei sunt imbres & pluuiæ, & ventorum flamina mea sunt: meus est solis calor & cùm omnia mea sint elementa viuendi; tu qui manus accommodas, solam decimam merebaris. Sed quia piè nos pascit omnipotens Deus, amplißimam tribuit minùs laboranti mercedem: sibi tantum decimam vendicans, nobis omnia cōdonauit. Ingrate fraudator ac perfide, diuina te voce conuenio. Ecce annus iam finitus est, redde domino pluenti mercedem. Redime te homo, dum viuis: redime te ipse, dum potes: redime, inquam, te, dum pretium in manibus habes: redime te, ne, dum te mors auara præuenerit, & vitam simul, & pretium perdas. Sine causa hoc dimittis vxori, quæ forsitan alterum habebit maritum. Sine causa hoc marito dimittit mulier, quia aliam sine mora cupit habere vxorem. Frustra parentibus ac propinquis curam tuam iniungis, nemo te post mortem tuam fideliter redimet, quia in vita tu te redimere noluisti. Depone iam auaritiæ sarcinam de ceruici-

bus

bus tuis: contemne crudelissimam dominã; quæ dum te iugo durissimo premit, iugum Christi suscipere non permittit. Sicut enim iugum auaritiæ in infernum premere; ita iugum Christi in cælum leuare consueuit. Et hæc quidem Augustinus. Sed longè clariùs hoc idem res ipsa probat. Quis enim non videt ex ipsis vestris moribus vos vix ad decimam partem eorũ fructuum, quos maiores vestri totos à Deo percipiebant, reuocatos esse? Itaque ipsa decima quodammodo parte vos contentos necessariò esse oportet An nescitis, quod Deo dicatum quid apud se retinere, domique suæ conseruare, anathema sit, quod & domus dominũque, & omnẽ possessionem eius exurat? Quid autẽ & quale hoc ipsum anathema sit, discite ex scriptura. *Filij autem Israel præuaricati sunt mandatum & vsurpauerunt de anathemate. Nam Achan, filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate: iratusq́; est dominus contra filios Israel. Cumque mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai, quæ est iuxta Bethauen, ad orientalem plagam oppidi Bethel dixit eis*

Anathema quid sit.
Iosuæ 7.

Ascendite, & explorate terram. Qui præcepta complentes explorauerunt Hai. Et reuersi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorũ pergant, & deleant ciuitatem: quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes paucissimos? Ascenderunt ergò tria millia pugnatorum. Qui statim terga vertentes, percussi sunt à viris vrbis Hai, & corruerunt ex eis triginta & sex homines; persecutique sunt eos aduersarij de porta vsque ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugiẽtes; pertimuitque cor populi, & ad instar aquæ liquefactum est. Iosue verò scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini vsque ad vesperam, tam ipse, quàm omnes senes Israel: miseruntque puluerem super capita sua, & dixit Iosue: Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Iordanem fluuiũ, vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? vtinam vt cœpimus mãsissemus trans Iordanem. Mi Domine Deus, quid dicam, videns Israelem hostibus suis terga vertentem? Audient Chananæi, & omnes habitatores terræ, & pariter conglobati circundabunt nos, atque delebunt

nomen

nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo? Dixitque Dominus ad Iosue: Surge, cur iaces pronus in terra? Peccauit Israel, & præuaricatus est pactũ meum: tuleruntque de anathemate, & furati sunt, atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua. Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosque fugiet: quia pollutus est anathemate, non ero vltra vobiscum, donec cõteratis eum, qui huius sceleris reus est. Surge sanctifica populum, & dic eis: Sanctificamini in crastinum; hæc enim dicit Dominus Deus Israel, anathema in medio tui est Israel: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te, qui hoc contaminatus scelere. Accedetisque mane singuli per tribus vestras: & quamcunque tribum sors inuenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domúsque per viros. Et quicũque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, cõburetur igni cum omni substantia sua: quoniam præuaricatus est pactum Domini, & fecit nefas in Israel. Surgẽs itaque Iosue mane, applicuit Israel per tribus suas, & inuenta est tribus Iuda. Quæ cùm iuxta familias suas esset oblata, inuenta est familia Zare.

Illam

Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi, cuius domum in singulos diuidens viros, inuenit Achan filium Charmi, filij Zabdi, filij Zare, de tribu Iuda. Et ait Iosue ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi, quid feceris, ne abscondas. Respondit que Achan Iosue, & dixit ei: Verè ego peccaui domino Deo Israel, & sic & sic feci: vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamq; auream quinquaginta siclorum & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentûmque fossa humo operui. Misit ergo Iosue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul. Auferentesque de tentorio, tulerunt ea ad Iosue, & ad omnes filios Israel, proieceruntque ante Dominum. Tollens itaque Iosue Achã filium Zare, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias eius, boues, & asinos, & oues, ipsumque tabernaculum, & cunctam supellectilem (& omnis Israel cum eo) duxerunt eos ad vallem Achor, vbi dixit Iosue: Quia turbasti

nos,

nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Israel: & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt. Congregaueruntque super eum aceruum magnū lapidum, qui permanet vsque in præsentem diem. Et auersus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius Vallis Achor, vsque hodie. Et de Anathemate quidem hæc scriptura. An nescitis autē vos Ecclesiastica bona, vel aquilarum, vel luporum, pennis aut pellibus simillima esse? quæ permista alijs se primùm, deinde omnes alias pennas atque pelles, cum quibus miscentur, cōsumere solent. Sic Dei peculium permistum humano, vtraque simul consumit, quod ita esse vel ipsius cleri quàm infirmæ & instabiles sint ex bonis Ecclesiasticis comparatæ vbi alio quā opus sit auertuntur, facultates, videtis: ita vt vix nunquam tertium ex his gaudere hæredem videamus, in primo vel secundo plerumque deficiunt. Abusus enim & prophanatio rerum, Deo dedicatarum, exitiosa semper mortalibus fuit. Vbi Arca Domini ad Philisteos fuit perlata, quæ & qualia mala secum

Bona ecclesiastica aquilarum pennis, & luporum pellibus similima.

De male acquisitis non gaudebit tertius hæres.

secum attulerat, quas clades & turbas dederat, tradit scriptura. *Aggrauata est autem manus Domini super Azotios, & demolitus est eos: & percussit in secretiori parte natium Azotum, & fines eius. Et ebullierunt villæ & agri, in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in ciuitate.* Et iterum *Percussit autem Dominus de viris Bethsamitis, eò, quòd vidissent arcam domini: & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Luxitque populus eò, quòd Dominus percussisset plebem plaga magna. Et dixerunt viri Bethsamitæ: Quis poterit stare in conspectu domini Dei sancti huius? & ad quem ascẽdet à nobis? Miseruntque nuncios ad habitatores Cariathiarim dicentes: Reduxerunt Philistij arcam Domini, descendite, & reducite eam ad vos.* Profanatio sacrorum vasorum, quàm exitiosa fuerit Balthasari Regi, testis est eadem scriptura. *Balthazar rex fecit grande, inquit, conuiuium optimatibus suis mille: & vnusquisque secundum suam bibebat ætatem. Præcepit ergo iam temulentus, vt afferentur vasa aurea & argentea, quæ asportauerat Na-*

1. Reg. 5
Arca Dei grauissime afflixit philistæos.

1. Reg. 6

Vasorum sacrorum profanatio exitiosa.

Danielis 5.

Nabuchodonoſor pater eius de tẽplo, quod fuit in Hieruſalem: vt biberent in eis rex & optimates eius, vxoreſque eius, & concubinæ. Tunc allata ſunt vaſa aurea, quæ aſportauerat de templo, quod fuerat in Hieruſalem: & biberunt in eis rex, & optimates eius, vxores, & concubinæ illius. Bibebant vinum, & laudabant deos ſuos aureos & argenteos, æreos, ferreos, ligneoſque, & lapideos. In eadem hora apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis, contra candelabrum in ſuperficie parietis aulæ regiæ: & rex aſpiciebat articulos manus ſcribentis. Tunc facies regis cõmutata eſt, & cogitationes eius conturbabant eum: & compages renum eius ſoluebãtur, & genua eius ad ſe inuicem collidebantur. Et eadem nocte interfectus eſt Balthazar rex Chaldæus, & Darius Medus ſucceſſit in regnum, annos natus ſexaginta duos Hactenus ſcriptura. Eſt enim & dicitur Deus, zelotes, id eſt, qui in ſocietatem rerum ſuarum non facilè admittit quenquam: Qui vel de ipſo vnguento & Thymiamate, quod templi ſui cauſa confici voluerat, re vt videtur parua, illam fert legem:

Dominus Deus Zelotes.

Caro

Exodi 30. *Caro hominis non vngetur ex eo, & iuxtà* Cum rebus Deo dicatis societas periculosa. *compositionem eius non facietis aliud, quia sanctificatum est, & sanctum erit vobis. Homo quicunque tale composuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.* Nō erat etiam illis, qui foris fuerunt obscurus hic ipse diuinus sensus, cum rebus Deo dicatis scilicet societatem periculosam esse. Itaque Alexāder Macedo, ne aspicere quidem templum, resque templi Dei voluit. Arthaxerxes autem summo cum honore vasa templi, quæ maiores sui inde asportarant, remitti curauit: qua de re scribit ad Esdram Sacerdotē, cui hoc totum commiserat negocium, in hūc modum. *Omnia, inquam, secundum le-* 3. Esdræ c. 8 *gem Dei fiant Deo altissimo, ne fortè exsurgat ira in regno regis, & filij, & filiorum eius: offerantur libationes summo* Anathema cauendum *Deo pro rege & pueris eius: oretur pro vita ipsorum.* Idem igitur & nos faciendū esse putamus: excutiamus domos nostras, horrea nostra, arcas nostras, & vīdeamus, num anathema aliquod in eis non delitescat: num hic ignis omnia consumens ac vsque ad perditionem

nem deuorans &eradicans genimina, alicubi non lateat: num aliquid per rapinam, aut ſacrilegium, aut ſimoniam quæſitum non ſit. Si enim ille nō putat ſe veniam conſequuturum, etiam ſi ſalutem ipſam in domū ſuam recipiat, qui dicit: Siquē defraudaui, reddo quadruplum, niſi ſua iuſtis dominis reſtituat; quantò minus, nobis ſperandum, qui Deum ipſum, templumq́ue eius defraudauimus: in quod, vt vel vnum teruncium cum vidua illa paupere inferre, magnæ laudis magniq́ue meriti eſt; ita vel vnum denarium auferre ex eo, res plena ſacrilegij & impietatis.

Tuam, inquis, cauſam, dum hęc defendis, agis: Non meam verò: nam me quidem Deus immortalis, & hic rex meus, dare potiùs, quàm accipere decimas fecit. Ergo iſtorum Pontificum principumq́ue Sacerdotum? Ne iſtorum quidem tantopere: nā & ipſi Dei gratia habent vnde viuāt, & vnde vos ipſos beent, vt ſatiati pane illorū conuertamini in eos. Quorum igitur? illorum, inquam, Sacerdotum ac Presby-

terorum, qui peccata veſtra quotidie comedunt: qui aliam partē, vt inquit Dominus, inter vos nō habent: qui in ſudore vultus ſui quærūt panē ſuum, quibus ſua non reddere hominem occidere eſt.

Oſeæ 4
Deut. 12
Gen. 3

Sed quę tandem cauſa eſt, dicet quis, cur frugū potiſſimū primitias, aut decimas ſibi Deus offerri voluit, eaſque peculiariter exigit? an quod ille non niſi ex benè quæſitis, laboreque partis honorari vult. In partem enim meretricij quæſtus, inquit ſcriptura, ſanctus non venit: porrò ſola agricolatio, atque pecuaria, non modo in ſacris ſcripturis, ſed etiam in ethnicorum monumentis, tanquam iuſtiſſima quærendi ratio commendari atque laudari ſolet.

Decimas cur ſibi Deus offerri voluit.

REDDITE IGITVR QVAE SVNT CAESARIS CAESARI, ET QVAE DEI DEO. *Et tum pax, atque Compoſitio cohærebit: nec Aloidæ duri, qui cum dijs aliquando pugnaſſe dicūtur, eſſe velitis: neue ſitis immaniores cunctis gentibus, barbariſſimis etiam, quæ ſemper dijs ſuis quātumuis falſis,*

Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conſpectu Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo, epulaberis in omnibus bonis, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu, & Leuites, & aduena, qui tecum eſt. *Quod eo pleniore ac perfectiore animo, & profeſſione populus Christianus facere debet, quo maiora hic, quã illi, à Deo ſuo acceperit beneficia: vt qui non de manu Pharaonis, hoſtis mortalis & iamiam perituri, ſed de manu diaboli, nõ ex Aegyptiaca, ſed ex mortis & damnationis æternæ ſeruitute liberatus, in æternam hæreditatis ſortem aſcitus, ac in regni cœleſtis partem, vt hæres quidem Dei, cohæres autem Chriſti ſit, vocatus. Nam etſi nos quidem miniſtri templi, digna factis noſtris, dum à vobis diuexamur, reportamus, qui his bonis quæ vos per vim & inſidias auertitis, ſæpiùs profusè ac inſolenter abuſi ſumus, atque etiam nunc abutimur; qui ea plerumque in prophanos vſus conuertimus; qui denique in luxum & libidinem, in voſque ipſos, in præiudicium pauperum & orphanorum, cultuſque diuini, conferimus. Hic autem Ieſus Chriſtus, qui ante oculos veſtros in*

Christiani maioribus beneficijs à Deo affecti quã Iudæi.

propter abuſum decimarum Christus ſorte ſua non eſt priuandus.

cruce hac pendet, quid fecit? quid commeruit? qui vos his manibus pro vobis transfixis creauit: qui sanguine suo preciosissimo redemit: qui in gẽtem magnam crescere fecit: qui per tot periculosissima tempora, & interregna custodiuit: qui Regem nobilissimum, & cui in diebus suis non est similis, vobis præesse voluit: qui tot victorias, arces, portus, integras prouincias vno tempore adiecit: qui pacem optatissimam, ac ex omnibus, quæ in orbe Christiano hoc tali tempore exstiterunt, pulcherrimam vobis donauit: qui vos in brachijs istis suis portat; & vtinam æternum portet, iste inquam, quid promeruit, aut quid mali fecit, vt eum parte sua, hæreditate sua, sorte sua inter vos priuatum esse velitis? Aut hæc ipsa, quæ ex hoc ipso latere eius profluxit; sponsa eius ecclesia, quæ vos regno cœlesti, vitæque æternæ, in lauacro fontis regenerauit; quæ in fide Christiana instruxit, in qua, quàm diu manetis, Christiani estis; quæ singulis annis, cibo & potu Corporis & sanguinis Iesu Christi, sponsi sui, volentes reficit; quæ sacramentis condit, orationibus Deo commendat, doctrina fouet, mortuos denique intra sinus & brachia sua suscipit

ac plane humeris suis in cœtum sanctorum deportat: vt ei dotem suam ereptam esse velitis?

Et fuit quidem in veteri more apud omnes ferè gentes positum, vt parta victoria, profligatis hostibus, post pacem redditam, spolia in templa deorum suorum inferrent: aras, & templa eorum, præda exornarent: trophæa erigerent. Quod & Deo vero illa nobilissima pectora, fecisse legũtur, de quibus scriptum est: Cumque accessissent principes exercitus ad Moysen, & tribuni, centurionesque, dixerunt: Nos serui tui recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra: & ne vnus quidem defuit. Ob hãc causam offerimus in donarijs Domini singuli, quod in præda auri potuimus inuenire, periscelides, & armillas, annulos, & dextralia ac murænulas, vt depreceris pro nobis Dominũ. Susceperuntque Moyses, & Eleazar sacerdos, omne aurum in diuersis speciebus; pondo sedecim millia, septingentos quinquaginta siclos, à tribunis & centurionibus. Vnusquisque enim, quod in præda rapuerat, suum erat.

Victoria de hostibus obtenta, victoris spolia in tẽpla inferebant. Nunc tẽpla spoliantur & prophanantur.

Numer. 31.

Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonij, in monimentum filiorum Israel, coram Domino. *Vos soli adeò inhumani, adeò ab omni sensu numinis diuini remoti eritis; vt post tot bella, post tot nobilissimas victorias, post tantas res gestas, post tot Dei immortalis beneficia, pro eo, quod aliquid in templum Dei & Christi sui inferre debebatis, altaria eius spoliabitis? templa & fana ad vastitatem reuocabitis? sacerdotes eius, fame & inopia extingui patiemini? quæ aliorum pietate & munificentia sunt donata, ipsi cupidè auferetis? hæccine est pietas? hiccine gratus animus? hoccine euangelium docet? Verùm hæc hactenus. Nunc finem dicendi audiamus omnes.*

compositio de decimis quo modo perficienda.

Sic eam Compositionē vtrinque aggrediamini, non tanquam earum rerum, de quibus inter vos componere debetis domini & hæredes; sed tanquam ministri atque dispensatores sitis: non tanquam de re vestra, aut possessione vestra componatis, sed tanquam de sorte & parte Dei viuentis; de hæreditate Christi Domini; de dote Ecclesiæ sanctæ, matris vestræ, de cultus diuini ac Christianæ religionis instrumentis ac subsidijs;

fidijs; de victu pauperum; de vltimis item voluntatis ac pietate maiorum vestrorum constituere debeatis: & tāquam eius ipsius pacis & Compositionis exactam aliquādo rationem ante tribunal Iudicis viuorū & mortuorum Christi, totiusque posteritatis, redditurі sitis. Quomodo apud posteros quidem vestros pro infamia æternum decus & gratiarum actionem, apud Deum autem pro pœna præmium sempiternum referre mereamini; & prout ipsi vultis, vt item ille ipse summus & nouissimus procurator & executor, rerum omnium Deus, de vestra item hæreditate, hæredibusque vestris post mortem vestram statuat: & videte ne transferatis terminos æternos, quos constituerant patres vestri, omnemque innouationem suspectam habete. Neuè eas decimas partemque hæreditatis Christi, quam nunc Deo vestro, Christo vestro, pendere recusatis, illi reddere cogamini, cui minimè velitis: non ex aliqua frumentorum vestrorum parte tantùm; sed ex ipsis charissimis pignoribus, filijs inquam & filiabus vestris, vt seruiant in mendicitate & ferro, vt pertranseat ferrum animam eorum, vt robur & præsidium contra vos

patriamque vestram potentis tyranni sint. Quod quidem iam multa Christiana regna, multas prouincias, ob eandem impietatem experiri, gemit populus Christianus; vt seruiatis Regi Nabuchodonosor, & sciatis distantiam seruitutis Dei, & seruitutis regis terrarum: Diligit enim Dominus Iudicium, & odio habet rapinam in holocausto. Quod ne oculi nostri videant vnquam, Deum immortalem, Christumque eius, supplex deprecor.

Laus Christo Domino.

GRATIARVM ACTIONES IN PRIMITIVA ECCLESIA

haberi solitæ, pro comportatis primitijs atque decimis, ex lib. 8. Constitut. Apostol. cap. 40.

Ratias agimus tibi Domine omnipotens, omnium effector & gubernator per vnigenitum filium tuum, Christum Dominũ nostrũ, pro oblatis tibi primitijs, nõ quantas debemus, sed quantas possumus. Quis enim hominum potest meritas gratias agere pro ijs, quæ ipsis ad participandum dedisti, Deus Abraam, Isaac, & Iacob, & omnium sanctorum? qui cuncta verbo tuo ad maturitatem perduxisti, & omnis generis fructus, ad lætitiam & alimentũ no

strum,

ſtrum, terræ iuſſiſti è ſe fundere: qui dediſti mollioribus, & lallantibus ſuccum lactis, herbiuoris herbam, alijs carnem, alijs ſemina, nobis verò frumentum ad alendum idoneum & accommodatū præbuiſti: ac multa alia, partim ad vſum, partim ad ſanitatem, partim ad oblectationem. Præter hæc igitur omnia, ſuperas omnes laudes, propter beneficium à te in nos collatum, per Chriſtum, per quem tibi gloria, honor, & veneratio, & Sancto Spiritui, in ſecula, Amen.

Oretur pro Authore.

rum alij, quidam ad militiam: tu hæc omnia ſimul ita complexus es, vt in quo magis excellas, vel docti ipſi ſtatuere non facile poſſint, quæ qui non norunt, aut conſequi ſe poſſe diffidũt extenuant, & contemnunt: qui autem cognoſcunt, ac partem aliquam eorũ ornamentorum conſecuti ſunt, laudant, atque mirantur: ita vt loco admirabilis cuiuſdam viri, in hoc regno ab externis quibuſdam hominibus aliquando habitus fueris, atque nunc habearis. Quibus magnis, illa adde lõge maiora: Catholicã (in qua reliquæ continentur virtutes) religionẽ, ſapiẽtiam, fidem, continentiã, ſobrietatem aſſiduitatem, & vigilantiã, in adeũdis periculis animi magnitudinẽ, in dicẽda ſententia authoritatẽ, in iudicãdo æquitatem, in decernendo & expediẽdo miram celeritatem & facilitatẽ, in animis hominum tractandis ſingularem prudentiam cũ veritate coniunctam: erga autem remp. principemq; tuum incredibile ſtudium, & amorẽ. Nullos ego parentes de liberis ſuis tantum ſollicitos vidi, quantum te de

Rege

Rege rebuſque ſolicitū in illis fluctibus comitiorū, cum vobiscum eſſem videre ſolebā, ita vt planè extra te rapi, tuique ipſius oblitus eſſe videreris: in quo ἐνθουσιασμὸν illū Platonis politicum facilè recognoſcebam. Quibus ingentibus virtutibus tuis comitē ſe adiunxit benignus quidā diuinæ prouidentiæ afflatus (quem ſtulti fortūnā vocare ſolent) qui & valetudinem, vireſque pares tanto animo dedit, & opibus ampliſſimis locupletauit, amicis, cliētelis, affinitatibuſque muniuit, honoribus ſummis ac magiſtratibus ornauit. Adde ætatem, temporaque ipſa gerendis rebus accommodatiſſima, occaſiones, victorias, & quod caput rei eſt; Regem ac principē incomparabilem, eoque iudicio, ac prudētia præditum, qua tantas virtutes & noſſe poſſit, & illis vti, eaſque prouocare ac remunerari ſciat: ita vt longè magis mirandum eſſet, ſi hæc tua virtus in aliquibus tenebris incluſa delitesceret, quàm quòd in hac luce & dignitate verſetur. Vtere igitur, mi Zamoiſci, diu felix his diuinis bonis, & vtere ſan
ctè

ctè, & reuerenter vtere ad laudem Dei & reipub. ſalutem. Inuidos autem atque adeo inuidiam ipſam, quæ ſe ipſa quid ſit, & qualis, vt vides, ignorat, ſeque ipſam conficit, ac ſui animi anguſtos limites prodit: (qui enim ſuæ virtuti confidit, alienæ non inuidet) magno contemne animo, quin potius inuidiam virtute partam, gloriam eſſe exiſtima. Quod ſi fortè ex inuidia pœnas ſumere vis, tunc id potiſſimũ Romani hominis exemplo facias, cuius illa ſunt: Sic, inquit ille, vlciſcar ſingula genera, quemadmodum à quibuſque ſum prouocatus: malos ciues, remp. bene gerendo: inuidos, virtuti & gloriæ ſeruiendo: mercatores prouinciarum, rationem repetendo. Verùm enimuero cùm cruciandæ inuidiæ facilior ſit ratio, longè magis tibi cogitandnm erit, maiorique curæ eſſe debet, quomodo amantes redames, de teque optimè meritos diligas, quã vt aliquem oderis; beneq; potius omnibus faciendo, omnes vincas. Verùm ne multis tua tempora morer, lucubrationem hanc noſtram perpetuæ

meæ erga te obſeruantiæ teſtē, in qua verę libertatis limites quęrimus, ad te ampliſſimum libertatis vindicem & cuſtodem mitto. Quam tu authorem que ipſum, cuius ſtudiorum ipſe quōdam inſpector, fautor promotorque beneuolentiſſimus fuiſti, grato accipe animo, tuoque πολιτικωτάτῳ iudicio hāc totam cauſam comproba, ampliſſimoque nomine tuo illuſtra, & exorna.

VOS IN LIBERTATEM VOcati eſtis Fratres, tantum ne libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem ſeruite inuicem.

Gala. V.

NOS LIBERI SVMVS, ET SERVIVIMVS NVNQVAM.

Vantis malis laboret CHRIstianus orbis, quantis incendijs discordiarum deflagret, quibus seditionū bellorumque intestinorum iactetur procellis, quæ dissensiones & cædes mutuæ indies exoriantur, quomodo inter se integræ committantur prouinciæ, quid in Flandria, Hybernia, Gallia, quid alibi fiat, videmus omnes. Vbi verò tantorum malorum fontes & origines quæruntur; libertas eiusque studium plerunque incusari, tantorumque malorum causa dici solet. Quod mihi quidem non videtur: longeque alia mens, alius sensus noster est. Est enim libertas eximium quoddam, & naturæ humanæ accommodatissimum bonum, materque & alumna potius omnium nobilissimarum virtutum, & artium, libertatis descriptio.

quàm inimica, pacis ornamentum, iustitiæ autem pulcherrimus campus, & officina. Vbi enim libertas est nulla, ibi iustitia nulla, ibi virtus perfecta nulla, ibi artes ac reliqua ornamenta facile conticescunt, ibi homines ipsi, vt Plato dicere solebat, dimidiũ animi perdunt, quod in ista ipsa miserrima Turcica seruitute euenire videmus: testis est eius rei Græcia, omnium quondam bonarum artium mater, nunc plane rudis, & inculta: testis Thracia, testis Hungaria, florentißimæ & populosißimæ quondã gentes, quæ seruitute ad extremam planè solitudinem, & vastitatem redactæ sunt. Quæ igitur & qualis tantorum malorum causa, non alia certè, quàm quòd hæc, quam plerunque libertatem hæretici, hominesque licentia ebrij putãt aliquam esse, illa nulla est libertas: & quòd vt cæterarum rerump. ornamenta, sic & hoc pulcherrimum libertatis decus, à sua sinceritate & veritate, ad falsum tantummodo nomen & speciem rei sic paßim deductum: ita vt nisi ratione, & consilio corrigatur, ac iterum ad suum modum propriamque rationem & naturam reuocetur, illam in fœdum licentiæ vitium commutari sit necesse. Quod ita esse, paucis

Turcica seruitute.

mecum

mecum ſobria, & ab omni perturbatione vacua mente recognoſcatis, ac de libertate diſſerentem me, meamque orationem liberam eſſe velitis, ac in ſpacia veterũ ſapientum nos paululum diuerti patiamini. Præſtans quoddam & diuinum libertas bonum eſt, & quod omne viuens expetit: & ſine quo nihil iucundum, nihil ſuaue, nihil charum cuiquam eſſe poteſt, ac ne ipſa quidem vita planè vitalis eſſe videtur; pro qua nemo vnquam bonus mori dubitauit. Ita vt meritò magnum illud populi Romani lumẽ duo ſola ſibi tantum in vita contingere optaret. Primum vt moriens populum Romanum liberum relinqueret: quo nihil maius à Dijs immortalibus poſſe dari dicebat: Alterum vt ita cuique eueniret, vt de Rep. eſſet mer[illegible]us. Magnum igitur libertas bonum, m[illegible]um generis humani ornamentum. Sed ea rerum eſt natura, vt quãto aliqua res in ſuo modo, & ratione conſtituta eſt pulchrior, quanto nobilior, quãto magis ſalutaris, & neceſſaria; tanto ea nihil fœdius, nihil vilius, nihil nocentius eſſe ſolet, vbi à modo & menſura ſua ad extrema prolapſa fuerit, & vbi à ſua vera forma, & natura diſceſſerit. Quid ſano

Libertatẽ omne viuẽs expetit

Cicero.

homine & vigente pulchrius ? quid venustius? quid magis gratum, maioreque dignitate præditum? quid eodem mortuo aut aliqua ratione afflicto fœdius? quid tristius? quid vilius? Quid ita ? quanto res natura sua pulchrior, tanto ab ea prolapsio deformior est. Homine iusto, & liberali quid dignius? quid naturæ accommodatius? quid & sibi & alijs magis vtile? quod si idē ad summū ius, & summā iniuriā prolabatur, quæ feritas est tanta, quæ cum eius immanitate rectè comparari poßit? quid sole hoc præstantius? quid aqua & igne vtilius, magisque necessarium? quid ipso vitali spiritu & calore salubrius, si in modo & mensura sua consistāt? at si eadē à modo & mediocritate sua discedant; quid his nocentius; quid calamitosius ? Idem est in omnibus alijs rebus: vt quarū mediocritas expeti maximè soleat, earum rerū excessus sit exitiosißimus. Hac eadem ratione libertas, si in suo modo, & ratione consistat, res quædam omnium pulcherrima ac plane cælestis existimanda est: contra si ab his discesserit, nihil illa nocentius, nihil magis confusum, nihil violentius fieri solet. Nunc igitur eum modū, eamque rectè libertatis rationem, limites

item

item, & terminos illius quæramus, vt vera ne an falsa libertate reipublicæ paßim fruantur, melius perspicere poßimus. Verũ cum nimis sit liberum, vel audax & temerarium potius, priuato iudicio veræ libertatis terminos ac limites statuere velle: nõ abutar in hac re vestris grauißimis auribus, vt aliquid ex meo sensu potius, quã ex re ipsa à me dictum esse videatur. Quod hac ratione facilimè & verißimè consequemur, si trium principum populorum libertatem (quos constat ex omnibus maximè liberos fuisse, huncque solum finem & scopum, ad quem leges, iura, imperium, ac omnia sua referent, sibi præfixisse) pro norma regali, ac lege veræ libertatis nobis proposuerimus: vt illorum libertas, sit veræ libertatis mensura, regula, & modus. Imitaturi in hac parte Heracleoten Zeuxim, qui excellentem muliebris formæ pulchritudinem picturus, virgines formosißimas sibi præbere iußit, & harũ quinque delegit, quæ eius iudicio essent pulcherrimæ, ex eisque quæ forma & species perfectæ pulchritudinis, excerpsit. Neque enim putauit omnia quæ quæreret ad venustatem, eno se in corpore reperire posse, ideo quòd nihil, simplici

in genere, omni ex parte natura expoliuit. Itaque tanquam cœteris non sit habitura quod largiatur, si vni cuncta concesserit, aliud alij commodi, aliquo adiuncto incõmodo muneratur. Idem igitur & nos in specie & dignitate veræ libertatis pingenda faciemus. Tres populos atque Respublicas verè liberas, libertatisque maximè studiosas fuisse, suaque omnia ad eam retulisse, ex omni constat antiquitate, populum Hebræum primùm, cuius illa vox est: Nos liberi sumus, & nemini seruiuimus vnquã, quantum autem ab illa gente, vel legum, vel libertatis causa, dictum & factum fuerit, quantum pugnatum, alibi copiose explicauimus. Secundò; ex Græcis acerrimi defensores, & vindices libertatis Lacedæmonij fuerunt. Refert Plutarchus Laconẽ quẽdam interrogatum, quid artis sciret: respõdisse, liberum esse. Et alium, à quo, victis illis, dum quæsiuisset Philippus: Quid nunc facietis Lacedæmonij: Nihil, inquit, aliud, nisi quòd fortiter moriemur, quando soli Græcorum liberi esse didicimus. Ea gens nec disciplinis curiosis vllis, nec philosophiæ tantopere, nec ambitioni vacabat, nec vlli voluptati multum indulsit; sola arma ar-

populi & Respublica tres verè liberæ.

Hebræorũ libertas.

Lacedæmoniorum libertas.

temque

temque tuendæ libertatis tractabat, solaq; quodammodo libertati viuebat. Postremò populus Romanus, qui vnus pro omnibus in hac causa sufficere posſit, non modo liber fuit, verum etiam liberorum populorum dominus, quibus legem viuendi & disciplinam dederit: quam vnam Remp. in omnibus terris domum fuisse virtutis, imperij, & dignitatis, testis est Cicero. Et alias quidem nationes seruitutem pati posse, populi Romani proprium esse libertatem. Fixa igitur sit veræ libertatis norma & regula, eorum populorum exemplum, cædant hæresi & licentia infecta ingenia: cædãt priuata iudicia.

populi Romani libertas.

Libertas vera quo metienda.

Prima igitur eius, quam quærimus libertatis, sit ea ex his Rebuspub. accepta, in ipsaque hominis natura insita conditio; illam veram libertatem esse, quæ cum recta ratione sit coniuncta: illum verè liberum, qui rectam rationem ducem in omnibus sequitur. Nam cum, teste Cicerone, libertas sit facultas viuendi vt velis, certè homo, quamdiu homo est, non potest alio modo velle, quam Secundum rectam rationẽ, & eam optimam viuere. Nam vt eius libertatis, quæ brutorum est, norma & regu-

Libertas vera quæ.

la est ipse appetitus: ita humanæ libertatis lex est, recta ratio, à qua vbi quis discedit, liber primò, deinde homo esse desinit. Indeque illud sapientissimorum hominum axioma natum est: Posse velle malum, non esse libertatem, neque vllam partem libertatis. Nam talis libertas, non sanorũ sed insanorum, menteque captorum potius, qui ea tantum expetunt, quæ illis nocitura sunt maximè: quos maiori beneficio afficies, si vincias, quam si soluas; si intra claustra contineas, quàm si dimittas. Itaque neque in diuinam, neque in angelicam libertatem, quantumuis sit maxima, velle malum cadere potest, nam cum libertas sit secundũ rectam rationem facultas viuendi, vt velis: malum autem pugnat cum recta ratione; posse velle malum, nullo modo libertas nec vlla pars libertatis esse potest. Ideo igitur populus Hebræus liber, quia ducẽ in omnibus ordinem, rectamq; rationem secutus est, cui propter admirabilẽ rebus in omnib⁹ modum & ordinem, ne inimicus quidẽ homo malè precari potuit, quin benedixit potius. Quã pulchra, inquit, tabernacula Iacob, & tentoria tua Israel: vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt taberna-

Balaami testimoniũ de Hebræo rũ libertate

Num. 24.

bernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. Pluet aqua de situla eius, & semen illius erit in aquas multas. Tolletur propter Agag Rex eius, et auferetur regnũ illius. Deus eduxit illũ de Aegypto, cuius fortitudo similis est Rinocerotis. Deuorabũt gẽtes hostes illius, ossaq́; eorũ confringent, & perforabũt sagittis. Accubans dormiuit vt leo, & quasi leæna, quã nullus suscitare audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Quis dinumerare potest puluerem Iacob, & nosse numerũ stirpis Israel. Moriatur anima mea morte iustorum, & fiãt nouissima mea horũ similia. Ideo Sparta libera, quòd eandẽ rectam rationem in omnibus secuta est. Ideo Populus Rom liber quòd eidem magistræ paruit semper, de cuius legibus illud magnus testatur senator. Fremant omnes licet, dicam quod sentio: Bibliothecas me hercule omnium Philosophorum vnus mihi videtur duodecim tabularum libellus, si quis legum fontes, & capita viderit, & authoritatis pondere, & vtilitatis vbertatis, superare. Quicquid igitur pugnat cum recta ratione, pugnat cum libertate, cum humanæ libertatis

Quicquid pugnat cũ ratione, pugnat cum libertate.

recta

recta ratio sit modus, & regula: secundum quam qui viuere non vult, hic belua vaga potius, quàm homo ratione præditus censendus est.

Belua est, qui secundum rationem non viuit.

Vbi enim non modo ratio non imperat, sed eo amplius cupiditas, ambitio, inuidia, odium, deprimendi alterius studium, vindictæ appetitus, popularis auræ, & acclamationis libido regnat, ibi quam tu libertatem dices; nisi forte eam quam aut ebrij, aut mente capti repræsentãt; vbi nullus ordo, nulla gens hominum certa vtitur lege & ratione. Primus igitur veræ libertatis limes & terminus, secundum rectam & perfectam rationem viuere. Verum enim verò cum vnius hominis ratio vel propter adiunctas perturbationes, vel propter educationem prauam, vel propter ipsam vitæ, & experientiæ breuitatem fallax, & imperfecta sit, sæpiusque decipiatur, ob idque nullum priuatum sensum mẽsuram rerum dici posse dicebat Plato. negat item Aristoteles, illam libertatis diffinitionem veram esse, vt quisque faciat quod voluerit, viuit enim, inquit ille, in huiuscemodi statibus populi, vnusquisque vt vult, & ad quod libido fert, vt ait Euripides. Ideo non secundum quamuis rationem vi-

liberũ esse, est viuere secundum legem diuinam

uere est liberum esse, cum hominis propriũ sit errare, decipi, falli: sed secundum eam solam quæ perfectissima sit, hæc autem non alia est, quam lex ipsa, quæ uniuersalis quædam ratio est recta iubens, prohibens autẽ contraria; & ea lex, quæ maximè communis, ex vberioreque rationis fonte promanat. Talis autem inprimis lex est diuina, & ea omnis, quæ ex illa aliquo modo profluxit, ad eamque se componit. Lex enim Dei, inquit Cicero, præclara & diuina semper quæ recta & honesta iubet, vetat praua & turpia: cui parentem sanctissimæ, ac rectissimæ legi, iustè ac legitimè necesse est viuere. Erit igitur veræ libertatis hæc secunda lex, & conditio, vt neque ad nostrũ, neque ad vllius mortalium arbitrium & voluntatem, sed ad rectæ & perfectæ rationis (hoc autem est legis, idque maximè diuinæ, & eius omnis, quæ ab ea promanat, & cum ea non pugnat) præscriptum viuamus. Illeque verè liber, qui neque ad suum, neque ad alterius sensum viuit; sed ad perfectam, & communem quandam & vniuersalem rationem, quæ neque aberrare, neque decipi, neque deprauari vllo vnquã tempore potest. Hocque est illud, quod docet magnus

Verè liber quis

magnus orator: Ideo, inquit, legibus seruimus, vt liberi viuamus, id est, vt neque nostræ, neque alienæ voluntati, & cupiditati pareamus, sed iudicio rectæque rationi; atque adeò Deo ipsi obediamus; Qui enim homini paret, eum beluæ parere; qui legi, Deo ipsi rectæque rationi, docet Aristoteles. Hicque secundus est & verissimus libertatis limes. populus Hebræus patrijs legibus deditus. *Eo genere libertatis liber fuit populus Hebræus quondam, qui quātum patriis legibus obediuerit, abundè docent illi nobilissimi iuuenes à Nabuchodonosoro Rege in* Dan.3 *ardentem rogum missi, qui prius in medias flammas se conijci passi sunt, quam vt contra leges paternas aliquid delinquerent. Testantur hoc idē septem illi præstātissimi* 2. Mach. 6 *adolescentes Machabæi varijs tormentis* machabæi varijs legibus affecti pro lege patria. *pro lege patria excruciati, atque enecti: venerandusque ille senex, cui cum suasū esset, vt in fraudem legis nescio quid in vetito illicito cibo committeret, respondit, remitti* Eleazarus. *se velle potius in infernum, quàm aliquid turpe indignumq́; ætate sua, contra leges paternas admittere. Nō enim ætati nostræ dignum est fingere; vt multi adolescentes, arbitrantes Eleazarū nonaginta annorū transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi*

propter

propter meam simulationē, & propter moditum corruptibilis vitæ tēpus decipiantur, & per hoc maculā, atque execrationē meæ senectuti conquirā: nam etsi in præsenti tēpore supplicÿs hominū eripiar, sed manus omnipotentis nec viuus nec defunctus effugiam. Quamobrem fortiter vita excedēdo senectute quidē dignus apparebo, adolescētibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo ac fortiter pro grauißimis, ac sanctißimis legibus honesta morte perfungar. His dictis confestim ad supplicium trahebatur. Quā gentis illius constantē pro patrÿs legibus moriēdi voluntatē, magnificè celebrat Philo. Omnes quidē, inquit ille, gentes libenter seruant ritus patrios, sed Iudæi præ cæteris. Cùm enim leges suas credant oraculis proditas, easq; discant à pueritia, in animis circumferunt harū expressas imagines, & semper intuendo admirātur; vt honestißimos quoque alienigenas harum obseruatores amplectuntur pro suis viribus, osores autrm autem, aut vituperatores habent pro hostibus. Et intantum abhorrēt à quauis re suis legibus vetita, vt omnibus fortunis felicitatibusque humanis ad præuaricationem adduci nequeant. Sed

philonis testimonium de Iudæorū inritibus suis obseruandis constantia.

Sed nihil religiosius, quàm templum, colunt, vel hoc argumento, quòd certißima mors proponitur, vltra septum interius penetrantibus; nam intra exterius recipiunt vndecunque venientes suæ gentis homines.

libertas Spartanorū

Non alio item genere libertatis, quam eo quo diximus, liber fuit populus Spartanus apud quem si quis contra veteres leges dicere quid voluit, nouamque legem suadere, suspēso de fune collo id eum facere oportuit, vt si forte id quod vellet non obtineret, subitò eodem laqueo periret. Hacque ratione, à veterum legum impugnatione, ciues reliqui deterrebantur. Itaque Agesilaus Xenophonti Atheniensi suasit, vt filios Lacedæmonem mitteret, ad ediscendam omnium artem pulcherrimam, legibus obtemperare. Et Demaratus percontanti cuidam cur exularet, quamuis Rex esset: Quoniā, inquit, Spartæ sunt leges potentiores Regibus. Quod item cum illo Chilonis optimè conuenit, qui dicebat tyrannidem ibi exerceri non posse, vbi leges seruantur antiquæ. Quid ego de populo Romano dicam? qui cū reliquis omnibus gentibus imperaret, solis legibus paruit. Indignum est, inquit Romanus orator, in ea ciuitate, quæ legibus teneatur,

Ars pulcherrima legibus obtemperare

Demarati responsum

Tyrannis non exercetur, vbi leges seruātur

Cicero de legibus

neatur discedere à legibus : hoc enim est vinculum huius dignitatis, qua fruimur in repub: hoc fundamentum libertatis. Verum in re clara, omnibusq́; nota, superfluis argumentis opus nō est. Apud nostram quidem ætatem potentioris libido, lex est : & tum primum leges compellamus, cum alicui sub illarum prætextu nocere, eumq́; opprimere volumus. Riserat aliquando Aristoteles Athenienses, quòd cum & fruges & leges inuenissent, frugibus quidem uterentur, legibus non item: quasi non legum magis necessarius esset vsus, quàm frugū. Porro cum leges sensu careant, inanimes sint, mutæ sint, inermes sint, cū neq; sibi neq; alteri opē ferre poßint, cū nullā tēporis, loci, nullā personarum rationē habeant, cū pro tempore moderationis in illis nulla insit ratio, quòd omnes vna voce sine omni respectu damnent, vel absoluant : cum denique omnia in eis comprehendi non possunt, fiatque veluti medicina vniuersalis quædam, singula non attingens: ideo magistratus à Deo & recta ratione institutos, legibusque adiunctos, quasi viuas quasdam leges habemus, quorum sensu & anima leges viuāt quorum viribus vtantur, lingua loquātur

Legum cōtemptus nostro tempore.

Legum neceßitas.

qui legum administri, & propugnatores sint, qui pro legibus cognoscant, decernant, pugnent, qui eas interpretentur, exequantur item, qui sontes puniant, bonos ornent, & remunerentur, qui seueritatem legum æquitatis ratione tẽperent; qui veluti medicus quidam ex communi legum regula singulis morbis accommodata adhibeant remedia, illisque medeantur, qui ea quæ legibus desunt, cõpleant, nouasq; nunquam ferant. Magistratus hæc est vis, inquit Cicero, vt præsit, præscribatq; recta, & vtilia, & coniuncta cum legibus; vt enim magistratibus leges, ita populo præsunt magistratus: vereque dici potest, magistratum esse legem loquẽtem, legem autem mutum magistratum. Eam igitur tertiam veræ libertatis Deus ipse fixit legẽ, vt omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas, inquit Paulus, nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt: nam principes non sunt timori boni operis, sed mali: Vis autem non timere potestatem, bonum fac, & habebis laudem ex illa: Dei enim
minister

minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris time, non enim sine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit. Ideo necessitate subditi estote: non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributũ, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Vtque obsecrationes fiant pro Regibus atque principibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, Hortatur idem Paulus, vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & castitate: neue aut nostræ, aut alienæ insanæ cupiditati pareamus. Quod qui non facit ille non modo liber non est, sed ne homo quidem. Eos homines filios Belial, hoc est sine iugo, scriptura vocare solet; Dei, naturæ, rectæque rationis inimicißimos, vt qui genus humanum, ac respublicas ad pristinam reuocant vastitatem. Nam illa libertas, vbi οὐδεὶς οὐδενὸς ἀκούει, Hanc libertatem Cyclopum dicit esse Græcus Poeta potius, quam hominum sanorum & modera-

1.Timot. 2.

Libertas præpostera & pestilens

torum. Liber erat populus Hebræus: hic tamen idem magistratibus obedientissimus fuit. Anima, inquit scriptura, quæ nō obedierit aut sacerdoti, aut iudici anni illius, sive sit ciuis, siue aduena, delebitur de medio populi sui. Spartanorum quæ fuerit ad suos magistratus obedientia, docet Theopompus; Cum enim quidam diceret, Spartam stare, quòd haberet Reges imperandi peritos: respondit ille, imò verò quod haberet ciues principibus parere doctos. Apud Romanos mira magistratuum senatusque authoritas fuit. Non habere autem magistratus, aut si habeas illis non parere, hæc talis libertas extremæ iræ, & vindictæ Domini, nota est. Itaque cum Israel derelinquebat Dominum, hac plectebatur pœna: In diebus illis, inquit scriptura, non erat Rex in Israel, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur faciebat. Quam plagam ne populus ille sustineat vnquam, diligēter deprecatur Moyses. Prouideat, inquit, dominus Deus Spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super multitudinem hanc, vt possit exire & intrare ante eos, & educere eos, vel introducere; ne sit populus Domini, sicut oues absque pastore. Quam tamen,

Deut. 17.
Spartanorū obedientia erga magistratū.
Iudæi derelinquentes Dominum quomodo puniti.
Num. 27.
Iudæorum huius tēporis libertas seu veriùs seruitus.

men, vera libertate abusus, nõ effugit, quin etiam nunc sustinet. Quoniam autẽ multi sunt, qui sponte probi, & beati esse nolunt, qui contra suas vtilitates pugnant, aliosq; inficiunt, ac in simile exitium protrahunt: ideo Deus idem, rectaq; ratio eisdem legibus & magistratibus in sontes animaduertendi potestatem addidit, vt qui sponte legibus ac magistratibus, rectè & legitime imperantibus, parere nolit, hic saltem coactus obediat. Oderunt enim peccare boni, virtutis amore: oderunt peccare mali, formidine pœnæ. Et hoc est, quod dicit Paulus: Rom. 13.
Non frustra gestant gladium, sed ad vindictam malorum, laudem autem bonorũ. Ideo scriptura monet, vt nemo quærat fieri Iudex, nisi valeat virtute irrumpere iniquitates: ne forte extimescat faciem potentis, & ponat scandalum in agilitate sua. Eccles. 7.
Eandemque ob causam Aristoteles eum, qui princeps reip. futurus sit, illis præsidijs munitum esse vult, quæ ad reprimendam improborum malitiam sufficiant; nihilq; prodesse aureas leges, si non item ferro & præsidijs communiantur. Quibus quidem pœnis & animaduersionibus quemque subiectum debere esse, nõ tantum, propter me-

tum, ſed propter conſcientiam quoque, non noſtri tantum homines, ſed etiam illi, qui foris ſunt, docuernnt. Extat ea de re apud Platonem grauiſsima diſputatio; quam libet hoc loco, vtpote totam cauſam continentem, adferre: vbi leges ac omnis diſciplina ciuilis, hunc in modum compellant Socratem: ô Socrates, nonne inter nos & te illud euenenit, vt iudicijs ſtares, quæ conſtitueret ſtabiliretque ciuitas? Si hoc dictum mirum nobis videretur, fortaſſe dicerent: ne quod diximus, mirum tibi ô Socrates, videatur. Sed reſponde, quandoquidem interrogationum reſponſionumque alternis vicibus vti conſueuiſti. Agedum eccuius rei nos tantopere accuſas, vt nos perdere aggrediaris? nonne primum te nos genuimus: & per nos, matrem tuam accepit pater tuus, & generauit te? Dic ergo, an de ijs legibus, quæ ſunt in nuptijs, conquereris, quaſi non rectè conſtitutis? Non conquæror dixerim ego. An de ijs, quæ de liberorum educatione & inſtitutione perſcriptæ ſunt, in quibus & tu educatus es, num rectè leges hac de re latæ patri tuo imperarunt, vt te in muſica, & gymnaſtica inſtituendum curaret?

raret? præclare dicerem. Esto. Postquàm & natus es, & educatus, institutusq́, in cōstantem ætatem peruenisti, possesne primū negare, te nostrum alumnum seruumque fuisse, vt & patrem maioresq́ tuos? Quæ quum ita se habeant, arbitrarisne tibi ex æquo tantum esse iuris ac nobis; & quæcunque facere nos tibi aggrediamur, tu idem nobis iuste facere arbitrare? An cū aduersus patrē aut dominū (si habeas) minimè sit ex æquo iustū, vt quæ ab illo patiaris, ei vicissim repēdas, neq́ cōuicianti cōuitia regeras, aut verbera verberibus opponas, neque alia huiusmodi factitare tibi fas sit: aduersus patriā verò, & leges hoc tibi liceat? Itaq́ si nos aggrediamur te perdere, ita iustū esse ratæ, tu verò contra quantū in te situm erit, conarere nos vicissim perdere? & dum hæc vicissim agereis, affirmaresne te iustè agere, tu, inquā, qui verā germanamq́ virtutis prætefers curā? itane fueris sapiens, vt ignores patriam & matre & patre, & maioribus omnibus praeciosiorē, augustiorē sanctiorē, & maioris cuiusdā sortis precio, atq́ reuerentia & apud Deos, & apud prudentes homines esse colendā, & venerandā irataque adeo patriæ & excandescenti potius

tiùs cedendum, & quaſi aſſentandum, quã ipſi patri? & ipſi perſuadendum, aut quicquid imperarit faciendum; & quicquid nos pati voluerit patiendum, patienterque acquieſcendum, licet grauiora impoſuerit: ſeu ſubeunda verbera, ſeu vincula, ſeu ad bellum id eſt vulnera præſentemque adeo mortem proficiſcendum, hæc omnino faciẽda & æquum iuſtumque ita poſtulare? Itane non detrectandum aut declinãdum, neque deſerendam ſtationem: ſed & in bello, & in foro, & vbique illud faciendum, quod reſpub. patriaque mandarit: aut quidẽ illi eſſe perſuadendum, quatenus iuſti patitur natura? Vim autem inferre, neque patri, neque matri fas eſſe, multo profectò minus patriæ? Quid ad hæc dicemus Crito? verũ ne dicere leges an non? Crito: Mihi quidem vidẽtur. Socr: Perſpice igitur Socrates (dicerent fortaſſe leges) an nos hæc iuſtè ſtatuamus, te nimirum non iuſta aggredi, quum hæc nunc aggredereris? nos enim quæ te genuimus, educauimus, inſtituimus, omnia quæ potuimus & tibi, & alijs ciuibus bona tribuimus; nihilominus tamẽ prædiximus cuilibet Athenienſium, poſtquam ciuitatis noſtræ ſtatum, noſque adeo leges explo-
rauerit

rauerit, nisi illi placeamus, rebus suis collectis quo voluerit discedendi facere potestatem. Nec verò ex nobis vlla legibus impedit, aut vetat, vel si quis vestrum voluerit in coloniam proficisci (nisi nos & ciuitas ei placeamus) aut incolendi causa alio commigrare; quo volũtas nimirum reclinarit, eo illum comportatis rebus suis proficisci. Qui vero nobiscum permãserit, perspiciẽs qua ratione & iudicia moderemur, & alijs in rebus ciuitatem gubernemus, hunc iam dicimus re ipsa confiteri atque promittere, se ea quæ iubemus præstiturum. Eum vero qui non pareat, trifariam peccare dicimus; tum quod nobis genitricibus nõ pareat, tum quod nutricibus; tum quod pollicitus, se nobis obtemperaturum, neque paret, neque persuadet nobis, si quid minus honeste facere videamur: quum nos res ipsas tantum proponamus, non verò feroci imperio res peragendas præcise cõstituamus; sed duorum alterum permittamus, aut vt nobis persuadeatur, aut vt mandata nostra dentur effectui: quorum ille neutrum facit. His ergo criminibus futurum vt tenearis affirmamus, si quæ cogitas præstiteris: tu inquam inter cæteros Athenienses, non

quidem leuißimè, ſed grauißimè, atque maximè. Si ergo dicerem quibus de cauſis me præter cæteros reprehenderent, parata eſſet reſponſio: quòd videlicet præter cæteros omnes hæc pacta, haſque conditiones veras eſſe agnouerim. Et magna, dicerent nobis, harum rerum, Socrates, ſunt argumenta, nos nimirum vniuerſamque Ciuitatem placuiſſe, nō enim & ſingulari quadam, aut eximia quadā ratione, præter cæteros Athenienſes, incoluiſſes illam conſtāter, niſi ſingulari quadā atq; eximia ratione tibi placuiſſet. Neq; enim ad publicorū ludorum ſpectacula vnquā vrbe egreſſus es, niſi ſemel in Iſthmū: neque vſpiā vnquā niſi ad bellicas expeditiones: neq; vllam aliquam peregrinationē ſuſcepiſti, quemadmodum ſolent cæteri: neq; vnquam te cœpit cupiditas alterius neq; ciuitatis, neq; aliarum legum cognoſcendarum; verū & nos, & vniuerſa ciuitas eramus tibi ſatis. Adeò nos eras cōplexus: & præ te maximè ferebas, te ex noſtræ regulæ præſcripto tuā vitam cōpoſiturū atq; conformaturū, vt alijs argumentis, ita & hoc maximè, quòd liberos in illa ſuſcepiſti, vt quæ tibi omnino arrideret. Iam & in ipſo iudicio licebat exilij mulctam

mulctam subire, si voluisses. Et quod nunc nolente Rep. conaris, tunc volente tibi facere integrum erat. Tu verò tunc venditabas te, tanquã minimè indignaturus, etiãsi mors esset subeunda, sed potius mortẽ quã exilium te velle dictabas: nunc verò neque tuos illos sermones revereris, neque nostri etiam te mouet pudor, quin nobis pestem perniciemq́; moliare. Idem verò agis, quod nequissimus ageret seruus, qui nimirũ effugere coneris, præter pacta conuentaq́; ex quorum tamen formula te vitam instituturũ conueneras. Primum ergo illud nobis responde, verum nec ne dicamus. quum affirmamus pollicitum esse, ex nostri mãdati formula, & re ipsa quidem, non verbo, vitam tuam instituturum. Quid ad hæc dixerimus. Crito, aliud, nisi vt vera confiteamur? Crit: Necesse est Socrates. Socr: Iam verò quid aliud dixerint, quam pacta conuenta inter nos instituta transgrederis? in quæ quidem nec necessitate consensisti, nec circumuentus, nec exigui temporis termino coactus hac de re deliberandi rationes inire, sed annorum septuaginta spatio, intra quod tibi discedere licebat, si minimè tibi placeremus, neque iustæ hæ

pactæ

pactæ conditiones tibi esse viderentur. Nihilominus tamen tu neque Lacedæmonem neque Cretam, quas commodis legibus cõstitutas ais quotidie, neque etiam vllã aut Græcarum aut Barbararum ciuitatũ huic nostræ prætulisti; imo ex hac minus peregre abfuisti, quàm claudi, & cæci, & alij muti. Adeò tibi, inter cæteros Athenienses, placuit hæc ciuitas: & nos etiam leges videlicet tibi placuimus. Eccuinam enim ciuitas sine legibus placeret, nunc verò pactis conuentis minimè stas. Sed stabis profectò, si meis verbis, Socrates, fidem adhibueris: nec ex hac ciuitate egrediendo, cæteris te hominibus deridendum præbebis. Vide nimirum, si in hac re officium transgressus fueris, & ita peccaueris, ecquod tibi tuisque necessarijs bonum paries? Nemini enim dubium esse potest, quin illi in hoc discrimẽ tua causa conijciantur, vt & ipsi solum vertant, & ciuitatis iure destituantur, aut fortunarum faciant iacturam. Ipse verò primus, si ad proximarum ciuitatũ quandam perueneris, aut Thebas, aut Megarã (bonis enim legibus vtraque vrbs regitur) hostis venies, Socrates, ciuitatum illarum legibus, & institutis: & quotcunque suarũ ciuita-

ciuitatum curam gerunt, te toruis oculis aspicient, legum corruptorem rati, illámq; de tuis iudicibus existimationem cōfirmabis, quasi iustum iudicium de te statuisse videantur. Quisquis enim legum corruptor est, continuò ille censebitur & iuuenum, & imperitorum hominum corruptor. Quomodo & ciuitatum bene moratarum, & hominum moderatissimorum iudicia effugies? Tibi autem ista molienti, putasne consentaneum esse, vt viuas? an ita eris impudens, vt perfricta fronte homines adeas, et præclaros illos, cum ipsis colloquendo, seras sermones, quos eo hic de more habebas, virtutem nimirum vniuersam ipsam, ipsamque singulatim iustitiam plurimi apud homines æstimandam esse, & leges & quæ illarum instituto fiunt; omni studio ac reuerentia coli oportere? Nec verò arbitraris futurum, vt Socrates, factum indecorū videatur? Ita certè euenturum existimandum est. At ex ijs ciuitatibus emigrabis, vt venias in Thessaliam ad amicos & hospites Critonis: ibi enim magna intemperies atque impunitas vagatur. Atque fortasse libenter te audirent commemorantem, quam ridicule ex carcere aufugeris, nouo quodam

quodam vestitu pelle aliqua circumuolutus aut alio quopiam modo commutata veste indutus, vt solent qui conuasant, fugamq́ moliuntur. Quod autem senex, cui sit parũ reliqui, ausus es, ita sordidæ vitæ desiderio teneri, maximas leges prætergressus, an silentio prætermittetur? Fortasse id quidem silebitur, si nemini molestus sis: sen minus, Socrates, multa te indigna audies, viues autẽ omnibus omnium ordinũ hominibus addictus ac quasi famulans. Quid facies? an conuiuia agitabis in Thessalia, tanquã conuiuiorum causa in Thessaliam profectus fueris? Illi autem sermones de iustitia & aliis virtutibus vbinam erunt? verùm liberorum tuorum causa vis viuere, vt illos & educes & instituas: quid verò illosne in Thessaliam comportabis, vt illo more educatos & institutos efficias peregrinos, vt hoc etiam à te beneficium percipiant: an in illa quidem re nullam operam impẽdes? Nonne si in hac vrbe liberi tui, te adhuc superstite, nutrirentur, melius & educarentur, & instituerentur, quàm si adesses? minime enim dubitare potes, quin tui necessarij de illis curam gerant. Vtrum verò, si in Thessaliam profectus peregrinaueris,

curam de illis gererent? sin verò ad inferos profectus fueris, non illi de tuis liberis curam gerent? Si quod videlicet penes tuos amicos, atque necessarios adiumentum est statuendum, sane est illos hac de re rationes inituros. Verùm, Socrates, nobis nutricibus tuis fidem adhibe, & ne liberorum, ne vitæ ne denique cuiuslibet alterius rei, ratio iusta prior antiquiorque tibi sit, vt quum ad inferos perueneris, posſis hæc omnia apud Prætores illos excusare, quandoquidem nec si hæc egeris, in hac quidem vita neque tibi, neque tuorum cuiquam melius; Sanctius, iustiusue quid contegerit: vbi autem illo perueneris, nec melius quidem fuerit. Verùm nunc iniustè violatus quidem discedis (si discedas) non à nobis quidem legibus, sed ab ipsis hominibus, quod si hinc egrederis, ita turpiter iniuria damnoque repensis, pactas inter nos conditiones transgressus, & illis quos minimè oportebat iniuria affectis, nimirum & te, & amicis & patria, & nobis ipsis: nos quidem tibi superstiti indignabimur: tum vero leges eæ, quæ sunt apud inferos germanæ nostræ, te mortuum minimè libenter excipiēt, quum intellexerint, te, quantum in te fuit, exitium

nobis esse molitum. At ne Crito maiorem apud te, ad hæc suscipienda, impellendum, quàm nos ab illis reuocandum habeat authoritatem. Hæc quidē Socrates diuinitus.

Disciplina apud liberum populum.

Nos autē vnde digreßi sumus, redeamus Non ideo populum Hebræum liberum fuisse, quòd apud illum in sontes non animaduerteretur: quos vel ipse, ex lege, manibus suis extra portas eductos lapidibus obruebat: non ideo Spartam liberam, quòd nemo plecteretur, cuius ob nimiam seueritatem leges ferreæ esse dicebantur: non ideo populum Romanum liberum, quod puniret neminem, cuius Reipub. disciplina præcipuum decus & stabilitas fuit; & in quo patres in liberos, inquit Valerius, aui in nepotes, dictatores in Magistros equitum publicè animaduertebant, siue quis Bruti filius fuit siue qui Grachi filij, aut nepotes Africanorum fuerunt, quorum summa nobilitas ac spes amplißima erat, sed quia statum ciuitatis conati erant conuellere, insepulta cadauera eorum iacuerunt, supremusque humanæ conditionis honos filijs Grachi, & nepotibus Africani defuit: quin etiam familiares eorum, ne quis Reipub. inimicis amicus esse velit, de robore præcipitati sunt

siue

siue quis magnificus triũphator Torquati filius recenti victoria superbus: siue Manilius, siue Coriolanus, siue Lentulus, siue Cethegus quispiam. Quid ego hic de illa tota disciplina militari dicam? quid de legibus sumptuariјs? quid de censoribus, deque illa censoria nota? quid de capitis diminutionibus? Non igitur, vt dixi, eam ob causam hæ ipsæ Respublicæ, & aliæ omnes liberæ dicuntur, quòd in illis puniretur nemo: sed quia non nisi ex his legibus, quorum ipsi autores fuerant, in earum ciues animaduertebatur. Quid enim est liberũ esse, nisi viuere vt velis? Quis autẽ viuit vt vult, nisi ille, qui & ornatur & plectitur ex legibus illis, quas ipse sanciuit, & voluit? libertatis enim, dixit quidam, rigida est custos, & vindex seueritas. Præclarè autẽ ante omnia eius rei causam reddit Aristoteles, non enim, inquit, decet arbitrari, seruitutem esse, viuere ad Remp. verùm salutem: inde enim, nisi id fiat, Respub. mutãtur & intereunt. Verùm enimuero etsi libertas magnum quoddam, & præstans sit bonum, summum Reipub. ornamentum: nõ tamen aut solum aut vnum. Ideo illa erit alia eius lex, vt ita quæratur, seruetur, ac

liberum esse quid.

defendatur, ne alia ornamenta & præsidia Reip. eius causa negligantur; neue alia bona hoc vnum bonum auferat, aut extinguat; sed vt potius simul cum aliis ornamentis, tanquam pulcherrima gemma luceat atque splendeat, illa ornet, illa foueat, illa tueatur: hoc est, religionem, virtutem, honestatem, iustitiam, disciplinam, obediētiam, rectum in rebus ordinem: opes, & facultates, & (vt ad minora descendā) artes, opificia, merces, vectigalia, seruitia deniq; ac omnem rerum necessariarum vsum & copiā, nō modo nō impediat, sed augeat etiā defendat ac promoueat. Si humana & non beluarum libertas dici debet: quæ ideo liberæ non censentur, quod sine aliis ornamētis vagæ potius quàm liberæ quaquauersus feruntur, & aguntur. Nam & in musicis ita vna vox excellit atque laudatur, ne alias tamen voces auferat aut obscuret, sed vt vnicuique suus modus, suusque relinquatur locus: ita vt nonnunquam ea, quæ pulcherrima vox est, sponte cōticescat, vt aliæ sese exerant. In picturis item atque texturis eodem modo, non soli auro, aut purpuræ locus datur, relinquitur alternatim aliis quoque coloribus sedes & spatium. Sic libertatis

bertatis vox & color est pulcherrimus quidem ille, ita tamen vt nō tabellam occupet totam, sed vt reliquis quoque ornamentis, atque præsidijs Reip. de quibus superius dictum est, suus relinquatur locus & sedes. Talis fuit populi Hebræi libertas, de cuius opibus, ornamentis & præsidijs alias diximus. Talis Lacedæmoniorum, de quorū virtute, moderatione, pietate, alijsque ornamentis quid attinet dicere? opes certè eorū Aesopico leonis antro comparat Plato, vt ingredientia quidem auri & argenti vestigia in eam Remp. apparerēt multa, egredientia nulla. Populi Romani ornamenta quis melius ipso Romani eloquij principe explicet? Cuius illa sunt: Nam mores, inquit, & instituta vitæ, resque domesticas ac familiares, nos profectò & melius tuemur, & lautius; rem verò publicam nostri maiores certè melioribus temperauerūt & institutis & legibus. Quid loquar de re militari? in qua cum virtute nostri multū valuerunt, tum plus etiam disciplina. Iam illa quæ natura nō literis assecuti sunt, neque cum Græcis, neque vlla cum gente cōferenda sunt. Quæ enim tanta grauitas, quæ tanta constantia, magnitudo animi, probi-

tas, fides, quæ tam excellens in omni genere virtus fuit in illis, vt sit cum maioribus nostris comparanda? Non tantum autem cũ alijs ornamẽtis vera libertas coniuncta esse debet, eaq; tueri, sed vel imprimis cum ipsa diuturnitate: neq; solum quæri, sed etiã defendi: quod sine sudore & sanguine, disciplina item, sobrietate, ac omni vitæ moderatione fieri non potest. Quid enim prodest aliquo tempore liberum esse, vt in posterum & ipse & posteritas tua æternum seruiat? Ita autem potißimum hæc ipsa libertas diuturna erit, si ratione regetur, si præsidijs suis non carebit, si extrema non sequetur, si in modo & mensura consistat: nihil enim immoderatum diuturnum. Itaque Theopompus Lacedæmoniorum Rex, cẽtum & triginta annis à Lycurgo, eius vrbis primo legislatore, admiserat in partem regni sui Ephoros popularem magistratũ, ad refrenandam oligarchiam; quam effrenem nimis, & validam, ferocemq; ac feruidam videret, vt ait Plato. Cui cum ab vxore obijceretur, quòd esset humilius regnum filijs traditurus, quàm à maioribus suis accepisset, respondisse fertur, eo igitur maius quanto diuturnius: nam insolentia cum inuidia

libertas vera cum quibus debet esse coniũcta.

libertas diuturna quo modo stabilienda.

uidia sublata, periculum nullum supererat Vt enim regnum absolutæ potestatis, paucorumq; dominatus, diuturnus esse non solet: ita populi insolentia effrenis diu in eodem statu permanere non potest. Græciamquidẽ hoc vno malo concidisse, libertate immoderata, & licentia concionũ, docet Cicero. Ad hæc si libertas diuturna esse debet, inermis profecto non sit oportet, sed cũ præsidijs coniuncta: nihil enim imbelle diuturnum: nec tantum contra domesticos insultus, sed multo etiam magis contra externam vim communita sit, ne dum alteram partem caueat, alteri latus aperiat. Quid enim illa iuuabit libertas, quæ vno momento cum vita etiam ipsa atque charißimis pignoribus ab externa aliqua vi auferri potest, & cũ qua vel auicula iners auolare poßit? Et fuit quidem populus Hebræus liber: sed idem habuit ærarium diues & opulentum, censum per capita pependit, militem dedit, vrbes & præsidia contra hostes muniuit. De quibus præsidijs illud Ieremiæ: non crediderunt Reges terræ & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem. Stupebat Pompeius, inquit Hegesippus, primo suo ingressu,

libertas ne sit inermis

Hebræorũ ærarium diuitijs refertum.

Thren. 4.

acres virorum animos, muri decorem & magnitudinem. Idem Lacedæmonios, idem Romanos fecisse legimus: apud quos ille qui liber fuit, quinimo liberorum populorum Dominus, stipendia merebat, censum soluebat, militabat, pilum & commeatum, vbi vsus tulit, ferebat, fossam fodiebat, aggerem & vineas excitabat, munitiones erigebat: liber tamen erat. Cur ita? eas enim leges ipse sibi dederat: sic ipse sibi imperarat. Neque enim solis verbis aut iurgijs domesticisque dissidijs libertas defenditur, sed legum imperio, iudiciorũ seueritate, Magistratuum authoritate: Sed consilijs grauissimis, opibus & ærario, armis & viribus, labore & sudore, vita & sanguine denique ipso. Quæ qui non adfert, imo declinat, Demagogus est, Zelota est, ostentator est. Præclare enim Lacon: nemo seruire cogitur, qui mori paratus est.

Libertas quomodo tuenda.

A nullo autem magis munienda est ea ipsa, de qua disputamus, libertas, quam ab imperitis, & ambitiosis eius patronis & defensoribus, qui specie veræ libertatis imponere, seruitutemque pro libertate inducere solent. Tales autẽ sunt homines populares: ex quo genere Periclẽ fuisse testatur Aristoteles.

libertatis hostes qui sint.

stoteles. Qui cum Solonis instituto, ex optimatum popularique administratione temperatam Remp. Atheniensium accepisset, assentator plebis factus, Senatus authoritate diminuta, totam ad populum transtulit, eamq; perdidit. Et quamdiu quidem ipse homo acer & prudens præfuit, florebat vtcunque Ciuitas illa: at vbi ad alios imperitiores duces, ipsumque adeò populum eius gubernatio deducta est, funditus interijt. Sic Cæsar & Pompeius Romanum perdiderunt imperium: Dominationē enim vtrique quæsitam fuisse: non id actum vt beata, libera, & honesta Ciuitas esset: ac vtrumque regnare voluisse docet prudentissimus Senator Cicero. Sic Hierosolymam libertatis nimij assertores (vt alias diximus) hac eadem ratione ad vltimum exitium perduxerunt. Multis enim, dum libertas quæritur, seruitutem accersiri, dicebat Agrippa. Hoc idem Magistratus Populares, si se intra certum non continent modum, efficient. Quomodo Iudæam Zelotæ, Spartam Ephori, pro libertatis vindicibus Tyranni facti: Romam Tribuni plebis, dum se Tyranno adiungunt, perdiderunt.

Rom. imperij interitus.

Hierosolymæ & Iudæorum interitus.

Sed & ille vulgaris est veræ libertatis limes,

Libertas omnibus communis & par esse debet.

limes, notaque propria, vt omnibus communis & par sit, vt non vna parte Reipub: intraque paucos contineatur, sed inter omnes modo & ratione, sua partiatur: vt sic quisq; appellet, & tueatur libertatẽ suam, ne eius libertas impediat & auferat libertatem cæterorum. Totius corporis ista possessio est: omnibus igitur membris pro cuiusque portione communis sit oportet; nam nisi hoc fit, tunc hæc nõ libertas, sed mutua seruitus censenda est. Ita ciui Hebræo, Spartano item, atque Romano conseruabatur eius libertas, vt sua tamen Pontificibus, Sacerdotibus, Regibus, Senatui aliisq; magistratibus, conseruaretur dignitas atque maiestas. Ita eques tuebatur ius suũ, ne plebi grauis esset. Ita igitur tuã superstitionẽ colas (si tamen hoc vlla permittat libertas) ne meam religionem & pietatem turbes: ita tuas opes iactes, ne meam paupertatẽ despicias: ita tua arma tuique animi robur exerceas, ne meam quietem impedias: ita tuæ libidini & ebrietati indulgeas, ne meæ tranquillitati & moderationi obsis: ita vigiles, ne meum somnum excites: ita tuã rẽ locupletes, ne meas fortunas exhaurias: ita exercitus tuos ducas, ne meos agros depopuleris:

populeris: ne domi meæ hyberna tua instituas: ne tantum tibi commeatus, quantum tua cupiditas fert, dari imperes: ne tributum à me meisque exigas colonis. Quod si facis. Rex es, Tyrannus es, quoquo tandem nomine appellari velis.

Libertas multis stipatoribus nõ indiges

Neque item intelligere possim, quæ sit illa libertas, quæ multis stipatoribus domi se tuetur, foris nuda est. Qui liber est, nullum metuit: solus incedit, tutus vbique est, exercitibus domi suæ opus non habet. Aut in qua Repub. vnus quidem ordo leges omnes pro se, nullas contra se habet: & vbi nemo putat se suam retinere posse, nisi alterius inuadat libertatem: alius dominatur, alius ne tribunal quidem, quod appellet habet, alius pro libito facit omnia, alijs autem ne ingemiscere quidem liberè licet: contra illud commune societatis humanæ æternum axioma, Vis habere tuum, redde alienum. Ideo sibijpsis homines graues sunt, ideo de commutandis sedibus cogitant, ideo alio commigrant, ideo locupletes mercaturæ auferuntur, nauigationes desierunt, omnia denique ornamenta Reipublicæ quodammodo aruerunt.

Libertas vera in quo consistit.

Vltimo eam libertatem veram esse dicimus, in qua bonis quidem omnia, præter id ne mali sint, liceat: improbis autem nihil penitus, nisi id, vt boni esse velint, permittatur. Misera enim illa est illi libertas, in qua improbis quidem omnia: bonis autē nihil penitus licet. Talem libertatem Agesilaus sapientissimus Rex præposteram libertatem vocare solebat. Virtus enim, inquit Tullius, ius suum & impunitam omnium rerum libertatem tenere debet. Sensus autem eius legis est, vt libertas bonos quidem tueatur, defendat, illisque patrocinetur: improbos autem arceat, puniat, omnibusq; eorum conatibus obsistat. Nam si secus fit, tum ea libertas erit similis illi, de qua interrogata apud Plautum muliercula quædam, in qua, inquam, vrbe, & inter quos ciues educata sit, respondit: vbi malis bene fit, vbi boni premuntur, vbi sceleratū non solum liceat, verum etiā expediat esse. Legātur iura & leges populi Hebræi, Spartanæ item, videantur leges Romanæ: & nihil aliud continere iuuenientur, quàm præsidia quædam & defensiones bonorum, malorum autē pœnas, & coerciones. Lex enim iustorum iniustorumque, inquit Tullius,

pro milone

distin-

distinctio, ad illam antiquißimam & rerũ omnium principem expressa naturam, ad quam leges hominum diriguntur, quæ supplicio improbos afficiunt, & defendunt ac tuentur bonos. Marcus Manlius vnde Gallos depulerat, inde ipse præcipitatus est; quia fortiter defensam libertatem, nefariè opprimere conatus fuerat. Cuius iustæ vltionis nimirum hæc præfatio fuit: Manlius eras mihi, cum præcipites agebas Senones: postquam imitari cepisti, vnus factus es ex Senonibus. Huius supplicio æternæ memoriæ nota inserta est. Propterque ipsum lege sanciri placuit, ne quis patricius in arce, aut Capitolio habitaret: domum enim ibi habebat, vbi quondam ædes Monetæ fuit. M Manlius

Nunc quidem illud vltimum sceleris refugium est: Ciuis sum, liber sum. Adulteratur quis, liber sum: homicidium patrat quis, liber sum: sacrilegus est, liber sum: peculatum admisit, liber sum: quasi nihil aliud sit liberum, aut ciuem vocari, quam adulterum, homicidam, sacrilegum, peculatus reum esse. Vel puerum ergo septem annorum (quod Plato in rebus clarißimis facere solebat) accersamus: qui communi naturæ luce & notione, non aliam, quam dicimus libertas scelerum refugium hoc tẽpore

cimus

cimus, veræ libertatis vim & naturam esse recognoscet.

Formam igitur & tanquam speciem veræ libertatis, Christiani habemus: quæ si oculis cerneretur, mirabiles in vobis excitaret sui omnisq; virtutis ac honestatis amores. Ad cuius exemplũ quæ Respub. se cõposuerũt, illæ veræ liberæ sunt, libertatẽ castissimam virginẽ cõplectuntur: cõtra quæ ab hac forma discedẽtes, licentiã insidiosam meretriculã consectãtur, seruiunt miserè. Vt quidẽ illæ, quæ verã sequuntur libertatis formam, verè liberæ sunt, felices sunt, veram religionẽ, iustitiam, pacẽ, concordiam, rectũ ordinem, disciplinamq; colũt, diuturnæ sunt: illæ seruient nunquã, imperabunt potius, diuites, & illustres erunt, manus ad earũ fælicitatem homines in cælũ sufferẽt. Hæc sine fuco externo se suo cõmendant colore. Hæc timebunt nunquã, trepidabũt ad subitas incursiones hostiũ nunquã. Probauit hoc quondã Iudæa, probauit Spartha, probauit Respub. Romana: probat nunc populus Venetus, probat Hispania, probat & vtinã probet semper Polonia. Vt ex aduerso quæ cum his legibus pugnant, neque rectæ rationi quæ eius prima lex, parẽt, neq; legibus,

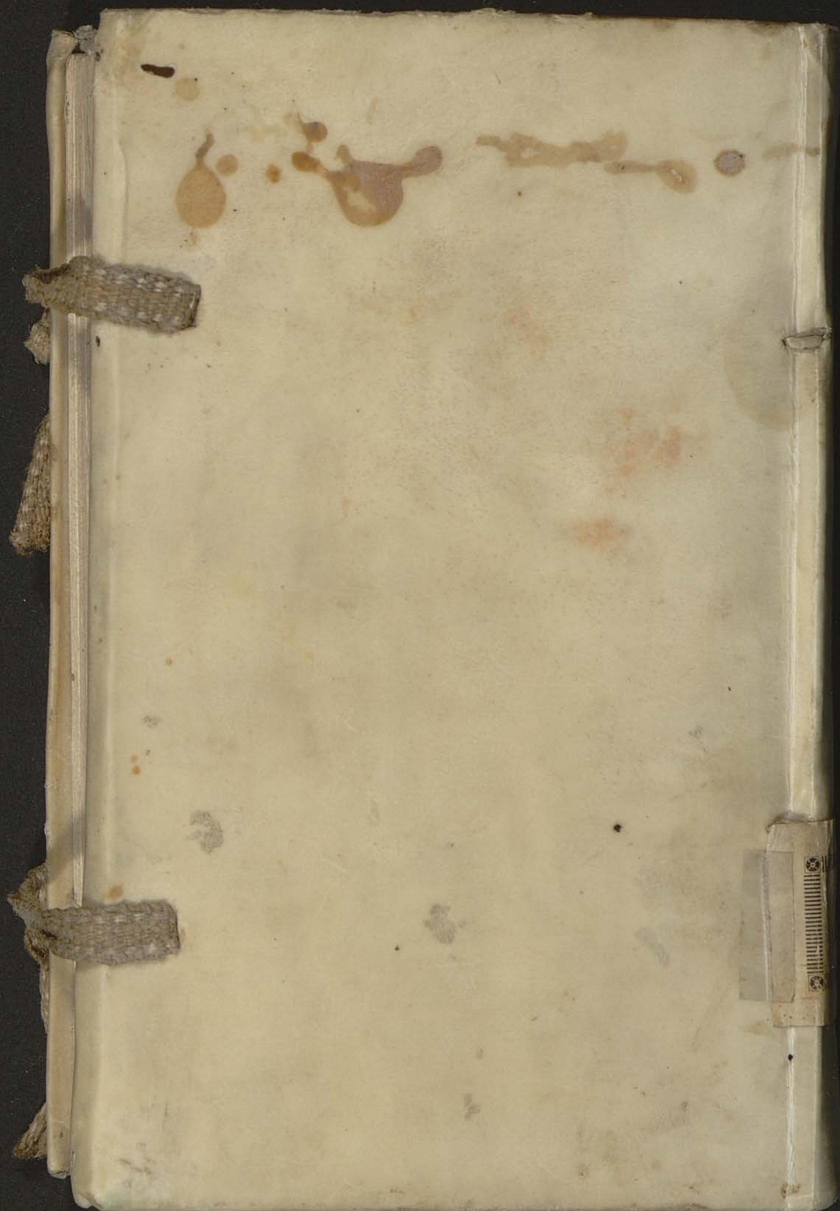
Epilogus.

bus subsunt, neq; magistratibus obtēperēt, disciplinam excludant, ornamenta admittant nulla, præsidijs necessarijs careāt, vni parti ciuiū assentetur potius quam illis faueat, malos tueatur, bonos deserit, aut prodit potius, hæc inops miseraq; simul, miserabile (vt Poetæ verbis vtar) transiget æuū domi discors & turbulenta, foris nulla, fluctuabit, tumultuabitur discordijs, ac dissensionibus ciuilibus conficietur, tanto fœdius ruet, quāto magis diutiusq; libertate abusa fuerit: extremam enim licentiā, extremā consequi seruitutem sapientissimi docuerūt homines. Hæc vindicis omnis ordinis & disciplinæ Dei decretū audiet: Seruies, inquit scriptura, inimico tuo in fame & siti et nuditate, & omni penuria, & ponet iugū ferreum super ceruicē eius, donec te conterat, & gloriam tuam in cinerem cōuertat. Veram igitur libertatē sequamur omnes, pro hac laboremus ac dimicemus, vitam etiam & sanguinem si etiam sit necesse profundamus. Licentiam insidiosam Syrenē fugiamus. Deus autem pacis & totius libertatis ex hac terrena & adumbrata libertate, ad illam veram & cœlestem nos transferat, in eaque fœlices collocet. Amen.

FINIS.

Stanislai
Socolovii
orationes
Ecclesiasticæ
VII.
Coloniæ 1587.